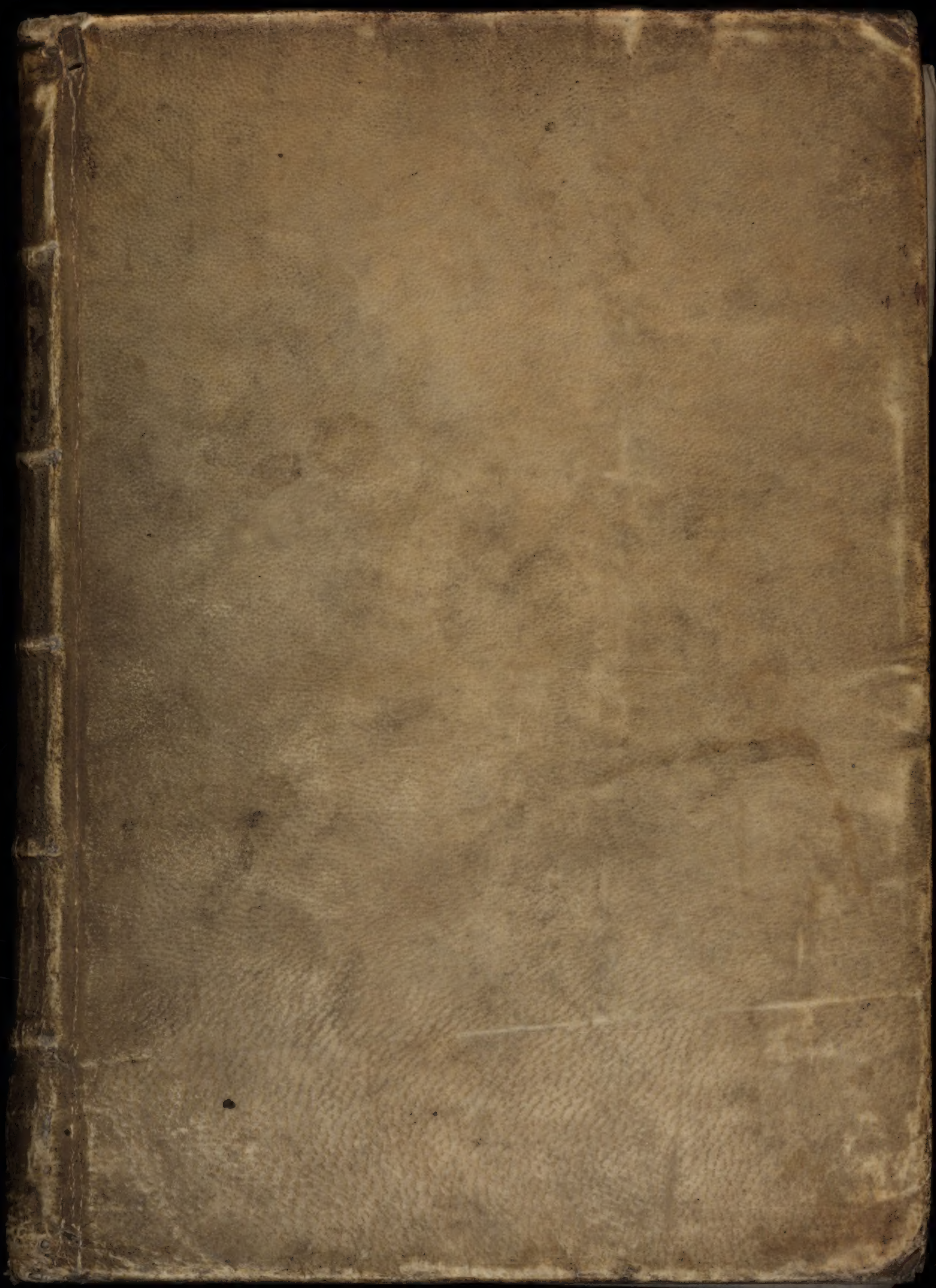
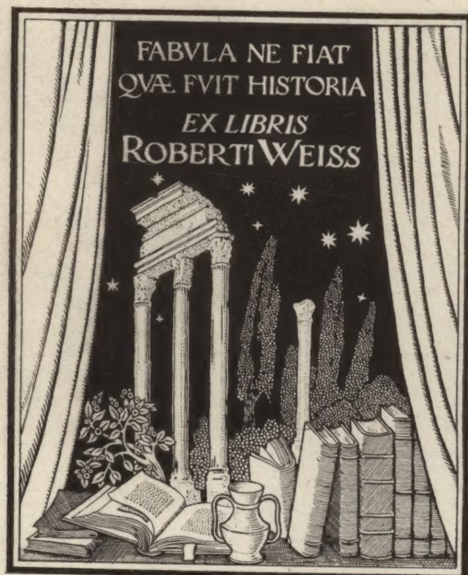

Americana
unknown to Harrisse
see leaf LXXX

This frontispiece also appears in F. Luna, Vocabulario (Naples 1536)

See Brun Epigrammata
Antiquae urbis -
v. 1 - p. 589 - date 1521
by the same author - but
H. seems to have
unquestionably is this rare
& curious work
printed 1523 -
see imprint also -

DE ROMA PRISCA ET NOVA VARII AVCTORES, PROVT IN SEQVENTI PAGELLA CERNERE EST.

Hieronymi Aspini Forliviensis ac Amicorum in usum.

Auctores omnes huius operis.

Waeter Bowman

Adriano .vi. Pont. Max. Iacobus Mazochius humill. mancipium felicitatem.

Aepe mihi beatissime Pater, cu3 ad tuũ hunc auspicatissimum Pontificatum aiaduerto, succurrit uere dictum, diuinu3 esse regnare, nam omnes, qui alicui rei Imperant, Deũ Opt. Max. quodam modo imitari uidentur, qui iii in omnia, quæ sunt, quæ fuerint, & quæ uentura mox trahentur a absolutissimu3 habet Imperium. Et si quod alii dicunt regnare, falsoo quidẽ de aliis dicunt, quẽadmodũ de te uerissime, quicunq; eninm post te imperat, rebus tantũ prophanis Imperat/ Tuum uerumn est Imperium, quod imperia omnia maiestate sua superemi/net, &, & regna omnia sub se habet. Ad cuius Imperatorem uere deus ddicit. Non uos me, sed ego uos elegi, quos unos uocat Christos s suos, ad quos unos inquit, sequimini me, & in uestigiis meisis ambulate. Atquẽadmodũ tuum uerum est super omnia Imperiũ, ita & erit qñq; unũ super omnia, cu3 conculcauerit Leonẽ, & DDraconẽ, & ambulauerit sup Aspidẽ, & Basiliscũ, & cũ á putata uineea redemptoris nri sacrilegas uulpes, et á silua diuinæ pietatis Aprros/ Vrsos/ ac Lupos impios eiecerit, quod ad te unũ spectat, quẽ ẽ deus humiliatũ exaltauit, & de stercore inopẽ erexit pauperẽ, et abb Aegypto uocauit, ut duceret populũ suũ in Ciuitatẽ sanctam Hierrusalẽ, & á turpi Pharaonis seruitute liberaret. Ecce ecce beatiss. p pater iam te duce per illã Hierusalẽ ambulamus, quæ ante aduentũ tuũ, nõ Hierusalẽ sed iam perniciosa Niniue, atq; omnium scelelerum ancilla facta erat, iam iam lumine tuo abierũt Cymeriæ illæ e tenebræ, & facta est lux uera, quæ illuminat oẽm hoiẽm uenientem ad te, qui et facis, et doces nos filios dei posse fieri. Et qm propper aeris intẽperiẽ adhuc omne tuũ Imperiũ nõ plustrasti, ecce tibi illius caput, hoc est Romã terrarũ dñam: q subicietur oculis tuis q̃a est paruo hoc in libello, a pluribus doctis hominibus succincte enarrata, hoc tibi potius dedicare eam uolui, quia tu ut legititimus dñs, quæ tua sunt et cognosces, & tutaberis, atq; etiã ut optitime uideas, quã Romã á Deo Opt. Max. ædificandã acceperis ((nam, penẽ diruta est) & ut itidẽ nos cognoscamus, quã illi reddditurus sis. Hæc est illa Roma, cuius rex unus es, & princeps, q á tete iterũ ut oẽs boni sentiunt, et sperãt, omnis ædificabitur, atq; ita ædifificabitur, ut nullis amplius obnoxia sit ruinis, nullis ignibus, nullis deniq; hostilibus insultibus.

Tabula omnium auctorum huius operis.

FINIS.

DE MOENIBVS ET AMBITV VRBIS RO.

OENIA Magnæ Vrbis Romæ habuerunt. Turres cũ pinnis/& propugnaculis atq; de ambulatoriis uigilumq; receptaculis: nũc uero Turres numero sunt. CCCLXV. Ambitũ uero Vrbis. xx. mil. passuum cõtinuisse dicitur/teste Plinio & Vopisco: Flauius uero historicus scribit. Aurelium imperatorẽ ambitũ Vrbis ad .L. mil. passuũ ampliasse, ripasq; Tyberis extruxisse. Nostro uero tpe cũ Ianiculo & Vaticano uix passuũ millia. XV. esse iudico: q̃ quidẽ mœnia pluries diruta fuere á barbaris: postea uero a diuersis Pontificibus multis in locis ĩstaurata. Poggius noster. Flor. ad Nicolaũ. v. Põt. de uarietate fortunæ. lib. primo scribit. Quid iã querar: quod etiam stuporem recensenti mihi affert Vrbis mœnia ita multiplici clade aflicta/ita a fundamẽtis eruta: ut ne dum locus eoꝝ pristinus/sed nedũ uestigium quidẽ ullum aspiciatur/omniũ ueteꝝ murorũ sublata memoria. Nam ea quæ cernis lateritia noua sunt: post octuagesimum annũ deletis prioribus. Primũ ab Hadriano incohata collato ab Hætruriæ populis cẽtum auri pondo/tũ a Gregorio uno & itẽ ab altero pontificibus perfecta: unde & diuersoꝝ Pontificũ opus uariã reddit murorum formam. Antiqua mœnia ex quadrato lapide post incẽsam a gallis Vrbem cõsumata Liuius tradit: ut in portis ipsius Vrbis adhuc uestigia denotant. Apud mœnia erat Pomeriũ. i. spaciũ quẽdã post murũ/qd neq; arari nec habilitari fas erat: ut nunc est in nostra ciuitate Florent. intus & extra cũ mæthaꝝ signis: adeo quod facile solatii

grã/qsq; deambulare potest:tñ Ro.nr̃o tpe nõ seruatur ubi & uineæ, & priuatæ ædes Vrbis mœnibus cõiũctæ sunt: ápluribus nãq; Impatoribus ampliata sũt/ut apparet sup portã Portuensem in lapide cũ his litteris.
IMPP. Cæss. d d. n n. inuictissimis principibus Harcadio & Honorio Victoribus ac triũphatoribus semp Augg. ob instauratos Vrbis Aeternæ Muros, Portas, ac Turres ægestis ĩmensis ruderibus ex subgestionibus. V.C. & illustris militis & magistri utriusq; militiæ ad ppetuitatem nominis eoꝝ simulachra constituit.
Similiter & de pomerio hoc ãno. m. d. ix. ĩ lapid Tyburtino nup offosso nõ lõge á Cãcellaria lr̃æ idicunt.

¶ Pomerium.

TI. Cladius Drusi F. Caisar. aug. Germanicus, pont. max. trib. pot. viiii. ip. xvi. cos. iiii. p. p. auctis populi Ro. finibus Pomeriũ AmpliAɅIT terminAɅITQ.
Nõnulla instationũ opusculo de ipsa urbe scripsi, quæ q̃dem replicare superfluum uidetur.

¶ De Portis Vrbis.

r Omulus primus Ro. rex tribus portis tãtum cinxerat Vrbẽ: q̃uis nõnulli quattuor affirmẽt: Prima/porta Mugonia dicebatur, á mugitu animalium/quæ & Trigonia postea dicta fuit.
Secũda/porta Carmẽtalis, á Carmẽta matre Acuãdri: q̃ & Scellerata postea uocata ẽ/nõ lõge posita erat a Iano.
Tertia/uero pãdana seu Romanula uocabatur: q̃ & libera dicta est: quã Pompilius instituit, clausam stare pacis

tpe/ut ait piso i annal. Liuius dicit suo tpe. xxxvii. portas fuisse in Vrbe. plinius uero dicit. xxx. q̃uis septẽ clausas fuisse cõfirmet. Nostra uero ætate sunt. xx. cũ illis quæ in ciuitate Leonina comprehenduntur.

Prima porta principalis/Triũphalis dicebatur/q̃ oĩum erat celeberrima/nõ lõge ab ecclia. s. Spiritus posita.

Secunda/porta Flumentana/postea uero Flaminia a uia/nunc uero porta populi appellatur.

Tertia/porta Collatina: quæ Collatiã Sabinoꝝ opidũ ducebat/postea uero pinciana a pincio senatore/q̃ qdem nomẽ retinet. Quarta/porta Quirinalis a Quirinali sacello, seu collina a Quirinale colle: eadẽ Aegonẽsis dicta ab Aegono mõte: postea uero Salaria: ut nunc a sale dcã. Quinta/porta Numẽtana a Numẽto oppido: postea Viminalis a uiminũ multitudine: nũc autem appellatur porta. s. Agnetis.

Sexta/porta Exquilina/postea Tyburtina/deĩde Taurina a capite tauri: nũc uero porta. s. Laurẽtii extra muros dicitur. põponius lætus Exquilinã dicit esse nũc clausã cũ porta iter aggeres. Septima/porta Labicana, seu Neuia a Neuio nemore/nunc uero porta Maiore appellatur: sup quã lr̃æ multæ cubitales apparẽt: ut dicã i aq̃ductibus. Octaua porta Asinaria/q̃uis nõnulli dicant Cælimontanã & Septimianã appellatã fuisse: tamen antiqtus porta Cælimõtana erat inter Asinariã, & Methodii/sed in mœniũ instauratione clausa remansit: nunc uero porta. s. ioannis appellatur.

Nona/porta Gabiusa dicebatur, quæ nunc est clausa/muro/nonnulli Methodii portam appellant.

Decima porta Latina, sicut & nunc appellatur/nõ lõge ab ecclesia. S. Ioannis Euangelistæ ab ipsa uia.
Vndecima porta Capena/postea uero Appia/nunc aũt porta. S. Sebastiani appellatur.
Duodecima porta Trigemina/seu Hostiẽsis dicebat, ut Frontino placet/nũc uero porta. S. Pauli appellatur.
Decimatertia/porta Portuẽsis a portu Clãdii Imp. dcã/ nũc uero porta Ripæ dicitur/in qua sunt litteræ Harcadii & Honorii impp. de instauratione/ut superius dixi.
Decimaquarta/porta Aurelia/nunc autem porta. S. Pãcratii dicitur. Decima quinta/porta Fontinalis, nõ longe a prędicta in Vaticano / adhuc extant uestigia, a fontibus dicta: ut Liuio placet.
Decimasexta/porta Septimiana a Septimio imperatore/ quæ nomen adhuc retinet.
Decimaseptima/porta Turrionis dicitur, a Nocolao. V. fundata/nõ lõge a Cãpo sctõ/q Posterula dicitur.
Decimaoctaua/porta Pertusa ĩ mõte Vaticano, nõ lõge a stabulis palatinis. Est & porta Iulia apud Viridariũ/quã nuper. T. B. sumptuoso ædificio, & Tyburtino lapide fundauit, exornauitq; apud noua Mœnia Beluidere nuncupata/quæ quidẽ duæ portæ/non semper (ut aliæ) ostendunt introitum patefactum/sed potius ad cõmoditatẽ Pontificis & curialiũ aperiuntur.
Vigesima/porta Aenea uocatur/nunc uero porta castelli. S. Angeli dicitur/nõ lõge a Mole Hadriana/quæ ultimæ quinq; portæ positæ sunt in ciuitate Leonina.
Erant & aliæ portæ/ut Querquetulana a quercu. La-

uernalis a Laruena dea. Rusculana/qđ ærata esset, uel quasi rudis sit ĩposita & relicta apud Neuiã portã. Ruthumena ab auriga sic dicto. Minutia a secello Minutii. Catularia a canibus dicta/q ibidẽ ĩmolabantur / aditas. quarũ propter uetustatẽ & mœniũ ĩstauratione nescitur tñ multi multa dicũt/quot homines/tot sentẽtiæ.

¶ De Viis & Plateis.

Rant.n.ĩ Vrbe Viæ.xxix.prĩcipales/ut placet P. Victori/tamen tot erant uiæ/quot portæ/ut Liuius inqt/de qbus nõ nulla scribam.

Via Triũphalis a Vaticano/ubi pons erat triumphalis, ad Capitoliũ usq; tẽdebat/q̃uis nõnulli ad Velebrũ usq; affirment. Via Flãminia/quã.C.Flãminius collega.M.Lepidi in consulatu, uictor Ligurũ strauit ex urbe.Ro.per Tusciam/& Vmbriam/Ariminum usq; ut adhuc in multis locis uisuntur uestigia.

Via Salaria/quæ a Sale nomen accepit / quoniam per illam sal in Sabinos portari consueuerat.

Via Numẽtana siue Figulẽsis/qua itur Numẽtũ/quod est in Sabinis/& ĩ agro Numãtano balnea fuere: unde Nero Clãdius fugiens ad .iiii. miliariũ in suburbano liberti sui ĩter Salariã/& Numẽtanã uiã seipsum interfecit.

Via Labicana a porta Exquilina incipiẽs, a qua & prænestina/de quibus Strabo mentionem fecit lib.v.

Via Latina quæ posita est inter Appiam uiã, & Valeriã: quæ ad Cassinum oppidum Appiæ coniungitur/in qua seppelliebantur cadauera/sicut in Flaminia.

Via Appia/quæ tendit ad ecclesiã.S.Sebastiani ab Ap-

pio Claudio censore: qui dictam uiã a porta Capena Capuã usq; strauit: quã postea Traianus imp. instaurauit. Brundusiũ usq; / ut inquit Strabo: paludesq; pontinas siccauit, & alia q̃ plurima restituit ædificia: ut in lapide marmoreo apud Circũ maximũ inuẽto apparet cũ his lr̃is.
Imp. Cæs. diui Neruę. f. Traiano Germanico Dacico, pont. max. trib. pot. viii. imp. ix. cos. p. p. trib. xxxv. Q đ liberalitate optimi principis commoda earum etiam locorum adiectione ampliata sint.
Via piscina erat inter thermas Antonianas, & ecclesiam .s. Sixti: ut aduc uestigia demonstrant.
Via Suburana: q̃ tẽdit a foro Traiani ad eccl'iam .s. Martini in montibus. Via alta a thermis Constantini usq; ad uiminalem portam tendebat.
Via Traiana & Aurelia nominibus ꝓpriis dictæ. Erat & uia ualeria / & tyburtina / amnia / & æmilia / claudia / & campana / hostiẽsis / & laurentina / sentina / & ardeatina / tyberina / et quintia / cassia / et cornelia / gallicana / et petinaria / et cimina: quæ quidẽ oẽs retinent nomen usq; in hodiernã diẽ. Erat preterea in urbe uia Sacra: i qua ictum fuit fœdus inter Romulum et Taciũ: quã Cæsar dum esset dictator uelis itexit a domo sua ad Cliuiũ usq; in Capitoliũ, et tendebat a regia seu a curia ueteri ad arcẽ usq; / ꝑ quã triumphantes ibant ad Capitoliũ: et in qua augures sedem habentes in augurari consueuerant, non longe a Carinis.
Via noua / quã instaurauit Ant. Caracalla imp. erat apud thermas ipsius / quæ incipit a porta palatii per radices ipsius montis supra circum maximũ usq; ad infima pisci-

næ. piſcinæ publicæ erat ubi nunc eccleſia ſancti Sixti. Via Lata erat apud iſeum: quæ adhuc cũ eccleſia ſanctæ Mariæ in uia lata nomen retinet.

Erant et aliæ uiæ/ut ianuclẽſis/et gallſia: ueſtigia quarum haud facile cognoſcunt. Veſpaſianus uero imp. multas uias deſtrutas ĩſtaurauit: ut ĩ uetuſtiſſimo lapide marmoreo ãte ædes Cõſeruato℞ poſito lr̃æ inciſæ indicãt. S. Imp. Cæſari ueſpaſiano aug. pont. max. tri. pot. iii. imp. xii. p. p. cos. iii. des. iiii. .S.C. Quod uias urbi negligẽtia ſuperior. tẽpor. corruptas impenſa ſua reſtituit.

Erant deniq; in urbe plateæ pluribus in locis uariis lapidibus ſtratis/et ſtatuis/et colloſis exornatis.

Platea uero palatii ſaxo lacedemonico/ac porphiritico Ant. Heliogabalus imperator ſtrauerat.

Erant in ipſa urbe multæ Areæ: ut Area Capitulina, in qua erant cedulæ ſubterranæ: teſte Gellio, libro ſecundo ubi reponi ſolerent ſigna uetera: quæ ex eo templo collapſa eſſent/et alia quædam religioſe donariis conſecrata/et adhuc uiſuntur ueſtigia, uulgo ſala Cæſaris.

Erat et Area pinaria et Apollinis/ut dicet̃ ĩ regionibus.

Erat præterea umbilicus ipſius urbis in regione octaua/ut apparet in marmore antiquo tranſlato ad eccleſiã ſancti ioannis de pinea.

Tamen pater beatiſſime: nõ omnes omnia poſſumus. Quæ autem feci/domino adiuuante/cito feci: ut infraſcripta carmina decantare ualeam.

Si bene quid facias: facias cito: nam cito factum.
Gratum erit: ingratum gratia tarda facit.

¶ De pontibus urbis.

DE PONTIBVS VRBIS

P Ontes Vrbis.vii.fuere principales/q̄uis Vibius sæquester/&.P.Vict.octo fuisse cõfirmẽt.V3. Aelius/Aemilius/Aurelius/Tarpeius/Palatinus/Exquilinus/Vaticanus/& Ianuclẽsis. Io. Annius Viterb.sup Fabiũ pictorem scribit Carmentalis porta erat ubi pons Carmẽtalis/quo.ccc.Fabii cõtra Veiẽtes trãseuntes Tyberim in se linquebant/Ianiculũ adextra/ ut patet in Liuio.

Primus pons Sublitius dicebatur/q fuit ligneus ab Anco Martio rege.Ro.structus/ postea uero ab Horatio coclite p libertate patrtæ ĩtercisus/quẽ deinde Aemilius lapidé fecit/a quo Amilii nomẽ accepit:uestigia cuius ad radices Auẽtini diruta cernũt/uulgo dicit marmorata.

Secũdus pons erat Senatorꝝ:q & Palatinus dicebatur: nunc uero pons sanctæ Mariæ uocatur.

Tertius pons est insula Iouis Lycaonia uetustissimus/q & Tarpeius antea dictus fuit/seu Fabritius.quẽ.L.Fabritiũ.C.D.curatorẽ uiaꝝ faciundũ curasse epygrãma testat/&.M.Lepidũ/&.M.F.Cos.approbasse:in arcu põtis supra pfluentẽ ẽ ĩscriptio corrosa cũ his lr̃is.

L.Fabritius.C.F.Cur.Viar.faciundũ coerauit.Q.Lepidi.M.F.M.Lolleus.M.F.Cos.probauerunt.

Nunc uero põs .iiii.capita nominatur /in quo loco est Quartus pons cõiunctus p̃dicto ponti / q̃ uocabatur pons Cestius,siue exquilinus(ut placet.P.Vic.)in quo marmoreæ tabulæ uetustate cõsũptæ cũ his lr̃is uisũtur

DOMINI NOSRI IMPERATORES CAEsares.Fl.Valentinianus.pius.felix.maximus.uictor.ac triumf.semper aug.pont.Maximus.Germanic.Max.

Franc.

Alaman Max. Frãc. Max. trib. pot. vii. ĩp. vi. cos. ii. p. p.
Et Fl. Valẽs pius fœlix max. uictor ac triũf. ſemp Aug.
pont. max. Franc. max. Gottic. max. trib. pot. vii. imp. vi.
cos. ii. p. p. Et Gratianus pius fœlix Max. uictor ac triũf.
ſemp aug. pont. max. Franc. max. Gottic max. trib. pot.
iii. imp. ii. cõs. primũ. p. p. Pontẽ fœlicis nominis Gratiani in uſum ſenatus ac ppli conſtitui dedicariq; iuſſerũt.
Noſtro uero tempore pons. ſ. Bartholomei uocatur.
Quintus pons Aurelius dicebatur: poſtea Ianuclenſis: quẽ Antonius pius imp. marmoreum fecit a Nerone dirutus fuit: quẽ Sixtus. iiii. Pont. Max. in uſum ppli Ro. & curialium ſumptuoſo opere Tyburtinis lapidibus rerefecit: longitudo cuius ped. ccxv. & pons Sixti dicitur: antea uero á curialibus pons Ruptus appellatus eſt.
Sextus pons Triumphalis dicebatur apud eccleſiam & Hoſpitale. ſ. Spiritus in Saxia/ ut adhuc ueſtigia ipſius antiquitatis apparẽt/ qui & Vaticanus antea dictus fuit: quẽ quidẽ. T. B. uult reſtituere: & iam populo Ro. põs Iulii uocatur. Septimus pons Vrbis Aelius, ſeu Hadrianus uocabatur, ab ipſo Aelio Hadriano Imp. cõſtructo apud Molem ipſius: noſtro tempore pons. ſ. Angeli nominatur: ſubter quos pontes prędictos regalis Tyber rapido curſu illabitur: iuxta ripã cuius his lr̃is ſcultis.
Ex auctoritate Imp. Cæſ. Veſpaſiani Aug. P. M. Trib. pot. iiii. imp. x. p. p. Cos. iiii. V. C. Caius Calpetanus Rantius Quirinalis Valerius Ceſtus Curator Riparum & Aluei Tyberis terminauit. R. R. Prox.
Erat pons in campo Martio apud montem citatorium/ de quo Suetonius mentionẽ facit: ubi de cõſiliis coniu-

ratorum in Cæſarem differebãt:primũ cunctati utrum ne in cãpo Martio p comitia tribus ad ſuffragia uocãtẽ partibus diuiſis ẽ põte deiicerẽt:atq; exceptũ trucidarent: an ĩ ſacra uia/uel in aditũ theatri adorirentur..

Erat prætera pons marmoreus in foro Ro.ã palatio ad capitoliũ uſq; : nil tota urbe præclarius fuit põte pdicto: quẽ.C.Callicula fecit,& capitoliũ cõiunxit / quẽ quidẽ. lxxx.ingentes collũnæ marmoreæ celatæ ſubſtentabãt: at ex eo nũc ſex tantũ colũnæ : tres.n.ad radices palatini montis/aliæ tres ad capitolii uiſunt/nõ lõge ã qbus hoc ãno multa marmora effoſſa fuere cũ ingẽti baſe marmorea/ĩ q̃ erat hæc inſcriptio forma circulari cũ lr̃is ĩciſa:u3. VICENNALIA IMPERATORVM. Ab alia uero parte uiſebãt ſacerdotes ſculpti Thaurũ ſacrificãtes.

Extra urbẽ eſt põs Moluius ſiue Miluius uia Flaminia .ii.mil.ab urbe,ab Aemilio Scauro conſtructus/ubi Maxentius tyrãnus ã Cõſtantino ſuperatus eſt:ſupra Aniennem ſunt quatuor pontes:primus Salarius:ſecũdus Numentanus:tertius Mãmeus : quartus Lucanus.

Pons Salarius extra portã Salariam in quo ſunt infraſcripta carmina inciſa.

Quam bene curuati directa eſt ſemita pontis /
Atq; interruptum continuatur iter.
Miramur rapidas ſubiecti gurgitis undas /
Et lubet iratæ cernere murmur aquæ.
Ite igitur faciles per gaudia noſtra Quirites /
Et Narſin reſonans plauſus ubiq; canat.
Qui potuit rigidas Gothorum ſubdere mentes /
Hic docuit durum flumina ferre iugum.

Sunt & aliæ litteræ ut dicam in opusculo Epytha.
Pons Numentanus, quo itur Numentũ apud ecclesiam .s. Agnetis extra urbem: quem Narses eunuchus (ut apparet in marmore) construxit.
Pons Mãmeus, a matre Alex. Imp. instauratus: quem Ant. pius fecerat, extra portã Tyburtinã / corrupte dicit põte Mãmolo. Põs uero Lucanus ẽ iter urbẽ & Tyburtinã ciuitatẽ, in quo sunt lr̃æ infrascriptæ incisæ.
Ti. Plantio. M. Fani Siluano Aeliano pontifi. Sodali Aug. iii. uir. A. A. A. F. F. Q. Ti. Cæsaris legat. V. in Germania Pr. Vrb. legat. & comiti. Claudii Cæsaris in Britania consuli. pr. cos. Asiæ legat. præt. Mœsiæ in quã plura quam centum mil. trans Danubiorum ad præstãda tributa cum coniugibus ac liberis & princib. aut regibus suis trans duxit. motum orientem Sarmatar. compressit, q̃uis parte magna exercitus ad expeditionem in Armeniam misisset, ignotos ante, aut infensos. P. R. Reges signa Romana adoraturos, aut hostibus receptos remisit, ab aliquis eorum obsides accepit, per quem pacẽ prouinciæ & confirmauit & protulit. Scytarum quoq; regem Acherõnẽsi / que est ultra Borustenen obsidione submota primus ex ea prouincia magno tritici modo annona. P. R. adleuiat. hunc legatum in Striniam præfert Vrbis remissum. Senatus in præfactura triumphalibus ornamentis honorauit authore Imp. Cæsare Aug. Vespasiano urbis exornatione eius. Q. I. S. . S. moesiæ ita prefuit, ut non debuerit in me differri Honor Triumphalium eius Ornamentorum, nisi quod latior ei contigit mora, titulus Præfecto Vrbis

Imp. Cæsar Aug. Vespasianus iterum Cos fecit. Erãt & alii pontes, ut pons Meruli uia Portuensi apud dirutã ecclesiã. s. Petri a Deo dato. i. papa fundatã: apud quem sunt lræ incisæ. DD. M. M. Ant. Antii Lupi pr. ut dicã i epyt. opusculo. nũc uulgo dicit el põte de Larcha.

¶ De Mõtibus & Collibus Vrbis

m Ontes in Vrbe septem numerantur principales teste Virgilio qui scribit.

Scilicet & rerũ facta est pulcherrima Roma.
Septemq; uno sibi muro circundedit arces.

Nomina quorũ hæc. s. Capitolinus/Palatinus/ Auẽtinus/Celius/Exquilinus/Viminalis/& Quirinalis. Fabius. n. pictor e Fabiorũ nobili familia dicit. Facies tũc agri huius instar arcus erat: cuius corda esset alueus Tyberis: cornua ad solis quidẽ ortũ rupes Auentina/& ad occasum Capitolina/media Palatina. Eadem Palatina rupes Tyberim á fronte prospicit: a sinistris Celio/a dextris Exquilino iungitur: Auentinus aũt á fronte Tyberim & Capenã tenet: ad dextrã Celiolo ac Viminali hęret. Capitolium ante se Tyberim & portã Carmẽtalẽ cernit/hæret illi Quirinalis. Has rupes antiq septẽ colles, & septẽ mõtes appellauerũt. Area huius arcus ẽ qc/ qd cãpi iacet ĩter Auẽtinũ & Capitoliũ, & á palatio ad Tyberim. Idẽ Fabius dicit nomina colliũ ueteris. Ro. hæc sũt. Capitoliũ/Quirinalis/Exqlinus/Palatinus/ Celsus/Celiolus/Rumurius q & Auẽtinus.

Mons Palatinus/est ubi palatiũ maius: in quo Roma Itali filia cõdidit Valentiã oppidũ. Postea uero Euãder ex Arcadia ueniens habitauit cũ suis, Herculemq; in ho-

ſpitio ibidē recepit/in quo loco Aeneas (teſte Cephalo Gergitio) primū ædificare cœpit: cui Raph. Vol. cōſetit: in quo poſtea Romulus Romā oppidulū/teſte Fabio pictore regiā Metropolim uertit, inq; Palatino colle fundauit: & in eo mōte fuit ſedes Po. Ro. Palatiū á Palatinis ex agro Reatino ibidē conſidentibus: uel á Pallatia uxore Latini regis: uel á Palantheo Archadiæ oppido: ſeu á balatu ouium dicitur.

Mons Capitolinus q̄ & Tarpeius nominatur a Tarpeia uirgine. Capitolinus uero á capite hominis inuento. hunc mōtem Saturniū antea uocarunt á Saturno, qui ibidē habitauit. Fab. pic. ait. Prima igitur origo Romæ fuit collis Capitolinus, antea Saturnius dictus. Is eſt ubi nunc. ſ. Maria ara cœli, & arx Capitolii. Diuiditur. n: in duos colles/teſte Gellio, & pompo. læt. i. capitolinū/.s. & arcem. Mons Auentinus qui Rumurius: in quo habitauit Athalas Italus, teſte Fabio: ad radices cuius iuxta Tyberim ope atq; cōſilio Iani Capenā oppidulū condidit, & regionē eius permiſſu Italiā dixit: in monte erat ſilua laurea, Ioui ſacra, & fons Fauni. Atrium libertatis, & ſpeluncha Cachi, & alia multa ædificia. Auentinus dicitur ab aduētu hominū / ſeu ab Auentino rege Albanoꝝ, ibidē ſepulto/ſeu ab auibus auctore Meuio/ uel á uehendo: q; cū mons a cæteris partibus urbis paludibus eſſet excluſus, uehebantur ad illū homines, quem Romulus (teſte Fabio) neminē paſſus eſt habitare. Nam fratri Remo illum ſacrū eſſe uoluit uſq; ad Hylernam Tiberinā: de qua Ouidius in faſtis.

Adiacet antiquus Tyberino Hylernæ

Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt.
De quo loco Berosus, & Io. Ann. clare dixerunt. Mons prædictus Auentinus est ubi ecclesia. s. Sabinę. Fabius dicit tres colles primum coluere ante Romulū / mediū quidem Roma filia Itali: extremos uero Saturnus Italus. Atrium libertatis. Atrium proprie ab atriatibus Tuscis teste Var. appellatum, genus est ædificii ante ædē cō/tinens mediam aream: ut inquit Festus pom. Vitruuius uero scribit lib. vi. Atria lanius esse proxima. Liuius scribit atriū libertatis Romæ fuerat uetustissimū & obsides Tarentinos in dicto atrio custoditos fuisse/scribit pterea refectum fuisse ampliatumq; ab Heliopeto. & Cor. Cethego cēsoribus. Suetonius uero ab Asinio pollione atriū libertatis refectū fuisse scribit. Nōnulli uolunt porticum uestę fuisse ubi nunc tres columnæ, quas dixi e pōte palatino esse/& aliæ tres capitolii/aliud atrium a Tito & Domitiano instauratum/in quo sunt nonnulla signa litterarum uidelicet. RESTITVER.
Mons Cœlius a Cœlio Vibiēno Tusco, duce nobili qui cū suis in auxiliū Romuli uenit cōtra Latinorū regem Acronē: & incipit a Basilica Lateranen. & terminum ponit ubi nūc est ecclīa. s. Gregorii/& includit ecclīas. s. Ma. in Dñica/& Step. Rotundi/& Io. & Pauli/ac Pet: & Marcellini i radicibus eius/et alias nōnullas ecclesias. Et ibi prope est quatriuiū. s. inter Cœliū ipsum et Exquilias: in quo mōte erāt ædificia sumptuosa/ut dicitur infra: uestigia quorū adhuc multis in locis uisuntur in uinea dñi Achillis de Ciampolinis de castro plæbis/i qua sæpe fui cū. d. Iuliano Marasca, et Bartholomeo Cynisco.

Mons Exquilinus est oĩum altissimus, in quo loco nũc est ecclĩa .s. Ma. maioris: prope quam erat Basilica Sicimini Romani. Marcus Varro dicit Exquiliæ duo montes habiti, qđ pars Cespius mons suo antiquo nomine etiã nũc in sacris appellatur: est & mons Oppius. Exqliæ, teste Pomp. Læto incipiũt ab ecclĩa .s. Pe. á Vinculis, & ꝓtenduntur usqꝫ ad .s. Crucis: inde ad Termas Diocliti anas: illinc circum eũdo includit ecclĩam .s. Andreæ, & Antonii / atqꝫ Praxedis / & alias nonnullas: ab escubãdo dicitur / quod ibi excultæ á Rege Tull. essent: uel qđ ante Vrbem conditam / ut nonnullis placet / Collis ille aucupibus erat in usum: ut sparsis Quisquiliis aues illuderent.

Mons Quirinalis est: in quo sunt equi marmorei a Fidia & Praxitele sculpti: pars cuius ĩfima solo adęquata / ut colũna Traiani ĩ foro suo posita melius circũspici posset: qui prius mons Egonus appellatus est / in quo loco & mõte est ecclĩa .s. Agathæ / in Subũra subi & decem tabernæ fuerunt: ut in tiburtinis lapidibus nouiter effossis apparet: qui mons teste Dionysio lib. ii. hæret Capitolino: dictus á Iunonis Sabinæ tẽplo / quã illi hastatã siue curim .i. quirim uocant. Eundo uero á sinixtris est uallis inclusa parietibus: ubi fiebant Floralia: & mons á dextris habet domũ Car. Neapolitani in parte Quirinanalis montis: qui uocatur mons Clateræ & Apollinis. Mons uero á dextris uocatur Capitoliũ uetus / ubi fuit templũ iouis antiqui.

Mons Viminalis á uiminibus dictus tendit ad Thermas usqꝫ Dioclitianas: Marcus. n. Var. colles Exqliaꝫ non

montes appellat i hæc uerba. Tertiæ regiõis colles qnqꝫ á deorũ phanis appellati sunt/équis nobiles duo colles Viminalis ab Ioue uiminco: cuius areæ ibi sũt: et Quirinalis a phano Quirini/uel ab ipsis Quiritibus: qui cũ Tacio curibus uenerunt Romã/et ibi Castra posuerunt: in quo monte est ecclesia. s. Laurentii panis et pernę/ut dicitur/qui colles Quirinalis et Viminalis cõiunguntur prope portã Viminalem: quæ proxima est portæ Collinæ: tñ de Viminali nõnulli q aliter sentiunt.
Est et mons notissimus inter ecclĩam . s. Saluatoris de Lauro et ecclĩã pacis / qui uocatur Iordanus mons / in quo ædes Vrsinorum sitæ uisu ntur:
Est et mõs Ianiculus/siue Aureus intrãs tyberim: i quo Ianus habitauit: ubi nũc est ecclĩa. s. Petri i mõte Aureo q in Ęthruria nõ in Roma: Plinius. iii. lib. Saturnia ubi nũc. Ro. Antipolis uero ubi Ianiculũ i parte Romæ:
Collis Vaticanus ubi ecclĩa. s. Petri aplĩ et palatiũ pont. de quo Festus põpeius, Vaticanus collis appellatus est: eo qđ potitus sit pplus. Ro. uatum respõso pulsis Ethruscis. Aulus uero Gelius lib. xv. scribit: et agrũ Vaticanũ: et ei9dem agri dñꝫ præsidem appellatum acceperamus á Vaticiniis: quæ ui atqꝫ instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hanc causam. M. Varro in lib. diuinaꝝ: aliam esset tradit istius nominis rationem. Nã sicut Arius inquit appellatus/araqꝫ ei statua est/quæ est infima noua uia/quo eo in loco diuinitus uox edita erat: ita Vaticanus deus nominatus penes quem essent uocis humanæ initia: qm̃ pueri simul atqꝫ parti sunt: eam primam uocem edunt/quæ prima in Vaticano syllaba est.

Icirco

Iccirco uagire dicitur exprimi mente uerbo sonum uocis recentis/in quo colle erat Templum Apollinis,& locus clausus,in quo equos regebat crudelis nero.
Collis Hortulorũ/est qui surgit á dextris apud ecclĩam sanctæ Mariæ de populo,in quo Neronis ossa sepulta fuere/ex quo colle(teste Pomp.)cãdidati descendebant albis uestibus magistratũ petituri/q nũc mõs siue collis Pincius appellatur. ☞ Mons Citatoriũ est in campo Martio,nõ longe a colũna Aurelii Ant.pii,qui corrupte hodie mons Accetoriũ dicitur. Locus erat comitorium .i.Romanoꝝ/qui postq̃ citati suffragia intra septa contulerant/ne laturis se denuo immiscerent/ab aliis separabantur / uulgo dicunt eum tumulum factum esse ex regestione fundamentorum columnæ Antoninæ.
Mons Testaceus inter Auentinũ & Tyberim,atq; Portuensem portã,intra mœnia surgit,in quo loco erát collegia figuloꝝ á Nũma rege Ro.instituta/auctus fuit ĩ purgatione fluminis. In quo nr̃a ætate adhuc fiũt ludi Taurini/sicut in cãpo Martio tẽpore Bacchanalioꝝ. Petrus .n. Marsus ostendit mihi nõnulla super festũ Põpeiũ/ qui scribit Terentũ locum in cãpo Martio dictus/ quia eo loco Ara ditis patris in terra occultaretur. Thauri appellantur ludi in honorem deoꝝ inferoꝝ facti/instituti aũt uidẽtur hac de causa,regnante Tarquinio superbo/ cũ magna incidisset pestilẽtia in mulieres grauidas/quæ fuerat facta ex carne diu uẽdita populo thauroꝝ/ob hoc diis inferis instituti,& thauri uocati sũt. Aliæ figulinæ erãt extra portam Viminalem á dextris,ubi surgit adhuc collis eius materiei. Sunt & alii montes seu colles minores

ut est mons Coeliculus, siue cœliolus apud Cœliũ mõtẽ / quẽ Tullius rex addidit urbi cũ mõte Exqlino & uiminali / extra urbẽ ppe portã collinã erat locus subterraneus in tumulo / ubi uestales uirgines stupro siue incestu deprehẽsę uiuę fodi bant cũ pane / & aqua. Plura de his Plutarchus in uita Camilli. Mons sacer ultra Aniene extra portã collinã / quo plebs a nobilitate secedẽs diu habitauit.

¶ De Aquae ductibus.

IVlius Frontinus aquas Vrbis tantũmodo suo tp̃e. ix. fuisse scribit. Sextus uero ruffus / q Frõtino posterior Dioclitiani tp̃ibus urbẽ Romã descripsit / aquas ad decem & nouem fuisse. s. Aureliam / Appiam / Aniam / Atthicã / Augustam / siue Alsietinam / Algeatinam / Antonianam / Alexãdrinam / Claudiam / Ceruleam / Cuminã / seu Cimianam / Dalmatam / Iuliã / Martiã / Sabatinam / Seuerianam / Traianam / Tepulã / & Virgineam / seu Herculeam. E quibus nunc una solũmodo urbẽ influit. s. Virginea in campo Martio / ubi lapis marmoreus cum his litteris appositus est.

Tyberius Claudius Drusi filius. Caesar. Aug. ductus aquae Virginirginis destinatos per Cæsarẽ fundamẽtis nouos refecit ac restituit. Quãuis nõnuli. M. Agrippæ laudem attribuant. Philip. Be. ait. M. Agrippa in ædilitate sua Romam duxit aquam Virgineã / p̃terea fontes fecit centũ quinq;. Castella. cxxx. cõplura etiam cultu magnifica ac operibus & gratuita tribuit balnea centum sexaginta. Plin. lib. xxxvi. Aqua Virginea a Virgine quadã dicta / qđ cũ q̃rẽt aquã milites Ro. Virgo uenas aquarum mõstrauit / quã p̃dictus Agrippa obduxit ab octauo la-

pide diuerticulo duo mil. passuū pnestina uia iuxta Hercullaneū riuum/quē refugiēs Virginis nomen optinuit: M. Agrippa teste. Plin. in ædilitate sua adiecta Virginea aqua, cæterisq; corriuatis / atq; emendatis lacus septingētos fecit. Forma ipsius aquęductus adhuc apparet in Vrbe//in quo loco non longe ab ecclesia sancti Siluestri in campo Martio super ueterem marcum in tyburtino lapide infrascriptæ litteræ uisuntur.

Titus Claudius Drusi Cæsar Augustus Germanicus pontifex maximus trib. potes. v. imp. xi. p. p. cos. desig. iiii. arcus ductus aquæ Virginis disturbatos p. C. Cæsarem á fundamentis nouos fecit ac restituit.

Nōnulli uolūt septem aquę ductus principales in Vrbe fuisse/primus omniū fuit/in quo erat clarissima aquarū omnium toto orbe frigoris salubritatisq; palma pconio Vrbis, Martia inter reliqua deum munera Vrbi tributa: antiquitus enim Anseia uocabatur/oritur uero piconia in ultimis montibus pelignorum transiit marsos, fucinū lacum Romam usq; perueniens/mox specu demersa in tyburtina se aperit nouem millibus passuum fornicibus instructis p inductum primus in Vrbem dictam aquā inducere uoluit Ancus Martius Rex in Capitolium. Postea. Q. Martius in prętura/rursusq; restituit. M. Agrippa/concipitur Via Valeria mil. xxx. prope sub lacum/quam ait suo tempore Frontinus in Auentinum a Traiano perductam, Traianam fuisse dictam/ut apparet in lapide marmoreo fracto ac nuper effosso. Aqua Martia concipitur á milliario. xxxvii. ut apparet in litteris super portam Tyburtinam.

IMP. Cæsar. diui Iuli. f. Augustus pontifex max. cos. xii. tribunic. potest. xix. imp. xiiii. riuos aquarum refecit.
Imp. Cæsar. Aurelius Ant. pius felix aug. Parthic. max. Brit. max. pontifex. max. Aquã Martiã uariis kasibus impeditam purgato fonte, excisis & perforatis montibus restituta forma adquisito etiam fonte nouo Ant. pii aug. in sacrã Vrbem suam perducendam curauit.
Imp. T. Cæsar diui. f. Vespasianus aug. pon. max. Tribunutiæ pot. ix. imp. xv. cens. cõs. vii. desig. ii. Riuom aquæ Martiæ uetustate dilapsum refecit / & aquam / quæ in usu esse desierat reduxit.
Aqua Tepula erat / quã ex agro Lucullo Seruilius Cæpio. et. P. Cassius Lõginus Cẽsor in capitoliũ perducẽdã curauerunt. ¶ Iuliam aquã. M. Agrippa ab inuentorẽ uocatã introduxit ex tepula uia subterranea supra terram uero fictili structione ope arcuato. ¶ Claudia uero / quã Caius princeps ĩtroduxit ex fontibus Curtio et Ceruleo mil. xlv. uia Sublacẽsi Claudius absoluit ope arcuato. Titus deinde restituit / ut cubitales litteræ sup neuiã portã demonstrãt. s. Ti. Claudius. Drusi. f. Cæsar. Aug. Germanicus. pont. max. tribunitia potestate. xii. cos. v. imp. xxvii. pater patriæ aquas Claudiã ex fontibus q uocabantur Ceruleus et Curtius á miliario. xxxvi. Itẽ Anienẽ nouã á milliario. lxii. sua impensa in urbẽ pducẽdas curauit.
Imp. Cæs. Vespasianus. Aug pont. max. trib. pot. imp. vi. cos. iii. desig. iiii. p. p. aquas Curtiã et Ceruleã pductas á diuo Claudio et postea ĩtermissas dilapsasq; p ãnos nouẽ sua impensa urbi restituit. Sũt ibi præterea et aliæ lrã minores. s. Imp. Cæs. diui. f. Vespasianus Augustus

pont. maximus. tribunic. pon. imp. xvii. pater patriæ cẽsor. cos. viii. aquas Claudiã et Anienem pductas á diuo Claudio/et postea á diuo Vespasiano patre suo urbi restitutas cũ capite aquaꝶ a solo uetustate dilapsæ essent, noua forma reducendas sua impensa curauit.
Anienẽ ueterem. M. Curtius cẽsor cũ. L. papinio annis xl. post Appiã pducendam de manubiis e pyrro captis curauit/cõcipit̃ supra tybur. xx. mil. extra portã Romanã: Anienẽ uero nouã ope sumptuoso et strictura mirabili Iulius Frontinus á diuo Nerua curator aquaꝶ factus restituit/ac in urbẽ pduxit. ¶ Aqua Appia post initium Sãnitici belli inducta ab Appio claudio censore/cõcipit̃ in. in agro Lucullano/qui nũc Tusculanus putatur, uia pnestina. ¶ Aqua Alsietina quæ et Augusta dicebat̃, seruiebat regioni Transtyberinæ cũ Sabatina / quaꝶ una Alsietina. s. Via Claudia mil. xiiii. é lacu Alsietino cõcepta ob frigiditatem minus salubris, ab Augusto fuit introducta/altera uero Sabatina ẽ á sabatiis post Frontinũ memorata/haꝶ quoq; uisuntur uestigia aquęductus extra portã Aureliã/quam Sabbatinã existimo/alteris uero apud triũphalem pontẽ. Nõnulli addunt beatissime pr̃. Septimianã/ut aquaꝶ numerus urbis sit. xx. Quæ quidẽ aquæ/uel a conditoribus/ut Traiana/uel a locis unde dicunt̃/ut Cerulea nomen assumpsere / de pdictis aquis á Iulio Frotino/qui aquaꝶ curæ delegatus fuit/ppulchre scriptũ est/ait. n. hii sunt arcus altissimi subleuati in quibusdã locis ped. cix. tot aquaꝶ tam multis necessariis molibus/et quæ sequunt̃. Plin. uero dicit. Vicit antecedẽtes aquaꝶ ductus/nouissimũ impẽdiũ opis inchoa-

tia.C.Cæſare/peracti á Claudio /quippe lapideã excelſitatem oẽs urbes & montes ęquantem/ut lauachra impleret,Curtios atq; Ceruleos fontes adductos/erogata in id opus talentũ quingenta ſexaginta milia. Is eſt nũc aquę ductus/quem a porta Neuia ad Lateranenſem Baſilicam/& inde p Cœlii montis dorſum ad Auẽtinũ mõtem pductum fuiſſe á Caſſiodoro monſtrat/ in domo Ioãnis ciampolini nõ lõge á cãpo Florido legi infraſcriptas litteras in lapide marmoreo multis in locis fracto,qui lapis repertus fuit apud eccleſiam .ſ.Crucis.

Imp.Cæſ.diui.M.Antonini & Traiani.M.Sar.M.filius diui Cõmodi .f.diui Ner.diui Antonini Pii nep.diui Hadriani pnet.diui Traiani Parthic.abnep.diui Neruæ abnepos.Septimius ſeuerus.pius.ptinax.Aug.arab. adiabenic.Parthic.arabic.pont.maxi.trib.pot.viii.imp. xi.coſ.ii.p.p.procos.Et imp.caeſ.L.ſeptimii ſeueri.pii.ptinacis.aug.arab.adiabenic.parthic.max.filius diui Antonii pii pronep.diui Hadriãi pronet.diui Traiani parthic. & diui Neruae abnep.M.aurelius Antoninus.pius.felix. Aug.trib.pot.iiii.procos.p.p.arcus cœlemontanos ob nimiá uetuſtatẽ collapſos á ſolo ſua pecunia reſtituerũt.

Nõ longe á Lateranenſi Baſilica in cœlio mõte eſt lapis marmoreus i aquæ ductibus cũ his lr̃is ſcultis/q̃uis nõnulli ſcaltis dicãt.Imp.Caeſ.D.M.Antonini.pii.germ. ſarm.f.diui Cõmodi frater.diui Ant.pii nep:diui Hadriãi pronep.diui Traiãi parthici abnep.diui Neruae abnepos. Et quę ſequunt/ut aptius dicã in opuſculo de ueteribus epitha.Ro.qd qdẽ Reuerẽ.Sixto nepoti.S.T.Vicecãcellario &.S.R.E.Car.tt.ſ.Pet.Aduinc.dedicaui.

Im arcu tyburtino cõiuncto ꝓdicto aquæ ductui inter ecclesiã.s.Marię in dõnica.&Io.&Pauli.sunt infrascriptę lrę incisę uetustate cũsumptę. P.Cornelius.P.T.Dolabella.Cos.C.iunius.C.F.silãus flamen martial.Ex.S.C. Faciundnm curauerunt idemq; probauerunt.

¶ De Thermis

Thermas in urbe.xii.fuisse legimus principales, uidelicet/Antonianas/Agrippinas/Alexandrinas/Aurelianas/Cõstantinianas/Dioclitianas/Domitianas/Gordianas/Neronianas/Nouatianas/Seuerianas/& Traianas.Erãt & Tytianę thermę/& Decianę/Cõmodiãę/& Syrtacę/Philipi aug.& Olympiades. Thermæ erant loca amplissima & sumptuosa/q̃ aut calentibus aquis/aut ipso sine aquis fornice igne calefacto lauandi/sudandiq; usibus deputata sunt. Erant ꝑterea in thermis lauachra in modum prouinciarum extructa, ad lauandiq; usum balnea/nedum plano in solo/inicuiq; exposita/sed etiam pensilia.Erant deniq; in thermis ipsis Areæ amplissimę porticibus circũdatę sumptuosissimis, camerataq; superbissimis fornicibus ædificia in circuitu habentes/in quibus colũnarum diuersi coloris marmorearum ordines immensarum fuisse hinc constant/ut in ipsis ruinis adhuc apparet,cum parietibus diuersorum lapidum incrustatis.Erant et natatoria/et nemora/et loca/pauimentata uariis adornata picturis.Erant et alia multa populi ludis/atq; delitiis exposita.

Thermæ Alexandrinæ ab Alexandro seuero principe edificatę fuere/uestigia quarum apud ecclesiam sancti Eustachii uisuntur.

Termæ Agripinæ a. M. Agrippa factæ nō longe a Pantheon et tēplo Mariæ sup Mineruam, ut ipsaꝝ uestigia demonstrant in loco/qui uulgo Ciambella dicitur.
Thermæ Antonianæ/quas Bassianus Antoninus Caracalla inchoauit/et Alexāder pfecit/ad huc uisunt semidirutæ apud ecclesiā. s. Syxti quaꝝ cellam solearē architecti negant posse ulla imitatiōe/qua est, fieri/nā ex ære uel cupro (ut ait Spartianus) cancelli suppositi esse dicūtur/quibus cameratio tota concredita est/et tm̄ est spatii, ut idipsum fieri negāt potuisse docti mechanis/ut adhuc uisunt ingētes ruinæ cū altis parietibus, ac semisepultis columnis. ¶ Thermæ Aurelianæ / quas hyemmales fecit Valerius Aurelianus imperator Trastyberim, ut adhuc in nonnullis locis apparent uestigia.
Thermæ Constantinianæ/apud equos tyriadis adhuc uisunt semidirutæ in colle ipso Quirinali/et ibidē in fracto lapide marmoreo/ Petroniū/ ppēnā urbis pfectū illas reparasse legit. ¶ Thermæ Dioclitianæ/nō longe ab ecclia. s. Susannæ adhuc extant/quas Cōstantius et Seuerus dedicauerunt/atq; statuis suis cōditoꝝq; appositis ornarunt / ut in lapide marmoreo ibidē effosso lr̄æ ostendunt. s. M. Aurelius Val. Maximiano inuicto Aug. pont. Max. imp. viii. cos. iii. p. p. p. In alio marmore translato ad plateā uulgo Cāmillianā dictā, sūt incisæ infrascriptæ lr̄e. Thermas Dioclitianas / a ueteribus princib. institutas omn'. In alio uero marmore inter ecclesias scōꝝ Andreę et Antonii posito, apud gradus Tiburtinos uisuntur infrascriptę lr̄ę incisę in nōnulis locis fracte. Seniores Augg. D. D. N. N. Cōstātinus.

Thermas

M. Aurelius, et maximianus. Thermas Feli.
Maximianus Aug. Praesentia maie.
Fieri iussit, et Di. Domini Consecra.

Pro tanti operis. Pomp. uero Lętus lib. ii. scribit thermę eius nomine Romę sunt consecratę & Maximiani Herculii Carthagini. Thermę nominis Dioclitiani inchoatę fuerũt á ueteribus principibus/& cõsecratę ab nouis Augustis Cõstantio/& Maximiano. Dioclitianus igitur inchoatũ opus absoluerat omni cultu pfectũ. Secuti principes posuere ibi statuas & seniorꝝ & nouorꝝ imperatorꝝ/ quorum capita integra, & fragmẽta reliquá corporꝝ erui ex subterranea testudine/uelut ibi post ruinas thermarꝝ cõseruata uidimus/& partim in Capitolium delata/ptim Florentiã missa. Constantius & Maximianus inuicti augusti, Seuerus Maximinus Cæsares thermas ornarunt/ & Romanis suis dedicauerunt. Sit ne in nominibus ambiguitas diximus. Hęc didicimus ex fractis marmoribus ibi effossis/ĩ qbus & tituli uictoriarꝝ Maximiãi Herculii in hæc uerba. M. Aurelius. Val. Maximiano inuicto. aug. Pont. max. Sarmatic. max. Gothic. max. Imp. viii. Cos. iii. p. p. procõsuli. Nil mirãdum est. B. P. de ipsis maximis/ac sumptuosis ædificiis Ro. Erãt. n. dñi orbis terrarꝝ/& in pdictis thermis ædificãdis Dioclitiãus imp. & inimicissimus fidei Xpianæ. cxl. Christianorꝝ millia/ ad id opus pluribus ãnis in modũ seruitii adduxit.

Thermæ Domitianæ/á Domitião impatore cõstructæ in campo Martio, nõ longe ab ecclia. s. Siluestri/uestigia quarꝝ adhuc apparent diruta marmoribus dispoliata.

Thermæ Gordianę fuerunt apud ecctiã. s. Eusebii apud

domum Gordianorum/quam Iulius Capitolinus dicit extas-
se uia pręnestina ducentas colũnas uno stilo habentem.
Thermæ Neronianę erãt ĩ loco thermarum Alexãdrinarum,
quas Alex.imp.restituit,& Alexandrinas dixit/uel ut nõ-
nulli uolũt cum illis cõiunctæ fuerunt/uestigia ipsarum ap-
parent apud domum reueren. Car. de Medic. Florent.
Thermæ Nouatianę fuere ĩ loco unbi nũc est eccl'ia.s.Pu-
dentianę in uico Patritio/ut ruinæ adhuc indicant.
Thermæ Seueriãę a Seuero Aphro imp.edificatę fuerũt
ĩ regione Transtyberina/teste Helio Spartiano collũnę
pulcherrime/quarum cũ marmoribus sunt in eccl'ia .s. Gri-
sogoni & Cecilię. ¶ Thermę Tytianę/a Tyto edifica-
tę nõ longe ab eccl'ia .s. Martini in montibus/q̃ capaces
hodie dicuntur,ob aquarum capacitatem/uulgo Sette sale/
in quo loco inuenta fuere duo marmora sculpta cũ flã-
ma/in primo erãt lr'ę/Ioui/in.ii.uero/Imp. Vespasianus
Aug.p collegiũ pontificũ fecit. Post quas inter Aquilo-
nẽ & Eurũ erant thermę Philippi Aug. imperatoris.
Thermę Decianę/erãt in Auẽtino/quas ad honorẽ decii
imp.S.P.Q.R.Aedificauit/apud quas erant & ther-
mę Syrianę/seu Varianę.Raph uol.scribit priuata Tra-
iani.i.ędes cum thermis in Auentino:teste.P.uictore.ea
nũc apparent/q̃ in uinea nostra comprehẽduntur: nam
eo usq; aqua.Itẽ Traiana deducebatur/ut ex marmoreis
lr'is reptis cõspicimus.Notãdũ ẽ,qd' ruinę/quas uidimus
apud trophea.C.Marii a nõnullis thermę Gallutii appel-
lant':tñ teste Suetonio/fuit ibi ĩsignis illa basilica/quã.C.
Caesar Caio/& Lutio nepotibus extruxit/& usq; in ho-
diernũ diẽ Caii Lutii nom̃ retinet/corrupte uero Gallutii.

Erant pterea in Vrbe Lauacra multa, ut fuit Agrippinæ lauachrũ, ab Hadriāo imp. instaurato/uestigia eius apud ecclīam. s. Laurentii in Panis pernæ uisuntur apud thermas Olympiades in ascensu Viminalis/nõ lõge á tẽplo. s. Witalis/in quo loco fuerũt repta simulachra duo Bacchi marmorea, cũ fonte & fistulis plumbeis cũ hac inscriptione. In lauacro Agrippinæ. ¶ Lauachrũ Cõmodi imp. a Cleandro extructum fuit nomine ipsius Cõmodi. Spartianus nāq; ait. Enimuero Pius. i. Marcus. ii. Verus. iii. Cõmodus. iiii. Quintus Caracalla. vi. Getha. vii. Diadumenus. viii. Heliogabalus Antonini fuere/nec inter Antoninos referendi sunt duo Gordiani/aut qui prænomen tantum Antoninorum habuerunt.

Ballnea & Balinę, ut in marmore antiquo uidi sculptũ. L. Pauli, erant in colle Quirinali/uulgo nũc dicit (cõrupto nomine) Magna napoli/nõ longe á turri Militiæ. Tñ Alexander imp. omnibus regionibus urbis addidit ballnea/& hucusq; Alexandrina balnea dicunt. balinæ in genere fœmi. sunt pub. in genere autem neutro priuata ballnea, teste Varrone/q̃ oĩa Phili. Bero. cõfirmat.

Balinæ & balnea in Vrbe fuerunt numero. dcccclvi.

Lacus siue puteipublici numero. ——. cccliii.

Latrinæ uero publicæ numero. ——. clii.

¶ De Naumachiis & Cloacis.

Rant enim Naumachiæ stagna naualia in Vrbe in quibus decertabatur nauibus. E quibus principales quinq; fuisse legimus.

Apud circum maximum erat Naumachia.

DE NAVMACHIIS ET CLOACIS

Apud arcum Domitiãi erat Naumachia ipsius Domitiani ut adhuc uestigia in cãpo Martio nõ lõge ab Augusta adhuc apparent. ¶ Erat ꝑterea Naumachia Neronis ad radices mõtis aurei/ea parte qua itur ad pertusam portam in Vaticano. ¶ Cloacæ amplissimæ a Tarqnio rege Ro. factę fuere in Vrbe/ut adhuc in uelabro,& Iudeorum platea uidere possumus/ac etiam in uinea domini Bartholomei de Doxiis apud Collosseum.

Cloaca uero maxima est ꝓpe Ianum in uelabro/ut multi asserunt. Erant & aliæ q̃ multæ cloacæ p Vrbẽ/adeo ut pensilis urbs tota uideretur. Liuius.n.ait Tarqnius foros in circo faciendos curauit/& cloacã/quæ maxima receptaculum oĩum purgamentoꝝ Vrbis sub terrã agendã quibus opibus/uix noua hæc magnificẽtia quicq̃ adęquare potuit. Idẽ Plin.lib.xxxvi. Præterea cloacam operum omnium dictu maximã suffossis montibus/atq; ut paulo ante dixi, urbe pensili subtusq; nauigata.

Id.M.Agrippa fecit in ædilitate post cõsulatũ corriuatis septẽ amnibus cursu ꝑcipiti torrentiũ modo rapere, atq; auferre oĩa coactis. Strabo uero ait. Cloacę duro cameratæ lapide paruas carris stramentoꝝ semitas reliquerunt. Tanta aũt p aquæ ductus aquaꝝ ubertas influit/ut per Vrbẽ/atq; Cloacas amnes inundare uideanť/& uniuersæ ꝓpemodũ ædes subterraneos meatus/siphones ad fistulas undosas habeant. Quoꝝ accuratissimã diligẽtiã M.Agrippa egit/qui urbẽ pluribus aliis momumentis adornauit. Quæ cloacæ ad ripam usq; alurei fluminis descendebant/ut adhuc in nõnullis locis apparet. Erant ꝑterea curatores pub. ut in lapide marmoreo apud pon-

tem Aureliũ lr̃æ indicant.ſ. Imp. Cæſaris diui Traiani Parthici.f. diui Neruæ nepotis Traiani & Hadriani aug. pont.maxi.trib.pot.xxii.imp.ii.coſ.iii. Tyrr. Ruſticus curator Aluei & ripaꝝ Tyberis & cloacaꝝ Vrb.R.R. reſtituit ſecundũ p̄ſidentem terminationẽ ꝓximam.I.C P.P.IVXS. Nõ longe a quo loco eſt alia inſcriptio in marmore inuento in uinea Laurentii Pallucellis ſcilicet. Ex auctoritate imp. Cæſaris diui Neruæ.f.Ner. Traiani. Aug.Ger. Daci.ponti.Max. trib.pot.vii. imp.iiii.coſ.v. p.p. T.Iulius Ferox curator aluei & ripaꝝ tyberis & cloacaꝝ urbis terminauit ripã.r.r.prox.c.p.p.p.c.xv.a Fabio A.f.

De Circis.

CIrci tres erãt ĩ Vrbe principales/ uꝫ /Maximus apud palatiũ. Neronianus in Vaticano. Flãminius ſiue Appollinaris in cãpo Martio. Circũ Maximũ a Tarquino/poſtea uero a Cæſare dictatore extructũ fuiſſe legimus/longitudine ſtadioꝝ triũ/latitudine uero unius: in quo loco erant plurimæ colũnæ cũ aureis epiſtillis/apud quẽ erat metodiũ/& templũ Flauiæ gentis/& Naumachia/cuius poſtea lapide maximus circus deuſtis utrinqꝫ lateribus extructus eſt/ĩ quo loco fiebant ludi circenſes. Diuus Claudius fecit carcerẽ marmoreos/& methas deaurauit/unde equi deſcendebãt/reuertebanturqꝫ. Maximus circus dicitur/qa maximo deoꝝ. Vertũno Iano ſacratus/teſte Annio Viteb. ĩ elegiæ Vernianæ cõmentariis. Nõ longe a quo erat Argiletus ab argo euandri hoſpite dictus. Fabius pictor ait ſuperior Argiletos dicitur in principio Vici thuſci ſub cœliolo inter circũ maximũ & Auentinũ/letum ſimul Argi & ſepulchrũ

est. Imus uero Argiletus est ubi Ianus quadrifrons/q& Vertũnus in fine Vici thusci ad radices Capitolii i fo. boario/ubi saturniæ uestigia. ¶ Circus Nero. i Vaticano erat/ in quo ipse Nero nõnunq̃ Circẽses ludos fieri instituit/ ac p sæpe illic aurigabat/equosq; regebat. ¶ Circus Flã. dicebat/ uestigia cuius Aedificii apud domũ Dñici de Matheis diruta uisunt/ut placet Pomp. Læto. Tñ nõnulli dicunt illud fuisse theatrũ Balbi/á Cl. Cæsare dedicatum/ & in cãpo Martio Circũ Flaminiũ fuisse/in loco ubi nũc Agonis platea dicitur/& hoc ꝓpter uiá Flãmineã. Apollinarẽ postea dictũ/ut eius uestigia demonstrant/in quo circo ludi celebrantur Apollinares. Pandulphus Latera. hostiarius eccl'iæ scribit. Hadrianũ pontificem primũ eo ædificasse eccl'iam. s. Apollinaris in loco ubi prius in Circo Flãmineo Apollinis ædes fuit. Eo in Circo erant carceres bigarum & quadrigarum & loca diuisa patribus equititibusq; urbis/ut spectacula facerent. Circus enim dicitur a circuitu. Agoniũ dies appellabãtur/ut ait Sext. Pomp. & Gellius quo rex hostiã ĩmolabat/unde Agonia. i. sacrificia/q̃ fiebant in monte Quirinali/est Agonius ludus sic dictus/quia locus in quo ludi in initio facti fuere/sine angulo/cuius festa Agonalia dicebantur.

¶ De Theatris & Amphiteatris

POmpeius Magnus inter alia ornamenta fecit Theatrum ante curiam suam/qđ quidẽ Nero imp. nobilibus Germanis po. Romani magnitudinẽ ostẽsurus/eos in Põpei theatrum populo plenum introduxit/postea uero unius diei opera inaurauit/ ut Tyriacẽ Armeniorum regem exciperet. De quo Leo.

Bapt.Flor. dignum opus/& Pomp. & Victric. Ro. in quo erant Orchesta & Subgestũ Scena hystoriarum & Hyposcenium colũnis marmorei & statuis exornatum. de quo. A. Gellius in nono mentionẽ fecit. Quũ Põpeius inquit. Aedẽ uictoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent, nomẽq; eius & honores scriberet. Vestigia dicti theatri ex stabulo ædiũ Car. in cãpo Flor. adhuc uisuntur. Nã tp̃e Blõdi lr̃ę in marmore fracto repertę fuere de Genio Põpei & Theatro ibidẽ effossę. Et quicquid a platea eiſdem cãpi & iudeorꝝ ad Rosæ monasteriũ cõtinet, ędificia Põpei fuisse cõstat. ¶ Theatrum Marcelli a Cęsare ceptũ nõ longe erat ab eccl'ia. s. Nic. in Carcere/ut ipsa uestigia diruta demõstrãt/iuxta quã erat sacrariũ á Nũma institutum circa imum argiletum.

Theatrũ Balbi erat in regione. ix. quod quidẽ Cl. Cęsar dedicauit/& appellatur Balbi á uicinatore Criptę ipsius.

Caius Callicula imp. ędificauit Amphiteatrũ iuxta septa in cãpo Martio uariis statuis & colũnis exornatum.

De. M. Scauri theatro nil dicã/in ędilitate. n. sua tria millia signorꝝ aureorꝝ in scena tm̃ fuere tẽporario theatro et marmore. s. et uitro, et auratis tabulis cõfecto/inquo erãt ccclx. colũnę marmoreę/teste Plin. lib. xxxvi. in quo scribit de duobus theatris amplissimis. C. Curionis. cuius genus luxurię nec antea/nec postea uisum est.

Amphiteatrum Tauri Statilii erat apud ecclesiã. s. Crucis uariis exornatum marmoribus/ut uestigia ipsius ibidem diruta cernuntur.

Amphiteatrũ Titi et Vespasiani notissimũ in media Vrbe miro lapide tyburtino extructũ, a Domitiano pfectũ

cum incrustatione intrinsecus & extrinsecus cum signis/ & insigulis superioribus arcubus erãt statuæ marmoreę. Ibi fiebant ludi. Sub tãto ædificio sũt cloacæ/teste Põp. adeo ut pars ædificii substineatur á cloacis/nr̃o tp̃e Collosseũ uocatur/á Neronis collosso/q̃ stabat in porticu domus aureæ/& iuxta p̃dictũ amphiteatrũ constructus fuit. In quo erant duo fontes/ex quibus aqua purissima ad turbã recreandã ꝓcedebat. In dedicatione cuius qnq; millia ferarꝫ genera occisa sunt/in quo loco prius stagna Neronis erãt. Martial.n.dicit. Hic ubi cõspicui uenerabilis amphitheatri. Erigit̃ moles, stagna Neronis erãt. Nõ lõge á quo est fragmentũ lateritiæ turris rotundæ iã incrustatæ marmoribus/sup quã erat Iouis simulachrũ. Erãt & alia Theatra extra Vrbẽ, ut apparet apud ecclĩã .s. Sebastiani & .s. Agnetis. In omnibus theatris erat uea theatralis/q̃ est consessus ubi pplˀus spectat. Theatrũ dicitur emispiũ seu uisoriũ gręce/latinæ uero spectaculũ i emicicli specie constructũ erat. Amphiteatrũ uero quasi in unũ iuncta duo uisoria recte cõstat esse nominatũ spectaculorꝫ gratia, forma rotunda & ueluti ex duobus constans Theatris.

¶ De Aerario & Pecunia pub.

LOcus Aerarii antiquitus fuit in rupe Tarpeia in tẽplo Saturni & Opis eius uxoris/ut adhuc diruta fundamentorꝫ uestigia cernũtur ab ea parte qua itur ad ecclesiã .s. Nicolai in carcere/ubi nunc parua est ecclesia .s. Saluatoris collapsa in minenti Hospitali .s. Mariæ de porticu/q̃ uocatur .s. Saluator in Aerario: & horrea uicina uocant̃ in Aerario. Romanorꝫ Aerariũ

erat in æde

erat in ęde Saturni/quoniam in Italia Saturnũ primũ instituisse nũmos signare dicitur/teste Cypriano. Macrobiꝰ uero sic refert. Aedẽ Saturni ęrariũ Ro. esse uoluerũt, ꝙ tpe quod incoluit Italiam fertur in eius finibus nullum esse furtũ cõmissum/aut quia sub illo nihil erat cuiusqꝫ priuatũ. Phil. Be. ait primus aũt oium Valerius publicola exactis regibus ędem Saturni ęrarium declarauit, ductus oportunitate loci, et apertum, et ab insidiis tutũ, et in primis munitũ animaduertit. Tulliũ Hostiliũ quidã cõsecrasse templum Saturni ferunt, quidã Lutiũ Tarquinium. Varro uero refert Titũ Largiũ dictatorẽ ędem Saturni Saturnalibus dedicasse/Liuius aũt á plãco restitutũ fuisse Aulo Sempronio et. M. Minutio cons. in quo pecunia po. Ro cõseruaret. Eratqꝫ ibi tabulariũ/in quo tabulę pub. aenae seruabantur/teste Cicerone. Traianus uero imp. ęrarium/qđ sub Capitolio erat in nouã ędem Saturni traduxit/ubi et libri Elephantini seruabantur/ in quibus. xxxv. tribus erant conscriptę cũ libris lintheis, in qbus quidẽ Annales cõscribebantur á pontificibus. Erat ꝑterea in ipso Aerario locus secretior, ubi uectigaliũ uigesima/teste Liuio seruabat. Locus ultimi Aerarii erat ubi nunc est pulchrum tẽplum in honorem diui Hadriani mart. dedicatũ. Nõ longe á quo erat officina cudendę pecunię. Seruius. n. Rex. Ro. primus in urbe signauit aes/signatũqꝫ est antiquitus nota pecudũ/unde et pecunia appellat. Argentum uero signatum est ãno Vrbis DLXXXV. Nota aeris Romanoꝝ fuit Ianus geminus ab una parte/ex altera uero rostrũ nauis. Nota aũt argenti fuerunt bigę atqꝫ quadrige/unde bigati atqꝫ qua-

drigati. Aureus uero nũmus post annũ sex centesimum quadrigesimũ septimũ percussus est/quis nõnulli post sexagesimũ annũ uelint. ¶ Auri in ppli. Ro. ærario fuere Sexto Iulio, Lutio Aurelio consulibus pondo septingenta uiginti sex/argenti uero nonaginta duo mill. & extra numerum tricenta & septuagin taquinq; mill.
Item Sexto Lutio, Iulio Aurelio consulibus, hoc est belli sotialis initio Octingenta quadraginta septẽ põdo. Cæsar primo introitu in ciuili bello ex ærario ptulit laterꝝ aureoꝝ trigintasex milli /& in nũmis pondo tricẽta. Asconius scribit Aerariũ dici p priuata pecunia/Fiscũ uero p publica/quis nõnulli dicãt ærariũ p repositorio pecuniæ pub. capiatur, fiscus uero pro pecunia imperatoris.
Tarpeia rupes foro. R o. imminebat, unde primo sontes pcipitabantur & dãnati./

¶ De Foris & Curiis

e Rant. n. in Vrbe fora. xvii. principalia. s. Forũ Romanum/Fo. Cæsaris / Augusti/Neruæ/ Traiãi/Dioclitiãi/Aenobarbi/& Salustii/ Fo. Boarium/Pistoriũ/Holitoriũ/Galloꝝ/Rusticoꝝ/Suarium/Archemonium/Piscarium/& Cupedinis.
Foꝝ Romanum ab arcu Seueri/& hortis Mariæ gratiaꝝ ad radices palatini usq; ad eeclĩam. s. Cosmæ/& Damiani tendebat/ampliatum fuit a. C. Cæsare/postea uero ab Augusto imperato, quod olim Cæsar totum intexit uelis/& Cato Censorius sternendũ muricibus censuerat/ut ita litigantes eiicerentur/in quo erant Tabernæ nouæ septem/quod forum dictum fuit / & Forum Latium/in quo stabat Domitiani collossus/teste Papinio.

Latialis Iuppiter in Albano mōte colebatur/Dionysius lib.iiii.Histor.auctor.Lactantius Latialem Iouem á Latinis coli solitum humano sanguine.Erat ibi pterea Suggestum Rostris nauium extructū.Liuius l.viii.ait.Erāt ergo Rostra ad radices Palatini mōtis. Seruius uero dicit.Romanū forum est ubi nunc rostra sunt.Erat & Sacratariū Senatus Theodosii tpe/ut lrę incisæ demonstrāt in maiori capella ecclia.s.Martinæ apud carcerē Tul.us. Saluis dominis nostris Honorio & Theodosio uictoriosiss.principibus secretariū amplissimi senatus. Q d uir illustris Flauianus instituerit & fatalis ignis assūpsit.Flauius Annius Eugharius Epiphanius.V.C.pref.urb.uice sacra.i.u.d.reparauit & ad pristinam faciē reduxit. In qua ecclia tabulis marmorei antiquæ celaturæ parietes undique exornati sunt. ¶ Forum Cæsaris erat apud forum Ro.statuis & pulcherrimis columnis decoratū/de quo Ouid. Hæc sunt fora Cæsaris inquit. Quod forum inter magnifica opa urbis enumerat Plin. cum solum tātū foro extruēdo sextertiis mille ducētis Cæsar Dictator emerit/in quo loricatā sibi fieri statuam passus est.

Forum Augusti erat apud ecclesiam sanctorum Cosmæ & Damiani uersus turrim Comitum.Cæsar enim Augustus ædificauit forum cum æde Martis ultoris, & in eo Castorem & Pollucem cum uictoria/& Alexandro Magno/& in magine belli insignia/opa Apellis posuit.Aulus uero Gellius dicit statuam Coruino diuus Augu. in foro suo statuendam curauit/& in eius statuæ capite Corui simulachrum rei/& pugnę ornamētum/quod forum postea ab Hadriano instauratum est.

Forum Traiani ab ipso Traiano extructū & dictū, apud colūnam eius Coclidem ī quo posuit lapidē marmoreū cū his lr̄is. Talem priuatis impatorē esse oportere: quales sibi priuatos optat habere. ¶ Foꝝ Neruæ siue transitoriū/qđ a Traiani ad alia Fora transiebat/apud palatiū ipsius Neruæ/ut adhuc cubitales lr̄æ dirutæ apud .x. ingentes colūnas marmoreas apparēt. Imp. Nerua Cæs. Aug. Trib. potes. iii. Imp. Helius spartianus dicit statuas lacosas ul̄ pedes tres nudas, uel equestres diuis impatoribus in foro diui Neruæ/quod transitoriū dr̄/locabat omnibus cū titulis & colūnis æreis/quæ gestoꝝ ordinē cōtinerent. ¶ Forum piscariū erat nō longe ab eccl̄ia. s. Georgii, cōiunctū foro boario/q̄uis nōnullis placeat apud eccl̄iam. s. Nic. in Carcere dictū foꝝ fuisse. Varro uero lib. i. secundū inqt Tyberim ad Ianū est foꝝ piscariū. Erat ibi foꝝ Iugarium a uico iugario dictū, ubi sacra iuga bobus pro in auguranda Vrbe posita sunt.

Forum Boariū erat ubi nunc est eccl̄ia. s. Georgii in Velabro/in quo erat statua Herculis ab Euandro antiquitus sacrata/q̄ uocabatur triūphalis/& usq; ad tp̄a impatoꝝ p triumphos uestiebatur habitu triūphali/teste Plinio. Erat & Ianus geminus a Nūma rege dicatus/q pacis belloq; argumēto colit̄/ī quo & bos æneus stabat, uñ Oui. in Fastis. Hic ubi pars Vrbis de Boue nomen habet. In monumentū/quod ibi ceptus est sacer sulcus a Romulo auctor est Cor. uel a boue Herculis/q ob uictoriā cōtra Caccū bouē sacrificauit. Ouid. Immolat ex illis thauꝝ tibi iuppiter unū. Nō longe a quo stat arcus marmoreus cū statuis/ac lr̄is uetustate cōsumptis/uʒ.

Imp. Caeſ. Lutio Septimio Seuero. Pio. Pertinaci. Aug. Arabic. Adiabenic. Parth. max. fortiſſimo & feliciſſimo pon. max. trib. pot. xii. imp. xi. coſ. iii. patri patriæ. Et Imp. Caeſ. M. Aurelio Antōino. pio. felici. aug. trib. pot. vii. coſ. iii. p. p. procos. fortiſſimo. feliciſſ. q; principi. Et Iuliæ Aug. matri. Aug. N. Et caſtrorum, & ſenatus, & patriæ. Et imp. Caeſ. M. Aurelii Antonini. pii. felicis. aug. Parthici max. Britãnici maximi. Argentarii & negociantes Boarii huius loci/q uehēt deuoti numini eoꝝ.

Forum Holitoriũ nõ longe erat ab æde Veſtæ. ¶ Foꝝ Saluſtii erat in Quirinali poſt templũ, ubi fuit eccl'ia. ſ. Sabinii apud eccl'iã. ſ. Suſannæ. ¶ Foꝝ Suariũ erat in loco ubi nũc eſt eccl'ia. ſ. Nic. in Porcilibus/quod adhuc nomen retinet/nõ longe ab eccl'ia. ſ. xii. Apoſtoloꝝ. Erant & alia fora ab his rebus cognominata, quæ illic uendebantur.

Curiæ duoꝝ geneꝝ erant. M. Varrone auctore/in quibus. S. P. Q. R. Conueniebat/& ubi curabant ſacerdotes res diuinas/ Senatus uero humanas / ut erat in curia hoſtilia/quã Tuſſus Seruiꝰ rex fecit /ubi nunc eſt eccl'ia. ſ. Ioan. & Pauli/ut ipſa ueſtigia demõſtrant: Gellius & Varro ſcribunt Senatuſ conſulta iure nõ potuiſſe niſi in loco p augures conſtituto/quod templũ appellaretur/ nõ. n. oẽs ædes ſacræ tẽpla. Curia in qua habebatur ſenatus, tẽplum erat, habebatur modo ſenatus in æde Apollinis/mõ in concordiæ delubro ſub dextra. Curiæ Hoſtiliç erat Gregoſtaſis ſupra comitiũ/ubi nationũ legati ſubſiſterent/qui ad ſenatũ eſſent miſſi/de quo loco meminit Cic. in ep'la ad. Q. Fratrẽ. ¶ Erat & Senaculum ſu-

pra Gregostasim, ubi ædes Concordiæ/& Basilica Opima/in quo loco seniores consistebant. Nõnulli uolunt Grogostasim solummodo in capitolino colle fuisse.

Erat & Senatulũ aureũ nõ longe á Curtio lacu/de quo Valerius Max. meminit dicẽs. Ante senatus assidua statione eo loci per(?)gebat/q hodie senatulũ appellabatur.

Aliud senaculum seu senatulũ/ut in marmore antiquo apparet inciso/erat apud portam Capenam.

Erat deniq; senatulũ mulierꝶ mr̃onaꝶ í colle Quirinali/ab Anto. Pio Bassiani filio constructum.

Curia uetus erat íter ecclĩã. s. Pet. Aduĩcula/& Lateranẽsem Basil. ¶ Curia Põpeiana erat apud ipsius theatrũ/qua Cæsar interfectus fuit, Idibus Martias/q periit. vi. & quinquagesimo ætatis ãno. ¶ Erat & curia Calabra teste. P. Vict. ubi pontifex minor dies pronunciabat.

Erat & curia siue senatulũ í cãpo Mart. circa ædẽ Bellõæ. ubi dabaṫ senatus legatis/quos í urbẽ admitteṙ nolebãt.

Erat etiã extra portã Capenã tẽplũ Martis/ubi dabaṫ senatus legatis hostiũ/q intra urbẽ nõ recipiebãtur.

¶ De Campo Martio

Campus Martius olim ager fuit Tarquinii Regis ultimi Romanoꝶ extra Vrbẽ eo tpe/ut Liuio placet/q ait. Quicquid Capitolium & Tyberim interfluit fuisse cãpum Mart. Nam urbs prima ad Capitoliũ finiebatur/põst expulsionẽ Tarquinii fuit cõsecratus ager Tarquinioꝶ deo Marti/uñ campus Martius dictus fuit/in quo erant multa templa, & ædificia, & colũnæ memorandæ/& porticus cum infinitis statuis & Obeliscis. Martius proprie fuit ubi nunc ecclĩa. s. Laurẽ.

in Lucina/in quo habebãtur comitia/ut dicam inferius.
In loco uero ubi nũc ẽ domus noua capellæ aplorũ Phi. & Iaco.in ecclia.s.Laur.in Lucina fuit Basis nominatissima urbis/nõ longe á qua est Obeliscus magnus semisepultus/ubi effossũ fuit Horologiũ cũ lineis & gradibus deauratis/in angulis uero.iiii.uenti ex ope musiuo sculpti uisebantur cũ hac inscriptione cubitalibus lr̃is. Vt Boreas spirat. ¶ Erat p̃terea Villa pub.ubi census habebatur á Censoribus/ubi nunc est Gimnasiũ publicum.
In dicto Campo Martio habebantur comitia/idest loca in quibus tribus ipsę petebant suffragia de eligẽdis magistratibus nõ longe á monte Citatorio. Vnde usq; ad Iustiniani tempora in creatione principum acclamatũ est.
Felicior sit Augusto/ac Ttraiano melior.
Nonnulli respondebant.
Nec Hadriano deterior.
Erat & locus comitium in Fo.Ro.inter turrim Palladiã & lacũ Curtium/duobus in locis p̃dictis oẽs deligebantur siue Dictatores/siue Consules & alii magistratus.
Eratq; triplex deligendi modus/de quibus per pulchre A.Gel.scripsit.lib.xvi. Septa uero loca erãt in cãpo Martio/teste Seruio/inclusa tabulatis/ĩ q̃bus Po.Ro.suffragia ferre consueuerat de quibus Pli. & Mart.scribunt.
Erat templum Ant.Pii nõ longe á colũna eius Coclide/ut cubitales lr̃ę in marmore effosso ãno salutis.M.D. demonstrarunt/ubi nunc uisuntur ingentes columnæ marmoreæ/in quo loco noster Alexãder Nero Floren. habitat/corrupte dicitur lo Trullo ad imitationẽ palatii constat/in ciuitate regia positi/ut patet in lectione

Beati Leonis p̄p̄. ¶ Erat & Trigaria unde equi ad cursū mittebantur ad certamina currilia trigarum. Triga .n. a tribus equis/dicitur quadriga a.iiii. ¶ Erat & Equiria ab equorum cursu dicta/& adhuc retinet nomen eccl'ia .s. Mariæ in Equiria/ut dixi in stationibus. Cassiodorus uero in ep'la dicit solito ab Augusti Mausoleo sex portis dimitti iunctos currus/qui p Equiriā in Flāminium circū currerent. ¶ Erat in dicto cāpo multa loca pub. de quo cāpo Strabo nōnulla scribit lib .v.

Cāpus Exquilinus erat sub turri Mecēnatis uersus septentrionē/ubi antiquitus cōburebantur cadauera mortuorum ut nōnullis placet: erat sepulchrum peregrinorum/ quē Mecenas ab Augusto impetrauit ꝓpter fœtorē uipicis molestum. ¶ Erāt p̄terea in Vrbe.vii.alii cāpi.s. Viminalis/ Agrippinus/ Codetanus/ Octauius / Pecuarius/Lannatarius/& Brunianus.

Extra tyberim uero erat Cāpus Vaticanus p̄ter numerum: Erat & campus Iouis/in quo erat domus Pescenii nigri/ teste Spartiano/in qua simulachrum eius in trichoro cōstituit/q̄ Pescenniani appellabatur.

De palatiis imperatorum.

P Alatium maius erat in monte Palatino/in quo multæ areæ cū biblioteca pulcherrima erant/ & tēpla & alia loca sumptuosa uariis picturis & statuis exornata. In parte palatii uersus septētrionē fuit locus palladii/cui insignes extant ruinæ cum marmoreis portis dirutis/quē locum nunc pallariā ꝓ palladium corrupte appellant/in quo loco est eccl'ia.s.Mariæ in pallaria cum sepulchro Io.p̄p̄.viii. Forum tn̄ dictum est palladiū

ob propin-

ob propinquitatem templi ipsius Palladis. Martialis. Limina post pacis palladiumq; forum.
C.Callicula Imp. teste Suetonio sup tēplum diui Aug. pont.transmisso palatiū capitoliūq; coniunxit. Palatiū seu domus regia neronis/q̄ a p̄dicto palatio maiori Exq-lias usq; tēdebat/quā domū primo transitoriā/mox incē-dio absumptam restitutamq; Aureā nominauit.de qua Plin. Bis uidimus inquit Vrbem totam cingi domibus principum Caii & Nerōis/et huius quidē nequid deesset, Aurea/nōnulli uolunt ex iunioribus ultra prædictam domum palatium Neronis in Ianniculo fuisse.
Pallatium Claudii erat pulcherrimū et amplū inter Col-losseum et ecclesiā .s.petri Aduic. ¶ Palatium Traiani apud colūnam eius erat per pulchrū,uariis marmoribus incrustatum/intus uero picturis exornatum cū statuis. Palatiū Romuli erat apud eccl̄iam.s.Marię nouę absq; marmoribus et colūnis,cū statua eius. ¶ Palatium an-tiquū senatoꝝ erat apud eccl̄iā.s. Sixti multis columnis et statuis exornatū. ¶ Palatiū Augusti erat ī ter eccl̄iā.s. Felicis in pincis,& Augustā,in quo marmora innumera cum pulcherrimis columnis sita uisebantur.
Palatiū Antonini imp. apud colūnam eius,nō longe a tē-plo Ant. multis marmoribus & porphiretico lapide exorna-tū. ¶ Palatiū Ant. Caracallæ p̄ximū uiæ Appiæ apud thermas eius maximis erat subfultū colūnis,ac marmori-bus multis in locis incrustatū. ¶ Palatium Titi & Ve-spasiani apud thermas Titianas,in quo loco hoc āno. M. D.VI. Felix Ro. ciuis/in uinea sua Lacohontis statuam inuenit. ¶ Palat. Neruæ apud Fo. eius erat a sectis qua-

dratisq; lapidibus ubsq; calce positis iter turrim Comitũ, & Militiæ/aduc dirutũ/mirabile uisu cernit/ĩ quo sũt igẽtes colũnæ marm. inclusæ cũ ecclia .s. Basilii. ¶ Palatiũ Fl. Cõstantini apud Basilicã Lateranẽsem/& Later. huiusq; appellat a noĩe ꝓprio Laterani, patritii Ro. auctoritas cuius fuit maxima in urbe/hic dũ esset cõsul iussu Neronis interfectus ẽ. Aedes uero eius ãplissimæ datę fuere post multũ tẽpus Cõstantino imp. q̃ ãpliauit/ac postremo Siluestro pont. max. cõcessit/& a Laterano ꝑdicto Later. palatiũ dictũ est. Apud quẽ locũ Late. Basilica cũ pulcherrimo Baptisterio sita est/q̃ nũc oĩa minãtur ruinã. Nisi. T. S. mãus porrexit adiuctrices/ut iã fecit Marti. Nic. Symacus/Inocent. & alii q̃ plures pont. O. P. B. hæc est glia sedis Aplicæ, ne primaria orbis & urbis Basilica penitus collabatur/cui quidẽ. S. T. in minoribus p multũ tpĩ spaciũ Archipresbiter digniss. fuit/ut nũc ĩ maioribus Epus/& Pastor oĩum/ut alter Franc. Seraphi. ecclia tuã militantẽ repara in terris/ut triũphantẽ reperias in cœlis. Bonũ & utile fuisset oparios fabricæ ĩstituere/& ꝓuentũ quotidianũ ordinare annexione alicuius Ecclesiæ/uel abbatiæ, p reparatione istius ad perpetuam rei memoriã/ne absente pont. basilica ꝑdicta penitus corruat.

Palatium Decii imp. nõ longe fuit ab ecclesia .s. Laurẽtii panis pernę/ut adhuc ipsa uestigia denotant.

Palatium Lucinianum erat apud ecclesiam .s. Balbinę/ut apparẽt uestigia.

Palatium Sosorriani ubi nũc est ecclia .s. Crucis in Hierusalem uariis colũnis exornatum.

Erant & alia palatia in urbe/qbus finẽ imponam.

d Omũ a palatio exquilias usq; fecit Nero auct. Suet. quã primo transitoriã/postremo Aureã nominauit/ĩ cuius uestibulo stabat Collossus magnus/habebatq; porticũ.iii.mill.passuũ/& stagnum circũseptũ ædificiis ad Vrbiũ speciẽ/uineta & arua cũ pascuis & siluis uaria cũ multitudine oĩs generis pecudũ ac ferarũ/in cæteris partibus cuncta auro illita distinctaq; gemmis/cenationesq; laqueatæ ibidẽ erãt p pulchræ,cũ tabulis eburneis,uersatilibusq; fistulis/ut unguenta de sup spargerẽtur. Erãt pterea ædificia rotũda depicta/q̃ diebus ac noctibus cõtinuis ppetuo uice mũdi circũ agerentur. Erat deniq; balnea cũ hortulis/& eqs marinis,cũ albulis, & alia q̃ plura mirãda & ĩcredibilia/ut scribit.Cor. Tacitus in incẽdio urbis. Pli.uero ĩ aurea domus Neronis solariis aues ex argẽto mirabili ope scultas fuisse cõprobat. Domus Corneliorũ familiæ erat sũptuosissimis ædificiis, ut ipsa uestigia demõstrant in uico/q adhuc Corneliorũ nomẽ retinet/a nõnullis impitis uocãtur ipsæ ruinæ Corneliorũ thermæ/ob magnitudinẽ ædificiorũ/ apud equos marmoreos Fidiæ & Praxit. ¶ In colle Viminali erat oĩum totius urbis speciosissimæ. Domus M.Crassi oratoris/&.Q.Catuli/q cũ.C.Mario fudit Cymbros/& C.Aquilii eqtis Ro.q legẽ tulit Aqliã/fundamẽta quarũ in uineis apud ecclĩam .s. Susannæ uisuntur.

Dom.Balbini etiã nũc Ro.oñditur ĩ Carinis magna & potẽs,& ab eius familia hucusq; possessa dicit Spart.

Domus Cornelii in monte Cœlio erat spaciosissima, qui primus in Vrbe parietes totius prædictę domus marmoreis crustis operiit. M. uero Lepidus Catuli

cõſulatu collega primus oium limina ex Numidico mar-
more in domo poſuit magna reprehẽſione/anno Vrbis.
DCLXVI. ¶ Domus Gordianoꝝ erat p pulchra
uia præſtina/q̃.cc.colũnas uno ſtilo habebat. Ael. Spar.
auctor.nõ longe ab eccl'ia .ſ.Euſebii.Leo Bap.Flor.li.ix.
ſcribit. Valerius Romæ cũ exqliis in plano domũ hẽret
altiſſimã/inuidiæ uitandæ cauſa diruit/& in plano ædifi-
cauit. Itaq; hãc frugalitatẽ bona illa poſteritas & pub. &
priuatim ſecuta eſt/quo ad p bonos mores licuit. Poſtea
uero aucto impio tm̃ in pleriſq; oibus creuit luxuries, p̃-
terq̃ i Octauiano/nam is quidẽ ſumptuoſiore ædificatio-
ne grauabatur/quin & Villã quoq; nimium pfuſe extru-
ctam diruit/tm̃ in quã excreuit Luxuries in urbe/ut inter
cæteros fuerint ex Gordianoꝝ familia/qui domum ſtru-
xerint uia pneſtina columnis.cc.uno ſtilo & pari magni-
tudine/quaꝝ.l.Simiadas.l.Numidicas.l.Claudianas/&
.l.Tiſteas fuiſſe memini me legiſſe. ¶ Domus Iulii Cæ-
ſaris fuit prius in ſubura/teſte Sue. qui ſcribit, habitauit
prius Iulius Cæſ. in Subura/modicis ædibus/poſt aũt
pontificatum max. in ſacra uia domo pub. quã poſtea
Octauianus Aug. ſumptuoſe nimis a Liuia ornatã á ſo-
lo dirui fecit/i cuius area porticus Liuia fuit ſtructa. Oui.
lib.vi.faſt. Diſce tñ ueniẽs ætas:ubi Liuia nunc eſt.
Porticus:immenſæ tecta fuiſſe domus. Ibi poſtea/te-
ſte Plinio/ſuam pacem ædificauit Veſpaſianus.
Domus Catilinæ ubi erat locus qui Vellia dicebatur, in
parte Palatini mõtis/quæ uidet.Fo.Ro.quod antiqtus
paſtores uellebãt lanã ex ouibus ante uſum tõdendi.
Dom'. Cicer. iuxta foꝝ, nõ lõge á tẽplo Iouis Statoris.

Dom' Verg. poetæ in Exquiliis iuxta hortos Mecęnatis. Dom. Ouidii erat ppe Velabrũ sub tẽplo Diuæ. M. de Cõsolatione. ¶ Domus Pomponii Attici/erat in ualle Quirinali/ubi nunc est ecclia sancti Vitalis, in quo loco Romulus apparuit ante lucẽ & nunq̃ postea uisus est. Dom. Martialis erat inter collem Viminalem, & collem Hortulorum/ubi nũc est uinea notissima/q̃ appellatr Pyla Tyburtina. Mart. Ped. tyburtinę sũ pximus accola pylę: Qua uidet antiquũ rustica flora Iouem. ¶ Domus Coruina ubi hodie corrupte dicitur Macellum Coruorum. Alex. Seuerus: teste Spar. fecit domos pulcherrimas. Easdemq; amicis suis/maxime integris uiris donauit. Erãt & aliæ multæ domus in Vrbe numero. M. CCC. XCVI. q̃uis nõnullis placeat. M. DCC. XCVII. INsulæ uero. i. paruæ domus erant numero. IIII. M. CC. II. Quãuis nõnullis placeat fuisse. IIII. M. DC. II.

¶ De Nympheis & Horreis & aliis rebus.

n Ymphea in Vrbe. xi. fuisse reperio. Erant. n. loca principum amœna, aquis inductis/ut Nympheum Iouis/& Nympheum diui Alexandri in regione. v. positum. Spartianus dicit.

Opa Giordiani Romæ nulla extant, pter q̃dam Nymphea/& balnea/sed & balinæ priuatis hominibus fuerũt, & ab eo in usum priuatum exornatæ sunt. ¶ Erant & alia nymphea siue nymphia ut in regionibus. ¶ Erant & mutatoria/ut mutatoriũ Cæs. q̃ erant priuatę domus magnorum ad secessum & delitias uariis picturis et marmoribus exornata. Nõ solũ in Vrbe et ipsa Italia extruebãt ędificia impatores. Ro. sed in ultimis finibus. Leo enim

Baptista nr̄ Flor. scribit lib. x. de re ædificatoria. Muꝝ p Brittaniā Cęsares, inter quos Hadriāus mill. lxxx. duxit/ quo barbaros a Romanoꝝ agro separaret. Ant. ēt Pius cādē p insulā muꝝ astruxit cespiteū. Seuerus post hunc trāsuersam p insulā utrinq; ad fines Oceani pduxit uallū millia passuū. c. & duo/ &. xx. ¶ Post Auētinū montē uersus meridiē supra Tyberim est planities magna, ubi erāt. clx. Horea pub. maximę capacitatis/ in qbus frumētū po. Ro. seruabatur. Tn̄ in urbe dicunt fuisse horrea ccxci. ultra pdicta/ ut ī regionibus. Alex. n. Seuerus Horrea in oībus regionibus/ teste Spar. publica fecit: ad q̄ cōferent bona hii/ qui priuatas custodias nō haberēt. Erāt in Vrbe officinæ pistoriæ numero. ccxliiii. ¶ Apud eccl'iā. s. Susannæ in thermis, erat uicus Mámurii/ de quo. beatus Ambrosius mentionē facit, cū eccle. s. Susa. á Mámurio fabro peritissimo dicta/ qui. xi. ancille fabrefecit/ ī quo loco posita erat statua ipsius a po. Ro. & adhuc nomen retinet Mámurii. ¶ Erat & uicus Sandaliarius in regione. iiii. ut apparet in marmore quadrato in domo Roscia, cū statuis/ & signis undique inciso, in parte anteriori tres statuæ cū gallo uisuntur, cū hac inscriptione ī parte supiori

Imp. Cæsare Augusto. XIII. M. plautio Siluano cos.

Sub pedibus ipsaꝝ erant minores litteræ/ uidelicet.

Doppius. ↄ. L. laso. D. Lucilius. D. L. Saluius. L. Bruuius. ↄ. L. principes. L. Furius. L. L. Saluius.

Mag. Vici Sandalarius.

Vicus iugarius in Fo. Ro. Liuius saxum inquit ingens ex Capitolio in Vicum iugarium procedit, & multos oppressit.

Vicus Thuſcus apud eccliã.ſ. Geor.ĩ Velabro. Tybul. At qua uelabri regio patet/ire ſolebat/ Exiguus pulſa p uada linter aqua. Proptius uero de Thuſco ait At tu Roma meis tribuiſti pmia Thuſcis. Vnde uicus hodie nomina Thuſcus habet. De quo ait Varro poſt mortẽ Cœlii thuſci/qui nõ ſuſpitione carebãt,uiſu ſunt ĩ cõuallẽ deſcẽdere,& ab eis dicit̃ uicus Thuſcus,ibi eſt & tẽplũ Vertũnii/qui ẽ principes deus Acthruriæ. Cœlianis uero qui ſuſpitione carebãt,datus eſt Cœliolus cõiũctus Cœlio,q̃uis aliter ſentiãt Dioniſius Alicarnaſſeus. Ioan. uero Annius ſcribit. Et ideo recte Fabius dicit principiũ uici Thuſci incipere ſub Cœlio uerſus Auẽtinũ,& termi-nari/ad radices Capit. Annio Viterb. li.ii. Q. Fab. ſatis dictũ ẽ de uico Thuſco,& foro boario. Dicit. n. ĩ hac boaria maxima portione uici Thuſci erãt opulẽtiores & ditiores/atq; nobiliores Ro. ubi frequẽtiores arcus triũphales,& monumẽta impatorꝝ uidemus/alios uicos ne ſim ꝓlixior obmittam. Erãt. n. numero. cxviii. Vico magiſtri uero. dclxxiiii. Aediculæ numero. cccxxxix. Curatores uiarꝝ. xxix. Denunciatores. xxviii. Lupanaria. cccclí. Vexilla cõmunia duo. i. Roſeũ p pedibus cũ lr̃is. S.P.Q.R. Ceruleũ p eqtibus. Nã color ceruleus ẽ maris,a cuius deo Neptũno equũ cõſtat inuẽtũ fuiſſe. Ro. habebãt Aqlã.uñ Aqliferi dicunt̃:ſigniferi uero ĩ Ro. militia ab Aqla,quã Ro. legiõibus. C. Marius ĩ. ii. cõſulatu ſuo ꝓprie dicauit. Habuerũt pter Aqlã Ro. quattuor alia ſigna/uz Lupos/Minothauros/Equos/& Apros/q̃ ſingulos ordines anteibãt/ut inquit pli. lib. x. Et ĩ Arcubus triũphalibus uiſuntur ſculptæ in marmoribus.

Cohortes prętorię. x. Vrbanę. iiii. Vigilium uero. vi. Erant castra Peregrina et Misenantium. Tabelliorum/ Salgamariorum/ Lectigaliorum/ Victimariorum/ Saligaliorum Et Equitum singulorum/ Milites pretoriani erāt extra Vrbē, ut ingentes ruinę demonstrant apud locum qui uulgo dicitur caput Bouis, ubi est sepulchrū mirandum, in quo uisuntur incisę infrascriptę lrę. Ceciliae. Q. Cretici. f. Metelae Crassi. Non longe á pdicto loco fiebant ludi Olympiaci. ¶ Erāt in urbe mēsę Holitorię siue Holeārię numero uiginti mil. ccc. P. Victor dicit. xxiiii. mill. mēdosum codicē legisse credo/ ut dicere uelit duo millia quatuor centum/ ut apparet in regionibus.

¶ De Tribubus et Regionibus urbis.

TRibubus in urbe fuerunt. xxvii. postea. xxx. postremo uero. xxxv. ut apparet in lapide marmo. i ędibus Franc. de Porcariis. Ro. cū hac īscript.

Imp. Caesari diui Neruae. f. Neruae Traiano Aug. Germanico. Dacico. pontifici max. tribunit. pot. vi. imp. iiii. cos. v. p. p. Tribus. xxxv. Quod liberalitate optimi principis cōmoda earum etiā locorum adiectione amplificata sint. Nomina quarum nōnullis uariātur/ tñ ut omitam auctoritatē Ennii/ Liuii/ &. M. Varronis atq; Tolūnii Tragediarum Thuscarum scriptoris breuitatis causa nomina ipsarum Tribuum scribā/ q̄ sunt hęc. Taciensis, á Tatio/ Luceris, á Lucumone, quis Suburtana a nōnullis dicatur. Rūnēsis, siue Rānensis á Romulo, nōnulli Romuliā dicant. Sed Liuius/ & Varro lib. i. dicunt suā tamen nō esse uoluit dici romuleam, sed rhumnensem: quarta uocabatur. Exqlina/ Capitolina/ Quirinalis/ et Collina/ Cœliana/

Auentina

Auentina á septem primis collibus dictæ. Ser. lib. iiii. scribit, Tullus diuisit Vrbẽ ĩ. iiii. partes. Palatinã/Baboranã/
Collatinã/Exquilianã p Suburbanã & Collinã. Liui.
uero ab Vrbe cõdita dicit. Additæ sunt ex nouis ciuibus
tribus. iiii. Sabatina/Tromẽtina/Arniẽsis/& Stellatina.
Sabatina a Sabatia regione Æthruriæ dicitur/ubi sabatius locus/nũc uulgo Anguillare dr̃/á quo loco Hieron.
Spiñ. physicus noster uir doctiss. origine traxit/de quo
loco Strabo lib. v. & Sillius li. viii. scripsere. Tromẽtina á
Tromẽtino/ut ait Fabius/& Tolũnius. Trometes uero
cãpus uocatur/teste Festo. Arniẽsis ab Arno fluuio. Io.
An. scribit/hii sunt Fluuentini p̃fluẽti Arno appositi/ut
exponit Plin. nũc Florẽtini/cũ quibus intelligũtur Phesulani. Stellatina á fluuio uicino Pistoriẽsib⁹ & Pratensibus in Thiscia/ut placet Io. Viterb. q̃uis sint & ppl̃i Stellatini in Cãpania. Sed Fab. pictor. de Thuscis loquitur.
Erat regio Metina/& Scapeia siue Scapia/de quibus Liui. lib. viii. ait. Eodẽ ãno cẽsus actus/nouiq; ciues censi, tribus ppter eos additę Metia/& scaptia, Censores addiderũt. Q u. philo. Sp. posthumius. Erat & Velima & Fabia/de quibus Oratiꝰ. Valet hic Fabia/ualet ille Velina.
Aliarũ uero nomina hæc sunt/uz. Lemonia/Pontiana/
Crustemẽa/Papiria/Pollia/Publitia/Tyberina/Vfentina/Pontiana/Faleria/siue Galeria/Veturia/Cornelia/
Mẽtina/Anthesia/Volicinia/Faucia/& Pupinia/siue
pupillia. ¶ Antiquitus Roma erat diuisa ĩ. iiii. partes a
Tull. rege Ro. prius. n. á Romulo in tres/teste Ennio/
quas tribus appellauit/singularũq; tribuũ duces/Tribunos nominauit/& tribus p̃dictas diuisit ĩ partes. xxx. cu

riasq; dixit. Vnde leges curiatæ/& curiarum pfectos Curiones appellauit/unde postea Nũma pomp. iiii sacrauit uirgines Vestales. s. Geganiã/Beroniã/Camillã/& Tarpeiã. Plutar. auctor. Postea uero diuisa fuit ĩ sex partes principales/uñ Seruius. Tul. addidit duas uirgines pdictis uestalibus. prima Vestaliũ appellabat maxima, sicut & nos dicimus de monialibus abbatissã/uñ Po. Ro. p sua quaq; pte haberet ministrã sacrorum/q numerus senarius p lõgũ tẽpus seruatus ẽ. Postremo uero fuit diuisa ĩ regionibus quattuordecim teste. Pli. li. iii. quarum singulæ cõpita supra. cc. & uicos innumeros teste Macro. cõtinebãt. Vñ compitalitii ludi á uiis cõpitorum. Suet. uero dicit. Seculares & cõpitalitios sup calibus currere imberbes. nr̃o uero tpe regiones corrupte/riones appellant, cũ uexillis & insignibus po. ro. In antiquo marmore in porticu ædiũ conseruatorum urbis posito: nõ longe á porta palatii senatoris regionũ. quattuordecim nomina & uicorum: lr̃is uetustate deletis adhuc stare uisuntur, cũ inscriptione huiusmodi. Imp. Cæs. diui Traiani parthici. f. diui Neruæ nepoti Traiano Hadrião aug. pont. max. trib. pot. xx. imp. ii. cos. ii. p. p. Magistri uicorum urbis regionum. xiiii.

¶Prima Regio.

r Egio prima Capena dicit/q̃ cõtinet areã Apollinis/spei/gallii, seu thallii/carsucæ, siue carsuræ/erat & area pinaria. Erãt uici multi/ut pulueratius/& camenarum/drusiani/sulpitii ulterioris/& alterius/sulpitii citerioris/fortunæ obsequentis/honoris & uirtutis/fabritii/& trium ararum/oẽs numero nouem. Erat ptcrea ædes matris Mineruæ/tẽpestatis/& camenarum/lacus

promothei/& uipsani/& almo fluuius/mutatoriũ Cæsaris/arcus tris Drusi/Veri/Parthici/atq; Traiani principũ/erant & thermæ Cõmodianæ & Seuerianæ/& balnea Torquati/Mamertini/Abasátiani/Vectii/Bolani/seu uolani/ædiculę decẽ/uico magistri.xxxvi. uel.il.curatores duo/denũtiatores duo/domus numero.cxx.insulæ duo mil.ccl.uel quattuor mil.ccl.horrea rredecim,uel xvi.pistrina.xv.balnea priuata.lxxxiiii.lacus uero.lxxxii. regio ipsa continet ped.uigintiduo mil.ccxxvi.

Secunda regio.

r Egio secunda Cœlimontana dicitur/ q̃ cõtinet templum Claudii/macellum magnum/lupa rias/seu lupanaria/aratrum ciclopis/campum Martialem/castra peregrina/caput aphricæ,seu aphretæ/arborem sanctam/regiam tulli hostilii/& templũ quod in curiam redegit patribus minorum gentium/domum uectilanam/& philippi/mansiones albanas/micam auream/armentariorum/spolium samarium/ludum matutinum/& gallicum/cohortes quinq; uigilum. Erãt ꝑterea uici septẽ/aediculæ octo/uicomagistri uigintiocto/curatores duo/denunciatores duo/domos .cxxxiii. siue clx.insulæ mil.dc.seu tria mil.horrea uigintitria /ptistina quindecim/balnea uiginti/lacus uerol.xv.Regio ipsa cõtinet in ambitu ped. M CC.

❡Tertia regio

r Egio tertia Isis & Serapis moneta dicitur,quæ continet ludum magnum & dacicum/amphiteatrũ/domũ Bruti/samiũ/coragiũ/ꝑturã ꝑsentissimã/thermas Titianas/Traianas/& Philippi aug.

Lacum pastoris/scolã Quæstorum/& Capulatorum/porticũ Liuiæ/castra Misenatiũ/& suburrã. In qua regione erant uici.x. Aediculæ totidẽ/uico magistri.xxiiii. Curatores.ii. Denunciatores.ii. Domus.clx. Insulæ mil. dcclvii. Horrea.xviii. pistrina.xvi. balnea.lxxx. lacus uero.lv. Regio ipsa in ambitu continet ped. xiii. mil. cccl.

Quarta Regio.

R Egio quarta Templum pacis dicitur/quæ cõtinet templum ipsius pacis & Remi/Veneris. P. Faustinæ & Telluris/Basilicã Cõstantini, & Pauli Aemilii/forum transitoriũ/sacriportũ/balneũ Daphnidis/porticũ asidatã/aream Vulcani/buccinam aureã/apollinẽ/uicũ sandalarium/horrea cartarea, seu testaria/collossum magnũ radiatũ/sororium/tigillũ/metam sudantẽ/carinas/domum Pompei & Ciceronis/uiã sanctam. In qua regione erãt uici.viii. ædiculæ.ix. uico magistri.xl. curatores.ii. denũciatores.ii. domus.cxxxviii. siue.clx. insulæ mil.dlxv. siue mil.dcccclii. horrea.xviii. pistrina.xv. balnea.lxxv. lacus uero.lxxxviii. Regio ipsa in ambitu cõti. ped.xxiii.mil.

Quinta Regio.

R Egio Quinta Exquilina dicitur/quæ cõtinet nympheũ Alex. macellum Liuiani. Lacũ Promethei. cohortes septẽ uigilsũ. Aedem Veneris Aericinæ/hortos plantianos & mecẽnatianos/regiã serui tull. Herculẽ sullanũ/amphiteatrum castrense/cãpũ exquiliũ & uiminalem sub aggere. Lucum exquilinũ & perelinũ atque Fugutalem/tẽplum Iunonis Lucinæ/domũ Aquilii/&. Q. Catuli. &. M. Crassi/aram Iouis uiminei/Mineruã medicã/isidẽ paraticiam/lauacrũ Agrip-

pinæ & thermas olympiadis. In qua regione erant uici xv.ædiculæ totidem /uico magistri .xlviii. siue. lx. aur.ii. denun.ii.dom.clxxx.insulæ mil.dlxvii.seu.iii.mil. dcccl. horrea.xxii. pistrina.xv. balnea.lxxv. lacus uero.lxxii. Regio ipsa cont.ped.xxv. mill.dcccc.

¶Regio sexta.

r Egio sexta Altesimita dicitur/q̃ continet tēplū salutis/quirini/serapis/apollinis/clatræ/& floræ/uicum mamuri/& bellonæ/Circū/& floralia/capitoliū uetus/diuum fidiū in colle/forꝝ salustium/fortunā pub.ī colle/statuam plūbeam mamuri/domū atticam/malum punicū/templū & domum gentis flauiæ/hortos salustianos/senaculū mulieꝝ/thermas dioclitianas & cōstantinianas/decem tabernas/balnea pauli/gallinas albas/areā callidii/& cohortes iii.uig. In qua regione erant uici.xii.siue.xvii.ædiculæ.xvi.uico magistri xlviii.cur.ii.den.ii.dom.cxlvi. seu. clxix. insulæ .iiii. mil. cccciii..siue .iii.mil .dv. horrea .xviii. pistrina .xv. balnea lxxv.lacus.lxxvi.Regio ipsa cōtinet ped .xv.mil .dc.

Septima regio

r Egio septima uia lata dicitur/q̃ cōtinet lacum Ganimedis/cohortes septem primoꝝ uigiliū/arcum nouū/nympheum Iouis/ędiculā caprariā/cāpum agrippæ/tēplum solis/nouū/spei/fortunæ/& quirini sacellum/genii sangi/castā gipsiana/siue gentiana/porticum cōstantini/equi ænei tiridatis/foꝝ suariū et archemorium/hortos largianos/pyla tyburtina/ad mansuetos et lapidem ptusum. In qua regione erant uici.x.siue.xv.ædiculæ.xv.uico magistri.xlviii.cur.ii.den. ii. do

mus.cxx.insulæ.iii.mil.ccclxxxv.horrea.xxv.Pistrina xviii.balnea.lxxv.lacus uero.lxxvi.Regio ipsa cōt.ped. xii.mil.dcc.

Octaua regio

Regio octaua For. Rom. dicitur/q̄ cōtinet rostra/comitium/ædē uictoriæ/teplū Iulii Cæs. ædē Opis & Saturni in uico iugario/tēplum Castor. ad lacū Iuturnæ/tēplum Cōcordiæ & Iani/Romuli/Vestæ/carmētæ/Titi/& Vesp. de pænatiū/& Iouis .O.M.& tēplū uetus mineruæ/& dlubrū miner. ædē iouis tonātis/ædiculā iuuētę/sacellū pudicitię patritię/ędē herculis uictoris in foro.boa.ędē maturę/ędē uortūnii ī uico thusco/ficū ruminalē/siue romularē/lupcal uirgīs/colūnā cū statua.M.Ludii/grę gostasim/senaculū aureū/equū cōstan.milliariū aureum/pila oraria/equū ęneū domitiā/atriū mineruę/ludū Aemiliū/porticū Iuliā/locū mercator./regiā Nūmę/for. caes. stationes municipior./for. aug.cū ęde martis ultoris/for. traiani cū colūna eius coclide,& equo eius aeneo/umbilicū romę/lacū curtium/basilicā argētariā/basilicā pauli cū frigiis colūnis/apolineū triginta cubitor./capitoliū/portā carmentalē/curiam calabrā/asylū/signū iouis impatoris/horrea germanica & agrippina/aquā cernentē scauros/for. boariū,& piscariū/uicū ligur.& iugarium,& unguentariū/carcerē tullianū/porticū margaritariā/helephantū/herbarium/et antrum cachi. In qua regione erāt uici trigintaquinq;/ędiculę totidē/uico magistri quadraginta octo/curię duoden.duo/do.cxlv.insulę duo mil.cc.lxxxviii.siue.iii.mil. dccclxxx.horrea uigintiquinque/pistrina uiginti/balnea lxvi.lacus.cxx.Regio cōt.ped. uigintimil.dccclxii.

¶ Nona regio.

r Egio nona Circus flaminius dicitur: q̃ cõtinet theatrũ balbi cũ cripta eius/theatrũ põpei, et marcelli/thermas alexandrinas/hadrianas/et agrippinas/porticũ chorinthiã/Cn. Octauii et philippi/ et argonauthau͞r/tẽplum bruti callaici/tẽplũ diui ant. cũ colũna eius coclide/templũ boni euentus/ędẽ bellonę et iuturnæ ad aquã uirgineã/ędem uulcani i circo flãmi: ędem antiquã apoll. cum lauacro et ędem magni herculis custodi circi p̃dicti/stabula quattuor factionũ / mimitiã uetus/et mimitiã frumentariã/iouẽ põpeianũ/delubrũ Cn. domitii/cãpum martis/uillam publicã/septa trigaria/æquiriã: hortos lucullanos: fontẽ scipionis: sepulchrũ augusto͞r: ciconia nixa: pantheon: basilicam macidii et martiani: insulam phelidii/mineruiũ meleagricũ, serapeũ iseum, et mineruã calchidicã, et carcerẽ claudii. x. uir. In qua regione fuerunt uici triginta quinq͂: ędiculę triginta: uico magistri quadraginta octo: cur. duo: den. duo: domus. c. quadragĩta: insulę duo mil. cclxxxviii. siue. iii. mil. ccclxxxviii. horrea uiginti quattuor: pistrina uiginti: balnea septuaginta quattuor: lacus uero octuaginta. Regio ipsa cõt. ped. triginta mil. D.

¶ Decima regio.

r Egio decima Palatiũ dicitur: q̃ continet casam romuli: prata bachi: aram febris: et aram palatinã: uicum padi: et fortunę respicientis: salutis: apollinis: et curta͞r: ędẽ iouis statoris et m̃ris deum: et iouis uictoris: et dii iouis: et ędẽ apollinis: ubi lychni pendebant instar arboris mala ferentis: templum fidei: domum Caeioniorum: Suellia: Caenationem Iouis:

Aedem deæ uiriplacæ in palatio et rannusiæ/et bibliotecam/pẽthaphilon iouis arbitratoris/domũ augustanã et tybirinam/dionysii. Q .Catuli et Ciceronis/mãmeã auguratorium/sedem imperii romani/uellia/curiam ueter/fortunam respicientem/septizoniũ seueri/uictoriam germanitianã/lupercal. In qua regione erant uici uiginti/ædiculę totidẽ/uico mr̃i uiginti quattuor/siue.xlviii.cur. duo/den.duo/domus.lxxxix. insulę.duo mil.decxlii.horrea.xviii.pistrina.uigĩti/balnea.xxxvi.seu.lvi.lacus uero lxxxviii.regio ipsa cont.ped.duodecim mil.dc.

¶ Vndecima regio.

r Egio undecima/Circus maximus dicitur/q̃ cõtinet circũ maximũ/templũ solis et lunę: mercuriiet castoris/Aedem ditis patris et cereris/ueneris/portuni/põpei/mutię/aedem consii subterranã. Pietatis in foro olitorio/et iunonis matutę/aram maximam/portam trigeminã/salinas/apollinẽ celispiciẽtem/herculem oliuarium/obeliscos duos/forꝝ olitoriũ/et uelabrũ maius. In qua regione erant uici.octo.seu.xix ędiculę totidem/uico magistri trigintaduo/cur.duo/den. duo/dom.cxiii.insulę mil.dc.siue duomil.dcl.horrea decimeseptime/pistrina totidẽ/balnea decimequinte/lacus uero.lx.seu.lxxxviii.regio ipsa cõt.ped.undecim mil.D.

Duodecima regio.

r Egio duodecima Piscina publica dicit̃/q̃ cõtinet/uicum almę ueneris/et piscinã pub.et dianę/ceios/triarii/aquę salientis/et laci tecti/uicũ fortũę mãmosę/colopeti pastoris/portę rudusculanę/uictoris/& portę neuię/hortos asinianos/aream radicariã/capu-

fiam. Caput uiænouæ/fortunã mãmoſam/iſydem/an-thenodoriam/ædem bonæ deæ/ſubſaxanæ/ſignum delphyni/thermas Ant. ſeptẽ domos parthoꝝ/campũ lãnatariũ/domũ chilonis & cornifici/cohortes tres uigilũ, & priuata hadriani. In qua regione erant uici duodecim, ſeu. xvii. ædiculæ totidẽ/uico mgr̃i quadraginta octo/cur. duo/den. duo/dom. c. uigintiquattuor/ſeu. clxii. inſulæ. duo mil. cccclxxxvi. horrea uiginti/piſtrina totidem. balnea quadraginta quattuor/lacus uero octuaginta. Regio ipſa cont. ped. duodecim mil.

¶ Decima tertia regio.

r Egio decima tertia Auentinus dicitur/q̃ cõtinet armiluſtrũ/tẽplum lunæ/& dianæ/libertatis/& iunonis reginæ/ædẽ bonæ deæ in auentino, & atriũ libertatis/foꝝ piſtoriũ/ſcolã caſſi/porticum fabariã/ſcalas gemonias/thermas uarianas, & decianas/priuata traiani/dolacrũ ſeu doliolũ/mappã aureã/& aureã platonis/& horrea anicentiana/uicũ frumentarium/& trium uariaꝝ/uicũ fidii & ualerii/cæſeti laci miliarii/capitis canteri/triũ alitũ/uicum nouũ & armiluſtrii, & colũnæ ligneæ/fortunæ dubiæ/loreti maioris/& loreti minoris/uicũ munditiei/& materiariũ. In qua regione erãt uici quadraginta octo/cur. duo/den. duo/dom. c. quattuor. ſeu. clxii. inſulę duo mil. cccc. octuaginta octo/piſtrina. xx horrea. xvi. balnea. lxiiii. Lacus uero. viii. Regio ipſa cõt. ped. xvi. mil. cc.

¶ Decima quarta regio.

r Egio decima quarta & ultima Tranſtyberina dicitur/q̃ continet ianiculnm/hortos neronia-

nos/& Domitii/& Gethæ/naumachiã Neronis/Vaticanum/Gaianum/insulã Iouis/& Aesculapii/ædem Fauni/balneum Ampelidis/sacellum Mamæ/balneum siue balineum Priscillianæ/statuam Valerianam/& sicinianam/sepulchrum Nummæ/caput Gorgonis/cohortes vii.uig.templũ Fortis Fortunæ/Ianũ Septimianum,& aream Septimianam/Herculem cubantem/campũ codetanum/& Brutanum/castra Lecticariorum/uicum Censorium/Gemini/Longiaquilæ/Rostrati/Quadrati/Sicinianæ/Racilianis maioris/Raciliani minoris/uicum Ianuclensem/& Laurum Ruralium/Bruttanum/Valerianũ/Salutarem Pauli Ploti/Saufei/Sergii/& laci restituti semipub. Patratilli/Viberini/& sex lacei/qui omnes uici in dicta regione sunt numero uigintiduo,quis nõnulli.lxxxix.fuisse dicant. Aediculæ totidẽ. Vico magistri.xlviii.siue.lxxxviii.Cur. duo. Denun.duo. Dom.cl. insulæ.quattuor mil.ccccv.Horrea.xxii. Pristina totidẽ. Balnea.lxxxvi.Lacus uero.clxxx. Regio ipsa in habitu continet ped.xxxiiii.mil.ccclxxxvi.

Hæc de ipsis regionibus in superficie dixisse sat est. Alias uero domino concedente prædictas .xiiii.regiones in libros .xiiii.exponam publicatis prius opusculis duodecim diuersarum rerum circa honorem Deũ & salutem animarum/ut est illud de confessione,& aliud de oratione & uirtutibus/nunc uero primo libello finem imponã.

Explicit Liber Primus.
Incipit Secundus.

¶ De Sacerdotibus/& Magiſtratibus.

R OMANI Habebant in Vrbe Pontificem Maximum ſup omnes pontifices & Sacerdotes/ut noſtro tp̄e Chriſtiani habent Papam ſūmum pontificem ſup omnes Ep̄os & Sacerdotes. Erat.n.in maxima auctoritate & dignitate/in cuius manibus erāt omnia ſacra cum libris ritualibus/& lintheis/atq; elephātinis/quā dignitatem maiori cum poteſtate ac ſūma reuerentia ueræ fidei. T.S. adepta eſt/ut merito & numero pp̄ľus Chriſtianus augeatur/ac in bonis operibus confirmetur. Primus.n.pontifex fuit Martius Martii. F. a Nūma Rege inſtitutus. ¶ Erant & Flamines ſacerdotes a Nūma Pomp.īſtituti/q geſtabāt ī capite lanę filamen. Erant enim ſacerdotes Martis & Quirini. Primus eoꝝ uocabatur Flamen dialis/qui aliis ſupior erat/atq; ſolus Ioui miniſtrabat. Dialis aūt a potu dyos quod eſt Iouis. Salii uero erant.xii. ſacerdotes Marti deo dicati/qui per Vrbem cum ancillibus ſaltabant. ¶ Fecialis & pater patratus erant ſacerdotes/qui cū hoſtibus belli tp̄e bellū indicebant inferiendo fœdere. ¶ Erant & Augures/q captabant auguria uelato capite,lituum dextra tenentes. Erant & ſodales Titii ſacerdotes extra Vrbē habitātes,in Tuguriis ſeruātes auguria. ¶ Erāt & Epulones pontifices ueteres/ut ludoꝝ Epul.ſacrificium facerent. Septēuiratus Epulonum dicebatur/ut apparet in Pyramide apud portam ſancti Pauli mœnibus coniuncta/in quo adhuc litteræ inciſæ uiſuntur de.C. Ceſtio.vii.uir. Epulonum/ut dicam inferius in Methis.

Erant pterea uirgines Vestales a Romulo ordinatæ; postea uero (ut superius dixi) deæ Vestæ a Nūma institutæ / q̄ ppetuum ignem conseruare deberent.

Reges Romanorum septem fuere / e quibus Romulus fuit primus / & a regendo dicitur / spaciū uero tpis a defūcto rege usq; ad creationē sequētis interregnū dicebatur, ut nos dicimus inter pontificiū a defuncto pontifice ad creationem usq; sequentis pont. ¶ Erant Senatores / q primū a Romulo fuerunt instituti patres cētum: postea uero: teste Gelio: mille fuere a nobilitate generis / uel a senili ætate / aut a sapiētia: postremo uero / patres cōscripti appellati sunt. ¶ Quæstores semp duo fuerunt regū tpe, ut inquit Iunius lib. vii. ab inquirēdo dicti / & habebant curā ærarii: erant & q̄stores urbani & prouinciales.

Cōsules duo ab urbe condita anno. CC. XLIIII. Primi. n. fuerunt. L. Iunius Brutus / & . L . Tarquinius Collatinus / quibus datū erat a Po. Ro. xii. fascibus uti, totidēq; Lictoribus cū securibus p ānum: & primus uocabatur maior, qui talia insignia tenebat. ¶ Proconsules uero habebant sex lictores, & potestatē solūmodo i prouinciis: functi. n. magistratu Cōsulatus fiebāt Proconsules. In ædibus dn̄i Petri de sancta Cruce apud plateā Iudeorum in lapide marmoreo adhuc uisuntur insignia sex cū his lr̄is. Fasces & secures consulares. Vt depictas ostēdam in epytaphi opusculo. Io. An. Viterb. ait. Et ut recte noster Christophorus Flo. eruditissime posuit sup Oratii Odam illam. Quem uirum aut heroa. Fasces erāt fasciculi uirgarum in quibus sigulis singulæ secures inclusæ erāt. Eas duodecim / primas Ianus dedit in Olympo Aethru-

riȩ ad cõtingentes recentes colonias in aureo officio, & ad terrendos & flagellãdos malos/ut hic nr̃.Fab.pictor in princi.insinuauit. Romulus postea:teste Liu.ab Aethruscis ppl̃is fasces.xii.cũ lictoribus assumpsit/qui numerus cõformis erat duodecim auibus augurii. Erant aũt duodecim fasces:teste Annio Viterb.ut oẽs concedunt/cuius princeps dicebatur Aethrusca lingua Baracel/latine lictor & pcussor. Vnde & Barac pcussorem interp̃tatur diuus Hieron.in de interpr̃tatione nominum/á quo nomine Baracel. B.P.existimo dictum esse uirꝝ illum/quem uulgo appellamus Baracello:nõ aũt á barõibus:ut nõnulli uolunt: habet.n.iuuenes armatos cũ insignibus puniendi/ut ipsi lictores Philip.Ber.ait. Lictores ministri sunt magistratuum á ligando appellati/quod cũ magistratis ppl̃i Ro.uirgis quẽ pia uerberari iussissent/crura eius,& manus ligari uĩciriqꝫ á lictore soliti sint/auctores Valgius Ruffus/& Gellius. ¶ Erant & Censores: primi.n.fuerunt. L.Papirius Mucillanus/et.L.Sempronius Actractiuus,ãno Vrbis.CCCX.p quinquennium/quod tẽpus lustrum appellabãt:postea uero ãnuatim creabant. Erãt et dictatores:primus fuit. T.Largius aduersus Latinos post reges. ¶ Tribuni plebis erãt.x.postea.v.ãno xvii.post fugam Tarquinioꝝ. Erant et tribuni militares in castris/et tribuni ȩrarii. ¶ Prȩtores.xviii.q sex lictores habebãt et sellam/in principio unus fuit ptor. ¶ Erat pfectus urbi/et pfectus ãnonȩ. ¶ Erãt curatores xiiii.urbis ab Alex.Seuero instituti/quos audire negotia urbana cũ pfecto urbis iussit: Spar. auctor. ¶ Erat pfectus Vigilũ tpe Augusti institutus ad ĩcẽdia reprimẽda.

¶ Præfectus prętorius erat apud Imperatorē/qualis & magister equitum apud Dictatorem. ¶ Erat pfectus legionis/qui etiam comes primi ordinis erat/quē primi pilū dicunt/qui.clx.militibus perat. ¶ Erat & pfectus castrorum/cui obediebat pfectus Fabrorū. ¶ Aediles plebei Currules erant/qui ludos faciebant. ¶ Erāt & Aediles/q qui cloacas & ędificia curabant.. ¶ Aediles uero Cæreales creati sunt a Iulio Cæs.q rei frumētariæ perāt/ut nr̄o tpe.T.S. istituit. ¶ Duo uiri sacrorū in legēdis libris Sybillinis/& duo uiri/quibus.Tul.Hostil.R.ex potestatem fecit iudicandi capite/apud Varronē/Lętūq; Pomp. de scripta reperi de ipsis magistratibus. ¶ Tres uiri capitales, q cognoscebant criminū causas/teste Liuio lib. tertio. Triū uiri Coloniarū/sup Colonias officiū habētes/triūuiratus Reip.ut fuit.M.Antonius/Octauianus/&.M. Lepidus. ¶ Quinq; Viri/ut inquit Cecilius lib.ii.ep̄larū/erant/qui p magistratibus fungi possent/cū Vespertinis horis magistrabus in pub.uenire nō esset. ¶ Septēuir Epularū in sacrificiis/& hi erant ex genere sacerdotali pontificibus additi/ut epularū cærimonias curarent. Decem uiri legum p Cōsulibus creati fuere,āno Vrbis cōditæ.CCCIX.Tertioq; depositi libidine Appii Claudii ¶ Centum uiri/nā cū essent Romæ.xxxv.tribus terni ex singulis tribus sunt edicti ad iudicandum/qui Centum uiri appellati sunt/& licet quinque amplius quam centum fuerint/á facilitate numeri Centum uiri dicti.Plinius in Epistolis Centum uirales causas tractasse se scribit. ¶ Erant et procuratores Cæsarum & Iurisperiti/& alii magistratus.

IN Vrbe multa erant templa et Arę atq; Aediculę/ut habetur in regionibus.

Tēplum pantheon dedicatū erat ioui ultori et Cybeli/et oībus diis/nunc uero Deo æterno/et Mariæ Vir. et oībus Sanctis/uulgo.s. Maria Rotūda, cū porticu pulcherrima. M. Agrippæ/in frontispitio cuius uisuntur cubitales literę cū hac inscriptiōe.s. M. Agrippa. L. F. cos. tertiū fecit. Sunt & aliæ minores lrę ibidē incisæ u3. Imp. Cæs. L. Septimius seuerus. pius. pertinax. arabicus. adiabenicus/parthicus/pontif. maxi. tribu. pot. xi. cos. iii. p. p. procos. et Imp. Cæs. M. Aurelius Ant. felix. augu. trib. pot. v. cos. procos. Pantheon ob uetustatē corruptū cū omni cultu restituerūt. Sunt aliæ lræ corrosæ apud ꝑdictas de instauratiōe facta ab Hadriano/ut īquit Spartianus/postea uero a. L. Seuero et. M. Aur. Ant. impatoribus. In quo templo erāt pauimenta pulcherrima, et colūnæ in capitibus ex lapide syracusano/altitudo tēpli bracch. lxxvii. latitudo uero totidem/tegmen testudinis fuit ex laminis/nō plūbeis (ut nūc) sed argēteis/quas laminas cū argēteis uasis substulit Cōstātinus nepos Aeraclii ueniens ad Vrbē. erāt ꝑterea in dicto tēplo incrustationes diuersoꝝ lapidū/et aureæ statuæ atq; eburneę. Inter alias erat Statua Veneris/in auribus/cuius erat unio maximę taxationis/q̄ olim Cleopatrę Reginę fuerat/q̄ uno austo cēties sextertiū ī cœna Antonii ebibit resolutis in uasę ꝑciosis margaritis/teste Plin. lib. ix. ¶ Tēplū magnę matris deū erat ī palatio post bellū Maced. a. M. Iunio Bruto dedicatū/ī quo erāt statuę pulcherrimę/et colūnę ꝑciosę cū pauimētis diuersoꝝ lapidum.

[illegible handwritten marginal note]

Templum Victorię erat in palatio ꝓdicto uariis lapidi/bus et auro exornatū/in quo statua magnę matris deum e gręcia aduecta posita fuit/teste Liuio in octauo/cū alia ędicula Victorię uirginis á Portio Catone cōstructa. Templū Pacis apud foꝝ Caesa. ędificatū fuit á Vespasiano deae ipsius pacis/in quo clarissima q̄q; artificum opa dicata fuere mira celeritate ab ipso Vespasiano/uestigia cuius miranda apud ecclīam.s.Marię nouę cōspiciuntur/q coronas ex cinnamomo in terrasili auro inclusas primus oīum ī tēplis Capitolii et Pacis dicauit Vespasianus aug. in quo templo erant colūnę ingentes/et statuę pulcherrimę ꝓtiosis margaritis adornatę. Titus et Vespasianus uasa tēpli Hierosolimitani cum uniuersis donariis in tēplo pacis cōstituerunt. ¶ Tēplum et sacellum Pudicitię adhuc apparet integrū apud pontē.s. Marię ad honorem beatę Marię Aegyptiacę dicatum:nōnulli uolunt fuisse tēplum Fortunę/siue Dianę. Hęc duo tēpla.s.Ma. Aegyptiacę,et.s.Stephani/unum in honorem Dianæ siue Aurorę/alteꝝ uero Fortunę. ¶ Erat et sacellum pudicitię plebeę cum ara ī uico longo á uirgine plebea cōstrutū. Tēplum Vestę nōnulli dicunt illud fuisse quod nunc dicatum est ad honorē.s.Stephani ā Syxto.iiii.instauratū inter ecclīam.s.Marię ī Cosmodim et tyberim/uidimus .n.in argenteis aeneisq; nummis Mamae genitricis Alexandri imp.et Liuię genitricis Aurelii Ant. Aedem uestę scultam rotundā,columnis in circuitu altare muniētibus, ut est illud:tn̄ a nōnullꝭ putat᷑ Matutę,siue Aurorę tēplū fuisse. Vestę uero(ut placet Modesto)rotūda effigie erat inter Capitolium et palatium/et in eo seruabat᷑ ꝑpetuus ignis.

Credibile

ignis. Credibile est Romulum qui in omnibus curiis Vestã esse uoluit, separatim nõ posuisse: eadẽ affirmat Raph. Volaterranus/qui dicit dictũ tẽplum fuisse ubi nunc est eccl'ia. s. mariæ libera nos á pęnis inferni. Pomp. Lætus eadem confirmat/qui lib. ii. scribit. Romæ in templo nuper reperto ad Fo. Ro. in quadã marmorea basi. Dedicata. xiiii. kl. Ian. Cõstantio. iii. & Maximiano. iii. cess. coss. curante Vur. Niceta. ¶ Tẽplum Mineruæ ubi nunc est eccl'ia. s. Mariæ sup Mineruã/uestigia cuius in ædibus fratrũ apparẽt/in quo erat statua ingens marmorea ipsius Mineruæ, & alia quammulta notanda.

Templum salutis in colle Quirinale á Fabio Maximo depictũ/constructũ uero á Iunio Censore/quod consul bello Sannitic. uouerat. ¶ Tẽplum Felicitatis á Nerõe cõbustum ubi fuit domus Aurea. ¶ Tẽplum Spei erat in Fo. Holitorio uariis exornatũ marmoribus/quis nõnulli dicant extra Vrbẽ fuisse ad primũ lapidem uia Salaria á sinixtris exeũtibus/inter mœnia. n. esse nõ poterat.

¶ Tẽplum Pietatis in cãpo Martio ubi nũc est eccl'ia. s. Saluatoris de Pietate/seu de Cupellis. ¶ Erat & templum Pietatis apud Marcelli theatrũ/teste Pli. C. Quĩtio & M. Attilio consulibus consecratum fuisse in honorem Pietatis/in quo erat statua aurea Pietatis: in Fo. Holitorio habebat aliud templum dea pietatis/teste. P. Vict.

¶ Tẽplum Concordiæ in Arce Manilio p̃tore cõstructũ/ in porticu cuius adhuc extant octo ingentes colũnæ cũ inscriptione. S. P. Q. R. ¶ Erat tẽplum Aesculapii & Cõcordiæ/quod Liuia cõstruxit inter eccl'iam. s. Mariæ Nouæ/& Collosseũ/uestigia cuius in hortis fratrum ap-

parent in quo Sardonicem gẽmam fuisse constat cornu aureo augustę dono inclusam. ¶ Erat & tẽplum Concordiæ in area Vulcani á Flauio constructum ꝑpter reconciliationem ordinis Senat. & Eq̃st. uariis picturis exornatum ex pecunia multatĩa. ¶ Tẽplum bonæ deæ in Auentino á Claudia Vestali/postea uero á Liuia restitutum fuit/nõ longe fuit á saxo Auentino, ad honorem Fatuæ castissimæ sororis Fauni/unde ingressus uirorũ prohibetur/& ei fœminæ tantum sacrificabant.

¶ Tẽplum Libertatis in Auẽtino ex pecunia multatitia cõstructum fuit cũ Aereis colũnis & statuis pulcherrimis.

¶ Tẽplum Iunonis in Auentino uariis marmoribus & picturis exornatum ¶ Erat & tẽplum Iunonis Reginæ in urbe á Camillo dedicatũ captis Veiis ¶ Erat & tẽplum Iunonis monetæ in capitolio á monendo dict. ubi nunc ædes conseruatorꝝ/nõ longe á quo erat teplum Telluris ubi nunc est ecclesia.s. Saluatoris in Tellude.

¶ Tẽplum Vulcani apud lacum Curtiũ/ante quod pẽdebat Scyphus Romuli/nõ longe á quo erat terræ hiatus in quo se demersit Curtius ornatus cũ equo/& pestis uniuersa urbis euanuit. ¶ Tẽplum Herculis in Auẽtino/ubi nunc est eccl̃ia.s. Priscæ Vir. ¶ Tẽplum Herc. uictoris in Fo. Boario erat rotundũ/in quo loco repertum fuit simulachrũ Herc. deauratũ tp̃e. Sixti iiii. post. eccl̃iã.s. mariæ in Cosmodim/ut apparet in Epythaphiis/nõ lõge á quo erat ara maxima. ¶ Erat ꝑterea tẽplum Herculis uictoris apud portã Trigeminã/& in dorso Quirinalis montis aliud temp. Herc. á sinixtris uero tẽplũ Quirini: & adhuc uestigia ipsorum uisuntur.

Apud circum maximum erat templum Herc. iussu Sy-
billæ cõstructũ/ĩ quo nec canes/nec muscæ stabãt. Oui.
Altera pars circi custode sub Hercule tuta est.
Tẽplum Iani in capitolio,ubi nũc carcer pub.claudebat
pacis tpe/aperiebaturq; fatiscente bello. Vnũ fuisse Ianũ
priscum Berosus li.v. Antiqt. ait/plures uero posteriores.
Ianũ & Vertunum eundẽ fuisse uolunt/id cõsonat,& p-
pria eorum epitheta/& interpretationes demonstrat/aucto-
re Annio Viterb. Ianus.n.ut ait Cicero & Macrob.lib.i.
significat quasi eanus ab eundo dicitur/quod eat & uertat
cœlum & res oẽs. Apud Ianũ.n.solũ est omne ius uertẽ-
di cardines. Erat multa loca Iani: unde Ouidius.
Cum tot sint Iani,cur stas sacratus in unum?
In Velabro sic dicto á pecunia,q̃ nautis ibidem soluebat.
Est moles illa marmorea quadrata iano dicata,statuisq;
dispoliata. ¶ Erant.n.iani ædificia fornicata,& undiq;
peruia in omnibus regiõibus/in quibus Fœneratores &
mensarii cõueniebãt. Oratius. Postq̃ res mea ianum ad
mediũ fracta est. Fabius pictor ait principio ianũ inueni-
sse uinũ,& far,ad religionẽ & sacrificia magis,q̃ usum/&
ob id sibi farrata & uinum in sacrificiciis prælibari. Bero-
sus autem addit/q; ipse dictus est á Scythis lingua eorũ
Ianus/quia primus in Armenia inuenit uinum. Ara-
mea enim & hebrea lingua iajn uinum dicitur teste Io.
Annio Viterb. á quo Ianus uinifer deriuatur. Ergo
aramen ianus/græce ænotrius dicitur/latine uinifer/& ab
iano ianua dicta est.

¶ Templum Fortunæ equestris erat iuxta theatrum/siue
amphiteatrum.

In Exquiliis erat tēplum Fortunæ malæ. ¶ Erat & tēplum Fortunæ uirilis iuxta lucū nemorosum / ubi uirgines á sacerdotibus tēpli inspiciebant. ¶ Templum Fortunæ primogeniæ a Cn. Domitio ꝑtore urbano cōstructum fuit. ¶ Tēplum Fortunæ in domum Aureā inclusit Nero / q̄ ex lapide phegynide translucente ædificatum erat, foribus clausis claritatem diei intus haberet.

¶ Erat & ædis fortunæ a Ser. Rege cōstructa apud domū Auream / quā Seiam appellant. ¶ Templum Floræ in Quirinali / ubi fiebāt floralia / de quo Martialis.

¶ Tēplum boni euentus apud Pantheon uariis columnis exornatum. ¶ Tēplum Apollinis ī Vaticano / ubi nūc est oratorium. s. Petronillæ uir. cōiunctū ecclīæ. s. Petri.

¶ Erat & tēplum Apollinis in palatio a. C. Cæsare cōstructum / & aliud ꝓpe Cæsare Aug. ¶ Tēplum Castoris & Poll. in uia sacra in Fo. Ro. sub palatio / ubi nunc est tabernaculum Virg. ad ponticulū / in quo loco effossa fuere uestigia cum duabus tabulis marmoreis dedicatione ipsius teste pomp. læto / q eas uidisse affirmat. Nōnulli uolunt fuisse ubi nūc est ecclesia. s. Loy. ¶ Tēplum Neptūni apud tyberim ab Hadriano restitutum nō longe ab ecclīa. s. Blasii de Pan. fuisse Raph. Vol. scribit / q lapides cū titulis ibidē effossos uidisse. ¶ Tēplum Isydis, in quo loco Vesp. & Titū triumphatores nocte illa / q̄ triūphū ꝓcessit quieuisse dicūt / ut Iosephus & alii / uestigia cuius miranda apparent in ædibus ornatissimis. Car. s. Sabinæ / q̄uis nōnulli dicant apud ecclīam. s. Mariæ in Equiro fuisse / ubi adhuc uisuntur tres columnæ ingentes in ædibus Domini Mauritii de Capranica.

T[illegible]lum Iuturnæ erat in cãpo Martio apud aq̃ Virgineã/ubi nũc dicit(corrupto uocabulo)treghio. Ouid. Te quoq; lux eadẽ Turni soror ęde recepit. Hic ubi Virginia cãpus obitur aqua. ¶ Templũ Faustinę uxoris Hadriani/quam iii. ãno imperii Hadrianus amisit diuinis honoribus a Senatu coli, delatis circensibus & flãmin. & tẽplo cũ aureis statuis/ut adhuc uestigia nõnulla extãt in ecclia. s. Laurentii. in miranda/ubi ingentes colũnæ cũ hac inscriptione apud eccliã s. Cosme & Dam. uisuntur. Diuo Antonino/& diuæ Faustinę ex. S. C.

Templum Romuli in uia sacra/ubi nunc est ecclia scõꝝ Cosmæ & dam. Aliud habebat tẽplum Romulus/ubi nũc est ecclia. s. Theodori apud palatiũ maius/in quo loco Romulus & Remus expositi fuerunt in Alueolo/qui locus dicebatur Germalũ/teste Varrone/nõ lõge á quo erat Ruminalis ficus/á rumine Lupæ/nõnulli Romularem ficũ appellant/ut Franc. Petrarcha in eplis ad Io. Car. de Colũna: supra uero in capitolio é regione istoꝝ fuit Lupercal/hoc est mansio Lupæ/q̃ nutriuit pueros: eius uero antrum erat ibi prope tres columnas nõ lõge a palatio. ¶ Erat & tẽplum Romuli in colle Quirinali/ & ipse deus Quirinus appellatus est/ uñ & Quirites/ ex cuius spoliis facti sunt. cxxx. gradus marmorei apud eccliã. s. Mariæ Ara cœli & capitolii ãno xpi. M. cccxlviii. die uero. xxv. Octob. ¶ Tẽplum Aesculapii erat in insula tyberina/quod. Kl. Ianuarii sacratũ fuisse dicunt/unà cũ delubro Iouis ibidẽ propinquo/teste Ouid. Vt in lapide tasio adhuc nauis/& dei Aesculapii apparent uestigia sculpta. Marmora thasiá nobiliss. erant in insulis Ci-

cladibus/est.n.maculosum marmor/teste Plin. & Papi-
nio/similiter & in tẽplo diui Laurentii extra muros in pul-
pito marmoreo nõnulla p̃dicti Dei scalpta uisuntur /ha-
betur hystoria Aesculapii ab ipso Liuio lib. i. & Valerio
li.xi.in dicto templo ponebãtur infirmi/q̃m deus erat ip-
sius medicinę. Cõpositionem aduersus animalia uenena-
ta incisam lapide uersibus in limine ędis Aesculapi /refert
Plin. se uidisse/nostra uero ętate duo ibidem uisuntur tẽ-
pla super antiqua uestigia/unũ in honorẽ Ioan. Bapt.al-
terꝶ uero diui Bartholomei Ap̃li. De quo Bap. Leo ait.
Aesculapio i insula tyberina tẽplum locarũt/quod ęgro-
tos aqua in primis indigere arbitrabantur/Alibi extra ur-
bem ędem huic deo ponere assuesse aiebat Plutarcus/qđ
illic esset aer salubrior. ¶ Erat tẽplum Rauẽnateũ, &
taberna meritoria,ubi nũc est eccl̃ia.s.Marię trãstyberim:
de quo loco nõnulla scripsi in stationum opusculo.

¶ Tẽplum Consi idest dei cõsilioꝶ/uel Neptũni equestris
fuit ante circũ maximũ sub terrã,uersus foꝶ boariũ. Duo
numina subterranea solũmodo habebãt tẽpla.Pluto.s.
& Cõsus/quia p̃est rebus inferis/q̃ sub terra sunt: hic cõ-
silio/qđ debet esse occultũ/in tẽplum Consi descendeba-
tur pluribus gradibus. Antiq.n.in omnia tẽpla ingredie-
bãtur p gradus .iii. abscẽdendo/& in unũ tm̃ descende-
bãt Cõsi tẽplum/ut placet Pomp.Lęt. ¶ Tẽplum So-
lis fundauit in Vrbe Valerius Aurelianus imp.nõ longe
á turri Militię/q̃uis nõnulli dicant in ampliatione Vrbis
fundatũ apud moenia fuisse ab Aureliano : duoq; fuisse
tẽpla Solis Volat.dicit:q̃dam existimant eas esse ruinas/
quę super ædes Columnẽsium apparent.

¶ Templum Lunę erat in Auentino ꝑpulchrũ: nõ longe á a quo erat templũ cõmune Dianę apud ecclıã. ſ. Priſcę.

¶ Tẽplũ Martis in Vaticão, ubi nũc eſt oratoriũ. ſ. Ma. de Febribus: tñ Cęſ. Aug. extruxit ędẽ Martis ultoris et ędẽ iouis tonantis in Capitolio/parietes cuius erãt incruſtati numidico marmore. ¶ Tẽplum Mercurii erat in regione. xi. cũ ſtatua eius pulcherrima ꝓciosis exornata margaritis. ¶ Tẽplum iouis feretri in capitolio, ubi erat quercus paſtoribus ſacra/primũ oium Romę ſacratũ/eſt auctore Liuio/a Romulo ędificatũ/ubi nũc eſt ecclıa. ſ. Ma. Ara cœli. ¶ Tẽplũ Iouis. Opt. Max. erat ubi nunc eſt ecclıa. ſ. Saluatoris in maximis. ¶ Tẽplũ Iouis magni Capitolini quadratũ quoquo uerſu ped. c. altitudo uero. cl.

¶ Tẽplũ Iouis capitolini ueteris apud hortos Saluſtiãos.

¶ Erat et Tẽplũ iouis ſtatoris á Romulo conſtructũ poſt pugnã et reconciliationem Sabinoꝝ/ubi nunc eſt ecclıa. ſ. Nicolai in ſtatera. ¶ Tẽplum iouis cuſtodis in capitolio a Domitiano conſtructum eſt.

¶ Templum Veneris & Cupidĩs ſimul iuncta in loco ubi nunc eſt ecclıa. ſ. Crucis in Hieruſalem.

¶ Erat et templum Veneris apud Circum maximum á Q. Fabio ędificatum.

¶ Templum Saturni in Cliuo poſitũ/ubi erat ęrariũ. Ro. ubi nunc ecclıa. ſ. Saluatoris ĩ ęrario: habuit poſtea aliud tẽplũ, ubi nunc eſt ecclıa. ſ. Hadriani mar. Erãt et alia tẽpla et arę atqꝫ ędiculę ĩ urbe/q̃ oĩa ne ſim ꝓlixior omitto.

¶ Extra urbem uero erat templum Veneris ericinę extra Collinam portam á. L. Portio dedicatũ/ueſtigia cuius diruta adhuc extant.

¶ Erat aliud tẽplũ Veneris Aericinæ in capitolio á. Q. Fabio maximo ædificatũ. Attilius uero teste Liuio ibidem tẽplũ Mẽtideæ ædificauit/ac multis muneribus ditauit.

¶ In uia Labicana erat templum Quietis.

¶ Tẽplum Bacchi erat apud ecclĩam .s. Agnetis extra muros/ut adhuc picturæ antiquissimæ é musiuo indicant.

¶ Erat & tẽplum Martis extra portã Capenam uia Appia: unde equites. Ro. nonis Quintilibus trabeati holeaꝝ ramos dextera manu ferẽtes cũ pompa ibant ad templũ Castoris &. Poll. ueluti ad urbem cũ uictoria redeũtes.

¶ Templum Mercurii erat ibi ꝓpe/in quo sacrificabãt mercatores/ut periuriis absoluerentur. ¶ Erant & alia tẽpla multa de quibus nulla facio mentionem breuitatis causa/ de uariis formis & locis temploꝝ nõnulla scripsit Bapt. Leo. lib. vii.

¶ De Bibliotecis & Basilicis.

b Ibliotecæ in Vrbe fuerunt numero .xxviii. uariis marmoribus & picturis exornatæ.

Augustus Cæsar in monte Palatino pulcherrimam extruxit bibliotecam Latinã .s. & Græcã, cũ porticu/q̃ Palatina dicebatur primaria inter oẽs/in qua erat statua Numeriani imp. á senatu posita cum inscriptione .s. Numeriano oratori potentissimo. Erat & statua. M. Varronis uiuentis/teste Pollione. ¶ In Capitolio erat biblioteca pulcherrima maiorũ cura seruatã, pulcherrimis colũnis & marmoribus exornata. Gordianus Imp. bibliotecam maximam extruxit in urbe/in qua ad sexaginta duoꝝ millia posuit uolumina. ¶ Hadrianus uero imp. fecit bibliotecam pulcherrimam marmoreis exornatã colũnis/q̃ Vlpia uocabaꝛ apud thermas Dioclitianas

aucto re

auctore Pollione/in qua libros lyntheos & elephantinos principiũ gesta &. S. C. cõscripta posuit. ¶ Erat bibliotheca Asinii Pollionis Romæ/q primus bibliotedic ingenia hominum rem pub. fecit. Bibliotheca Marcelli apud theatrũ eius, quam Octauia mr̃ post mortẽ ipsius ad honorẽ eius construxit. Bibliotheca Pauli fuit magna & inter ingentia opera apud Forũ/alias uero bibliotecas/ne sim prolixior obmitã. ¶ Basilica locus erat ubi litigabant Romani/quæ ex binis cõstabat porticibus: in prima. n. porticu stabant causidici: in secunda uero plebei & serui. ¶ Basilicę principales. xii. erant. uidelicet. Iulia. Vlpia & pauli, cũ frigiis colũnis. Nestini. Netumii. Sicimini. Macidii. Portii. Flosellii. Constantini. Martiani & Væscellarii/quæ oẽs erãt exornatæ statuis & colũnis pulcherrimis/uestigia quarũ haud facile discernũtur. Papinius de basilica Pauli ait, Sublimis regia Pauli. M. Ant. sabel. exponit regiam idest basilicã latine. ¶ Basilica Cõstantiana erat apud uiam latam: Portia uero apud Fo. Ro. a portio Catone.
Vlpia uero apud Thermas Diocletianas/ubi & Bibliotheca.

¶ De Capitolio.

C Apitolium Tarquinius priscus Romanorũ rex bello Sabino ædificaturum se uouerat, ieceratq; fundaméta/postea uero Oratius puluillus Consul dedicauit. Interiecto deinde quadringentorũ / & quindecim annorũ spacio igni consumptũ est. Cons. Appione & Norbano per bella ciuilia & mariana/refectionis curã uictor Sylla suscepit. Dedicatio autẽ per. Q. Catu

lum celebrata est/cuius nomen inter tanta Cæsarũ operausq; ad tempora Vitellii imp. mansit. Plutarcus & Tacitus auctores. Vespasianus autẽ imp. deformem Vrbẽ acdirutũ Capitolium ueteribus incendiis ac ruinis inueniens/uacuas areas occupare & ędificare / si possessores cessassent/cuiuscũq; permisit: restitutionẽ Capitolii aggressus ruderibus purgandis manus primus admouit/æreatumq; Tabularum tria millia / quæ simul conflagrauerant, restituẽda suscepit: undiq; inuestigatis exẽplaribus/in quibus tabulis monimẽta pub. continebãtur/ut inqt Polibius lib. iii. E quibus unam uidi affixã in ecclesia lateranẽsi apud maiorẽ capellã, ut inferius dicam de legibus. Tum Heluidius prætor præeunte pontifice lustrauit Areã capitolii, precatus Iouẽ, Iunonẽ, & Mineruã Capitolinos deos/ut cepta prosperarent. Tertio fuit dirutum & incensum Capitolium: a Domitiano refectum fuit magnificentius & elegantius, q̃ antea fuisset: cuius impensam duodecim millia Talentorum excedisse dicit Plutarcus. Intelligẽdum est de Talentis Romanorum. Talentum enim acticum magnum/habet auri lib. lxxxiii. Talentum uero paruum. lx. Romanum autem lib. habet. lxx. tegulæ ipsius Capitolii erant æreæ/quas postea Catulus deaurauit. Honorius uero primus postea ad ecclesiam sancti Petri in Vaticanum transportare fecit/ut adhuc multæ ibidem uisuntur. In dicto Capitolio erat arx fortissima Capitolina, uariis exornata marmoribus. Erant & templa deorum & sacella, & areæ, & alia q̃ plurima ædificia pub. habuit enim supra sexaginta templa & loca deorum, teste Va

lerio maximo; In æde Veneris genitricis Cæsar Di-ctator sex dactilotecas consecrauit teste Plinio/& in tē-plo martis Scyphos ferreos posuit/á Liuia uero Augu-sta dicatum fuit uas cristalli magnitudinis amplissimę, lib. quinquaginta. Nullus enim existimare posset di-uitias & prtæcium atq; pulchritudinem ipsius Capitolii, propter aureas statuas, & gemmas cum aureis argen-teisq; uasis templorum. Eutropius ait, nullam sibi nisi aurcam et argenteam statuam in Capitolio passus est poni. Plinius uero scribit regum Ro. statuas fuisse in Capitolio positas. Erat & argenteus anser: & Custos armorum Ianus. Erat præterea sedes & domus omni-um triumphorum: in quo loco Augustus tributariū orbem uidit. Deinde uero. L. Ant. commodi tem-pore Capitolium fulmine ictum unà cum egregia illa biblioteca, maiorum cura parata crematur. Aedes quo-q; in proximo positæ eandem calamitatem sensere. Ex-ortum est deinde aliud incendium / quo & ædes Ve-stæ, & palatium, bonaq; Vrbis pars exusta est, ac solo adæquata / ut uestigia semiusta indicant. Extant in ca-pitolio fornices duplici ordie nouis insetti ædificiis pub. salis receptaculum cum hac inscriptione uetustate con-sumpta. Q. LVTATIVM. Q. F. ET. Q. Catulum Coss: substructionem & tabularium de suo coerauisse. Post Capitolium inter Septentrio-nem & Orientem est locus busta gallica dictus: ubi Galli á Camillo interfecti fuerunt, ibidéq; sepulti: nunc uulgo dicit portugallo: Erat & capitoliū uetus in mōte Quitinali multis statuis & picturis exornatū/uestigia

l. de Domitiano

Arco di Portugallo detto ...

nonnulla fundamentorũ adhuc uisuntur/in quo loco effossum fuit marmor cum his litteris fractis. ¶Nil esse difficilius, q̃ bene imperare.

Nota.

¶De asylo & turri militiæ.

a Sylum nepotes Herculis Athenis ibi primũ deæ Misericordiæ cõsecrarunt. Asylum quasi á Syleo, quod est inde extrahi nullus posset: unã Romulus Romæ aperuit asylũ/ quod cõfugientibus illuc seruis liberisue tutissimũ erat receptaculũ/asyli. Locus fuit in Vrbe, inter auentinũ, & rupem tarpeiam, apud saxum prædictæ rupis, inter duos lucos. teste Dionysio. Oui. Romulus ut saxo locum circundedit alto.

Quilibet huc inquit confuge/tutus eris.

¶Nonnulli uolũt Asylum fuisse templũ illud, quod nunc beatæ Mariȩ ægyptiacæ dicatum est. Tamẽ. Põlætus diuidit Tarpeium montẽ in duos Colles, in capitolium. s. & Arcem: in medio erat uallis, in q̃ fuit Asylum templũ inuiolabile/& templũ ue Iouis, idest parui Iouis/in quo erat simulacrũ eius cum sagittis, ut inquit Gellius lib. v. ¶Turris militiæ est apud palatiũ Neruæ. Impe. in q̃ milites Traiani principis cõtinebantur: quæ plurimos habebat murorum circuitus: ut adhuc in aliquibus locis apparent uestigia: non longe á qua effossa fuere nõnulla marmora cũ his litteris incisis. ¶Potissima dos in p̃ncipe Liberalitas & Clemẽtia. Turris mecȩnatis in Exquiliis marmorea / q uã nonnulli eã fuisse affirmant: quã dirutã uidemus apud domũ. Car. de columna. sed ibi Flauiæ gentis ædes fuisse credo. Pompo

Nota Princeps.

Turris Mecœnatis.

lætus ac ipse Poggius noster Flo. dicūt fuisse ultra thermas Dioclitianas uersus orientē, non longe ab eo loco qui uulgo Butte di Thermi dicitur/ in quo loco hoc anno multa marmora cū Tyburtinis lapidibus effossa fuere in parte eminentiori/ ut inde facile totam Vrbem quisq; uidere potest. Petrus uero Marsus dicit eā Turrim fuisse ubi prius erant pub. Ostinæ non longe a tēplo diuæ Mariæ maioris: uinitores huius memoriæ locum illum appellāt foculū / quas Mecēnas illic hortos suos constituēs salubres reddidit/in quo loco adhuc apparent uestigia Viuarii cū porta reclusa: nōnulli uolunt apud ecclesiā Petri ad uincula fuisse/super quā turrim crudelis Nero spectabat Romæ incendiū. Suetonius ait: hoc incendiū é turre mecēnatica prospectās, & est quod ab ea parte circi ortum esse dicitur: quæ palatino Celioq; mōtibus contigua erat: fuitq; tale incendiū. xiiii kal. Sextilis: quo die senones galli Vrbem predictā incenderūt. Quem Mecennatē increpabat Oratius/quod ędificādo insaniret. Erant & aliæ turres multæ in Vrbe: uestigia quarum haud facile discernuntur.

De porticibus & labris porphireticis.

C Aesar Augustus in monte Palatino fecerat porticum uariis exornatā marmoribus atq; picturis/quo loco iam senior sæpe etiam senatum habuit, decuriasq; iudicum recognouit. Erat porticus Gn. Octauii in campo martio, non longe á Circo flāminio: quā duplicem fecerat/quæ quidē Corinthia appellabatur/cū æreis capitulis columnarū, mirabile uisu/mille pedū spacio: & ex opposito: alia erat similiter mille pedū æqualis Porticus Corinthia uel Augusti.

ter/ut scribit Iulius Capitolinus in rebus gestis Gor-dianorum Augustū instituisse porticū in campo Mar-tis,sub colle,pedum mille: ita ut ab altera parte porticus mille pedum fieret/atq; inter eas spatium hinc atq; inde uiridaria essent,lauro, mirtho & buxo frequentata: me-dium uero litostratium breuibus columnis intrinsecus positis:& singulis per pedum mille/quod esset de ambu-latorium/ita ut in capite esset basilica ped.quingētorum. Cogitauerat præterea cum Misitheo: utpost basilicam Thermas estiuas sui nominis faceret: ita ut hyemmales & alia q̃ plura sumptuosa ædificia, uestigia adhuc appa-rent in radicibus collis Pincii. Porticus Neruæ erat apud forū eius cum excelsis columnis,uariis coloribus mixtis: e quibus hoc anno effossas uidi nōnullas fractas: Porti-cus Liuiæ apud templū Pacis uariis picturis & statuis exornata/de qua mentionē facit Ouidius lib. vi. Erat & porticus Antonini & Faustinæ pulcherrima nō lon-ge a tēplo in foro,uariis exornata marmoribus. Erat & porticus ædis Mercurii/quæ adhuc semidiruta apparet apud ecclesiā Michaelis Arcāgeli in piscaria cū hac inscri-ptiōe.s.IMP. CAES. L. SEPTIMIVS SEVE-RVS. PIVS. PERTINAX. Aug. Arabic. Adia-benic. parthic. Max. Pon. Trib. Pot. xi. Cos. iii. Et IMP. CAES. M. Aurelius Ant. Pius fœlix. Pont. Max. Trib. Pot. vi. Cos. procos. PP. incendio consum-ptā restituerūt. Porticus ædis Cōcordiæ in Capitolio/ de qua Poggius Flor. ait. Capitolio cōtigua forū uer-sus superest porticus ædis concordiæ: quā cum primū ad Vrbē accessi uidi fermè integrā,opere marmoreo ad-

Porticus Neruę.

Porticus Liuię.

[Po]rticus Antonini & Faustinę.

[Po]rticus ędis Mercurij.

[Po]rticus ędis Concordię.

modum ſpecioſo/cum inſcriptione,quæ adhuc ſuper cõlumnas ingentes legitur. S.P.Q.R. INcendio conſumptum reſtituit. Erat & porticus Metelli pulcherrima,cum ſtatua Corneliæ Gracchorum matris. Erat & porticus Conſtantini & Philippi & Iuliæ atq; Octauiæ/ut habetur in regionibus. Omitto porticum Pantheon á.M.Agrippa conſtructam cum admirabilibus colũnis/ut dixi in templo eius/de qua port. Bap. Leo ait.Extant in hanc uſq; diem ad porticũ Agrippæ cõtignatiões æneis tabulis pedũ.xl. opus in quo neſcias impenſam ne magis/an artificis ingeniũ mirere ¶ In eccleſia & platea lateranẽſi ſunt nõnulla uaſa porphiretica. In platea ſanctæ Mariæ Rotũdæ eſt uas porphireticũ cũ alio paruo miræ pulchritudinis. In eccleſia.s.Petri,& Marię maioris,& ſanctorũ apoſtolorũ,& in plateis ipſarũ ſunt labra porphiretica maximæ pulchritudinis.In platea.s. Saluatoris de Lauro &.s.Petri ad uícula,& Euſtachiĩ,& in uaticano ſunt uaſa marmorea & mixta,maximæ capacitatis ſimul cũ pulchritudíe.Omitto ea quæ ſunt in ædibus columnẽſium fundatis á tua beatitudíe. In ædibus Butii eſt uas porphireticũ cũ puteo marmoreo,uariis coloribus mixto,cũ his litteris inciſis.Cur meſſibus Algeo/& Brumatepeo. In multis eccleſiis ſunt uaſa diuerſa,& labra é lapide Porphiretico/in qbus ſunt reliqę multorũ ſanctorũ & ſanctarũ dei,ut apparet in eccleſia.xii. Apoſtolorũ,& ſancti marcelli. Omitto labrũ porphireticũ in Veſtibulo ſancti Petri in/quo iacet corpus Octonis.ii.Imp.& in eccleſia.s.Ma.maioris/í quo fũdator ecliæ poſitus eſt/ut dicã í ſepulchris mẽorãdis.

Porticus Metelli.

Porticus Conſtantini.

Porticus Pantheon.

vide supra fol. [illegible]

Vaſa porphiretica

Labra porphiretica & marmorea.

Cur meſſibus algeo. & bruma tepeo.

Omitto præterea uasa, quæ sunt in loco Beluidere nuncupato/& aliorum locorũ extra urbem ipsam.

De Tropheis & columnis memorãdis.

Tropha.c.Marij.

T Rophea Caii marii de Iugurtha, deq; Cymbris atq; Theutonis apud ecclesiã sancti Eusebii semidiruta uisuntur/& Cymbria uocãtur/quæ a C.Cæsare instaurata fuere, cum á Sylla fuissent disiecta, teste Suetonio. Ibidem in marmoribus uetustissimis adhuc apparent Galeæ & Thoraces cũ clipeis sculptę. Erant enim Romæ in pluribus locis Trophea/quæ sunt spolia hostibus adempta,/quæ quidẽ erant in potestate Iouis:& figebantur in locis eminẽtioribus in stipitibus, teste Seruio. In foro Traiani est colũna coclidis marmorea, miræ pulchritudinis pedum.cxxviii. quæ ut melius circũspiceretur, ipse traianus Imp. partẽ Quirinalis mõtis/ut patet in eius inscriptiõe/solo adęquauit:in qua sculptę sunt Victoriæ & res gestæ ab ipso Traiano:per medium colũnæ sunt gradus in eodẽ marmore sculp. ábasse usq; ad culmen/qui gradus sunt numero.clxxxv.foramina siue spiracula.xlv.inscriptio uero talis est.

Colũna Traiani.

S.P.Q.R.Imp. Cæsari diui Neruæ.F. Neruæ Traiano Aug. Germanic. Dacico. Pont. Max. Trib. pot. xvii. Cos. vi. p.p. ad declarandũ quantę altitudinis mõs & locus sit ægestus. Super columnã prędictam Traiani ossa in urnã auream collocata fuere, anno xp̃i.cxviii. Senatus postea elapsis annis duobus Traianũ in deos refert. Est & alia columna maior, Coclidis in campo martio/quæ Antoniana uocatur/altitudo ped.clxxvi. cũ gradibus marmoreis intrinsecus.ccvi. & spiraculis. lvi.

Colũna antonina.

in qua uictoriæ & res gestæ. Ant. imp. sculptæ uisuntur miro artificio. ¶Erat & colūna porphiria coclidis, quā. M. Flauius. Val. Constantinus ex Vrbe ro. Constantinopolim transferri iussit/& locari in foro, super quam Collosum æneū admirandæ magnitudinis posuit: necnon & clauū saluatoris mūdi: statua post multos annos regnante Alexio cognomēto Comeno cecidit uiolentia uentorū/ deiecta, teste pom. læt. ¶Erat in foro colūna solida marmorea numidiē lapidis. xx. pedum, in qua sculptū erat a populo Romano in honorem iulii Cæsaris ¶PATRI PATRIAE. Non longe erat ab Augusta martis campi alia columna, cū eadem inscriptione. ¶Erat & columna menia in foro prædicto/quæ menio cōcessa est/unde ludos spectaret. ¶Erat præterea in foro colūna milliaria: Milliariū ꝓprie signum erat/unde principium itineris ad oēs portas Vrbis capiebatur. ¶In circo maximo erat colūna bellica: ad quam Romani ad bella profecturi hastam proiiciebāt, eā partē uersus, in quā ituri erāt. Ouidius.

Prospicit a tergo summum breuis area circum/
 Est ibi non paruæ/parua columna notæ.
Hinc solet hasta manu belli prenuntia mitti
 In regem, & gentes: cum placet arma capi.

¶In foro Holitorio erat colūna lactaria (q̄uis Tortelius dicat in foro boarō) ad quam infantes lacte alendos deferebant. ¶Erāt in Vrbe aliæ multę columnæ ingentes & memorandæ: ut extat adhuc in Termis, & monte citatorio, & tēplo pacis, & porticu mariæ Rotundę. Omitto eas quæ sunt in lateranensi basilica &

Colūna porphiretica cōstantinopolim delata.

clauus saluatoris.

colūna Iulij cęsaris.

Colūna Menia.

Colūna Milliaria.

Colūna bellica.

Colūna lactaria.

sanctorũ Petri & Pauli,& aliarũ ecclésiarum Vrbis,cũ aliis colũnis paruis miræ pulchritudnis/ut apparet in ecclesiã Mariæ nouæ,& Hadriani,Grsogoni,& sanctæ Sabinæ,& Eusebii,& Cosmæ & Damiani & Ioãnis & Pauli,& Agnetis extra urbẽ. ¶Omito præterea duas ingentes columnas Ecclesiæ sancti Petri:quas Paulus ii. Venetus aiebat plus ualere/q̃ tota Venetiarũ ciuitas. ¶Sunt p̃terea in Ecclesia.s. Mariæ de Aracœli nonnullæ columnæ miræ pulchritudini.In tertia uero colũna dictæ ecclesiæ apparent litteræ obitales incisæ:s: A.CVBICVLO AVGVSTORVM. ¶Erant in Vrbe aliæ multæ columnæ maxmæ existimatiõis & pulchritudinis:quæ hodie semiustæ dirutæq; plurimis in locis uisuntur maculis diuersorũ colorum exornatæ.

De Arcubus Triumphalibus.

Arcus.xxxvj.

In urbe erant arcus marmorei triũphales appellati numero.xxxvi.qui fiebant inperatoribus,seu ciuibus redeuntibus cum uictoria: ii quibus erãt scalptæ uictoriæ & statuæ ipsorum triumphantiũ/ quos arcus.S.P.Q.R.é marmore cumlitteris ad perpetuam rei memoriam,& sempiternan famam triũphãtiũ extruxerat.

Arcus Romuli.

Arcus ueteres lateritios Romuli/nũq̃ passi sunt/florentes postea opibus Romani in marmoreos mutari/ne conditoris Vrbis memoria deperiret/quos collapsos uidi apud ecclesian.s.Mariæ Gratiarum.

Arcus Horatij Coclitis.

Erat Arcus triũphalis marmoreus Oratii Coclitis/quem á fundamentis.io.Blõdus excidisse uidisse dixit ad radices auentini cum inscriptone diruta.

Erat arcus pulcherrimus multis stauis & columnis

marmoreis exornatus ad honorem Iulii cæsaris nõ longe a templo pacis. Erat preterea triũphalis arcus Diui augusti non longe ab arcu Domitiani/in quo erant scultæ uictoriæ & res gestę per eum. Tres.n.habuit/teste Seruio/triũphos. Diuus autem Hieronymus Doctor Ecclesiæ scribit augustum celebrata de. M.antonio Victoria Romã repedasse ducentem secum infinitum captiuorum numerũ/& antiquorum pTholomeorum omnium gazas/ut nec ante/nec postea tanta copia auri/argenti/gẽmarumq; Romam aduecta fuisse noscatur. Arcus Domitiani est apud ecclesiam. S.Laurentii in Lucina/qui marmoreis lapidibus erat incrustatus cum.iiii.pulcherrimis colũnis in prima facie,uariis coloribus naturalibus mixtis:ut uestigigia adhuc indicant,cum statua Domitiani,ut inquit Suetonius. Statura procerũ. Non longe à quo erat arcus. C. Marii/q̃uis nonnulli uelint supradictum arcum Domitiani fuisse postea disiectũ cum tropheis à Sylla siue Sulla/ut placet Pomp.læ.tempore cuius inter augustam & ecclesiam.s. Thomæ in uinea fratrum.s. Mariæ de populo positam effossa fuere multa marmora cum statuis & columnis dirutis cum lapide marmoreo & semidiruta inscriptione uidelicet.

Arcus cesaris.
Arcus Augusti.
Gaza Ptolemeorũ Romã aducta per aug.
Arcus Domitiani.
Arcus Marij.

Vgur TR.Mil.Extra
Iugurtha Rege numid.
Triumphans in
Ante currum suum
Sul.apsens creatus.
Notum exercitum

Imbros fugauit ex ícis.&
hauit:rem pub.turbatam.

In fine lapidis est fractura cum apicibus litterarum: quem lapidem uidi in Quirinali in ædibus Pompo. læti á lapicida quodam flor.emptum auctore Andrea Fuluio prænestino uiro doctiss.Pomponiiq; amiciss. auditori:fragmenta cuius repperi in alio loco:ex quo facile coniecturam facio illius dictionis Sul.non pro sylla / ut pomponio placet:cui fragmenta erant incognita/sed pro Con, dictione, saluo semper iuditio aliorum : nullum unq̃ reprehendi authorem, nec Pomp. ipsum/cui gratias infinitas ago, reprehendo : qui dixit Sullam non syllam scribere debemus/in qua opinione semper ante fragmenti reperti noticiam fui:Litteræ fragmentorum hæ sunt.

C.Marii.	C.Marius.
Cos.VII.	PR.PL.
Q.A.	Vrbem cum
Cos gestis cum cepit.	in secũdo consulatu
duci iussit.	III.Con.
IIII.Consul.Theuto	deleuit.V.Consul C

Theutonis iterũ triũp. Seditionibus ex.P.L.& ꝓtor V.Q.armati.Capitolium occupauerunt.VI.Cõsul. uindicauit post.lxx.annũ, patria per arma ciuilia pulsus armis restitutus.VII. Consul factus est, de manubiis cimbricis & Theutonis. Erant & alia fragmenta, é quibus nil certi cõprehendere potui/quas quidẽ litteras per ordinẽ in epyth.opusculo cõnectã. Quintilianus lib.primo scribit Sullam mathematicũ doctorem

ſubtilem origines mille nominũ ſcrutaturũ unde ſullæ dicti ſint. Hæc de ſylla & ſulla dixiſſe uolui: redeamus ad inceptum. In prędictis arcubus erant ſcalpta ornamenta triũphalia .i. coronæ aureæ. Sella cũrulis, & patera aurea cum toga picta/& palmata tunica: de quibus apud Liuium. Eſt arcus marmoreus Titi & Veſpaſiani apud eccleſiã ſ. Mariæ nouæ/in quo ſculptæ ſunt uictoriæ cum arca fœderis, & candelabro & arca fœderis ſpolia ciuitatis Hieroſolymitanæ: ab altera parte uiſuntur inſignia Romanorum cum faſcibus. xii. & ſecuribus conſulum/in quo arcu eſt hęc inſcriptio.

Ornamenta triumphalia

Arcus Titi et vespa.

Arca foederis et candelabrum.

SENATVS POPVLVS .Q .ROMANVS.
Diuo Tito Diui Veſpaſiani .F. Veſpaſiano Auguſto.

Q uæ: omnia fuerunt tempore Cleti primi .PP. Conſulibus Domitiano & Ruffo/nam capta Hieruſalem euerſiſq; hieroſolymis ad ſexaginta millia hominum interfecta referuntur / licet Ioſephus iudeus hiſtoricus undecies centena millia ferro ac fame eo bello periiſſe ſcribat: captaq; ad centum mil. ac pub. uenundata/ut autem tãta multitudo hieroſolymis reperiretur, cauſam azimorum fuiſſe refert. ex omni enim gente iudea ad templum confluentes Vrbem quaſi carcere ſunt incluſi: oportuit enim diebus paſcæ illos pati/in quibus ſaluatorem mũdi cruci afixerunt. Arcus Galieni Imp. eſt apud maſcellum Lydiæ/uulgo arcus. ſ. Viti ob propinquitatem eccleſiæ, ſanctorum Viti & Modeſti: eſt enim conſtructus e lapide Tyburtino cum hac inſcriptione. GALIENO Clementiſſimo Principi. Cuius inuicta uirtus ſola pietate ſupata eſt.

Iudeorũ strages.

Arcus Galieni.

Marcus Aurelius Victor dedicatissimi. Numini maiestatiq; eius. Est & arcus marmoreus Triũphalis pulcherrimus Seueri Imperato. sub capitolio: in quo sunt Victoriæ sculptæ ipsius Seueri cum arietibus & bellorum machinis illius ætatis cum hac inscriptione.

Arcus Seueri.

IMP. CAES. LVCIO SEPTIMIo. M. FIL. SEVERO. PIO. PERTINACI. AVG. PATRI Patriæ. Parthico. Arabico & parthico. Adiabenico. Põtific. maximo. Tribunic. potest. xi. Imp. xi. Cos. iii. Procos. Et. Imp. Cæs. M. Aurelio. L. Fil. L. Antonino augu. pio. Felici. Tribunic. potes. vi. Cos. Procos. P. P. optimis fortissimisq; principibus. Ob rempublicam restitutã/imperiumq; populi romani propagatum insignibus uirtutibus eorum domi forisq;. S. P. Q. R.

Arcus Constantini.

Apud Collosseum est arcus marmoreus triumphalis Fl. Cõstantini. imp. cum statuis & Tropheis miro artificio sculptis, & faculis, quibus nunc utũtur in triumpho saluatoris in uigilia assumptionis Diuæ Virginis cum hac inscriptione. Imp. Cæs. Constãtini. maximi. P. F. augusto. S. P. Q. R. quod instinctu diuinitatis, mentis magnitudine cum exercitu suo tam de Tyranno/q̃ de omni eius factione uno tempore iustis rempub. ultus est armis/Arcum triumphi insignẽ dicauit. Sunt & nonnullæ breues inscriptiones in circulis sculptis cum his litteris. VOTIS. XX: SIC. X. In introitu ipsius arcus est hæc inscriptio. FVNDATORI. quietis. Ab alia parte est altera cũ his litteris: LIBERATORI urbis. Est arcus marmoreus Gordiani imper. apud portam inter aggeres non longe a

Arcus Gordiani.

Viminale porta/uestigia cuius dispoliata uisunt:cuius marmora Reuerēdissimus Raph.s. Geor.detulit ad suas ædes conficiendas. Est præterea arcus Camilli in platea uulgo camilliana dicta,nō longe a minerua statuis dispoliatus atq; marmoribus/nō longe á quo erat & alter arcus ex tyburtino lapide constructo. Dicunt præterea Romæ in arcu marmoreo iussu sybillæ infrascriptas litteras fuisse. P.P.P.s.s.s.E.V.u.u.u.u.u.u. F:F:F:F. Quas beda declarauit. Pater:Patriæ: pfessus est,secū salus sublata est,uenit uictor ualidus,uicit: uires:urbis:urāe ferro,fame,flāma,frigore. Erāt & alii arcus triūphales in uia lata & flāminea,uestigia quorū haud facile cognoscuntur. Erant præterea arcus triumphales Theodosii & Gratiani & Valētini & pauli æmilii & Fabiani, & aliorū,fundamenta quorū nostro tempore/partim in nouis fabricis/partim uero lachrymabile dictu in coquenda calce translata sunt. Vidi præterea infracto lapide cuiusdā lapicidæ has litteras incisas. Misitheo Parenti,principum. P.R. Tutori Reipub. S.P.Q.R.

Arcus camilli.

Trē sibyllē in arcu.

De Collossis.

i N Capitolio erat Collossus Apollinis.xxx.cubitorum,cxl.Talentis factum / quem Lucullus ex Apollonia ponti in urbem transtulit. Talis in campo martio Iuppiter a claudio Cæs.dicatus/qui & Pōpeianus uocabatur á uicinitate theatri. Visus est & romæ Apollinis collossus in bibliotecа tēpli Augusti quinquaginta pedum,pollice non minus pulchritudine,q̄ ære spectabilis. Est præterea prope porticum mineruæ in horto cuiusdam ciuis Ro.statua fracta/caput cu

Colossus apollinis.
summā aureorum 84. efficiunt.
Colossus Iouis.
alter colossus Apoll.

ius ãdhuc integrum apparet, tantæq; magnitudinis, ut omnia signa Vrbis excedat: Patronus horti strepitum adeuntium pertesus, super imposuit humum: Poggius auctor. Erat & collossus magnus in regione iiii. habẽs radios octo, singulos ped. xxii. & semis. Erat in foro collossus Domitiani æneus. Erat & collossus cõmodi Anto. augu. altitudo cuius erat cubitũ tricenum: ut adhuc marmoreũ caput cum pedibus in Conseruatorum ædibus apparet: SP. Coruilius uictis samnitibus fecit iouis statuam in capitolio collocare, amplitudinẽ cuius cernebatur ab ioue Latiario cum statua sua ãte pedes prædicti iouis posita. Zenodorus statuarius fecit statuã Mercurii aluernis in ciuitate Galliæ per annos x. ped. cccc. Romam deinde accitus est a Nerone, ubi destinatũ illius principis collossum fecit cx. pedum q̃uis Tranquillus. cxx. dicat, quem posuit in uestibulo domus aureæ. In uia Cornelii apud equos Tyridatis regis armeniorum uisuntur duæ ingentes statuæ saturni. s. & Bacchi, q̃uis Neptunni nõnulli uelint iacentes corpore, capitaq; substentantes, ac manu dextra copiæ cornum tenentes, ut inquit Apollodorus. Erãt in urbe multæ aliæ statuæ ingentes, ut adhuc in campo martio apud ecclesiã sanctæ Mariæ, & in ædibus reuerẽdissimi Car. S. Georgii: nonnullæ integræ uisuntur.

Colossus radios habens.
Colossus Domitiani.
Colossus comodi.
Sp. Coruilius.
Statua Iouis.
Statua Mercurij in aruernis.
Colossus Neronis.
Statuę Saturni et Bacchi.

De Statuis & picturis.

In urbe tot erant statuæ in pub. locis & priuatis quot ciues, Nec tamẽ potuit inhiberi quo minus Romæ ponerentur statuæ mulierum: sicuti Corneliæ Grachorũ matri: sedens eni huic posita statua insignis

in metelli publica porticu/& in summa sacra uia, teste Liuio fuit posita Coclis uirginis statua insidens equo. Strabo dicit/posteri uero & hi præsertim qui nostris fuere temporibus innumerabilibus & p̄clarissimi urbē Ro. impleuerunt insignibus. ¶ Polycletus sycionius Agelidis Discipulus Diadumenum fecit molliter in uicem centum talentis nobilitatum. Item & Dorifulum uiriliter puerum: fecit & quem canona artifices uocant liniamenta artis ex eo petētes, uelut á lege quadam fecit & distringentem sequē. M. Agrippa ante thermas suas dicauit/multaq; alia in atrio Titi imp. quo opere nullū absolutius pleriq; iudicarunt/fecit & duos pueros nudos ludentes, & Mercurium, atq; Herculē antheum a terra substinentem/quē puto fuisse trūcum fracti marmoris illius statuæ marmoreæ in Vaticanū á tua sanctitate trāslatæ: fecit & alium Herculem/qui erat in æde pompei apud circum maximum. Visūtur & nostro tempore celebres equi marmorei cum aurigis uetustate consumpti á Fidia & praxitile sculptoribus præclarissimis: ut apparet in litteris ibidē incisis.

OPVS FIDIAE. OPVS PRAXITELIS.

¶ In Vrbe. xxii. principales equos marmoreos fuisse fertur/equibus caput cū collo unius uidi fractū apud ecclesiā. s. Thomæ nō longe á platea iudeorū: Fecit & Proserpinę raptū Praxitelles, & ære & Bacchū & satyrum miro artificio/& alia q̄ plura signa posita in porticu Octauiæ/primus Romæ fecit speculum argenteum miræ pulchritudinis. In æde iunonis erat imago ipsius iunonis a Dionysio & policleto facta, & pana &

Polycletus Sycionius

Equi marmorei. xxij

Nōnulla Praxitelis opa

Dionysius et Policletus

Heliodorus.

olympum luctantes:eodemq; loco. Heliodorus Venerem fecerat lauãtem se/& Dedalum astantem miro artificio. Quid dicam de pulcherrima statua Apollinis/quæ uiua(ut sic dicã)apparet:quã tua beatitudo in Vaticanum transtulit:apud quam est Veneris statua cum alato cupidine paruulo in eodẽ marmore sculpto cũ his litteris. VENERI Felici. SACRVM. SALLVSTIA HELPIDVS.DD. Nõ tacebo Lacohontis statuam pulcherrimam / quam propriis oculis aspexi,inuẽtam anno.iii.tuæ sanctitatis in loco Beluidere collocatam: de qua plinius lib.xxxvi.cap.v. circa finẽ dicit.Sicut in lacohõte/ qui est in Titi imp. Domo/opus omnibus & picturæ & statuariæ artis ꝓponendum/ex uno lapide/eum & liberos: draconũ ue mirabiles nexus de consilii sententia fecere sũmi artifices Agesãder/& Polidorus/& Athenodorus Rhodii: Nec obmittam aliam statuam Paulo post inuentam apud campum flore/a plebe,Herculis cum puero uocata:quã tua sanctitas in ædibus palatinis collocauit apud Ianuã porticus super Viridarium cũ Epithaphio. PROCVL ESTE PROPHANI:Quæ quidẽ est statua Commodi imperatoris imitãtis Herculem Hylã puerũ tenentẽ cũ pelle leonis.Craterus uero cũ Pithodoro Domos Palatinas repleuere probatissimis signis. Est præterea in ædibus Conseruatorum Herculis ænei simulachrũ cũ aliis nonnullis statuis æneis & lupa ænea cum romo:& remulo/& alia ꝗplura romonimenta/cum duobus pulcherrimis tabulis lucentibus miræ pulchritudinis & artificii ibidem uisuntur.

Apollinis statua in vaticano.
Veneris statua cu cupidine.
Laochoon.
Plinius.
Agesander. Polidorus & Athenodorus.
Statua comodi.
Craterus et Pithodorus.
Hercules eneus.
Lupa enea.

Obmitto caput æneũ collossi cum pede & manu ibidem positum: & caput æneum turritũ in uiridario palatii. s. Marci. Omitto præterea marmora & lapides porphiretic. diuersorum colorũ, secta q; in statuis pictorum more reducta, ut apparet in porticu sancti Petri, & s. Mariæ transtyberinæ, & in ecclesia. s. Andreæ miro artificio incrustata, ut dixi in stationibus Vrbis / & in ecclesia sanctæ Luciæ in silice/in quibus ecclesiis picturæ animalium auiũq; ac si é musiuo & pictura essent depictæ uisuntur: spolia templorũ & thermarum Ro. Inter Capitolium & palatium erant. xiii. Columnæ marmoreæ cum statua equestri aurea Domitiani, sub cuius pedibus erat Rhemnus fluuius germaniæ/de qua triũphauit. ¶ Erat Traiani equus æneus in atrio/cuius instar alterũ sibi fieri Constantinopoli. Constantinus petebat ab Hormisda architecto/quẽ secum duxerat/cui Hormisda / stabulum quoq; tale condas oportet/si uoles equum late succedere. Erat in urbe equus aureus Constantini apud. fo. ro. ut apparet in regione. viii. M. Aelius aurelius Ant. educatus fuit in mõte Cælio apud lataranẽse palatiũ/in quo loco fecit statuã eius pacificatoris equestrem: uulgo equus Constantini dicitur in platea sancti Ioannis lateranẽ. quã Syxtus. iiii. cum ingenti base marmorea uariis insignibus sculpta instaurauit cum hac inscriptione. Syxtus. iiii. Pont. max. equum hunc æneum uetustate quassatum collabentẽ cum assessore restituit. In urbe fuerunt equi ænei deaurati numero. xxiiii. Eburnei uero. xciiii. Tabulæ & signa sine numero: Omĩtto statuas deorũ

Capita ænea duo Collossea.

xiii. colunę marmoreę

Statua equestris aurea Domitiani.

Equus Traiani.

Constantinus.

Hormisda architect.

Equus aureus Constantini

Equus M. Antonini cũ inscriptione Sixti. iiii

Equi ænei deaurati. xxiiii

Eburnei uo. xciiii.

Statuę deorū .lxxx.
Statuę eburneę .lxiiij.

numero.lxxx.Dei uero eburnei.i.statuæ eburneæ numero .lxiiii.marmorei uero sine numero margaritis & unionibus exornati.Nunq̃ Iulius Cæsar / beatissime pater Iuli/ĩ illud glorię culmẽ ascẽdisset/nisi mirari & imitari Mariũ ab adolescẽtia didicisset: quin & Alex. ꝑfuit imago in tẽplo Herculis ghadibus conspecta: qua mox ad cupiditatem magnas res agendi/non exarsit modo/sed ut ait Tranquillus,ingemuit:profecto si statuæ illustrium possunt(ut inquit Fran . Petrarcha)nobiles animos ad imitandi studium accendere. Q uod. Q .Fabium.max.& Q .Cornel. Scipionem dicere solitos / Crispus refert . Q uanto magis ipsa uirtus hoc efficit:claro dum proponitur,/nõ marmore,sed exemplo. Q uæ quidẽ omnia sanctitas tua/ ut alter Iulius cæsar uirtutẽ propria immensoq; labore ad summũ imperium deuictis hostibus potentissimis peruenit.sed ut cepta prosequar beatissime pater. In ædibus columnensiũ & ursinorũ sabellorũq; sunt multæ statuæ.Omitto multas in ædibus cæsarinis & mediceis.Diac.Car.& in palatio Pauli Veneti /in quo multa signa marmorea posuit Reuerendissimus.Do. de Grimanis uir doctissimus.¶ In domo saxea apud parionẽ sunt statuæ pulcherrimæ marmoreæ & porphiretico lapide sculptæ/cũ capite & titulo magni Põpei. Sũt ꝑterea ĩ ædibus Laurẽtii manilii/sanctæ Crucis,& de branca,& ciampolinis nõ longe a platea iudeorũ statuæ insignes. Sunt deniq; in ædibus de maximis/& de ualle/atq; porchariis/mellinis/& mapheis/ atq; buriis nõ lõge a Minerua statuæ cũ epithaphiis

Magni Pompei caput.

ro. Obmitto orologiũ & mẽses duodecim in lapide marmoreo cum signis zodiaci & festis deorum sculptum apud domum Vall.& in domibus Palauicin.in cãpo Martio:maximo artificio incisa uisuntur festa,& alia notãda. Obmitto nõnullas statuas apud aquam Virgineã in regione Triuii,in ædibus Fricapan.& turris Rosciæ/& iulii de thomais apud ecclesiã sancti Eustachii/& de Capharellis,& aliorũ Ro. Vidi præterea in ciuitate Viterb.statuas uetustiss.repertas ĩ colle cybelario. Cybelis/Iascii/Armoniæ/Vestalis/& Electræ: de quibus á Io. Viterb.satis dictũ est/ut in codice Hieronymi carboñ.de Viter.uidi cũ postillis manu propria Io.annii Viterbien.de quibus nonnulla dicam in epitha.opusculo. De picturis pauca scribam/nonnullæ adhuc apparent picturæ in thermis/& hortis salustianis/& Mecen.& in mõte Quirinali pluribus in locis multa uisunt uestigia historiarũ depicta ĩ ipsis ruinis. Obmitto loca diruta apud ecclesiam Petri ad uincula uariis picturis exornata. ¶ Fabius maximus é clarissima gente Fabiorũ ædẽ salutis pinxit anno Vrbis cõditæ cccel.teste Plinio. Pacuuius uero poeta ædẽ Herculis in fo.bo.miro artificio depixit. In mõte palatino in uinea phedræ uolaterr.uiri doctiss.oratoriæ & artis peritiss.nõnullos uidi parietes antiquos depictos uariisq3 coloribus exornatos. Extra Vrbem uero uia salaria prope portã est sepulchrum quoddam in uinea ad similitudinem templi constructum/in quo cæteris & Bacchi picturæ cum uitibus & uasibus hydriaæ depictæ uisuntur miro artificio/quæ omnia Petrus Paulus

Lapis cũ horologio. xii mensib) et sigs Zodiaci

Collis cybellarius

Fabius Pictor.

Pacuuius.

de Symeonibus.ro.mihi ostendit apud uineam suam non longe á porta Salaria. ¶ Omitto Templum Bacchi apud ecclesiam sanctę Agnetis depictũ opere musiuo cum uitibus & piscibus.

De Coemiteriis sacris.

C Oemiteria, loca erant sacra, in quibus corpora ss. martyrũ sepelliebantur/ & scribitur per oe. Coemitaria fuerunt multa diuersis in locis Vrbis & extra. Comiterium ad diuũ cucumeris in laterano. Coemiterium Vrsi pileati/in quo loco erat imago Vrsi habentis pileum in capite apud ecclesiam sanctæ Bibianæ, & sex millia martyrum: antiquitus ad uerbum pilearum, uel palearum dicebatur. Coemiterium Priscillæ, Via salaria apud ecclesiã sancti Siluestri. Coemiterium inter duas lauros uia labicana. Coemiteriũ Trasonis Via salaria apud Ecclesiã sancti Saturnini/in qua erat coemiterium Amproniani & Babillæ. Coemiteriũ Prætextati Via appia apud ecclesiam sancti ianuarii. Coemiterium Domitillæ uia Ardeatina apud ecclesiam ss. Petronillæ. Erat & coemiterium Damasi & basilei atq; Balbinæ in dicta uia. Coemireriũ Caleopodii uia Aurelia apud ecclesiam sancti Calixti. Coemiterium calixti in urbe apud ecclesiam sancti Sixti / erat & aliud coemiterium calixti ad cathecumbas extra urbem, ubi nunc est ecclesia sanctorũ Fabiani & Sebastiani mar. Coemiterium cõmodillæ uia hostiensi.

Coemiterium ad insalatas uia Portuensi apud ecclesiam sancti Felicis. Erat coemiterium Pontiani / & Amproniani.

Bacchi templum apud Sanctam agnetem.
ad cliuũ Cucumeris.
Ad vrsum pileatu; qui adhuc conspicitur in saxo erecto:~
Priscillę.
Inter duas lauros.
Trasonis.
Amproniani & Babilę.
Pretextati.
Domitillę.
Damasi, Basilei & Balbinę.
Caleopodij.
Calixti Duplex.
Cathecumbę.
Comodillę.
ad Insalatas.
Pontiani et Amproniani.

De sepulchro augustorum, & mole hadriana.

In ualle martia Octauius augustus Mausoleum extruxit / ut adhuc apud ecclesiam sancti Rocchi uestigia ipsius antiquæ celsitudinis demonstrant: in quo sepulcho erant statuæ æneæ atq; marmoreæ cum insciptione pacis & uictorię & P.P. ad honorem ipsius Augusti: quod quidem mausoleum nō sibi solum / sed posteris cōmune posuit: de quo suetonius. Reliquias mauseolo condiderunt: id opus inter Flāminiam uiā ripamq; Tyberis sexto consulatu suo extruxerat / cassiodorus uero ait: sed mūdi dominus ad potentiam suam opus extollens mirandam Romanis etiam erigens fabricam in Vallem martiā tetendit Augustus: immēsa molles firmiter præcincta montibus continetur: ubi magnarum rerum inditia clauderētur: bissena quippe hostia ad xii. signa posuerunt: strabo autē dicit. Cōmemoratione dignissimum est: quod Mausoleum appellant in excelsis fondatū molibus. lapide niueo / & perpetuæ uiriditatis arboribus coopertum: in summū usq; uerticem ad fluminis ripam exagheratum: in summo autē positum est Cæsaris Aug. simulachrum ex ære fabricatū. sub agere ipso sunt eius loculi / & cognatorū / & necessariorū / a tergo uero lucus est mirifica contines ambulacra / in medio autē cāpi spacio busti extat ambitus / & hic ipso niueo perfectus lapide ferreos in circuitu cancellos habens / & plātatas interius per se ferens populos. Erant ibi pater beatissime circuniectæ siluæ atq; ambulationes in usum populi Romani. Stabant præterea apud dictum locum Obelisci duo

Augusti sepulchru[m] cum inscriptione Pacis et Victorię & P.P.

VI. consulatu extruxi[t] Cassiodorus.

Strabo de Aug. sepulchro

Obelisci duo.

Mausoleum.

Hadriani Moles.

Pons Hadriani.

& colūnæ ingentes: pulcherrimæ, cum parietibus marmoreis porphireticisq; lapidibus incrustatis. Arthemisia regina fecerat mausoleū monumentum mausolo Regi Cariæ marito: quem amasse fertur supra omnis amorq; fabulas teste Gellio/sepulchrū memoratissimū dignūq; numerari inter septē omniū terrarū spectacula. Erat mausolus nomē regis, & Tragediæ. Higinus author. Hadrianus Imp. Augustū prædictū emulatū non lōge ab ipsa mole augusta in Vaticano aliā pulcherrimā de suo nomine excitauit: in qua erat duplex ordo colūnarū superpositus/ut in nūmis Hadriani apparet/quas colūnas postea Cōstantinus imperator ad ecclesias apostolorū Petri & Pauli trāsferri iussit. Apud quā molē erat pōs præstātissimi operis: fuerat enim illic tectū columnis exitatū quadraginta duobus marmoreis/opere trabibus sfabricato tectura ænea ornatu mirifico/ut ipsa uestigia demōstrat. In dicta mole sunt nōnullæ inscriptiones imperatorum. s. IMP. CAES. DIVI TRAIANI. PART. F. Diui Neruæ Nepoti. Traiano Hadriano Aug. Pont. Max. Trib. pot. xxiii. imp. Cæs. Cutaleus Hadrianus Ant. Aug. pius. Pont. max. Trib. potes ii. Cos. Desi. iii. PP. parentibus suis. Alia inscriptio ibidem. IMP. CAESARI. L. Aurelio Vero. Aug. Armeni, ac Med. Parthic. Pōtific. Tribunic. Pot. ix. imp. v. Cos. iii. P. P. Est & alia inscriptio ibi ppe. IMPERATORI Cæsari Diui Marci Antonini. Pii. Germanici. Sarmatici filio, Diui pii nepoti/Hadriani pnepoti. Diui Traiani Partic. Abnepoti. Diui Neruæ Abnepoti Lutio Aelio Aurelio Commodo.

Augusto. Sarmatico. Germanico. Maximo. Britannico. Pontifici Maximo. Tribunitiæ Potestat. xviii. imperat. viii. Consul. VII. Patri Pater Pat. Sunt & alię inscriptiones, ut dicam in epithap. opu. ¶ In qua mole uisuntur Boum capita & alia q̃ plura mirabili artificio sculpta: de instauratione eius nonnulla dicam inferius de noua Vrbe. Apud ecclesiam s. Mariæ populi est moles quadrata dispoliataq; marmoribus non lõge ab Augusta uulgo sepulchrum matris Neronis: quæ moles fuit sepulchrum Marcelli. F. Augusti. Non longe ab ipsa mole erat sepulchrum Neronis Ebore exornatum. Quod Aegloge & alexandria nutrices/& Attia concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt/ quod prospicitur/ut inquit Suetonius/e campo martio impositũ colle Hortulorum/in quo solium porphiretici marmoris superstanti lunensi ara circumseptum erat lapide Thasio: eadem confirmat Spartianus uestigia cuius extant in uinea contigua ecclesiæ sanctæ Marię populi/in quo loco bis fui cum Iacobo de ceccharinis Vghubiñ. possessor̃ uineæ. Non longe ab ecclesia sanctorum. xii. apostolorum in lapide marmoreo putei apud ecclesiam. s. Andreæ uisuntur incisæ litteræ infrascriptæ.

Sepulchrũ Marcelli. [F.] Aug. de quo virg. Tu Marcellus eris. &c. Sepulchrũ Neronis i[n] colle hortulor[um].

OSSA.

TI. CAESARIS. Diui Aug. F. Augu. Pont. Maximi. Trib, Pot. xxxix. imp. viii. Cos. v.

Ante ædes Conseruatorem in lapide marmoreo.

OSSA.

NERonis Cæs. Germanici. Cæsaris. F. Diui Augu. Pron. Flamin. Augustalis Questoris.

In alio lapide ibidem propinquo marmoreo.

OSSA.

AGRIPPINAE.M. Agrippæ Diui augusti Neptis uxoris Germanici cæsaris matris.C.cæsaris augu.Germanici principis. Omitto multa sepulchra cum epithaphiis quæ sunt in Vaticano, & uia flaminia, salariaq;, & appia/ut dicam in opusculo epithaph. nõnulli faciebãt sepulchra in modum sacelli/alii extruebant pyramides & molles/nõnulli uero columnas memorãdas/de quibus mentionem facit. Bap. leo. lib. viii.

De Septizonio & nonnullis epithaphiis.

s Eptizonium est inter palatium & ecclesiam sancti Gregorii/ut adhuc tris ordines columnarum superpositi cernũtur non longe a Circo maximo: apud quẽ locum sepulchrum seueri aphri imp. fuisse dicunt: de quo Iulius capitolinus in uita ant. æete. F. seueri scribit: illatus est maiorũ sepulchro/hoc est seueri/quod est in appia uia eũtibus ad partẽ dexterã septizonii: quod ille sibi uiuens ornauerat. Spartianus uero dicit: Cum septizoniũ faceret/nil aliud facere cogitauit/q̃ ut ex aphrica uenientes suũ opus cernerent, & mediũ simulachrũ eius locatũ additum palatinis ædibus. is regium arcum ab ea parte facere uoluisse perhibet͛: & ab aruspicibus prohibitus/apud quod erat tẽplum ai loquentis in uia noua, teste Cicerone/in quo loco fasciolæ petri ceciderũt. Septizoniũ templũ cõditum á seuero imperatore: qui cum uidisset in Vrbe omniũ deorum esse templa, hoc uoluit ad honorem septem planetarum: qui per hebdomadæ dies exprimũtur condere / appellauit illud septi-

sepulchrũ seueri.

ceciderũt fasciolę Pet.

zonium a septem zonis. Nonnulli septodiũ uocãt a se= Septodium.
ptem uiis/legimus Eliogabalum latiores & digniores
uias strauisse saxo macedonico & porphiretico/ teste
bap. leo. ¶ Fuitq́ hoc unũ inter seueri opera pub. nu=
meratũ. Seuerus eni imp. ædificiis pub. urbem ipsam
multis in locis exornauit /ut legitur apud spartianũ /in
quo loco adhuc uisuntur nõnullæ cubitales litteræ di=
rutæ. Aug. trib. Pot. vi. Cos fortissimus nobilissimusq́.
Apud domũ coruinã in loco qui corrupte dicitur ma= Domus Coruina.
cellũ coruorũ, sunt infrascripte litteræ in lapidibus Ty=
burtinis incisæ. C. POLITIO. L. F. BIBVLO. AED.
PL. Hon. Virtutisq́ Caussa. Senatus e consulto Popu=
liq́ iussu locus monumento. Quo ipse posteriq́ eius
inferrentur publice datus est. Ab alia parte sunt litteræ
pdictæ iterũ incisæ. In lapide fracto apud colũnã Co=
cl. ant. uidi has litteras. NON Enim Quicquam est
quod imperatorẽ ro. melius cõmendet gentibus/quã cle= clemẽtia Imperat.
mentia. Hæc cæsarẽ deum fecit: hæc augustum conse=
crauit. hæc ant. Pii nomine ornauit. ¶ De aliis epytha=
phiis antiquorũ Ro. nullã nunc facio mentionẽ: uidi
nanq́ libellũ Io. Vectorii clerici Vulterani/in quo non=
nulla collegi/ut dicam in opusculo Epytaphiorum.

De obeliscis & methis.

Est autẽ Obeliscus lapis asperrimus maculisq́ cir=
cum ornatus, in figuram methæ cuiusdã sensim
ad proceritatem cõsurgens excelsam: utq́ radium imi=
tetur, glacilescens paulatim specie quadrata in uerticem
productus angustũ, manu leuigatus artificis, in nõnul=
lis uero innumeræ formarũ notæ apparẽt undiq́ icisæ

De quibus Cornelius Tacitus air. Primi p figuras ani-malium ægiptii sensus mentis effingebant, & antiquissima monuměta memoriæ humanæ impressa saxis cernuntur. ¶ Octauius autem aug. teste amiano ab Helipolitana ciuitate ægipti duos trāstulit obeliscos: quorum unus in circo maximo a rege Semneserreo excisus / & alter qui á sesostride factus fuit, in campo locatus est martio. ¶ Obeliscus constitutus in circo maximo, erat ped. cxxviii. præter basim eiusdem lapidis: qui adhuc ibidem in hortis prędicti circi fractus in duas partes terra obrutus est. ¶ Obeliscus uero campi martii erat ped. ix minor prædicto: cui diuus augustus addidit mirabilem usum ad deprehendendas solis umbras dierūq; ac noctium magnitudines teste Plinio: Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit / cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam: adhuc fractus iacet apud ecclesiam. S. Laur. in lucina. ¶ Obeliscus autem Vaticani in circo Nerōis a C. cæsare calicula positus ex omnibus unus eo rēpore f/actus in mollitione eius: ut nunc uidetur / aliis uero iacentibus solus erectus stat super basim eiusdem coloris / altitudo cuius est pedum lxxii. in quo semideletæ litteræ ab una parte uisuntur. ¶ Diuo Cæsari Diui Iulii. F. Augusto. F. Cæsari diui Augusti. F. Augusto Tyberio Sacrum. Est & & alia inscriptio ab altera parte. s. ¶ Diuo Cæsari Diui augusti. F. augusto Tyberio Sacr. In cuius sūmitate pila deaurata posita ē. Erant prætetea Obelisci duo apud Mausoleum augusti longitudine ped. xliii. equibus unus adhuc in Vinea busalorū iacet confractus / non longe a porta pinciana.

[Marginal manuscript notes:]
[A]mianus transtulit [o]beliscos ex egypto.
[O]beliscus in circo maxīo.
[Ob]eliscus in Cāpo Martio.
[O]beliscus in vaticano.
[O]belisci duo apd sepulchrū aug. qui tpr̄e. leo. pp. x. fracti inuenti et effossi fuert: et adhuc sunt ibi in uia pu^ca

¶Erat Obeliscus maior omnibus/quem diuus augustus miraculi gratia aduexerat/puteolisq; naualibus perpetuum dicauerat. Diuus uero claudius per aliquot annos asseruatum eum/quem pdictus. C. importauerat: omnibusq; nunq̃ in mari uisa sunt perductum Hostiã portus faciendi gratia mergi: quo experimento palam fuit/non minus aquarum huic amni esse/q̃ Nilo. Tamẽ isdem Tyber est/ sed tot aquæ ductus ubi nam sunt/ ad quem superabundantes aquę confluebant? Erant præterea in urbe ipsa Obelischi minores uariis figuris & carath. exornati numero. xlii. ut in multis locis nonnulli adhuc apparent. Non longe a mole Hadriana erat Metha/quam Alex. sextus Pont. destruxit/ut uiam aperiret: uestigia cuius adhuc extant apud eclesiam. S. mariæ transpontinæ/quã (ut plutarcus ait) Scipionis fuisse sepulchrum in pyramide sub Vaticano/quãuis nonnulli sepulchrum æpulonum fuisse comprobẽt, ab uulgo Romuli Metha dicitur: alia uero apud auentinum Remi appellatur. Est & metha seu Pyrrhamis prope portã. S. Pauli mœnibus Vrbis iserta/nobile sepulchrũ C. Cestii vii. uiri æpulonũ. Quod opus absolutum ex testamento C. corn. diebus cccxxx. in qua sunt sculptæ infrascriptæ litteræ ab una parte. C. CESTIVS. L. F. POPVLO. PR. TR. PL. VII. VIR. EPVLONũ. Sũt & aliæ litteræ minores icisæ cũ supradictis ab alia parte uidelicet. Absolutũ Ex Testamẽto diebus cccxxx.

ARBITRATV.

Ponti. p. E. Clamelle heredis. Et pothi. L. Tamen tua beatitudo ut alter cæsar in ãpliãdo iperio/exornandaq;

Obeliscus oibus maior

Non minus aquaz Tyber q̃ Nilo.

Obelisci minores xlij

Metha quam diru[...] uidi:

Scipionis sepulchru

Sepulchru. C. Cestij.

urbe gloriari potest. Gloriari enī solitus erat Dius Aug. cæsar urbē se marmoreā reddere: quā Lateritiam accepisset/ cuius suasu cū gener agrippa. asinius pollio. Plautius & Cornelius balbus reliquiq; amici eā uariis operibus exornassēt/ ut nostro tempore syxtus fecit & tua beatitudo cū Dominico Ruero & Raphaelle Riario/ Fatioq; Viterb. Cardinalibus additis Francisco sothe-rino. & io. de medic. flor. & aliis amicis tuę sanctitatis ad ornamētū & utilitatē Vrbis nouæ, & sanitatē corporis: nō enī quotidie pestis in Vrbe/ ut prius/ passim audit/ purgatis uiis ac dilatatis gratia domini nostri Ihesu Xpi/ qui Iuliū pastorē ii. conseruet cum omnibus suis./

De carcere pub.

Carcer á cohercēdo/ quod exire ꝓhibetur. Erat carcer á Tullio rege in radicibus capitolii super forum Ro. uersus septētrionem constructus/ & ab ipso Tullio carcer Tullianus dicitur/ q̄uis & Mamertinus postea á memertinis populis appellatus sit/ in quo loco postea fabricata fuit ecclesia/ quæ hodiæ sancti Petri in carcere nominatur/ supra porta cuius sunt litteræ cubitales tyburtino lapide incisæ cum hac inscriptione scilicet. C. Vibius. C. F. R. Enius M. Cocceius. M. F. Neru Sequētes litteræ sunt calce & pictura coopertæ/ ex altera parte capitolii uersus meridiem ubi nunc est ecclesia s. Nic. in carcere fuit postea ædificatus carcer/ & á Claudio. x. uiro: quem appellauit carcerem plebis Romanæ: in quo loco erant Latomiæ, & lapicidinæ, & atriū Titium á Catone censorino extructū/ qui & martium edificauerat/ teste Liuio de bello macedonico. Latomia lo-

(Marginal notes, handwritten: "Carcer tullianus. uel Mamertinus." "c. s. Petri in carcere." "c. s. Nic. in carcere." "Latomia.")

cus erat in carcere tulliano teste Varrone/Liuius lib. xxxvi. scribit. Triũuiri carceris latomiarum intentiorem custodiam iussi. & Sabinium in Latomias fuisse damnatum scribit Seneca lib. ix. erat & carcer apud ecclesiã sancti Laurentii in fontana/& in aliis locis Vrbis. Sabinus ad latomias dãnatus.

De legibus & tabulis æneis:

iN Vrbe multæ fuerunt leges/ut inquit Põ. læt. in opusculo de magistratibus. Lex aquilia ab ipso aquilio lata de dolo & fraude. Lex Cynthia a Cýthio, nequis pecuniã ob causam orandã acciperet. Cornelia lex a cornelio lata. Fabia lex á Fabio producta. Lex frumentaria á Sempronio Gracco lata. Erat & flauia & Iulia/Manilia/Papia/ & Gabinia/& aliæ leges q̃ multæ á latoribus nominatæ. In ærario & in templo iouis Capitolini: ut supra diximus: multæ extabãt æreæ tabulæ affixæ: é quibus unam tantum nostro tempore in lateranensi basilica prospexi apud Tabernaculum sacratissimi corporis Christi: latitudo cuius ped. iiii. longitudo uero. vi. in qua continentur infrascripta. Fœdus ue cũ quibus uolet facere liceat, ita ut licuit Diuo Aug. Ti. Iulio cæsari Aug. Tyberioq; Claudio Cæsari Aug. Germanico, Vtiq; ei Senatum habere/relationẽ facere/ remittere, senatus consulta per relationẽ discessionẽq; facere liceat, ita ut licuit Diuo Aug. Ti. Iulio cæsari Augu. Ti. Claudio Cæsari Aug. Germanico. ¶ Vtiq; cum ex uoluntate/auctoritate ue iussu, mandatu ue eius presente ue eo Senatus habebitur, omnium rerum ius perinde habeatur, seruetur, ac si é lege senatus edictus esset habereturq;. Vtiq; Cos. magistratum potestatẽ, impe-

Aquilia.
Cynthia.
Cornelia.
Fabia.
Frumentaria.
Flauia. Iulia.
Manlia.
Papia.
Gabinia.
Tabule ereę.

rium, curationem ue cuius rei petentes senatui populoq; Ro. cōmendauerit. Quibus ue suffragationē suam dederit, promiserit eorū comitiis quibusq; / extra ordinem ratio habeatur. Vtiq; ei fines Pomerii proferre/promouere cum ex republica cēsebit esse, liceat, ita, ut licuit. Ti. Claudio cæsari. Aug. Germanico. Vtiq; quęcūq; ex usu rei publicæ maiestate diuinarū, humanarum, publicarū, priuatarūq; rerum esse ecensebit, ei agere, facere ius potestasq; sit, ita uti diuo Aug. Tiberioq; Iulio cæsari Aug. Tiberioq; claudio cæsari aug. Germanico fuit. Vtiq; quibus legibus plebei ue scitis scriptū fuit, ne Diuus augu. Tiberius ue Iulius cæsar aug. tiberiusq; claudius cæsar aug. Germanicus tenerētur, iis legibus plebisq; scitis Imp. Cæsar Vespasianus solui iussit q̄q; ex quaq; lege rogatione diuū aug. Tiberium ue Iulium cæsarem aug. tiberium ue claudium cæsarem aug. germanicum facere oportuit, ea omnia imp. cæsari Vespasiano aug. facere liceat. Vtiq; quæ ante hanc legē rogatam acta, gesta, decreta ab īperata ab imperatore cæsare Vespasiano Aug. iussu mandatuq; ue eius a quoq; sunt, ea perinde iusta rataq; sint, ac si populi plebis ue iussu acta essēt. Quæ quidem omnia beatissime pater in rigis lineatis seu prorsarum uersibus. xxxii. incisa continentur. Sunt & alia uerba in eadem tabula sculpta in lineis quinq; uidelicet.

SANCTIO.

Siquis huiusce legis ergo adhersus leges, rogationes, plebis ue scita, senatus ue consulta fecit, fecerit, siue quod eū ex lege, rogatione, plebis ue scito, S. ue. C. facere portebit, nō fecerit, huius legis ergo id ei ne fraudi esto, neue quid

ob eam rẽ populo dare debeto/neue cui de ea re, actio ne ue iudicatio esto/neue quis de ea re apud. ei sintio. Omittitur particula ex anguli fractura.

Io.an. Viterbiensis in.iiii.eius institutione de excisis memoriis mentionẽ facit de sex tabulis dicens. Sex tabulæ memoratu dignæ excisæ marmoribus extant de antiquitate, & rebus Ethruriæ. Duæ sunt. Lybiscillæ. Duæ cybelariæ. Vna tuscaniẽsis/& altera libana/& q̃ sequũt.

De laudibus nonnullorum. Ro.

a Nimi præstantissimũ arbitror inquit plinius. C. cæsarẽ dictatorẽ. Nec uirtutẽ cõstantiãq; nunc cõmemoro: nec sublimitatẽ omniũ capacẽ/quæ cælo cõtinentur: sed proprium uigorem celeritatemq; quodam igne uolucrum/scribere,/& legere, simul dictare, & audire solitum accepimus: epistolas uerũ tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare/aut si nihil aliud ageret septenás. Idẽ signis collatis quinquagies dimicauit. Solus enim Marcũ marcellum transgressus/qui undequadragies dimicauerat. Nam præter ciuiles uictorias undecies centum & nonaginta duo milia occisa præliis ab eo nõ quidẽ in gloria posuerim. Tantã etiã cohactã humani generis iniuria/quod ita etiã confessus est ipse: bellorũ ciuilium stragẽ non pro nõ prodẽdo: ut iustius Põpeio Magno tribuatur: octingentas quadraginta sex naues pyrrhatis ademisse: cæsari ꝓpriũ & peculiare fuit præter iã supradicta clementiæ insignia/cui cõparari nõ possit aliud. Spectacula enĩ edita effusasq; opes, aut operũ magnificẽtia ĩ hac parte enumerare luxuriæ fauẽtis est. illa fuit uera & ĩcõparabilis inuicti animi sublimitas

Laus cesaris.

Quinquagies collatis signis dimicauit.

.C. nonaginta duo mil. ab eo prelijs occisa.

Peculiare. Ces. clementia

captis apud pharsaliã Pompei magni scriniis Epistolarum:iterũq3 apud Tapsum Scipionis ea optima concremasse fide/atq3 nõ legisse. ¶ Sequũtur uerba Plinii in Põpei magni laudẽ: Verũ ad decus imperii.Ro.non solũ ad uiri unius pertinet Victoriã: Pompei magni titulos omnes triũphosq3 hoc in loco nuncupare/æquato non modo Alexandri magni rerũ fulgore: sed etiã Herculis prope ac liberi patris.igitur Sicilia recuperata/ unde primũ syllanus in rei pub.causa exoriens auspicatus est.Aphrica uero tota subacta, & indictionẽ redacta:magniq3 nomine spolium inde capto eques Romanus, id quod antea nemo curru triũphali reuectus est: & statim ad solis occasum trãsgressus, excitatis in pyreneo tropheis, oppida octingẽta.lxxvii.ab alpibus ad fines hyspaniæ ulterioris in dictionem redactã uictoriæ suæ ascripsit/& maiore animũ sertoriũ domuit, belloq3 ciuili.quod omnia cõcutiebat externa/extincto: iterum triũphales currus eques Romanus induxit, totiens imperator/anteq̃ milles. Postea ad tota maria/& deinde solis ortus missus, hos rettulit patriæ titulos, more sacris certaminibus uincentium: neq3 enim ipsi coronãtur, sed patrias suas coronant. Hos ergo honores Vrbi tribuit in delubro Mineruæ: quod ex manubiis dicabat. Gn. Põpeius magnus imp.bello xxx.annorũ cõfecto, fusis fugatis/occisis/in ditionẽ acceptis hominũ centies uicies semel octaginta tribus millibus. Depressis aut captis nauibus.dccccxlvi. Oppidis/Castellis mille quingẽtis.xxxviii.in fidem receptis. Terris a Meothis lacu ad Rubrũ mare subactis uotũ merito Mineruæ. Triũphi

Laus Pomp. Magni.

oppida. 877.
sertorius domitus.

Pompei tituli uictoriarum.

...h. 1283000. et in deditionem accepti.
...ues. 846. depressæ seu captæ.
...pida et castella. 1538. in fidem recepta

uero quem duxit. iii. Kal. Octob. M. Messalla & M. Pi-sone Cōsulibus. præfatio hæc fuit. Cū oram maritimā a prædonibus liberasset: & imperiū maris popu. Ro. re-stituisset/ex Asia Pontho. Armenia. Paphlagonia. Capa-dotia. Cilitia. Siria. Scythis. Iudeis. Albanis. Hiberia. insu-la Creta/Basternis. & super hæc de regibus Mitridate atq; Tyigāne triūphauit: summa summarū in illo glo-ria fuit/ut ipse in cōditione dixit/cū de rebus suis disse-reret/Asiam ultimā prouinciarū accepisse: eandēq; me-diā patriæ reddisse. Si quis ecōtrario simili modo uelit percēsere Cæsaris res/qui maior illo apparuit: totū pro-fecto terrarū orbē enumeret/quod infinitū esse cōueniet.

Mitridates. & Tigranes.

Asia media. Po. Ro. reddita.

¶ Sequūtur & uerba Plinii ubi agitur de Fortitudine L. Dētatius q Tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio A. Ther-mo Coss. haud multo post exactos Reges innumero-sissima suffragia habet centies uicies preliatus: octies ex prouocatione uictor. xlv. cicatricibus aduerso corpore in-signis/nulla in tergo. Itē spolia cepit xxxiiii. donatus ha-stis puris duode uiginti: phaleris xxv. torquibus tribus: & octogita armillis. cly. coronis. xxxvi. Cuneis. xiiii. Au-reis. vii. Muralibus tribus. Obsiodonali una. Fisco æris x. Captiuis xx. millibus. Imperatores nouē ipsius maxi-me opera triūphātes sequutus. Prætereo quod optimū in operibus eius reor uno ex Ducibus. T. Romulo ex cōsulatu ad populū cōuicto male acti imperii rei mili-taris: haud maiora forent Manlii Capitolini decora/ni perdidisset illa exitu uitæ/antæ xxii. annos bina ceperat spolia. primus omniū eques Coronā muralē acceperat: vi. Ciuitas. xxxvii. Dona. xxxiii. cicatrices aduerso corpo-

L. Dentati laus.

Manlij Capitolini laus.

re exceperat. P. Seruiliũ magistrum equitũ seruauerat: si nõ regno suo seruasset. Verũ sunt in his quidẽ uirtutis opera magna: sed maiora Fortunæ. M. Sergio ut equidẽ arbitror nemo queq̃ hominũ iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiã nõ derogarit. Secundo stipẽdio dextrã manũ perdidit. Stipẽdiis duobus ter & uicies uulneratus est: ob id nã manu neutro pede satis utilis uno tãtũ seruo plurimis postea stipẽdis debilis miles bis ab Hãnibale captus: neq; enim cũ quolibet hoste res fuit. bis uinculorum eius profugus xx. mẽsibus nullo nõ die in cathenis, aut cõpedibus custoditus: sinistra manu sola quater pugnauit: duobus equis suffossis Cremonã ab obsidione exemit. Placẽtiam tutatus est: duodena hostiũ castra in gallia cæpit / quæ omnia ex Oratione eius apparent habita, cũ in prætorio sacris arceretur á collegiis, ut debilis. Quos hic coronarũ aceruos constructus hoste mutato. Etenim plurimis refert inique cuiusq; uirtus tẽpora inciderit: quas Trebia / Ticinusq; / aut Trasimenus ciuitas coronas debere? Quæ cannis corona merita / unde fugisse summũ opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuere / Sergius uicit etiam fortunã. Ingeniorũ gloriæ quis posset agere delectum per tot disciplinarũ genera / & tãtarum rerũ operumq; uarietate? nisi forte Homero uate græco nullum feliciorem extitisse conuenit, siue operis fortuna / siue materia extimetur. De uiris peritis & excellentissimis. Ro. lõgum esset narrare. Opera enĩ illorum adhuc extant.

M. Sergij laus max.

De diuitiis Ro.

m Arcus Crassus negabat diuitem, nisi qui redditu

annuo legionem tueri poſſet. ſcribit enim Plinius lib. xxxiii. C. Aſinio Gallo. & C. Mario Cyrino. Cos. vi. Kl. Feb. Caius cecilius claudius Iſydorus teſtamento ſuo edixit/ q̃uis multa ciuili bello perdidiſſet/ tamen relique re ſeruorũ quattuor millia centũ ſexdecim. Iuga boum tria millia ſex centa: reliqui pecoris. cc. quinquaginta ſeptem mill. innumerato pondo ſex centa millia/ qui funerari ſe iuſſit ſextertiis undecim millibus. Caluus uero orator querebatur uaſa coquinaria ex argento fieri: at nos dicit. Plinius Carrucas ex argẽto cęlare inuenimus/ & lectos mulierum iam pridem totos operiri argento/ & Triclinia quædã quibus argentum addidiſſe primus traditur Caruilius folio eques Ro. Idem & aureos fecit lanceſq; ecẽtenis lib. argenti/ quas tunc ſuper quingẽtas numero Romæ fuiſſe cõſtat; & alia multa incredibilia. Narrat deniq; Plinius lib. xxxvii. Auctoritatẽ Catulli poetæ uidentis conſulẽ ciuẽ dicens Auuſq; Seruilii Noniani, quẽ conſulem uidimus illeq; proſcriptus fugiens hũc e fortiſſimis ſuis omnibus Annulũ abſtulit ſecũ/ quẽ certum eſt ſextertiis uiginti millibus extimatum. Quid prætera dicendum eſt de P. Clodio/ quẽ Milo occidit, ſextertiis cẽtum quadraginta ſeptẽ millibus domo empta habitaſſe. Itaq; & ipſum Milonem ſextertia ſeptingenta millia æris alieni habuiſſe. Omitto multa de Cæſare Aug. de quo Suetonius ait. Aedes ſacras uetuſtate collapſas aut incẽdio aſſumptas refecit: eaſq; & cæteras opulentiſſimis donis adornauit / utpote qui in cellã capitolii Iouis ſexdecĩ millia põdo auri gẽmaſq; ac margarittas quĩgẽties ſextertiũ una donatione cõtulerit;

C. cecilius Claudius

Carruce ex argento celate et lecti opti argento

Caruilius Folio

P. clodius.

Milo.

Augustus Cesar.

¶ Quid dicã de nobilissima & potẽtissima Fabiorũ familia/quæ propriis sumptibus bellũ contra Veientes sũmens in uno conflictu sex supra trecentos eiusdẽ familiæ milites patritii ordinis uiros amisit? Diues apud Romanos habebatur: qui exercitũ Ro. poterat ex propriis alere sũptibus/pro ut. M. crassus aluit/& alii q̃ plures fecere. Quis præterea in Italia est beatissime pater Iuli nostro tẽpore princeps seu ciuis tã potẽs/tantaq; p̃ditus supellectili. ut erat Lucullus ipse Romanus/quem cicero Xersem appellauit/qui ad uiginti quinq; mil. hominũ honorifice suscipere poterat: nec tamẽ Lucullus solus ea in Vrbe diues habebatur, teste Plinio / cũ etiã uiginti ciuium millia & eo amplius in Vrbe Romana fuissent/qui cũ Lucullo de diuitiis cõtendere potuissent. Clodius uero Aesopi tragedi filius Romæ singulos uniones ac preciosissimas margaritas ĩ cõuiuio magnificẽtiæ cã ad sorbendũ dedit. Ancus autẽ Martius salis modios sex millia in cõgiario dedit Po. Ro. qui primus salinas instituit. T. petronius iuris consultus moriturus inuidia Neronis principis/ut mensam eius exheredaret, Trullam murinam trecentis sextertiis emptam fregit. Sed Nero (ut par erat) principes uicit omnes. cccc. sextertiis fragmenta emit/& cupidinem unã parauit, q̃ potaret. Omitto Trullam cristallinam centum quadraginta millibus emptã a matre familias nec diuite: Opera ipsa ædificiorum diuitias Ro. ciuium demonstrarunt.

Lucullus.

De nonnullis triumphantibus.

i Vlius cæsar quinquies triũphauit: Primus excellẽtissimus triũphus fuit gallicus. Sequentẽ uero egit

Alexandrinũ. Deinde põtum/Proximũ Aphricanum/ Nouissimũ uero Hyspaniẽsem diuerso queq; apparatu. ascẽditq; capitoliũ ad lumina xl. Elephantis dextra atq; sinistra Lychnos gestãtibus/teste Suetonio/Pontico Triũpho inter põpæ fercula triũ uerborũ ꝑtulit titulũ. VENI. VIDI. VICI. Quid dicã de Pompeio Magno: qui primus triũphans Myrrhina uasa inuenit, sexq; pocula ex eo triũpho capitolino Ioui dicauit/quæ primũ ad hominũ usum trãsiere. Abacis etiã escariisq; uasis ide expetitis. Exercuitq; in dies eius rei luxus. Myrrhino. lxxx. sextertiis tres Põpeius ipse magnus in tertio Triũpho transtulit alueũ cum texaris lusorium e gẽmis duabus latũ pedes tres lõgum uero ped. iiii. & lunã aurẽã põdo. xxx. milliũ: tactos triclinares tres: uasa ex auro & gẽmis abacorũ nouẽ: Signa aurea tria. Mineruæ matris & Apollinis/coronis ex margaritis. xxxiii. Montem aureũ quadratũ cũ ceruis & leonibus & pomis omnis generis circundata uitę aurea. Museũ ex margaritis, in cuius fastigiũ horologiũ erat cũ imagine. GN. Põpeii e margaritis/& alia q̃ plura spolia aurea. Omitto triumphum Scipionis Aphricani: qui teste Liuio lib. xxxii. in triũpho suo argẽti pondo cẽtum millia xxii. in pub. ærario posuit ad urbẽq; statuas pulcherrimas, & ĩfinitam predã perduxit. Paulus Aemilius ex uetustissima Aemiliorũ patritiorũ familia post uictoriã de hugubris habitã profectus est cũ exercitu cõtra Perseũ Macedonũ Regẽ: ipsum tãdẽ cũ filiis ac filia captũ cum uniuerso thesauro Macedoniæ Romã deduxit: cui S.P.Q.R. Preparauit triũphum. Omnia tẽpla Vrbis aperta erãt

ſertis & floribus exornata/& in omnibus locis Vrbis per quæ trãſiturus erat arcus lignei/ triũphales fabricati uariis ornamẽtis erecti fuere. Prima enim die uix Signis,Figuris,Colloſſis/Tabulis trãſmittendis ſuffecit. ¶ Secunda uero die Macedonũ arma multis curribus delata fuere,ſicut erãt ſcuta,galeæ,Thoraces,Ocreæ,oĩa ex auro adornata.Poſt hæc autẽ in curribus ſequebantur uiri,qui nũmiſmata ferebant argentea in uaſis.cccl. Quodlibet enĩ uas erat triũ talentorum:quattuorq; uiri ſingula uaſa regebant: alii uero crateras/phialas argenteas/ornatiſſimosq; calices aureos deferebant. Tertia uero die ſtabant Tibicines claſſicum & bellicũ ſonum dãtes:poſt quos.cxx.boues albi deauratis cornibus uictis & ſertis ornati ducebantur cum patenis & uaſis ſacrificandi. Poſtea uero ſequebantur & uiri,ut ſupra/portantes aurea nummiſmata in uaſis numerus uaſorũ trium Talentorum fuit.lxxxiii.cum aurata fiala decẽ Talẽtorum pretioſis margarittis exornata/cum aliis q̃ pluribus uaſis aureis,magni põderis lapis ptioſis adornati . Poſt hæc erat ornatiſſimus Perſei Regis deuicti currus cũ ſpoliis/ & diademate,cum armis eius in altum extenſis: Poſtea uero Darius & Alexander Regis filii cum pedagogis & alumnis fortunium ſuum pro ætate non intelligentes: quos pulcherrimos paruulos ad lachrimas Senatus populusq; uniuerſus præ gaudio comotus eſt:omniſq; turba regis filios & filiam ad miſericordiam cõuerſa eſt. Ipſe uero Perſeus rex poſt filios demiſſa facie trepidus, ac turbatus incedebat: poſt quem amici eius & duces & potẽtes & familiares ibant/ moeſti & lachrymãtes:ut

ſpectaculum letitiæ & doloris uiſum eſt: uictores & uiǝ cti lachrymabantur. Poſt eum aureæ coronæ deferreǝ bantur: quas á ciuitatibus Græciæ Aemilius dono acceǝ perat: numerus enim coronarum erat. cccc. Poſtremo uero Aemilius ipſe triumphans uictor, ornatiſſimo curǝ ru inuectus ſequebatur/purpuram auro contextam inǝ dutus/laureatus/laurioꝗ ramuſculum manu dextra geǝ rens: quem trahebant quattuor equi candore certantes cum niue. Milites uero ſubſequebantur in ordine canēǝ tes patria carmina ſalibus permixta: nōnulli uero Aemiǝ lii laudes & uirtutes currum ſubſequebantur captiuitate liberati/raſo capite/& pileati/deide equites laureati. Erāt ibidem & arma uictorum laureata in triumpho/ qui triumphabant coronam lauream cum perueniſſet ad capitolium poſt ſacrificia ponebat in Iouis græmio.

¶ Iulianus imperator Romam cum triumpho uia flāǝ minia īgreſſus/aureo carpento ciues obuiam factos miǝ ra benignitate inſpexit/& ueneratus eſt/dictitās illud Ciǝ neæ Pyrrhi legati/uerū eſſe/tot ſe uidere Reges in urbe Roma/ quot ciues/populum romanum ad riſum cōciǝ tauit, ꝗ porta urbis īgrediēs celſas & faſtigiatas arcusꝗ triumphales præaltos & latos homo paruæ ſtaturæ caǝ put incuruaret/more anſerum/læſionē ueritus. Is præteǝ rea campū Martium cū admiratione īnſpiciens ſepulǝ chrū Auguſti Cæſaris tot ſimulachris marmoreis & Aeneis ornatū. Forum Ro. Iouis tarpei delubra/Therǝ mas/porticus in prouinciæ modū auctas/Amphiteatrū Tyburtio lapide extructū/uariis picturis & ſtatuis adorǝ natū tātæ altitudinis. Pātheon. Tēplū pacis/circū maǝ

ximum/tot aquæ ductus.tot Arcus triũphales.tot sta
tuas per Vrbẽ ad ornatum positas, obstupuit/ac tandẽ
dixit. Naturam uires omnes in unã Vrbem effundisse.
eadẽ uerba in noua urbe cæteris paribus ut alter Iulia
nus dicere potest. Si eni inspitiamus palatia Pontificũ/
& ædes sũptuosissimas Cardinaliũ/adornatasq; uineas
maximus ædificiis/picturis/& statuis exornati obmitto
pulcherrimas Domos & Vias amplissimas/& templa
ipsa instaurata tẽpore Syxti cum põtibus & tuæ bea
titudinis.tamẽ ut ad inceptum redeã prædictos trium
phantes omnes tua Sanctitas superauit. deuictis Potẽ
tissimis hostibus fidei Christianæ expulsisq; tyrannis
Ciuitates ecclesiæ occupantibus: Primus triũphus tuæ
sanctitatis fuit de uictoria recuperatæ Bononiæ: quam
Vrbem ingressus more triumphantium Sãctitas tua
triũphali curru inuecta incecedebat cũ hymnis & can
ticis præcædẽtibus processionibus & magistratibus to
tius ciuitatis & uicinorũ oppidorum. Post quem exor
natum triũphum subsequebãtur Cardinales Reueren
dissimi numero xx.cum ẽpis xliiii.& multis prælatis &
curialibus. Erant & milites ipsi uariis armis exornati ue
stibusq; sericei auro cõtexto circũ ornati cũ insignibus
ruereis. Inter quos erat Præfectus urbis & Senogalle
nunc uero dux Vrbini nepos tuæ sanctitatis cum exer
citu ecclesiæ uariis armis exornatus. Erat & Nobilissi
mus Marcus Anto. Colũna capitaneus Po. Florentini
cum multis Romanis uiris expertis. Erant & alii mili
tes Floren. Bononienses/& Perusini/Pistoriẽses uniuer
so populo spectante cũ plausu & lætitia cõclamãtes lu

li iuli. Pater patriæ & conseruator libertatis & Po. Bono niensis. ❡ Omitto Templorũ ornaméta & Arcus triũ phales per uniuersam Ciuitatem erectos auro/sertisq; ex ornatos cũ epythaphiis de liberatione patriæ a Tyrãni ca seruitute. Omitto præterea laudes & carmina pluri bus in locis afixa & recitata audiebatur undiq; Clãgor tubarũ/& classicum sonitũ & bellorũ strumentorum. Erant præterea nõnulli ministri tuæ sanctitatis/qui pu blice inter plebẽ ipsam spargebãt auream pecuniã & ar gẽteã i signũ liberalitatis & magnificẽtiæ quod ipsi Ro mani triũphantes in eorũ triũphis nunq̃ fecisse legitur/ mirabilæ dictu/donec ad Tẽplum. s. Petri uentũ fuit/in quo peractis solẽnibus sacrificiis ad palatiũ postea uen tum est: ubi & pecunia multa aurea i publica platea mi litibus sparsa fuit spectaculi gratia dataq; benedictione unusquisq; gaudẽs ad propriam remeauit. die xi. mensis Nouẽb. M.D.VI. quo anno & flores rosarũ & poma & tẽpora extiua fuere e mense decẽbrio. Et omnes Bo nonienses dicebant uere iullius pater est cœlorũ & Pla netarum. Secũdus Triumphus fuit recuperatis ecclesia sticis rebus in ingressu magnæ urbis Romæ: ut tẽpla omnia Vrbis apta uariis sertis & floribus exornata erãt uiæq; ipsæ arabicos odores spirabãt: in quibus erãt ere cti cõtinui arcus lignei auro exornati/colũnisq; de argẽ tatis suffulti. Erat p̃terea ipse arcus Domitiani i campo martio adeo exornatus ac uariis statuis & picturis istau ratus a bona memoria Georgii car. Vlixbonẽsis & epi portuẽsis ac si nouiter ipse Domitianus iterũ triũphasset ❡ Omitto magistratus & officiales ac totã curiã Ro.

cum processionibus & Clero totius urbis:qui omnes in die palmarum/occurrerunt obuiã dicentes. Benedictus qui uenit in nomine domini liberator Vrbis & ampliator imperii conseruatorq; libertatis ecclesiæ donec uentum est ad uaticanum in templo diui Petri Apostoli ut alias deo dante maiora de tua sanctitate scribam. ac tertium triumphum duobus prædictis in meliorẽ formã redactis addam/quod erit maximum de infidelibus ipsis ac perfidis maumethanis.

De magnitudine imperii & triumphis.

t Riumphus non idẽ ualet quod ouatio teste Põponio Læto :qui dicit. Domitis multa cæde hostibus habebatur triumphus/& boues cornibus auratis mactabantur:cum uero hostes sine pugna & sanguine cum ducibus nostris conuenissent quoniam res per acta sine cæde esset ouatio erat. Pedes ingrediebatur urbem:qui sic uicisset sine ferculorum pompa myrtho coronatus una cum militibus tibicines ouantem præcedebant: quæ paciferæ choreæ instrumenta sunt in sacris mactabantur oues:unde ouationis nomẽ. In triumpho clangor tubarum. In ouatione uero concẽtus tibiarum ille martis. hic Veneris erat. Scribit præterea de magnitudine imperii Romani dicens. A b ortu usq; ad indos propagati imperii fines:non euphrates:non Tygris uetuere/nõ superbæ regum Persaꝝ minæ:a meridiæ Aethiopes per legatos adcerserere:ab Aquilone barbareæ feræq; legationes Sarmatarum domitæ/ab occasu Gensoriacus Oceanus admirabilis uictoriæ: testis est simul & Britãnicus. Igitur toto terraꝝ orbe undiq; Romana

ārma illustres uictorias ad secuta sociis lætititia præbuē re:rebellibus metū terrorēq; pugnare cupientibus. Porro Persæ armis Ro. cedere cōfessi ītra positos terminos se tenuerūt. Vergilius nāq; Maro. Imperiū sine fine dedi. De ueneratione principū Ro. beatissime pater scribere nō audeo. dicit enim pdictus Pōponius. Diocletianus uero Ro. prīcipū uictoriosissimus diuinos honores imperatoribus Augustis habēdos præcepit: nā cum priores ut Cōsules salutarētur. Primus ipe uoluit adorari: uelut in eo esset cælestis maiestas: fratrē solis ac lunæ se nūcupans. Imperatores antea manus exosculādas nobilibus præbebant: postea uero subleuebant ad oris osculum/uulgus genua exosculabatur. Diocletianus edicto sanxit uti omnes sine geberis discrimine prostrati pedes exoscularētur/quibus etiā uenerationē quādā adhibuit exornās calciamēta auro & gēmis & margaritis/ quod fecisse ante C. Calliculam memorant. de triūpho domitian. parpulchre scripsit Pōponius lib. ii. Quid plura? Augustinus tres uidere uoluisse dicitur I. Romam triūphātem. Paulum prædicantem/& Christum in carne.

De laude ipsius urbis.

d E urbe Roma multa dicenda forent. paucis tamen uerbis expediam. Dicit. n. Plin. lib. iii. Nec ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse merito si breuiter atq; in trāscursum in hunc modum dicatur. Terra omnium terrarū alūpna eadem& parēs numine deum electa quæ cælum ipsum clarius faceret sparsa cōgregaret īperia: ritusq; moliret/& tot populorum discordes ferasq; linguas sermōis cōmertio cōtraheret ad colloqua

& humanitatē homini daret/ breuiterq́ʒ una cunctarū gentium in toto orbe patria fieret. Et quid agam tanta nobilitas omniū locorū/quos quis attigerit? tanta rerū singularū populorūq́ʒ claritas tenet. Vrbis Roma uel sola i ea & digna etiā tesfa ceruice facies/quo tādē narrari debet opere? Et qualiter Campaniæ ora per se fœlixq́ʒ illa ac beata amenitas/ut palā sit uno in loco gaudētis opus esse naturæ. Iam uero tota uitalis ac perhennis salubritatis cœli tēperies est tā fertiles cāpi:tam aprici colles/tā innoxii saltus:tā opaca nemora. tam munifica siluarum genera:tot montiū afflatus/tanta frugum & uitium olearumq́ʒ fertilitas:tanta nobiliū peccorum uellera:tot optima thauris colla:tot lacis/tot amnium/ fōtiūq́ʒ ubertas totā eam perfundens tot maria/portus: gremiūq́ʒ terrarū cōmertio patens undiq́ʒ/& tanq̄ ad iuuādos mortales ipsa auida in mare ꝑcurrens: neq́ʒ ingenia ritusq́ʒ ac uiros & līgua manuq́ʒ superatas cōmemoro gētes: ipsi de ea iudicauere græci/genus in gloriā suā effusissimum quotā partē ex ea Græciā magnā. Scribit præterea lib. vii. gentē in toto orbe præstantissima una omni uirtute haud dubiæ romana extitit. Strabo ait. Hos quidem prosperos rerum euētus ipsa regiones natura præbet adiecit ei Romanus populus quicquid ex prouidentia consultandū erat. Nam cū in condendis ædificiis græci acuti maxime ac solertes fuisse uideantur/cū pulchritudinē & munimentū ingeniose prospicerent/ portusq́ʒ & agri feracitatē. hi ea maxime animaduerterunt: quæ illi paruifecerunt. Hormisdas a Constantino imp. quid de Vrbe Ro. sentiret. Id tātum placere respondit. quod

didicissent ibi quoq; homines mori (ut philosophũ decebat) loquutus est. Quid dicã beatissime pater de ciuibus & populi ro. numero? Censu Romæ agitato inuẽta sunt ciuiũ ro. lxix. centena & cxliiii. mil: Olympiade ccvi. salutis uero Christianæ an. xlviii. Hæc est illa Roma/que genuit Scipiones & Fabios/Metellos/& Lucullos/Sullam & Marium/Oratiũ/& Mutiũ/Fabricium & Dẽtatũ/Marcellos & Põpeios/atq; ipsum Cæsarem & Augustum. Hæc est illa præclara Vrbs quæ tot excellentes ingenio uiros edidit Varronẽ I. atq; Catonem: Salustium/Tullium & Hortensium. Omitto Gracchũ: & M. Antoniũ/aliosq; multos prudẽtissimos uiros. Hæc tandem illa est eterna & potens aureaq; Roma que per domito orbe terrarum genuit sanctissimos pontifices uidelicet Cletum & Clementem Marcellum & Syxtum Gregorios & Leones atq; Siluestrum & alios multos: & ad summi culminis fastigium peruenit ut omnium populorum regna: omnium gentium imperia magnitudine. potentia: uirtute superauerit. Iuuencus Hispanus in euangeliornm opusculo heroicis carminibus auream Romam nominat. Pompo. uero Iæ. terrarum deam & gentium Reginam appellat: quam Vrbẽ Franc. Petrarca mundi caput & urbium reginam uocat Hic Christus profugo uicario fuit obuius hic petrus in crucem actus: hic truncatus est Paulus: hic aflatus Laurentius: hic sepultus uenienti Stephano prothomar. locum fecit: hic spreuit. feruens oleum Ioannes. Hic agnes post obitum uiuens suos flere prohibuit. Sed quo perǵo possum ne tibi in hac parua papiro Romã designa

re? Profecto si possim/nõ oportet. nosti omnia/ nõ q̃a Romanus ciuis: sed quia taliũ imprimis rerũ curiosissimus ab adolescẽtia fuisti/qui enĩ hodie magis ignari rerũ romanorũ sunt: q̃ romani ciues inuitus dico. Nusq̃ minus Roma cognoscitur/ q̃ Romæ: qua ĩ re nõ ignorantiã solã fleo (q̃q̃ quid ignorãtia peius est?) sed uirtutũ fugã exiliũq̃ multarũ. Quis enim dubitare põt quin illico surrectura sit. si ceperit se Roma cognoscere? Forliuiensis autẽ scribit. Propria quædam habet Vrbs Roma adeo preclara excelsa & admirãda. ut nedũ alibi in orbe inueniãtur. sed nec etiã trãsferri liceat optari: qui Romã ipsam rerũ caput & Dominã nõ uiderit temere quicquã alicubi ad mirabitur. Quid plura beatissime pater? Quæ nã est illa urbs in toto terrarũ orbe sub aureo sæculo fundata nisi roma in Latio & Ethruria posita? Plinius enĩ lib. iii. ait. Saturnia inquit est ubi nũc Roma. Antipolis uero ubi Ianiculũ in parte Romæ. Habet enim sancta Vrbs limina apostolorum Petri & Pauli & terram sacro martyrum cruore purpuream & alia loca deuotissima cum indulgentiis & reliquiis sanctorum & sanctarum dei de quibus in sequenti libro nonnulla dicam. secundoq̃ finem imponam.

Bartholomeus Cyniscus Francisco Albertino.

Qui cupis euersam iam per tot secula romam
Primeuam in faciem cernere/nostra legas.
His nanq̃ inspicies fora cuncta: Theatra: Cloacas.
Aelogya: Eurypos: Balnea: Templa: Vias.
Quicquid, quale, & ubi septem sub regibus/& quid
Induperatorum tempore: & ante fuit.

Hæc mælius nemo est qui concinauerit unq̃/
Quæ uatum mille uix monumenta canunt.

Bart. prædicti Tetrasticon.

I/liber impauidus domini subiturus amici
Iudicium/hic musas/hic helicona colit.
Non est quod timeas si tu laudaris ab illo:
Spernere tunc ronchos inuidiamq; potes.

De noua Vrbe.

S Yxtus Quartus summus & maximus Pontifex cepit Vrbem instaurare. Primus enĩ obscuras porticus destruxit: ac uias & plateas urbis dilatauit/& lateritio opere strauit/ecclesiasq; multas dirutas á fundamentis in pristinã formam redegit. Successores uero ipsum imitari cognati sunt. Postremo sanctitas tua & syxtũ ipsum cæterosq; breui tẽporis spatio superauit/opera enim ipsa dilucide ueritatẽ rei demõstrant: ut noua urbs meriro appellari possit. Multum tamẽ differt ab illa prima antiquitate. Nã quanta Roma fuit, ipsa ruina docet. Põpo. lætus lib. ii. Ro. hy. scribit. Badulã, qui & Totila flagellum dei appellatur/post euersam italiã Vrbem ipsam solo adequasse: dicit enim Gotthi duce Totila Vrbẽ romã proditione Isaurici militis. xvi. Kl. Ian. Porta celimõtana ingressi imperio potiti sunt/nec eo contẽti, bona diripiunt. Mœnia bona ex parte solo æquant/domos aliquot igni absumunt/incolas omnes cuiusq; gradus atq; ordinis rex potissimũ Totila ab Vrbe abire præcepit/ducturus alio in loco coloniã. Multitudo omnis in propinquas Vr

Q

bes se recepit/sine habitatoribus urbis relicta est/mansitq; in ea solitudine amplius.xl.diebus. Hæc sunt tua monimẽta parens romule/hęc est illa æterna Vrbs terrarũ dea/gentiũq; Roma/cui par est nihil/& nihil secũdum/quæ undiq; uicto pene õbe ab uectos triũphos recepit/cuius imperiũ occidentis oceano & trans tygritanis regnis terminatũ. tu ne illa Roma/ad quam tot sunt sub cœlo gẽtes/cõuenire ius erat? Tu ne illa/quæ innumerabiles colonias emisisti? Sed iã ciuili ĩtestinoq; odio eo lapsa es:ut honorificẽtior habereris: si nomen tuũ tantũmodo extaret. Scribit præterea incendium in Vrbe surgentibus flãmis diebus.xiiii.emicuisse. sed nõ omnia ædificia incineres iuisse. Verũtamẽ tres regiones Portam.s.Capenã/Piscinã pub. & Auentinum ipsum adeo consumpsisse/ut neq; tunc/neq; postea restitui poterit/scribit pterea. Hoc in loco digredi nõ ineptũ putemus/ut scilicet ostẽdamus epũm ro.caput catholicæ fidei semper fuisse. Roma ipsa terrarũ dea & gentiũ regina poscere uidetur dei sedes & imperii generis humani/sed ubi noua roma præsentibus Aug. lacertos extulit absentia principũ nostra Roma paululũ imminuta utraq; tamẽ Vrbe principatũ sibi uendicante & quæ sequuntur. De origine Vrbis & nomine satis ab Igino & Fabio pictore & Beroso dictũ est & perpulchre ab Io. An. Viterb. uiro clariss. Fabius pictor ait. Denominare enĩ aut imponere gẽtibus & locis noua nomina: tantũ regiã ducũq; ius est. Suscepto igitur italus italiæ ĩperio tum filiã suã Romã nomine. Siculis & ab originibus in latio præfecit. Quæ relicta capena mediũ palatinũ

tenuit/& in uertice ubi hæret exquilio Romã oppidulum cõdit quod Valẽtiam sonat. post eius obitum ob paludes neglectũ oppidũ fuit usq ad aduentũ Aucandri/qui cum oppido simul restituit nomẽ. Quæ quidẽ Vrbs Syxti & tuæ sanctitatis tẽpore instaurata & in nouam formã redacta est/& quotidie diuersis in locis ædificiis amplissimis exornatur.

De nonnullis ecclesiis & capellis.

dE primaria basilica lateranesi mẽtionẽ non faciãt in stationũ opusculo satis dictũ est ac etiam in palatio Cõstantini in laterano:tamẽ pater beatissime:iterum atq iterũ prædictã basilicam cũ baptisterio appẽditio pene collabente sanctitati tuæ plurimum commẽdo antequã corruat. Basilica diui Petri aposto.principis in Vaticano beato Siluestro Pa.eiusdẽ nois primo fuit quæ centum marmoreis est substantata columnis:quã quidem nunc tua beatitudo amplificat:excedit enim admirationem & magnificentiam Græciæ in edificatione Templi Aepheliæ Diane ducentis uiginti annis factum a tota Asia. Templi enim longitudo.ccccxxv.pedum:latitudo uero.ccxx. Columnæ.cxxvii.a singulis regibus factæ.lx.pedum altitudine ex his.xxxvi.cælatæ teste Plinio lib.xxxvi. Nihil mirandum est Beatissime pater. Nã templum cathedralis ecclesiæ sanctæ Mariæ floris nuncupatũ ciuitatis nostræ Florẽtinæ e septis quadratisq lapidibus constructum cum nonnullis capellis emusiuo adornatis marmoribus diuersorum colorum totũ incrustatum excedit prædictæ Dianæ Templum. Latitudo enim ipsius est ped.ccciiii.in parte crucis:corporis

uero cxlviii. Longitudo totius ecclesiæ ped. cccc. Altitudo uero cxl. Altitudo autem marmoreæ testitudinis in medio positæ ped. ccciiii. Turris uero campanarũ marmorea uariis statuis exornata ped. cclxxx. omitto pauimentum marmoreum inceptum & sepulchra pulcherrima ipsius templi celeberrimi: quæ omnia deo dãte sanctitas tua uult superare in supradicta basilica quod præclarum & admirabile opus iam ad sydera tẽdit fabricæ cui sanctitas tua Fatiũ s. R. E. Car. tit. s. Sabiæ ĩstituit Obmitto turrim campanarum: quã tua beatitudo plũbeis laminis exornauit. Basilica diuæ Mariæ maioris a diuersis pontificibus ampliata quam fundauit Ioannes patricius Romanus tempore Liberii PP. quam postea Xixtus tertius ampliauit & musiuo exornauit ut in stationum opusculo dixi. Alexãder uero sextus laquæaria aurea posuit/supra quæ hoc anno tua beatitudo tectũ cum trabeis instaurauit: omitto organum & turrim pulcherrimam campanarum/quam tua beatitudo plumbea teca & aurata pila cum cruce exornauit Ecclesia S. Laurentii extra muros quam nuper reuerẽdissimus oliuerius Carrapha Car. Neapolita. exornauit & laquearia aurea uariis picturis adornata restituit. De aliis ecclesiis principalibus & antiquis satis in opusculo stationũ dixi. Ecclesia s. Crucis in hier. in nonnullis locis cũ pulcherrima capella e musiuo a reuerendissimo Bernardino hispano ti. car. instaurata est cum imagine prædicti uiri doctissimi ac sacrarũ cerimoniarum erudiss. Ecclesia s. Mariæ de populo a Sixto iiii. fuit ab ipsis fundamentis cum claustro instaurata/quam hoc anno tua sancti-

tas non degenerans a patruo Sixto ampliauit pulcher rimisq; picturis & sepulchris cum nouis capellis & cœ miterio Iulio exornauit ut dicam inferius de capellis.
Ecclesia s. Mariæ de pace a Sixto iiii. fundata postea ue ro ab Oliuerio Carrapha car. Neapolitano exornata.
Ecclesia s. Mariæ in domnica uulgo in nauicula ãtiqua & deuota/quam nuper reuerendissimus Ioannes deme dicis Florentinus primarius Diaconus Car. S. R. E. ti. collapsam in pristinam formam restituit, De præclaris sima familia medicorum satis in stationibus dixi: quæ q̃ dem in locis piis omnes alias familias nostri temporis superauit ut opera ipsa non solum in Italia multis in lo cis apparent sed in ipsis ecclesiis & locis terræ sanctæ ui suntur in laudem prædictæ nobilissimæ familiæ aucto res multi præclarissimi diuersa opuscula publicarunt,
Ecclesia sanctæ Mariæ de Loreta urbis & ecclesia s. Ro chi ex helemosinis pub. fundatæ sunt tempore tuæ san.
Ecclesia s. Mariæ de anima apud ecclesiam pacis a na tione almanorum instauratur & amplificatur. Ecclesia indiuiduæ Trinitatis in colle hortulorum a rege Fran corum incepta & a reuerendissimo Guliermo Maclo uiense presbytero car. & episcopo prænest. exornata / q lapides maioris capellæ ex gallia ad urbẽ propriis sum ptibus transferre iussit. Ecclesia sancti saluatoris cũ eccle sia s. Lodouici ibidem contigua fundata est a natiõe gal lorũ, Ecclia s. Barbaræ perpulchra cõstructa est a natio ne Anglicorũ. Ecclia s. Io. bap, cũ fraternitate florẽ. ab ipsis florẽti. cõstructa, Est & alia ecclia s, Io. ba, de mĩa cũ hospitale in qua sepeliunt corpa q pœnam capitalem

merentur a Natione Florentinorũ fundata apud Vela-
brũ. Ecclesia s. Petri in mõte aureo siue Ianiculo perpul
chra a fundamẽtis restituta a regia hyspaniorũ. Ecclesia
s. Iacobi i circo flãmineo a natiõe hyspanorũ diuio offi
cio solẽniter quottidie ueneratur maxima cũ reuerẽtia.
Ecclesia s. Stephani in Celio mõte & alia ecclesia sancti
Theodosi marty. apud palatiũ maius a Nicolao Papa
v. instaurata. Ecclesia s. Saluatoris de pede montis in-
trans Tyberi cũ alia ecclesia s. Ioã nis sancti Cosmæ &
Dam. cum monasterio & s. Stephani in colũnis ripæ
cũ alia ecclesia ꝓpinqua ad radices Auentini. Et ecclesia
sanctorũ Quirici & Iulictæ cum ecclesia sancti Vitalis
mar. & s. Susannæ & Viti & Modesti mar. Et ecclesia sã
ctorũ mar. Nerei & Achilei cũ ecclesia sancti Stephani
in Vaticano cũ nõnullis capellis quæ omnes collapsæ a
fundamentis Syxtus iiii. anno Iubilei restituit. Omitto
extra Vrbẽ ecclesiam s. Pãcratii cũ aliis multis/quibus
addidit reliquias & indulgentias. Ecclesia s. xii. Aposto
lorum cũ porticu & uestibulo instaurata fuit a tua bea
titudine/ut apparet in epithaphio marmoreo cũ his lit
teris s. SEDENTE Syxto iiii. Pont. max. Iul. Car. s.
Petri ad Vinc. nepos hanc basilicã pene collabentẽ re-
stituit. Ecclesia s. Petri ad Vin. cũ habitationibus fratrũ
a tua beatitudine maxima impẽsa instaurata est. Eccle-
sia sancti Blasii de pannetta apud Iuliani palatiũ a fun-
damẽtis incepta est a tua beatitudine / cui quidẽ gratiã
cõcedat dñs ꝑfinitã uidere. Ecclesia s. Laurẽtii in Dama
so a Damaso PP. cõstructa: quam postea collapsam Ra
phael Riarius Reue. Car. tit. s. Georgii a fundamẽtis re

stituit. Ecclesia sanctorum Sergii & Bacchi instaurata fuit a reuerendissimo Gabrieli Card. Agriensi. Ecclesia sanctorum Petri & Marcellini a reuerē. Philippo Car. Cenoman. collapsa in pristinā formā restituta est. Ecclesia s. Marci ab ipso Marco PP. fundata postea a Paulo ii. instaurata postremo uero a reuerēd. Car. de Grimmanis exornata. Ecclesia s. Augustini cū habitatiōibus fratrū cōstructa fuit āno christi M.cccclxxiii. a reuerēdissimo Gulielmo de Estouteuilla episcopo Ostiensi Car. Rothomageñ. & S. R. E. Camerario. Ecclesia s. Anastasiæ deuotissima/quā collabētem partim uero dirutam reuerēdissimus robertus Vir doctissimus eiusdē ti. presbyteri Car. Nanteñ. in pristinā formā restituit āpliauitq; Sunt & aliæ multæ ecclesiæ instauratæ de qbus ne sim prolixus mentionē nō faciam. Capella Nicolai v. & alia secreta Eugenii iiii. quas frater Io. flor. ord. præd. perpulchre depinxit in palatio apostolico sunt a tua beatitudine picturis & marmoribus ac porta pulcherrima exornatæ. Capella PP. syxti iiii. in palatio apostolico perpulchra in q̄ sunt picturæ noui & ueteris testamenti cū pōtificibus sanctis/manu & arte mirabili nobiliū pictorū concertantiū uidelicet Petri de castro plebis/& Alexandri & Dominici & cosmæ atq; Philippi floren: quā tua beatitudo ferreis catenis muniuit: ac superiorē partem testitudinē pulcherrimis picturis & aura exornauit opus præclarū Michaelis Archangeli floren: statuariæ artis & picturæ præclarissimi. Omitto sacrarū locū ab Innocentio viii. fundatum ampliatum uero a tua beatitudine: in quo sunt ad honorē dei & ornatū pdictæ capellæ

parameta gemis & auro cũ unionibus cõtexta: sunt & uasa multa aurea & argẽtea cũ pulcherrimis candelabris deauratis: quæ oĩa tua sanctitas donauit. Sũt ibi pterea reliqæ & cruces & calices & alia ornamẽta a Paulo Syxto & Innocẽtio/ atq3 Alexandro Põtificibus instituta. Omitto pluuialẽ ditissimũ/ quẽ magnus psbyter Ioannes Indianus dono misit Syxto Pont. Max. Omitto regnũ triũ coronarũ preciosis margaritis a diuersis pontificibus exornatũ. Omitto præterea aliud regnum ditissimũ idest infulã pontificalẽ cum aliis ornamẽtis/ & indumẽtis pont. a tua beatitudine. Quid dicam de xii. Apostolis argẽteis deauratis a tua beatitudine largitis Plura? prædictos omnes Põtifices quas sanctitas superauit. In ecclesia s. Petri est capella cũ choro & pulcherrimis porphir. spolia thermarum Domiani quæ uocatur Syxti capella: in qua est sepulchrũ æneũ syxti iiii. quæ omnia tua sanctitas in minoribus cõstituta benemerẽti patruo posuit: ut dicã in Epythaphiorũ opusculo. Est & alia capella parua sed pulchra in ecclesia sancti Petri ad uincula cum ferreis cathenis beati Petri apostoli/ tua beatitudo æneis intrinsecus & extrinsecus sculptis exornauit tabernaculis. In ecclesia sanctorũ xii: apostolorũ est capella maior pulcherrime depicta cũ tabernaculo marmoreo iiii. porphireis colũnis substẽtato cũ alio tabernaculo marmoreo corporis Christi & apostolorũ Philippi & Iacobi simulachris cũ sepulchro Raphael: germano/ quæ omnia posuit tua beatitudo anno salutis Christianæ M.cccc.lxxvii. ut apertius dicam in epytha. Omitto marmoreã aqlã iter ãtiquas ruinas

repertã/quã super portã ecclesię. S. tua collocauit. In ecclesia. s. Marię de populo sunt multæ capellæ uariis picturis & marmoribus exornatæ maiorẽ uero capellam tua beatitudo fundauit/ ac uariis picturis exornauit manu Bernardini Perusini in qua sunt sepulchra pulcherrima ut dicam inferius de sepulchris. Omitto coronationem Virginis argenteã cum angelis pondo lib. cl. quam tua sanctitas dictæ capellæ donauit cum aliis muneribus. In Basilica. s. Petri in Vatic. est tabernaculũ marmoreũ. iiii. porphireis suffultum colũnis: in quo sunt. xii. Apostoli sculpti cũ passione martyrii apostolo℞ Petri & Pau. manu Mathei pullari flo. sculptoris præclaris, quod quidẽ opus mirandũ Sixtus. iiii. restituit auroq; exornauit. In Basilica. s. Marię maioris in capella maiori est pulcherrimum tabernaculũ marmoreũ manu Minii florenti. impensa uero Reuereñ. Gulsermi de Estouteuilla Camerario. In ecclesia. s. Laurentii in Damaso est tabernaculũ & capella sacratiss. Corporis Xp̃i uariis marmoribus & picturis/quod opus societas eius cum dñ̃a Theresia Hyspana fundauit. In ecclesia. s. Mariæ super mineruã est capella in honorẽ. Vir. Mariæ & beati Thomæ de Aquino constructa ac dotata a Reueren. Oliuerio Caraphe Cardi. Neapo. ep̃s Hostien. quã Philippus alterius Philippi de Lippis pictor excellentiss. Flo. mira arte depinxit ut opa eius Flo. in tẽplo diuę Ma. Nouellæ demõstrãt. Est & alia capella de Tornabonis Flo. depicta a Domino Girlandario Florẽ. ut opera eius Flo. in templo trinitatis & Mariæ nouellæ demonstrat. Est ibi alia capella Vir. depicta a fratre Ioã. Flo. Sunt in Vrbe aliæ multæ

capellæ ornatissimæ: ut ẽ in ecclesia. S. Mariæ de ara cœli & de pace & sancti Petri in mõte aureo & .s. Marci & Honorii & aliarum ecclesiarum.

¶ De palaciis Pontificum.

PAlacium Lateranẽ, a ueteribus Pont. instauratum est / in quo nõnulle antiqtates Ro. apparent. Palacium apostolicũ. S. Petri in Vaticano instauratũ fuit a Nicolao. iii. Vrsino, deinde a Nico. v. & Eugenio. iiii. Postea uero a Paulo pio. ii. & a Sixto. iiii. Qui artiũ & bibliotecas & capellã extruxit, ac ut dicam a fundamẽtis ipsis totum restituit. Deinde uero ab Inno. & Alexandro ampliatũ est. Postremo uero quantum a tua beatitudine ampliatũ & instauratũ sit res ipsa est in promptu Plus enim tua. S. hucusq; fecit quã omnes alii prædicti per annos centũ non fecere: in quo sunt portæ uariis marmoribus cũ statuis adornatæ a tua beatitudine. Sunt præterea aulæ & Cameræ adornatæ uariis picturis ab excellent. pictoribus concertantibus hoc anno instauratæ. Præterea faciles ascensus ad cõmoditatem ædium palatinarum cottile opus ex laterculis & lapide Tyburthino: ut ad summitatẽ usq; tecti facile possit equitari. Omitto laquearia pulcherrima auro & picturis exornata in ipsis aulis uariis marmoribus & porphireticis lapidibus stratis. Palacium sanctæ Mariæ maioris a Nicolao. v. inchoatũ opus sumptuosiss. & imperfectum quod quidem prout erat tua beatitudo exornauit ac portis ac ualuis & fenestris & aliis necessariis rebus muniuit ecclesiãq; ipsam imagine argentea Virginis exornauit tectumq; super laquearia instaurauit. Palaciũ sanctorum. xii.

apostolorum a Martino quinto. Colũp. inchoatum quod quidẽ postea tua beatitudo a fundamentis sumptuosissimo ædificio restituit ac statuis uariisq́ picturis & marmoribus exornauit una cum ecclesia ibidẽ inclusa: quod quidem R. F. Sotherinus flor. uult perficere. Palacium sancti Marci a Paulo .ii. incuoatum. postea uero a Laurentio Cibo Car. beneuentano exornatũ. postremo uero a Reue. d. Grimano cum ecclesia exornatum est.
Palaciũ sanctæ Sabinæ in quo Honorius .iii. & alter. iiii. Eugenius .ii, Pontifices habitarunt & antiquũ ac deuotum: quod quidẽ Reue. Car, montis regalis instaurauit postea uero a Fatio sanctor. Viterb. eiusdem tit. Cardi, cum Viridario in nõnullis locis instauratũ in quo loco erant ædes sabinæ Ro. Palatiũ conseruatorum & senatoris Vrbis in monte Tarpeio ampliatũ est a diuersis Põtificibus, a Bonifacio .ix, Martino .v. Sixto quarto: & Innocentio, viii, multisq́ in locis tempore tuæ sancti. pulcherrimis picturis exornatum. In quo sunt monimenta q̃ plura Ro. S. statua Herculis ænea cũ hac inscriptiõe:
SYXTO. IIII. Pont, Max. Regnante. Aeneum Herculis simulachrum aurea mala secundũ uiuente Tropeũ sinixtra gerentis in ruinis Herculis Vict. fori boar. effossum conseruatores in monumentũ glorie romane heic locandum curarunt.
Est ibi caput Colossi fracti cum hac inscriptione.
Tempore Innocentii Pont, Max, viii.
Caput ex colosso Cũmodi Ant, Aug, Alt, tricenum cubitum inter ruinas templi pacis in multa frustra reperto conspiciundũ conseruatores Vrbis ro, heic iusset, Pala

tium nouũ Iulianũ cum ecclesia sancti Blasii de pãnetta ibidem inclusa habet turres & loca fortissima pro cõmoditate & utilitate pub, quod quidem præclarum opus a fundamẽtis ipsis tua sanctitas extruxit cum ampla & recta uia noua: Omitto aliud palacium apud ecclesiam sancti Petri ad Vincula nuper inceptum a tua beatitudine, Sũt & alia multa ædificia diuersis in locis Vrbis a Syxto & tua sanctitate cõstructa: quæ ad utilitatẽ pub. & ornatũ urbis pertinẽt, ut alias deo dante copiosius scribã.

De domibus Cardinaliũ

d Omus Reuereñ, Car, sancti Georgii cum statuis ac picturis columnis & multis marmoribus suffulta cum ecclesia ibidem inclusa est perpulchra: quã reuereñ, Raph, riarius saonẽsis S, R, E, Camerarius a fundamentis erexit, Domus Vrsinorum propinqua cum orologio campi Flo, quã eximius Frãciscus Venetus Vicecancell, fundauit/postea uero a reuereñ, Petro rhegino siculo præsbitero Cardi, intus & extra uariis exornata est statuis atq; picturis, Domus reuereñ, Francisci Piccolominei cardi, senensis non longe est a prædicta in qua erant statuæ gratiaṛ positæ, Domus cancellariæ/quã Rhodericus Borgia Vicecãcellarius reparauit, Galeottus uero nepos tuæ sanctitatis Vicecan, multis in locis ãpliauit ac statuis marmoreis ac pulcherrimis picturis exornauit, Domus sancti laurentii in lucina apud arcum domitiani a pluribus Card, ampliata, s, a Ioanne morinensi & a Philippo Calandrino sũmo penitentiario: postremo uero a ioãne Bap, Cibo & a Georgio Vlisboneñ patria portugall, Cardinalibus/ cui qui

dem Fatius Card, sanctæ sabinæ nõnulla pro cõmodi tate addidit prout eius insignia indicant, Domus sancti marcelli fuit cõstructa a, reue, ioãni, Veneto epõ Port, cardi, ti, s, Angeli, Domus sanctæ mariæ in uia lata a re uerendiss, Gabrielle Agriesi Card, ti, s, Sergii & Bacchi fundata fuit, Postremo uero a reuereñ, Fatio de sancto riis Viterbeñ card, titu, sanctæ sabinæ sumptuosiss, ædi ficiis ampliata cũ atrio & porticu & capellis & Aula pul cherrima depicta. Omitto Viridaria/in quibus sunt ua- sa marmorea sculpta cum sacrificiis & raptu Sabinarũ, Omitto aquaꝝ conseruationem subterraneã,/& came- ras uariis picturis & statuis exornatis ut eius ĩsigna pal- mæ indicant. Domus Card. Col[illegible]neñ, apud ecclesiã sanctoꝝ. xii. apostoloꝝ quam Io. ii, Diac. Cardi. Colũ. pluribus in locis instaurauit. Domus frãcisci Portii nõ longe a predicta: quã Reuereñ. Petrus fuscharus Card, ampliauit. Domus reueren, oliuerii Carraphæ in quiri- nali solati gratia constructa est ab eodem Reue, oliuerio Card, Neapo. cum uinea & hortulo & aliis locis mul- tis picturis & epitha. exornatis cum epigram. multis. Domus reue. Ioan. Stephani Ferr, Pedemontani Car. Bononien, apud equos marmoreos cũ hortulo & pul- cherrimis habitationibus. non longe a qua est uinea dñi Vlixis de Fano cũ domo pulcherrima/in quo loco ef- fossa fuere multa marmora cum statuis/e/quibus unã habet in ædibus suis fractã Cupidinis uero dormientis miro artificio sculpta est in palatio Mantuæ. Domus cum uinea & plurimis hortulis apud ecclesiam. s. Aga- thæ reue. Federici Diac. Car, s, Seuerini/in qua sunt Vi

ridaria perpulchra non longe a qua est uinea noua reue. Cardi, de medicis flor. Domus Antoniotti Ianuensis epi prænest. & Card. S. R. E. tit. s. Praxedis apud ecclesiam tituli prædicti quãquidem reuerẽ, Gabriel de fano eiusdem tituli præsbyteri card, ampliauit. Domus sancti Antoni abb, non longe a prædicta quã Reuerẽ. Fatius ti. s. Sabinæ collabentẽ restituit cum ecclesia sancti Andreæ pœnitus destituta ac pauimentũ cum tecto renouauit & alia q̃ plura cum hospitali/& horreis addidit in augmentũ & ornatũ dictæ ecclesiæ. Domus reuerẽ, Ioãnis de medicis flor. primi diacon. card. est apud Alexandrinas & Neronianas Thermas non lõge ab ecclesia sancti Eustachii: in qua sunt nõnullæ portæ marmoreæ mixtæ cum pulcherrima Biblioteca statuis & picturis exornata. Domus sancti Augustini a reuerẽdis. dominico Card. Firmiano tit. sanctæ crucis fuit cõstructa quã postea reue. francis. Cusentinus card. exornauit. Domus s, Apollinaris ædificata fuit a reueren, Gulielmo de estouteuilla Car, Rothomaceñ, postea uero ab Hierony, R, sabino: & a Leornardo Agen, card, exornata. Domus cum turri de Flisco apud puteũ album: q̃ Vrbanus Lauaniæ comes fũdauit: postremo uero a Nicolao Lauaniæ comitæ Car. de flisco ampliata est ac uariis picturis decorata. Domus reueren. Iuliani de Ceserinis diaconi Card. cum speciosa porta exornata: quã Iulianus eiusdẽ domus diac. Card. patruus fundauit: in qua sunt statuæ Ro. super portam uero uisuntur insignia reuera cum his carminibus litteris aureis.

Iulius auratas reuirenti tu robore glandes

Pollicitus pacem iuraq; remq; dabit.
Domus reuerendissi. Io. Iacobi apud tinctam Tyberis.
Domus farnesia ab Alexandro reuerendiss, de farnesio tit. sancti Eustachii amplificata est atq; exornata.
Domus sanctæ Mariæ trans Tyberinæ: quã reueren, Marcus saonen. doctis. uir eiusdem tit. Cardi. cũ horto & aliis habitatõibus instaurauit. Domus s. crucis apud plateã iudeorũ site uisuntur cũ monumentis priscorũ ro. Domus reue. card, Sabelli ro. non longe ab ecclesia sancti Nicolai in carcere in qua sunt duo sepulchra marmorea cum statuis sculpta & Herculis erumnæ ibidẽ uisuntur, Sub ædibus pdictis est Theatrum marcelli dorico Ionicoq; more pulcherrime constructũ prout existunt uestigia. Domus laurentii manilii in platea iudeorũ uariis epithaphiis & picturis Ro. exornata, Domus busalorum non lõge a columna antonina, Domus Hieronymi de picis apud ecclesiam sancti laurentii in damaso nõnullis picturis exornata: atriũ cuius lapidibus tyburt. & marmoribus adornatũ est, Domus de ualle & saxolis atq; butii & mapheis nouæ sũt uariis picturis & statuis adornatæ, Est & domus epi. N. apud turrim argẽtinam cum scala pulcherrima apud quã reue, Iulianus ii. de Cæsarinis diaco, card, sancti Angeli porticum pulcherrimã cum columna præciosa construxit. Domus Vrsinorum in monte iordano & aliis locis positæ, Domus Bernardini de monte falco in Aghonis platea cũ puteo pulcherrimo. Domus mellinorũ est apud ecclesiam sanctæ Mariæ de ania. Domus ciuium ro. de sancta cruce cũ pulcherrimis statuis, Domus Io, de mon

te mirabili epi Vasion. apud ecclesiam sancti Augustini. Domus cum uinea apud portã septi. august. de Chigis Senẽsis. Domus Hadriani ab ipso Hadriano card. fundata, Domus de finatio: quã Carolus card, construxit Domus de soterrinis á reueré. francisco flor. card, Vulterano cõstructa. Domus pulcherrima sancti Clementis a reueré, dominico cõstructa: in qua sunt infrascripta carmina in lapide pario sculpta,

Stet domus hæc/donec fluctus formica marinos
Ebibat: & totum testudo perambulet orbem.

Quã postea reue. francis. de rio card, papieñ, exornauit/ Domus in platea. s, Pet. a R, Marco Veneto cõstructa / Sunt & aliæ multæ domus in urbe: de qbus breuitatis causa taceo, Nullam facio mentiõem de Turribus: una quæq3. n, domus reueren, Cardinalium turres habet, Est Turris subũra in Subũra: quæ corrupto uocabulo appellatur turris secura pro subũra:

De hospitalibus

hOspitale, s, Spũs in saxia ædificatũ fuit ab Innocentio. iii, postea uero á fundamentis cum ecclesia opere sumptuoso instauratũ fuit á Sixto. iiii, Pont, max, in quo Carolá reginam Cypriam recepit/a qua munera multa cnm sanctis reliqis accepit/ut dixi in stationũ & Epythaphiorum opusculo. & dicitur in saxia á uico saxonũ: qui saxões tépore Hadriani. I, Põtificis in dicto loco ob urbis & ecclesiæ defensionẽ recepti fuere, Est & hospitale digniss, s, saluatoris in Lat, Est & hospitale. s, Saluatoris & Mariæ de consolatione apud capitoliũ ex helemosinis cõstructũ cum hospitale Ianu-

ensium a camera ap̄lica ampliatū, Omitto hospitale Almanoꝝ Anglicoꝝ/& galloꝝ/atq; Hispanoꝝ/florentinorūq; & aliarum nationū: Tamen pater beatiss, nullū ex prædictis inuenio/ut est illud.s, Mariæ nouæ de florentia ab Eugenio.iiii, cōmendatum/ecclesiā cuius consecrauit/in quo loco ad minus sunt.ccc, infirmi/totidēq; mulieres in hospitali coniūcto cū omnibus medicorum subuentionibus. Omitto hospitale præclarum.s, Mariæ de misericordia a Pio.iii, maxime cōmendatum. Omitto præterea hospitale.s, Saluatotis de cōgregatione presbyteroꝝ: ac sancti Io, Bab. de Bonifacio & alia quæ quidem omnia sunt nu.xxxviii,

De bibliotecis nouæ Vrbis.

In palacio apostolico in uaticano est illa p̄clara biblioteca a Syxto.iiii, cōstructa cum eius imaginæ/ac pulcherrimis picturis exornata cum his carminibus.

Templa domum expositis: uicos fora mœnia pontes
Virgineam Triuii quod repararis aquam,
Prisca licet nautis statuas dare cōmoda portus
Et Vaticanum cingere Syxte iugum,
Plus tamen urbs debet/nam quæ squallore latebat
Cernitur in celebri biblioteca loco,

Sunt picturæ doctoꝝ & alia carmina ut dicā in opusculo epitahaph, Est & alia biblioteca apud p̄dictam/quæ græca dicitur ab eodē Syxto cōstructa cum camera custodū. Est & tertia biblioteca pulcherrima/in qua sunt codices auro/& argento sericinisq; tegminibus exornati a prædicto syxto constructa: in quo loco Vergilii opera

uidi litteris maiuſculis cõſcripta. Omitto ſtrumẽta geo metriæ & aſtronomiæ & alia quæ in liberalibus diſcipli nis pertinent auro & argẽto picturis exornata. Eſt præ terea bibliotecea noua ſecreta ppulchra(ut ita dicam)Pe ſilis Iulia: quam tua beatitudo conſtrinxit ſigniſq; plane tarum & cœlorum exornauit/additis aulis & cameris orna tiſſ, atq; de ambulatoriis auro/& picturis ac ſtatuis exo o natis nõ longe a capella ſyxtea, Omitto bibliotecam ſancti Pet. a diuerſis põt. cõſtructa a tua beati. exornata. In ecclesia ſanctorum. xii, apoſtolorum & s, Petri aduincula ſunt bibliotecæ a tua beatitudine cõſtructæ atq; picturis exornatæ. Præterea ſunt in Vrbe aliæ multæ bibliotecæ antiquæ/ut aparet in ecclesia s. Mariæ ara cœli & miner uæ & ſancti Auguſtini & Sabinæ & aliorum locorum. Eſt præterea in ædibus Reueren, Ioã. de medicis flor. primarii diaco. Cardinal. biblioteca pulcherrima codices cuius magnificus Laurẽtius pater eius ex græcia nõnul los per Angelum Politianum trãſlatare ac multos flo rent. tranſcribere fecit: in qua ſunt nõnullæ ſtatuæ mar moreæ cum ſatyro pulcherrimo. Sunt ibi præterea ope ra multorum philoſorum & poetarum/oratorũq;. Omit to opuſcula infinita diuerſorum auctorum in laudẽ præ ſtantiſſimi Coſmi de Medicis/qui Venetiis Bibliotecã pulcherrimam conſtruxit in ecclesia ſancti Georgii. Vi di præterea nonnulla opuſcula in laudem Petri & Lau rentii de medicis quæ omnia Guerrinus uir doctiſſ, mi hi oſtendit. Sunt præterea opera multa ſuper Platonem a Marſilio Ficino floren, Extant & opera Baptiſtæ Le onis de albertis floren. exquiſitiſſimæ doctrinæ: qui lib,

X. de architectura cōposuit: quos Bernardus eius frater doctiss. uir emendauit/ac Laurentio medici (ut erat uoluntas auctoris) præsentauit cum aliis opusculis: q̃ omnia noster Romulus aretinus efflagitauit ut imprimerentur: & accepta copia illius architecturæ lib. Sigismundo uiro doct. & secretario Sanctitatis tuæ donauit. in q̃ bibiioteca pro cōmodo suo quisq; studere potest non obstante præsentia Reuerē. Car. uiri doctissimi græcarum latinarūq; litterarum & musicæ peritissimo. Lilius enim Vicentius ait, Diuoq; Laurentio basilica ornatissima eximio opere/ac magno impendio a deuotiss. Cosmo mediceo constructa cum biblioteca/qui & celebrari monasterium beati Marci euangelistæ ord. s. Dominici a solo ædificauit cū pulcherrima biblioteca latina & græca atq; Hebrea: aliudq; apud Fesulas canonicoꝝ Regu. ubi bibliotecis adeo pulcherrimis & librorum copia refertis. ut omnes superarent: quas suo tempore habuit italia.

De castro sancti Angeli.

C Astrum sancti Angeli: ut supra diximus in mole Hadriana ab ipso Helio hadriano Imperato. constructum fuit. molesq; Hadriani dicebatur. postea uero turris Crescentii. Postremo autem castrum sancti angeli propter apparitiōem Angeli tempore Gregorii. PP. ob quā causam est ibi capella cū picturis miraculis dedicata ut in statiōibus dixi. & a Bonifacio. ix. cepta muniri: deinde Alexan. vi. postremo uero a tua beatitudine multis in locis īstaurata: in qua mole sunt porticus cum Viridario & fortissimis. turribus in

quo loco pontifices ipsi tuto se defendunt. Sed conquæror de fortuna beatissimæ pater/ ob gratiã uero lætor, Sum namq; patre sancto matre uero angelica/nomine q; Francisco a Michael angelo patruo educatus sub tutela uero Xanctæ uiduæ natus florẽti patria inuida fortuna mihi erumnas & inopiam tribuit cũ seruitute uolũtaria quamuis pacientia/duce uirtute/sit uictrix fortunæ (ut tuæ sæpe accidit sanctitati) quã depræcor ut seruulũ albertinum respiciat/ac semper defendat.

In dicta mole uidi affixa in die coronationis carmina infrascripta Aurelii sereni Munopol,

Oracol uocis mundi moderaris habenas
 Et merito in terris diceris esse deus
Te nemo susperat sancta pietate/fideq;/
 Religione graui/moribus/atq; probis
Tanta tibi est animi probitas/quod Iulius alter/
 Inter pontifices nemo repertus adhuc
Nullus adhuc fuerat tanto iam nomine dignus
 Tu solus Iulii diuæ secundus ades.

De Beluidere.

I Nter palatium apostolicũ & palatium Innocenti. PP. viii, in loco/q Beluidere dicitur. tua S. construxit ædificium perpetuũ opere sumptuoso uariis lapidibus/& æneis/marmoreisq; statuis exornatũ. Omitto loca pulcherrime depicta/in quibus ciuitates Italiæ celeberrimæ depicte uisuntur, Omitto præterea loca amplissima & amena dorico more constructa cum turribus & balneis: & aquæ ductibus. Sunt ibi nemora ferarum & auiũ cum Viridariis & hortulis/qbus

in locis homines solatii causa uagari/ debacchariq; pos- sunt. Omitto loca sumptuosissima thermarũ more con- structa: adeo q; equester per latũ & altum parietẽ tripli- citer ab uno palatio ad aliud facile puenitur maxima põ- tificum/cardinaliumq; cõmoditate una cum utilitate & pulchritudine. Omitto locũ pro conclaui designatum a tua beatitudine & montes ipsos adæquatos/& uales ad- impletas & alia multa ibidẽ maximis sumptibus breuiq; curriculo tẽporis constructa quæ qdem omnia aliã Vr- bem demonstrant. Omitto deniq; latum/ & altum pa- rietem recto tramite designatum a palatinis ædibus ad molem usq; Hadriani cum amplificatione Leoninæ ci- uitatis & alia q̃ multa ibidem designata a tua. S.

De Porticibus.

IN Vaticano ẽ porticus s, Petri duplex/ in pa- riete unius est nauis fluctuans cum apostolis emusiuo depicta ab Iocto flor. pictore excellẽ- tiss. simul cum architectura: ut apparet in præclara turri marmorea ecclesiæ florentinæ. Opera cuius per Italiam multis in locis extant: fuitq; a Benedicto. xi. Pont. maxi. in Auinionem ad pingendũ martirũ hystorias accitus in genti præcio/morte interueniente opus omisit. In sepul- chro marmoreo cuius sunt carmina.

Ille ego sum per quem pictura extincta reuixit
Vt aperte dicam in epitha. opusculo.

In prædicta porticus s, Petri uisuntur carmina incisa

Quem liquidos pelagi gradientẽ sternere fluctus
Imperitas fidumq; regis trepidumq; labantem
Herigis: & celebrem reddis uirtutibus almum

Hoc iubeas rogitante deus contingere portum.
Apud gradus marmoreos plateæ: sancti Petri est portticus pulcherrima a Pio.ii.fūdata. Vulgo Benedicto ponitificis dicitur:postea uero ab Alexā. postremo aūt a tua beatitudine ampliata opus:quidem necessarium oportet enim ceptum principium cum plateæ latitudine adimplere quidem esset opus præclarum. Est porticus claustralis palatina a Syxto fūdata. Est porticus.s.xii. apostolorum a tua beatitu.fundata.Est porticus sancti Petri aduincule a tua sanctitate constructa/ in qua depicta fuere carmina infrasc. litteris aureis apud insigna ruerea.
Astra palatinis quæ tangit ab ædibus hospes
Hac primum nata est Iulia quercus humo.
Sūt in Vrbæ & aliæ porticus diuersis in locis cōstruct.

De uiis & plateis.

u Ia Pontificum notissima/per quam Pon. ad Lateranā.incedit a Syxto.iiii.ampliata/ deinde ab Inno.viii.Postremo a tua beatitudine multis in locis ampliata. Via Iulia noua a ponte Iulio ad syxti usq; pontem:quā tua beati.inchoauit ad utilitatē totius urbis. Via Alexādrina in ciuitate Leonina ab Alex. vi.inchoata tuæ uero beatitudinis tpe perfecte cum alia uia ꝓpinqua non lōge a porta uiridaria q̄ tua s, hoc anno ordinauit. Apud pontem s. Angeli est uia Syxtina cum his carminibus in lapide marmoreo incisis,

SYXTI.iiii.Pont.Max.Iussu.
OPT. AC PIIS.

Q uam bene Xystina hæc quæ ꝓpter fluminis undas
Auctoris meruit nomen habere sui.

Hæc Mariæ quo templa dedit uia tramite recto
Fecit ut a Petri sedibus esset iter
Xyste tuũ munus iam nunc Xystina uocati
Roma potes. minus est condere quam colere.

Via sancti Celsi a Syxto iustaurata & a tua beatitudinẽ ampliata. Via iudeorum cum aliis duobus ꝓpinquiis a tua sanctitate ampliata. Via sanctæ Luciæ in ponticis obscuris alia ibidẽ propinqua hoc anno ampliata fuit a tua beatitud. Omitto uias multas in campo Martio & apud ecclesiam apostolorum & Mariæ super minernam atq; Nicolai & transtiberinæ regionis quas quidem sanctitas tua dilatauit ac laterito opere strauit.

Sed miror cum tui præcessores beatissimæ pater minime aliquid pro commoditate uiatorum ac etiam curialium uiarum ausi fuerint prosternere uel ampliare Bonum esset: ut tua sanctitas cum tot & tanta in urbe fecerit in itinere ab Vrbe ad Bacchanũ usq; pro utilitate cõmuni: ut perpetua sit tuæ sanctitatis memoria iter sit tutum prostrata uia nemore in parte deleto curare. Platea sancti Petri a syxto & Pio & tua beatitud, ampliata est cum platea sancti Celsi a Mariæ Rotundæ & iudeorum & Agonis. Platea sancti Eustachii & Martii campi & piscinæ & Laurentii in damaso atq; Marcelli & san. xii apostoloꝝ a pluribus pontificibus institute ac tempore tue. s. lateribus strate fuere edditis Cloacis. in platea iudeoꝝ uidi lapidem marmoreũ cum his litteris sculptis.

IVLII. II. Pont. OPt. Max.
AVSPITIIS.
Iacobus Albertinus & Hieronymus picus Aediles. An

gustia uiæ ad forum iud, cflensi coactis regredi domib. ampliand. coerauer. idemq; probauerũt anno Xp̃i, M, cccccviii. Omitto plateas trasl ybcrinas & alioꝝ locorũ Vrbis/quas omnes tua. S. exornauit amplificauitq;.

De sepulchris memorandis.

IN Basilica Lateranensi est sepulchrũ æneum uariis marmoribus exornatum Martini. P, v. Columpnẽsis, non longe á quo est lapis marmoreus cum inscriptione reuerẽ, Alberti de albertis. flo: car. tit. sanctæ crucis. Anno xp̃i. Mcccclv. cum alio sepulchro porphiretico miro artificio sculptum. In ecclesia beati Petri in Vaticano in medio capellæ Syxti est perpulchrum æneum sepulchrũ uariis statuis exornatũ: quod quidem tua beatitudo patruo syxto summo pont. B. M. Pos: an. xp̃i. Mcccexciii. Non lõge á quo est aliud æneũ sepulchrũ, quod quidem. Laur, Cibo. car. posuit patruo Innocentio. Pp: viii. B. M. Omitto sepulchra duo. Pii, ii, & iii, senẽ. marmorea manu flor. statuis & picturis exornata, In ecclesia diuæ Mariæ maioris est sepulchrum Io. Patricii Fundat, ecclesiæ, in labro porphiretico cũ aliis sepulchris memorandis, In ecclesia. s, Mariæ de populo sunt multa sepulchra Cardinalium uariis picturis & statuis exornata. In maiori uero capella sunt duo sepulchra marmorea pulcherrima, quæ tua sanctitas Ascanio mariæ Vicecã, & Hieronymo saonẽsi card, ben: Mer, pos, manu Andreæ sansuini. flor. excel, statuarii, In ecclesia s, Mariæ nouæ est sepulchrum marmoreũ ad sinistrã maioris capellæ, unionibus exornatũ: in quo requiescit corpus Reueren, ac sapientiss, Alemani de admirariis, florẽ-

tini card. titu. s, Eusebii. Omitto sepulchra ecclesiarum multarum, ut est in ara coeli & .s, Mariæ super mineruam & August. & s, Pauli, & Agnetis uirginis extra urbē. Tamen beatissim æ pater in ciuitate flor. uidi sepulchra multa ænea/ & marmorea, miro artificio sculpta: de qbus mētionem faciam, ut. S, tuæ aliquātulū delectationis dem, ut est in ecclesia diui Laurentii sepulchrū Mang. cosmæ de medicis, marmoribus & lapidibus porphireticis exornatum, cum æneis craticulis, & hac inscriptione. s.

DECRETO Publico Pater patriæ.

Non lōge a quo est aliud præclarissimū sepulchrū æneū uariis marmoribus porphireticis exornatū/ quod qdem Laurentius & Iul. de medicis posuerunt patri patruoq;. Omitto alia sepulchra medicea ibidem posita uariis marmoribus & picturis exornata. In ecclesia. s. Io. bap. est sepulchrum æneū Io. cossæ quondā. PP. uariis picturis & marmoribus exornatū. In ecclesia. s, crucis sunt multa sepulchra marmorea/ ut dicam in opusculo epitha. Omitto sepulchra Abbatiæ & .s. Mariæ nouellæ & Trinitatis, cū lapidibus marmoribus ac porphireticis uariis q; picturis exornata. Omitto pterea nōnulla sepulchra/ e lapide indice constructa, uulgo paragone, maximæ existimationis & pretii, auro exornata. In ecclesia. s, Mariæ de Carmino est sepulchrū marmoreū statuis & picturis exornatū, quod qdem. Reue. Fran. card. Vulterr. & magnificus. Pet. de Soterrin. eius frater, primus & ppetuus dux & Confalonarius. S. P. Q. F. Viri doctiss. atq; ditiss, Thomæ equiti deaurato patri, B. M, posuerunt, Omitto sepulchrū excel. maximæ existimationis ad ho

norē.s,Io,gualberti in ecclesia īdiuiduæ trinitatis cōstru.
Omit.sepulc,multa extra urbē,ut est i eccliā.s.Miniatis sepulc,marmo,reue,Iac,car,tit,s,Eusta.ut dicā in epistha.Est & aliud sepulc,marmoribus & pōphireticis lapidibus exornatū in ecclia mōtis olueti,a Gulier,de capponibus.flo.epō corton.cū capella,& aliis ædificiis cōstruc.

De ualuis & columnis æneis.

IN Basilica lateranensi stant quattuor ingētes colūnæ æneæ/quæ tēpore Titi(ut circūfert) & Vespasiani ad urbē translatæ fuere/aliqui aūt credūt eas fuisse colūnas,quas Virg.i tertio Geor.li.memorat.
Fulgentes ære columnas,sub Aug.principe
Erant & aliæ columnæ multæ in Vrbe.
In baptisterio & sancta scōꝝ sunt portæ æneæ,ut in statiōibus dixi.Omitto portas æreas.s,Adriani & Mariæ Rotundæ & oratorii.s,Petri in Vaticano & alioꝝ locorum ut in capella.s,Petri ad uincula cū inscriptione syxti & Iulii.In Basilica s,Petri est pclara porta ænea:quam Eugen.iiii,fabricare fecit a pclariss.Ant.flor.ærario sculptore.Tamen pater beatiss.portæ baptisterii diui Io.ba. in ciuitate flo.positæ multū a predictis differūt:in qbus inenarrabili sculpti æris opere noui ac ueteris testamenti hystoriæ apparent:utrarūq; sculptor fuit laurē.Cionus flor,statuarie qdem mirabilis artifex:quod opus nō minore tamen spacio qua qnquaginta annoꝝ tpe absoluit
Omitto portas æneas cum duobus suggestis & aliis rebus in ecclesia diui laurētii manu donati flor,q & æneū sepulchrum Io.PP,in bap,fabricauit.In cathedrali est porta ænea manu lucæ de Rubea sculptoris preclarissi.

Omitto statuas pulcherrimas publ. in locis positas, ut apparet in cathedrali & turri campanarum & palatio priorum libertatis & sancti Micha. & in ædibus mediceis ac patianis ab ipsis flor. fabre factæ.

De officina cudendæ pecuniæ.

n On longe ab ecclesia s. Celsi tua. S. officinam pecuniæ cudendę cōstruxit: in quo loco Aurū & argentum deargētatūq; Aes florentinorū more pducere facit. Fiunt enim argenti nūmi Iulii appellati, cum apostolorum, ac rueveæ familiæ insignibus/ cudunturq; medii Iulii, ac diuersarū pecuniarum genera imprimūtur/ q̄ nunq̄ huiusmodi. Ro. nec i terris ecclesie uisa sunt. Omitto aureos nūmos uariis carecteribus impressos, cū Aeneis trientibus deargentatis: q̄ omnia ad urbē ipsam florentini transtulerūt mutatis insignibus. Aureus nūmus florentie extensus fuit anno xp̄i. M. cccexxiiii. quia lucri gratia/ q̄dam aliæ ciuitates illum extendentes figurabant/ in qbus nūmis ab uno latere xp̄s cum. Io. Bap. baptizan. ab alio uero lilium: in Aeneis uero deargentatis. Ioā. Bab. solus ab altera parte lilium p̄dictum. Omitto alias officinas, & ponticas multas diuersarum rerum a tua beatitudine cōstructas ad utilitatē & ornatū urbis.

De fontibus & pontibus.

i N Vrbe plures sunt pontes, ut supra enarraui: inter pōtem syxti Aelii Hadriani erat pons triumphalis/ quē nūc tua beatitudo uult instaurare, & iam iulius pons a populo. Ro. appellatur fundamenta cuius extant diruta non longe ab ecclesia s. Spūs. de aliis pontibus nullā facio mētionem, quis a tua Bea.

multis in locis instaurati sint. Pons sancti Bartho. a Benedicto instaurato ut apparet in lapide marmoreo.

BENEDICTVS Alme urbis sūmus senator restaurauit hunc pontem fere dirutū. Pons s, Marie a martino. v, colūnensi instauratus in platea diui Petri in Vati, est fons uariis marmoribus, ab Inno, & Alexā, & a tua Beati. instauratus. Est & fons in loco/ qui Beluidere dicitur cū puteo & aque ductibus subterraneis miro artificio cōstructus milliario, ii, ad urbem perductis a tua. S, Est & fons aque Virginis in triuio fonte in cāpo martio a Nicolao, v, & syx, iiii, restitutus: in quo loco. D. Bartholomeus de doxis aduocatus cōsistorialis ꝑpulchras ædes fundauit cū Viridario/& fonte marmoribus exornato/ubi dicta sapientū sculpta sunt, in parte uero anteriori ædium legitur inscriptio cū his litteris,

VIRGINEM Aquam ad, viii, ab urbe lapidē uia prenestina collectā. M, I, F, C, Sētio. Sp, Lucretio Coss. aduxit. Prædictā aquam hoc anno nō sine maximo dispendio tua S, instauratis aque ductibus restituit. Est & fons marmoreus apud ecclesiam s, marie transtyberine quē iupes Car, fundauit ut carmina sculpta denotant: & cum desicatus fuerit Reue, marcus Vigerius Saonensis uir doctiss, eiusdem tit, Car, in pristinā formā restituit. Sunt & alii fontes in urbe in campo martio diuersis in locis ut est in domo Io. piccinini & in uinea eiusdem.

De Cloacis & purgatione Anienis,

MVltis in locis urbis sunt Cloace a diuersis pontifi, cōstructe: ut eoꝝ insignia demōstrant: nouissime uero pluribus in locis nōnullas instau

rauit ac nouas cōstrnxit tua Beati, Quæ qdem alueum Tyberis & Auienem ipm purgare fecit/ ut nauigalibus fieret, Opus qdem pclarum & utile urbi Ro, Tyburtineq; ciuitati: q qdem oia miro artificio & ingenio a tua S, adinuenta sunt/ ut naues ipse facillime in Tyberim ipm perducant onuste/maxima cōmoditate simul cum utilitate totius urbis, De Tybride flumine regali nullā facio mentionē: qui saepe urbem ipsam inūdauit: ut fuit tempore Alex, ut apparēt in lapidibus marmoreis apud ecclesiā mineruę & Marie transpontine & sancti Eustachii: in radicibus apēnini oritur ab alia uero pdicti montis parte nascitur Arnus fluuius Regalis,

De Aedificiis a Iulio.ii.diuersis in locis cōstructis,

IN urbe ipsa magnū & admirabile opus Basilice, s, Petri in Vatic, S, tua incepit anno xpi, M, D, vii, die, xv, mensis Aprilis in fundamētis cuius tua beatit, primū lapidem marmoreū cum auris nūmis solēniter posuit manu ppria psentibus. xxxv. Card. & tota curia & po. Ro. cū hymnis & cāticis post missam de spūscō a R. Francisco Sotherino flor. card. uulterano ibidē solemni pompa celebratā/ in quo lapide erāt incisæ infrascriptæ lræ a Dñico antonio de chiarellis IVLIVS, II, PONT. MAX, Aedem Diuo Petro dicatam uetustate collabentē in digniorē ampliorēq; formam ut erigat fundamēta iecit. Anno Xpi. M. D. vii. Omitto cerimonias multas quas eodē die ibidē fieri uidi a Pōtifice & card. & prælatis. Quid dicam de ecclesia s. Mariæ de populo & S. xii, aposto. & s, Petri ad uincula & s, Blasii & s. Agnetis extra urbem ac s. mariæ de

cripta ferrata:quas collabētes.S.tua restituit cū ædibus fratrū. Omitto palatiū s,Petri tot in locis instauratū & gimnasiū publicū apud ecclesiā s.Iacobi apostoli,ac palatium nouū iulianū,& aliud palatiū s,Petri ad uincula: hoc anno inceptū. Quid p̄terea dicam de sumptuoso palatio.s,xii.ap̄lorꝫ cum uiridario pulcherrimo.quod q̄dem opus reueren.franciscus sotherinus.flor.uult pficere,& iam incepit.Omitto p̄clarum opus cū aquæ ductibus in loco qui Beluidere dicit̄/ac multa alia ædificia extra Vrbē cōstructa/ut apparet in ciuitatibus Hostiæ Tyberinæ,ac portueñ.& ciuitatis ueteris,& Viterb.& aliorꝫ ciuitatū ecclesiæ/in quibus palatia Pontificū.S.tua construxit.Omitto arcem ipsam furrianā & aliorꝫ locorum ædificia. Quid dicā de ecclesia s.Mariæ de Loreta īstaurata: Omitto palatiū magnū in ciuitate ꝓpria Sao.constructa. Quid dicā de arce inexpugnabili Bononieñ. ciuitatis á tua Beatit.fundata. Omitto palatiū episcopale s,Petri constructū:& palatiū pōtificis instauratum cū capella pontificis á tua sanctitate.Omitto statuā æneam cubitorꝫ.xx,quā Boñ.populus tuæ sāctitati posuit manu mich,archangeli flor. Quid plura: in galliam usq; ædificia pluribus in locis cōstruxit.S.tua ut apparet in Auinionensi ciuitate/quottidieq; nouas incipit fabricas. Beatiss.Pont,Iuli.gr̄as agamus dño deo nostro:qui fecit Victoriā & dedit potestatē humilibus: deposuitq; superbos ac potentes VENETOS de sede ciuitatum ecclesiæ & aliorꝫ principū tēpore tuæ.s, quæ q̄dem nunq̄ tēpore aliorꝫ pontificū ea pace & tranquillitate/qua nūc uiuunt: extitere:in quibus tēpla ad honorē dei & palatia

ad utilitatẽ Pontificũ & ornamentũ ciuitatis ædificandã fore in ipsis uisitationibus a tua beatitudine creditur.

De laudibus ciuitatum floren.& Saonensis.

dE ipsa Italia beatissimæ pater nullã facio mentionẽ.ait enim Plinius.Hæc est illa Italia diis sacra que.L.Aemilio.P.C. Statilio Regulo cõsulibus nuntiato gallico tumultu sola sine externis ullis auxiliis atq̃ etiam sine trāspadinis: equitũ octoginta mill.armauit/& quæ sequũtur.Est enim italia ꝓuincia Europæ & oĩum totius orbis celeberrima numine diuino electa:quæ ut orbem ipsum clariorẽ faceret:sparsa cõgregauit imperia/in qua est æthruria cuius caput est florẽtiæ pulchra/de qua:ut in ꝓhemio dixi nõnulla scribã. Florentia initiũ habuisse uidetur ante dñi.N.Iesu xp̃i aduẽtum annis.lxxx.tribus Romanoꝝ Colonia. Zacharias enim Lilius Vicentinus in lib.de situ orbis dicit.Florentia urbs inclita & nobilissima totius æthruriæ nunc primaria:quæ ante xp̃i aduentum nonagesimo anno a Syllanis militibus condita fuit:hanc Vrbem oĩum Italiæ pulcherrimam Arnus regalis fluuius placidus interfluit undis/quæ atriis & põtibus nobilissimis templisq̃ deo dicatis/ac magnificis ciuiũ ædibus decoratur/eã Totilum gothoꝝ rex per fraudẽ cepit ac diruit: quã postea Carolus manus imperator cũ ex Vrbe Roma tpe Leonis in galliam rediret mœnibus ac portis instauratã maiorem ambitũ circundedit ac nobiles florentinos per uicina oppida diffusos in Vrbem ipsam reduxit eũ fesulanis eamq̃ digniss.priuilegiis donatã liberã esse uoluit legesq̃ ac magistratus cõcessit.in qua multi Ponti. patres

Beatiss. Consiliũ & synodum fecere/ut fuit tẽpore Feli-
cis PP.ii.anno xp̃i.M.L V.postea uero a pascale.ii. cele-
brata fuit Synodus anno xp̃i M.c.v.in qua fuerũt.ccc,
xl.episcopi cõgregati fuerunt præterea multi Ponti, qui
flor.habitarunt:ut fuit tẽpore Martini.v.Columnensis
Ro.& Eugenii Veneti PP.iiii.qui per bienniũ flor, cũ
cardinalibus & tota curia cõmoratus est/& cõcilium ibi
dem celebrauit/in quo græci coꝝ imperatore p̃sente de
ꝓcessione spũs sancti/idem quod Ro, tenet ecclesiã con
senserunt maximãq; cathedralem ecclesiã: cuius testudo
in terris singulariis Philippi Brunelleschi flor.architecto
currante nullis substentaculis absolutã prædictus Põt,
solemni põpa dedicauit anno xp̃i. M.ccccxxxvi, die ue-
ro,xxv,martii atq; plenariã indulgentiã concessit: in q̃
basilica iacet corpus Stephani,PP,ix,qui obiit floren-
tiæ anno dñi.M,lvii,Ciuitas p̃dicta obsessa fuit ab Hẽ
rico imperatore anno xp̃i,M,lxxx, tamen in pontificis
partes perseuerauit,Henricus florentinos iterũ obsidet
Vrbani,ii,tẽpore quia pontificis partes sequebãtur, De
laudibus & pulcherrimis tẽplis & sumptuosiss, ædificiis
prædictæ ciuitatis, Alias deo dante nõnulla scribam.ha
bet enim ecclesias parrochiales numero,xliiii,cõputatis,
xii,prioriis e quibus nũnullæ collegiatæ, Habet p̃terea
Cenobia uirorũ:ac mulierũ sanstimonialiũ,lxxvi, Hos
pitalia,xxxviii,Fraternitates puerorũ,ix, Virorũ uero si
ne numero absq; Capellis/& oratoriis multis. Omitto
p̃terea ecclesias multas & palacia infinita apud ipsa mœ
nia ciuitatis undiq; cõstructa. Quæ quidẽ ædificia aliã
Vrbẽ demonstrãt, Nunc uero de nõnullis uiris excellẽ,

prædictæ ciuitatis mentionē faciā. De uiris sanctiss. habuit Zenobiū epm ac ciuem flor. q sepius in Ambrosiana: nunc uero. s. Lauren. ecclesia dicta/missam cū beato Ambr. celebrauit: ac ut alter Martinus uiuens tres mortuos flor. suscitauit. Quid dicā de aliis epis. s. Andrea & Podio atq; Antonio/per merita quoꝝ deus oñdit signa multa in populo? Euge. & Crescentiū cōfessores omitto qui crebris miraculis corruscant. Quid dicā de. Io. Gualber. Abb. qui primus ord. Vallis umbrosæ instituit: brachium cuius demōes fugat: ac lunaticos & ab imundis spiritibus oppressos p impositionē ipius brachii liberat? Omitto pterea multos uiros sanctos ordinis minoꝝ & prædicatoꝝ/seruoruq; & . s. Bñdicti & Aug. Demonialibus & sanctiss. uiduis: ac nobilibus matronis ne sim prolixior finem imponā. noīa quoꝝ scripta sunt in coelis ac ueneranť in terris. De uiris excellentibus in Theologia & Philosophia Antoniū habuit & Honofriū archiepos floren. Robertū de Bardis, & marsilium ficinū/ qui nouus Plato a Politiano: & Lādino appellatus est. Habuit præterea leonardū brunū hystoricū & . L. datum Aloysium Marsilii. Barth. lapacinū. Pallā strozium/& angelum aciolū. utriq;. n. aurati equites, cū Donato eiusdē familiæ philosophi celeberrimi erāt. In iure uero ciuili accursium cū Francisco filio/dinum muscellanū/laurentiū de Rodulfis. Io. Andreā flor. natiōe/Bonien. uero adoptione. In poesia uero Dantē Aldhigheriū & . Io. Boccacium, & Franciscū Petrarchā/q̄uis nōnulli arretinum uelint, Franciscum barbarinum omitto: & claudianum (teste Zacharia Vicentino) modernos uero habuit Aloysum

pulcium & Naldum naldi/a quo nonnulla de componendis carminibus didici: primitiasq; fructuũ eidem præsentaui: & alia carmina ad Nicolaũ baldellam Cortonẽsem cõdiscipulũ misi/ut dicam in opusculo pontificũ/& sapientũ sententiarũ. Omitto dñicum floc. & alios multos. In oratoria uero Baptistã leonũ de albertis/Poggiũ blandolinũ/& lapum litteris græcis & latinis eruditiss. Guidonẽ de caualcãtibus, Gabrie, landinũ. Nicolaũ de salutatis in epistolis/& nicolaũ de nicolis. Omitto modernos. s. Xpiforꝫ landinũ/& Math. palmeriũ/& ãbos rinuccinos/ac Beniuenios/& lippos uiros doctiss. sepim marcellũ & alios multos. in Geometria Pau. giometrã/& Petrũ mariaz. Omitto Fatiũ de Vbertis, de quo. Io. Annius ait, Fatius de ubertis flor. optimus atq; eruditis. Cosmographus/qui in sua geographia antiqtatem Viterbem exploratiss. habens. ait. n. tribus noĩbus dictam Thuscẽ. Veiuzẽ/& in Viterbũ/de qua ciuitate Beat. pater nõnulla scripsi in opusculo de significatione & expositione arboris Palmæ dedicato. D. dñico frãcisci Viter. Secretario. R. card, sanctæ sabinæ. Quæ ciuitas Viter. habuit habetq; uiros multos excellen. Cardin. & epos. Omitto ipm Egydiũ generalem ordi. s. Augu. uirũ doctiss. et prædicatorẽ excellẽ. Scribit præterea prædictus Annius Fatius flor. gystoricus simul et pclarus Cosmographus illustrior Blondo fuit/ut qui ingenio Thusco excellueri: et explorata loca melius. et certius tenuerit. In astronomia Bonactũ/sed exulá patria Forliuiensem appellari uoluit, Omitto laurentiũ Corniũ. In medicina uero phisicos multos habuit excellentis. ut fuit dinus de

garbo/et alter dinus de gualdo: et Thadeus, Tursianusq; eius auditor. Omitto Thomã: Nicholaũ falcutium/et ianotum manet. quos qdem excellentiss, uiros uiuere dico: nã cum uirtute ipsa/et gloria diem ultimã claruerũt, In arte uero militari multi fuere peritissimi apud diuersos impatores ac Reges et duces: ut dñs Philippus scolarius equet flor, apud Sigism undũ imp, honore et auctoritate primus habetur/hic copiarũ Dux factus. xx, amplius præliis uariis tpibus sarmatas, et Turcos in xpianos inruentes supauit, anno xpi, M, ccccxvi. In expeditõe uero turcorũ bonaguisius de Bonag. ciuus flor, pfectus gẽtis Italorũ cũ multis flor, uiris experitis in arte militari primus fuit in obsidione magnæ Damiatæ ciuitatis, qui cõ suis urbẽ ipsam primus introiuit, ac insignia xpianorũ supra mœnia errexit, Quid dicã de Ioãne Strotio capitaneo Marchionis mantuæ, q gloriosus ad portas usq; ciuitatis mediola, bis cuncta uastauit? Quid præterea de Petro Caroli strotio, ac Petro de Caponibus? Omitto Io, de medicis, et alios multos/qui ut ueri antiq, roma. multis et diuersis præliis hostes superunt/uictriciaq; insignia cum spoliis inimicorum ad priam triumphantes redierunt, In regimine uero et consilio habuit infinitos, ut fuit. D, Nicolaus acciolus, uir strenuus/ac doctiss, in rebus gerendis sapientiss, qui in regno Neapoli, nomine Ioãnæ Reginæ gubernator extitit anno, M, ccclxvi. Moriturq; Neapoli, anno ætatis suæ, lvi, quo mortuo nonnulli tumultus in ipso regno oriri ceperunt,

Omitto præterea multos uiros ex familia medicea/strotia/bardea/atq; albizea, Quid dicam de uiris excel

lentibus in pictura ut fuit loctus ac Thomas masacius, Stepha. symia. Thadeus ghaddus. Philippus carmelita. Ioan. ord. prædi. Andreas & Paulus ocellius & Pisecllus. Omitto modernos. s. Leonardũ uincium. Dñicum Girlandariũ a quo nõnulla a teneris annis didici. Alex. botticellum. Philippũ brandolinũ & laurentiũ credium In sculptura uero Donatũ & desiderium/ac lucã de Rubea qui terreas statuas cum uitro mixtas: ut optimus inuentor: primus fuit Laurẽtium de Cionis/Andrã uarrochium/& Antoniũ rossellum. Philippũ Brũ. & Minium. Omitto Antoniũ & Matth. pullar. & Michaell, archangelũ qui & pictura excellentis, Omitto præterea Andreã sansuinũ & Anto. de ponte Seuio. omitto impressores & miniatores & scriptores infinitos & moniales ipsas/quæ quidẽ diuersa uolumina pontificibus ac regibus scripsere ac picturis & auro exornarunt. in architectura uero habuit prædicta ciuitas Philippũ brunellescum/bernar. rossum. Fran. ciecã Lauren. de medicis qui & musica & oratoria præclarus fuit cum arte militari/ab omnibusq; appellabatur amator oĩum uirtutũ & pater uirorũ excellentiss. tẽpore cuius felicissimo erant oĩa peccata ad quẽ reges non solũ & principes Xp̃iani aratores & munera mittebãt. sed magnus turcus ac ipse Babiloniæ saladinus oratores & munera balsami & auri sericinasq; uestes & animalia in his partibus nunq̃ uisa cũ tentoriis carbasinis & sericeis uariis coloribus & auro exornati bis ad lauren. prædictũ miserunt: quæ oĩa propriis oculis flor. prospexi. Quid plura. Põtifex summe cœlũ & terra. viii. die ante obitũ eius prodigia & signa dederes

ut oibus floren. notũ est? Quo mortuo. statim uniuer
sus orbis ad bella se cõuertit. Italiaq; potens occasiones
undiq; ac prædationes multas sensit/ suosq; principes
cum regibus pdidit: quæ omnia prius cõsilio magni uiri
in pace consistebãt: redeamus ad architecturã in qua fuit
peritus & Bart. gargiolus & Anto. ambo architecti Ale
xan. vi. omitto iulianũ gallẽsem & alios multos. in mu
sica uero habuit Fran. cæcum: qui musica & astronomia
non solum peritus fuit sed & poesia. Nã & Venetorũ du
ce uiro doctiss. coronatus/ deĩde uero ut poeta a rege cy
prio laureatus fuit.. omitto Antoniũ & franciscũ & alte
rum Antoniũ a quo nõnulla didici (ut in musicæ opus
culo scripsi) omitto præterea Mich. archangelũ & uxo
rem ac ipsas moniales peritiss. mas. Sed dolendũ est flen
dumq; opa enim multorũ excellentiss. flor. esse abscon
dita inuidiæ causa ac multa in bibliotecis põtificis & me
diceis uidi quæ non sunt impressa. Quid dicam de mer
catura ut fuit Cosmas medices: & alii innumerabiles ui
ri ditissimi? omitto Bartho. melchionẽ apud fidelissimũ
regem portugal. qui nõnullas naues nostro tẽpore pro
priis sumptibus cũ regia classe contra perfidos infideles
parauit. omitto agriculturæ peritiss. ĩfinitos, Quid pre
terea dicã de lanificis & sericinis linteaminibus arte fri
gia & auro atq; argento circuntextis: uulgo brocchati &
ricchami: & aliis cuiuscũq; generis exercitiis? Nõ uiri tm̃
laudandi sed & mulieres ipsæ laudãdæ sunt/ quæ romã
usq; uenere/ut monasteria nõnulla reformarent: nouissi
me uero iussu tuæ. S. moniales uenerũt ad monasteriũ
sancti Siluestri. Multas calamitates/ac bella ciuilia diuer

sis tpibus simul cum peste ppessa est florētia. Nam lugu
bris: & miserāda pestis pene p orbē uniuersum triū an
nox spatio usq brittanos d̄cruiit/& āno xp̄i. M.cccxl.
ãplius.lx.hoīum millia Flor.intra Vrbē assumpsit: & p
agrū cuncta pene deserta reliqt: q̄ ciuitas prius anno dn̄i
M.clxxvi, duobus incendiis magna ex pte concremata
fuit. Omitto dissensiones & ciuilia bella & pœcuniā infi
nitam in emptione ciuitatis Lucanæ. Quid dicā de bel
lis continuis cum potentatibus Italiæ. Ipsa.n. in medio
multarū ciuitatū tanq̄ cor ipsius Italiæ cōstringit/& sem
per (ut oībus patet) uiriliter se defensat. Habent.n. eccl'ia
a parte una/ab alia uero Ianuēses ac Venetos ab alio la
tere Lucenses ac Senēses ab altero nāq Bonon.& prin
cipes nōnullas, cū qbus sæpe pugnat non sine maximo
dispendio. Decies centana & ducenta sexaginta sex aurei
nūmi millia p sex tantū huius anni. M.cccxci. menses in
mediolanensi bello a florētino populo impensa sunt atq
integre psoluta, Omit. pecuniā innumerabilē datā Ste
phano bauariæ duci: qui uenit in flor. auxiliū/ & nil me
morabile gerens in suā regionē reuertitur. Omitto the
saurū infinitū q Robertus imp.a flo.po. accepit contra
Galeatiū medio. Ducem/qui max.exercitu in Italiā trā
siit/& nulla memorabili gesta retrans alpes ipsas reuertit
Anno, xp̄t.M.cccci. De Pisanox bello non facio mētio
nem/in quo Venetorū milites bis cū insig. & eqtibus a
floren..pfligati & capti fuere, Quid plura? soli contra
Venetos & Ianuēses ac Lucenses/ Senēsesq ac Pisanos
atq ipsum Valentinū Borgiā/ac exules floren. impetū
unanimiter faciētes eodemq tēpore resisterunt/ac uicto

ria tandē potiti sunt. Omitto liburnorū obsidionē. Ciuitas ipsa sub eius imperio benigno nōnullas ciuitates e duodecim æthruriæ habet/quarꝫ Mezētius dominabatur.s.ciuitates Pisarꝫ Fesularū & Volaterrarū/& Aretiū habet & pistoriū & aliās cum oppidis munitiss.& locis fortiss. Omitto Colonias multas more Ro.quas emisit & noua oppida fundauit. Vt placet leonardo Aretino q scribit. Vrbs uetus a florentinis originē habuit:quæ oīa Lilius Vicēt.cōfirmat Senenses pater Bea.uolūt.S.tuā in numero cōciuium ac Pont.suorꝫ habere:cui oratores cum muneribus miserūt.nosqꝫ irrident dicētes nullum habuisse pontificē.Non.n.sciunt oēs flor.decreto pub, & priuilegio legis ciues Saoñ & ecōuerso que ciuitas preclara Saonēsis habuit habetqꝫ Car.multos & Pōt.Senenses uero (inuitus dico) nunc taceāt absqꝫ car.ullis/letent uero flor, tris hñt card, absqꝫ cōciuibus Sao, letet et inclita ciuitas Saoñ, de cōciuibus flor, qui ut alter sol ubiqꝫ lucēt ac flor, Boni, nāqꝫ, viii, Pont, max, iubileū indixit et publice p̄latorꝫ assensu cōcionatus est et recensuit secō anno, xii, legatiōes quarū Flor, extiterāt principes a diuersis mūdi p̄ncipibus accepisse/et legatorū inde noībus atqꝫ familiis palā exhibitis iniūxit.in gloriā ingit flor.noīs affirmo in gubernatione urbis terrarū florē. aliud elementū fore, uere ꝓphetauit/nam in nouo mūdo Albericus Vespulsius Flo.missus a fidelissimo Rege Portugal.Postremo uero a Catholico hyspaniarū rege primus adinuenit nouas insulas & loca incognita/ut in eius libello Graphice aapparet:in quo descripsit sidera:& nouas īsulas/ut etiā apparet in epistola eius de nouo mū

do ad laurentiũ iuniorem de medicis. Legitur præterea ꝙ ipsi Romani a florẽtinis populares quasdã leges per legatos anno Xp̃i. M. cccxxxviii. poposcerũt/ qbus quidem flor. populus statua ipsa(ut bonus filius)maxima cum reuerentia cõcessit Zacharias. Vicenti. in descriptione orbis dicit. Florentia ianifici ac serici mercatura præceteris illustratur ciuitatibus: uicium & olearũ fœcũda/ ac fructuũ omnis generis abundãs: uiris quoq; bonaꝝ artium doctrina præditis omniq; genere laudis p̃stantissimis exornatur. Qua propter Beatissimæ pater IVLI, Ciuitas & ciues per se nobilitate clarent & uirtutibus. nõ enim opus est: ut a me laudetur. Solus namq; Deus laudandus & glorificandus est/ cui laus: honor/ uirtus/ & gloria/ potestas & imperium sempiternum.

¶ Ex Vrbæ die, iii, Mẽsis Iunii. M, D, IX, in die, S, & indiuiduæ Trinitatis in ædibus Reuer. Card. tit, sanctæ Sabinæ.

Francisci albertini Disticon.

Si nunc errarem/ fateor me errare libenter
 Nam sine censore nullus in orbe fuit.

Vincencius Rauennas ad libellum.

Mirantur cuncti/ ac omnis mirabitur ætas
 Quod rerum summam parue libelle tenes
Si te non cupiet doctorum turba uirorum
 Et dicent omnes tu mihi gratus eris,

¶ Expliciũt mirabilia Romæ, Nũc incipit alius tractatus Vibii Seq̃stris de fluminibus: Fontibus/ Lacubus Nemoribus: Paludibus: Montibus: & Gẽtibus p lr̃as.

Vibii Sequestris de fluminibus Fontibus/Lacubus nẽmoribus,/Paludibus: Montibus & gentibus / per litteras Liber incipit fœliciter,

Ibius Seq̃ster Virgiliano filio Salutẽ. Q uanto ingenio ac studio fili carissi/me, apud plerosq; Poetas fluminum mẽtio habita est: tãto labore sum secutus eorũ & regiões & uocabula & qualitates in litteram dirigẽs/quod ipsi tibi non inutile factu scio fore. fontiũ etiã & lacuum: paludũq; & mõtium/nemorũq; & gẽtium/qua tñ perseq potui/sicut animum huic libello in litterã digesta noĩa subieci: quo lecto non minimum consequeris notitiæ/& p̃sertim cum professioni tuæ sit necessarium/ & ne pluribus Epistola oneret: incipiemus ab eo fluuio q & litterã & nomẽ obtinet primũ.

Fluminum,

A

Chelous aetoliæ primus erupisse terrã dicit.
Arar Germaniæ e uogeso monte miscet rhodano, ita leue decurrit/ut uix intelligi possit decursus eius.
Amphrysus Thessaliæ, ubi Apollo admeti pecus fertur pauisse.
Alpheus elidis/qui per mare decurrens in Siciliam insulam arethusæ fonte miscetur.
Ascanius / mysiæ.
Achates Siciliæ ubi pari nomine lapillos edit unde gẽ

me fiunt
Acheron inferorum.
Anien/lacus uelinoꝝ infundit ꝑ tiburtinoꝝ fines ab aniene filio apollinis in tiberim fluit,
Allia fallaria: uia ad mil.xiiii. a Roma ubi galli uictoria sunt potiti de Romanis
Araxes, armeniæ arabiam a medis diuidit,
Atesis ueronẽsiũ ĩ padũ decurrit
Amasenus priuernatium
Aufidus apulie ꝓximus canusio
Alyntos lucaniam a ueliensibus diuidit,
Asinius catiniæ in litore tauromenitanorum defluit.
Anecus Siciliæ qui per duo milia passus sub terram mergens siracusis miscetur mari: appellaturq; ano post anapos caenos superior a Natossacos,
Alachin megarensiũ cuius fontem dedallus dilatauit agrũq; reddidit & regionem fertilem quam idem fluuius deuastat,
Acis ex ætna monte mari decurrit. ex huius Ripis Poliphemus saxa in Vlissem egisse dr̃
Atax pireneorũ circa narbonã decurrit in tirrhenum mare,
Atir tarbedae ciuitatis aquitanie in occeanum fluit.
Almon romæ ubi mater deoꝝ vi. kal's aprilis lauabatur.
Albis gemine sueuos a ceruetiis diuidit,
Aus apolloniæ in meoniam decurrens:
Alto: dirrhachii decurrit in illiricum,
Aumalipa gentis Scitharũ unde aurum scithæ legunt.
Aras macedoniæ decurrit in ionium mare,
Achelous ex pindo monte per ebæorum fines in maliacum mare decurrit, qui ætholiam ab arcadia diuidit,
Anaurus Thessaliæ ita denoĩatus/ꝙ ex se neq; auram: neq; nebulam emittat.
Apidanus thessaliæ in quo emisasus melas Phenix miscentur ipse in peneon decurrit.
Aiopos Thessaliæ in epidanon fluit.
Antiger qui ex cruore centauro

rũ quos hercules interfecit odore suo aduenientes fugat cum fuerit dulcissimus.

Apud cicones flumen est cuius liquor epotus præcordia uertit in silicem & rebus actis marmora inducit.

Aternus, hadrie decurrens per marsos ubi & hostia uitas

B

Benacus galliæ ex quo nascitur mantuarum nuncius.

Bethis hispaniæ unde bethia,

Bagrada, aphrice iuxta oppidũ musti ubi regulus serpentẽ lõgum pedibus.cxx.exercitu adhibito interfecit.

Babenna illirico permiscetur

Batros schytiæ fines hyrcanos abluit.

Brictates extimato monte arino miscetur.

C

Caysinos per iperam decurrit ꝑximus paludi asiæ

Camicos Siciliæ ex quo Vrbs camicos diuidit aggrigentinos

Calos moesiæ.

Cocitos inferorum ex quo stix palus,

Crunisos siciliæ ciuitas arilae,

Calor beneuenti oppido iũctus

Crysas siracusis ex mõte hereo

Cydnos per mediam urbẽ tarso ciliciæ decurrit,

Cirta maßiliensium secundum agatam urbem.

Caßilinum campaniæ a quo oppidum,

Crustumium a quo oppidum in adriaticum mare decurrit,

Cephysos in aliena urbe phocidos descendit & circa euboeã flectitur,

Cyrubs arabiæ in quo plurima genera gemmarum inueniunt & camelis deportantur in oppidum tybrestum.

Crathis confinis sibani capillos facit aurei coloris.

Clitumnus umbriæ ubi iuppiter eodem nomine est,

D

Danubius qui & ister germaniæ in pontum decurrit per septem hostia,

Drinus e palude lignisti alluẽs scodram oppidũ Illiricorum,

E

Enipheus e mõte othri theſſaliæ
Euenos qui & lycorum
Eſper. qua nexus Cẽtaurus deia nirã herculis traiecit:
Euphrates parthiæ
Eridanus galliæ ciſalpinæ qui & padus ubi elides mutãt i pplos
Eurotas laconices
Eraſinus lydiæ uel lyciæ
Eſia galliæ in ſequanã deſluit.

F

Faneus & qui ſiris beneuenti.
Fabanis Sabinorũ.is faber cor rupte dicitur

G

Gãges in oriẽte indiã cingens læ tiſſimus quẽ Alex.poſt occea nũ nauigare timuit qui ſolus ad uerſus orientem fluit.
Galeſius Tarentinorum
Gallus in phrygia/unde qui bi bit inſanit more fanatico.
Gela ſiciliæ:a quo oppidum
Gelagſenſus dirrhachiũ ab aqui lonia diuidit decurrit ex epiro.

H

Hebrus thraciæ proximus oppi do aeno,
Hermus lidiæ pactolo cõfundit
Hiberus hiſpaniæ a quo hiberia.
Hydaſpes Indiæ urbis mediæ de fluit indo & caucaſo
Hypanis ſcythyæ q ut ait Gal lus uno tellures diuidit amne duas aſiã eni ab europa ſepat,
Halys lydie chruſos tranſit
Helyrus ſyracuſarum/ a quo ci uitas
Himela ſabinorum prope Ga ſperiam urbem.
Hermus lydiæ
Herbeſos q & endrius oppido alluriaia decurrit p fines helori
Himera oppido termitanoꝝ de dit nomen himeræ hoc flumẽ in duas partes findi ait ſteſico rus unam in tyrrhenum ma re aliam in lybicum decurrere
Hypſa ſm Irecon urbem hiſpa niæ decurrit gratã herculi,
Hypanis quem & hictarin uo cant/ex quo camerinis aqua in ducta eſt,
Haermus lyciæ
Haeſuſa ytidæ finibus apollo niæ decurrẽs in ſinum Ioniũ,

I

Indus indiam definit ab occasu a quo india dicta hic descendẽtem Hydaspem recipit.
Isara galliæ currit in rhodanum
Isanus dyrrhachi ab isano castello dictus
Ilerda hispaniæ a quo Ilerda
Inacus/ thessaliæ.

K

Kaycus misyæ

L

Licesius thraciæ cuius aquã bibentes ebrii fiunt.
Lethæ inferorum quod obliuii sit causa
Lyris nõ lõge a marsis uestinis qꝫ cuius in ripa niphæ mariæ minturnensis templum est
Lycus asiæ unde lycis.
Liger galliæ diuidẽs aquitanos & celtas in oceanum britannicum euoluitur
Licastris coae a quo lica ciuitas,
Lethecus insulæ cretæ ita dictus quod Hermione Veneris filia Cadmi uiri ibi oblita dicitur

M

Mincius galliæ cisalpinæ proximus mãtuanis agit ex benaco
Mossella belgicæ: defluit in Rhenum.
Mossella galliæ: quæ nunc dicitur lothoringia interfluit medio matricum
Merandros Cariæ gentis Asiæ hic tam flexuosus est ut in sese recurrat.
Minion etruriæ a minione
Metaurus umbriæ in sinũ adriaticum decurrens
Megeria liguriæ secundum lunam urbem.
Mathis dirrhachi non longe a lysso.
Marsias phrigiæ urbis celer.
Methas thessaliæ in epidanum fluens,

N

Nilus, egypti ex æthiopia decurrens,
Nar sabinorũ ex apenino in tiberim decurrit: per narniam fluit.
Numicus in agro laurenti.
Niphates armeniæ ex monte niphate.

O

Oaxes crete a quo ciuitas oaxia.

Varro hoc docet geminis ca-piens tellurem oaxia palmis,
Orethus panormi Siciliæ
Orontes syriæ e mõte casio,

P

Padus galliæ cisalpine qui & eri danus,
Permessos boetiæ.
Pennæos thessaliæ, ubi siluæ quas tempe uocant hunc Be-brices possiderunt,
Phasis in colchide qui de mon-te garamante fluit.
Panthagias Siciliæ, ita dictus quod sonitus eius decurrentis per totam insulam auditus est usq; eo donec Ceres filia quæ rens eum comprimeret,
Pitornius qui per medium La-cum fucinum marsorum, ita decurrit ut aqua eius non mi-sceatur stagno,
Pactolus lydiæ quidem currẽs aurum trahit.
Phaethelinus Siciliæ iuxta pelo ridem confinis templo dianæ.
Pisaurus a quo ciuitas pisauria decurrit in Adriaticum mare,
Phocias thessalie i epidanũ fluit
Pachisos Siciliæ ubi sextus Põ-peius iuuenis interfectus est,

R

Rhenus germanie belgas a ger manis segregans,
Rubicon galliæ iuxta arimi-num olim diuidens Galliam ab italia:
Rutuba, ex apannino in tybe-rim fluit,

S

Strimon thraciæ plurimo gelu strictus,
Sequana galliæ luthetiam Pa-risiorum circumfluit uel insu-lam facit,
Specchios thessaliæ in maliacũ mare decurrens usq; ad oram locridis,
Syrapus lucaniæ.
Selinus messaliorum a quo ci-uitas Selinis dicta quod apiũ ibi plurimum nascitur,
Sagaris phrygiæ ad castellum berecynthium,
Sebetos Neapoli in campania,
Sarnus Nuceriæ ex sarone flu-uio adriæ per campaniam de-currens,

Simetos, Siciliæ uicinus Palicis

Sylea, in Lucania oppido Alburno.

Sicoris hispaniæ iuxta Ilerdam

Saron adriæ,

T

Tigris, parthiæ qui sub terra means rubro mari miscetur,

Taurominius, inter Siracusas & messenam a quo oppidum Tauromenium quod oppidũ eusebòncora dicitur.

Turia hispaniæ quod ualẽtiam paruo interuallo preterfluit,

Tanager Lucaniæ,

Tybris idem Tyberis idem albula qui ex radicibus montis apænini ex ætruria Romã decurrit quõdam tuscos diuidẽs

Tanais, Siciliæ asiam ab Europa diuidit,

Thermodoon, colchos & amagonas diuidit,

Trasymenos lydiæ,

Tapsus, aphricæ iuxta russicade

Triopala, qui & assorus iuxta albomagarensium,

Thermus umbriæ,

Tagetha, Laconices ubi filios suos moris habent durare frigore aquæ,

Titaressos, Thessaliæ qui & orcus in peneum decidit, nec ei miscetur & super eum funditur quem stigia palude crescere quodam affirmant,

V

Vulturnus campaniæ a quo oppidũ iuxta puteolos uulturnũ

Virbius laconices ubi hippolytum Esculapius arte medicine reddidit uitæ, unde & Virbius dictus,

Vfens tarracinæ proximus,

Varus hic nunc galliam ab Italia diuidit ante Rubicon.

Vlulens, dirrachii, unde aqua his ducta,

X

Xanthus troiæ ilio proximus,

Xanthus lyciæ unde & ciuitas

Expliciti amnes p litteras in ordinem digesti,

Incipiunt fontes fœliciter,

A

Aganippe boetiæ,

Acidalia, in orcomeno,

C

Clitumnus meuaniæ

Cianius a cerre in campania qui cum creuerit pestem terre me ditatur,

Castalius delphis,

Clitor arcadie qui potus uinum in odium adducit.

Camenarum Romæ,

D

Dirceus boeciæ.

E

Essus fodi.

G

Garga euboeæ ubi acteon laceratus,

H

Hippocrene boetiæ in archadia

I

Inessa rodo a quo siciliæ ciui tas mossa,

L

Libetris boetiæ.

Liriope ubi narcisus se cōspexit

M

Menais leontinorum per quē timent iurare ciues eius loci,

S

Spandaeus in insula coa asiæ,

Salmacis cariæ ex quo quis bi bit mollescit/idest obscenus fit

T

Timauus aquileiæ galliæ.

V

Vituinus laconices.

Expliciti fontes

Incipiunt lacus,

A

Auernus immense altitudinis cuius ima pars deprehendi non potest.

Acheron, qua ad inferos credi tur iri

Aecitus apolloniæ.

Amplanctus lucaniæ cuius ha litus uolucres necat,

C

Ciane ciracusis p quem anopes transit per stigia paludem,

Cocitos, inferorum,

Cimini ætruriæ.

F

Feronia tarracinæ,

Fucinus marsis,

H

Hamonnis aphrice, qui ortu so lis & occasu incandescit reli quo tempore gelidus est,

I

nathamana lacus lunæ tenua li
gna accēdit ex quo q bibit aut
in insaniā uertit aut in soporē.

L

Laruis galliæ cisalpinæ,
Lucrinus Campaniæ.
Lemannus galliæ.

M

Mareotis Egypti, unde uites
mareoticæ.
Triuie lacus aritiæ.

V

Velinus inter nar & habentem
Venatius galliæ, unde mincius
fluit,

Expliciti lacus,
Incipiunt nemora,

Anguiae uel anguitiæ lucaniæ,

C

Clatium Colophoniæ.

D

Dodona Epiri,

L

Lualium in insula Cypro,

M

Molorcus in nemea a molor
cho hospite Herculis,

S

Syla Brutiorum,

T

Timbra phrigiæ ab Herbe no
mine que latine dicitur cyanæ
Tempe thessaliæ,

Explicita nemora
Incipiunt paludes.

A

Ambracia achaiæ:
Asia asiæ cui castros prope est,

C

Camerina nunc ante hesperiæ
dicta Syracusus,

L

Lerna arcadie ubi hydra centū
capita quam hercules occidit

M

Meothis, Scithiæ,

P

Pontina tarracine foro appi,
Paduse Galliæ a pado dictæ,

S

Stix inferorū a stige oceani filia
Satura inter anthium & Cer
ceos eadem statura,
Strimon Thraciæ,
Salpina in Adriatico,

T

Triton Thraciæ, in quo qui se

nouies immerserit in nauē cō
uertitur,
Tyraca syracusis
Explicite paludes
Incipiunt montes,
Aracynthus in attica quidam
in arcadia dicunt,
Aruis in insula Chio unde ui-
num Aruisium,
Atlas in ultima aphrica cingens
mauritaniam,
Ascreus unde uicus in boecia
unde hesodus,
Auentinus Romæ unus e se-
ptem montibus,
Alburnus lucaniæ,
Alpes Galliam togatam a co-
mata diuidunt,
Aetna Siciliæ flammā emittēs
Agragas Siciliæ iuxta gelam,
Athos thraciæ,
Apenninus Italiæ usq; ad anco
nam porrectus,
Albanus in latio.
Arentinus, in quo ciuitas præ-
nestæ,
Amanus capadociæ,
Aganippæ boetiæ, ante enippe
dictus.

B

Berecinthius phrigiæ,
Baebius cāpaniæ flumē mitēs
Boreas dirrachii

C

Citheron thebis,
Cynthus deli.
Caucasus indiæ parthis & hyr-
canis iunctus,
Cythorus in ponto paphlago-
niæ buxo potens,
Celius Romæ unus e septem
montibus,
Cybelus phrygiæ:
Clarius colophoniæ a quo apo
lo Clarius,
Cylleneius arcadiæ unde mercu
Catyllus tiburti. (rius,
Coras item tiburti,
Cinirus piceno,
Chymera licyæ,
Calpe siciliæ freto imminet
Ciminus etruriæ,
Calpæ Hispaniæ,
Coricos ciliciæ ubi optimum
crocum innascitur
Castalius delphis,

D

Dicteus cretæ.

Dodona chaoniæ,
Dyndima phrigiæ,

E

Erix Siciliæ,
Erimantus, arcadiæ.
Exquilinus, Romæ unus e septem montibus,
Eridanus dirrhachii,

G

Gargarus in phrigia idæ montis cacumen,
Gaurus campaniæ,

H

Helicon Aoniæ boetiæq; musis sacer.
Hyperborei thraciæ ultra plagam aquiloniam,
Hemus thraciæ.
Haemimedinus iberie põticæ,

I

Ismarus thraciæ insignis, oleo & uino,
Ida in troade alius in Creta,

L

Licæus arcadiæ ubi pan præcipue colitur,
Libetris ætoliæ,

M

Mænalus arcadiæ in tegea,
Maßicus campaniæ in salerno.
Marpeßos in insula paro,
Monoecus Illiriæ.
Maxteria iuxta oppidum aurone Hispaniæ.
Maesulus qui uesulus in Campania,

N

Niphates armeniæ in perside,
Neritos ithace a quo & portus,
Nysa indiæ,
Naemus deonensium,

O

Olympus Macedoniæ altißimus qui altitudine sua superat pluuias & nubes,
Oßa theßaliæ,
Othrys thraciæ,
Oethaeus theßaliæ/ubi Hercules combustus est,
Oemphyle dyrrachii.

P

Parnasus phocidis duobus uerticibus surgens,
Pindus theßaliæ,
Parthenius arcadiæ.
Phaneus qui uino insignis,
Palatinus, Romæ unus e septem montibus,

Pelios thratiæ ubi centauri nati
Pireneus galliam ab Hispania diuidit.
Pylarthes dirrachii,
Petræ dirrachii castra pompei magni,

Q

Quirinus Romæ unus ex.vii, montibus,

R

Rhodope thraciæ.
Rhiphæi scithiæ.
Ramnusium scorde.

S

Saturnius Romæ qui & capitolinus idem & tarpeius
Soractes faliscorum,
Sarnus nuceriæ,
Sypilus lydiæ,
Stesianis/molosiæ

T

Tarpeius Rome unus e septem montibus,
Tænarus laconices
Tinodus lidiæ uino insignis
Taburnus samnitium oliuifer,
Tagera laconices.
Tettica Sabinorum,
Temitius Macedoniæ proximus appollonie in conspectum dirrhachii.

V

Velinus Rome unus e septem montibus.
Vesulus apuliæ.

Expliciti montes
Incipiunt gentes

A

Agathyrsi scithiæ ptis europe
Acarnanii epirotæ europe,
Apuli italici partis asiæ,
Aethiopiæ indi asiæ.

B

Baroei, mauri libiæ.

C

Chalybes in ponto europæ,
Cicones thraciæ.

D

Dryopes focenses europæ
Daci scithiæ europæ,

G

Getuli aphri libiæ,
Germani europæ,
Getæ thraces europæ,
Geloni thraciæ picti corporis parte,
Garamantes mauri libiæ,
Gangaridæ indiæ.

H
Hispania europæ
I
ndi arabes asiæ
hei siri usui sagipte periti.
K
Kares asiæ.
L
Lydi partis asiæ
aphite thessali europæ.
Lycii asiæ.
Leleges carie europe.
ucani itali europæ
M
Massilii aphri.
Mauri lybiæ proximi
Magempuri libiæ
Marsi italici europæ
nedi thraciæ proximi
norini oceani iuncti europæ
N
Numide mauri libiæ
O
Osci samnites italici europæ,
P
Parasii arcades europe
Pannoni illirici europe
Philiride europe in uenetia
R
Rutili idē dauni italici europæ
S
Seres asie sub oriente,
Sabei arabes
Sauromatæ europæ
T
Teutones galli europæ
Tusci italici europæ.
Thrasses thessali europæ.
Thessali macedones europe
V
Volsci italici europæ
Explicitæ gentes,

¶ Incipiunt nomina regionum cum prouinciis suis.xvii.&.c.xu ciuitatibus.& primo de urbibus gallicis

¶ Lugdunum. Desideratā mōtem. Are morici. Ante mare, A Antemore dicit mare. Et iō mor mimari. Areucini. Ante obsta rodanum Violētū. Nam chrominium. Dani iudicem. hoc est gallice/hoc & hebreæ,

¶ Noīa prouinciarum Romanorū in italia numero.xvii.

¶ Campania in qua est Capua Tuscia cum umbria. Emilia fla

minia in qua est Rauenna: Picenum Liguria/in qua est Mediolanum: Venetia cum Istris in qua est Aquileia/ Alpes Cociæ. Samnium. Apulia cum Calabria in qua est Tarentus: Bructia cum lucania. Retia prima Retia secunda/Sicilia. Sardinia/Corsica Alpes græciæ.

¶ Galliarum prouinciæ numero. xvi.

¶ Viennensis, Narbonensis prima: Narbonensis secunda/Aquitanea prima Aquitanea secūda. Nouem populana Alpes maritime Beligica prima in qua est Treueris Beligica secunda in qua est transitus ad Britanniam

¶ Germania prima super Rhenum. Germania secunda ut supra. Lugdunensis prima/Lugdunensis secunda super occeanum, Lugdunensis tertia: ut supra senoniam Maxima sequanorum Alpes greciæ.

In Aphrica prouinciæ numero sex,

¶ Proconsularis in qua est Cartago. Numida: Bizātiū Tripolis Mauritania sitifensis Mauritania cesariensis,

¶ In Ispania prouincie numero septem,

¶ Tarragonensis/ Carthaginensis Betica / Lusitanea/ in qua est Emerita: Galletia, Insulæ Baleares, Trigitani a trāsfretum quod ab Occeano infusum terras intrat inter Calpen, uel Abinna:

¶ In Illirico proinciæ numero nouemdecim

Dalmatia supra mare, Pannonia prima in qua est syrmium, Pannonia secunda, Valeria præuales: Misia superior, Epyrus uetus, Epyrus noua, Noricus ripēsis supra Danubium, Noricus mediterranea, Fauia/ dardania, Hememotus, Datia, Scythia, Creta insula, Achaia, Macedonia Thessalia,

In Tracia prouinciæ numero sex.

Thracia prima, Thracia secunda, Misia inferior in qua est Constantinopolis quæ prius Lucus dicta est, siue Bizantium Rhodopa,

In Asia prouinciæ numero duodecim,

Asia ipsa in qua est ylium idem Troia, Litia, Gallatia, Lidia, Caria, Hellespontus, Pamphilia, Pisidia, phrigia prima, Phrigia salutaris, Licaonia. Ciclades,

In Oriente prouinciæ numero decem,

Syria Ciciliæ in qua est anthiochia, Syria Palestina Syria Phenicæ, isauria, Cicilia iuxta montem taurum, Cypros, Mesopotamia inter Tigrim & Vfratem: Eufratosia, Noi doene, Sosanee,

In Ponto prouinciæ numero Octo.

Põtus polemaicus. Põtus amasia: nonoriada bitinia Aflaconia/Armẽia minor Armẽia maior, Capadocia,

In Egypto prouinciæ numero septem,

Egyptus ipsa in qua est Alexandria, Augustamnis, & Thebaida, libia sicca, libia Pentapolis, Arcadia,

In Britannia prouinciæ numero quinq;.

Britannia prima, Britannia secunda/Flauia, Maxima, Valentiana, Fiunt simul prouinciæ numero, C. xii. Italia, Gallia, Aphrica, hispania, illiricus, Thracia Asia, Oriens, Pontus, Egyptus: Britãnia/numero, xii.

Incipit liber prouinciarum Italiæ,

Omnis italia quæ uersus meridiẽ uel potius in eo extendit tyrreni aut adriatici maris fluctu ãbiturs ab occiduo uero ab aqlone iugis alpiũ ita circuncluditur ut nisi per angustos meatus & p summa mõtiũ iuga nõ possit

habere introitum. Ab orientali uero plaga que Panno-
niæ coniungitur: & largius patentem & planissimũ ha-
bet ingressum. hec tota in. xviii. prouincias extat diuisa/
quarum prima Venetia est. Quæ non solũ ĩ paucis in-
sulis: quas nunc Venetias dicimus constat/sed eius ter-
minus a pãnonie finibus usqꝫ ad adduam fluuium pro
telatur. Probatur hoc annalibus libris in quibus legitur
Pergamus ciuitas esse Venetiarum. nam & de lacu Be-
naco in historiis ita legimus. Benacus lacus Venetiarũ/
de quo mincius fluuius egreditur. Eneti enim apud la-
tinos una littera addatur. grece laudabiles dicuntur.
Venetie enim cuius histria connectitur: & uterqꝫ pro
una prouincia habetur. histria autem ab histro fluuio
cognominatur que secundum Romanam historiã am
plior quam nunc est fuisse prohibetur. huius Venetie aq
leia ciuitas extitit caput. pro qua nunc forum iulii ita di-
ctum ꝙ iulius Cesar negotiationis forum ibi statuerat
haberetur. Non abre esse arbitror/si etiam ceteras italiæ
prouincias breuiter attingamus. Secunda prouincia Li-
guria a legendis. i. colligendis leguminibus quorum sa-
tis ferax est nominatur: in qua Mediolanum est & Tici
nus que alio nomine Papia appellatur. hec usqꝫ ad gal-
lorum fines extenditur. Inter hanc & Sueuiam/ hoc est
Alemanorum prouinciam que uersus septentrionẽ est
posita due prouincie. i. Retia prima & Retia secunda in-
ter alpes cõsistunt in quibus proprie reti habitare noscũ
tur. Quinta uero prouincia alpes Cocie que sic a Co-
cio Rege qui Neronis tempore fuit appellate sunt. hec a
liguria in Eurum uersus usqꝫ ad mare tyrenum extẽdit

ab occiduo uero gallorum finibus copulatur, In hac aquis ubi aquæ calidæ sunt, Dertona & monasterium boium, Genua quoq; & Saona habentur, Sexta pro-uincia Thuscia est quæ a thure quod populus illius su-perstitiose in sacrificiis deorum suorum incēdere solebat sic appellata est, Hæc habet intra se circium uersus au-reliam/ab orientis uero parte umbriam. In hac ꝓuincia Roma quæ totius mundi caput est, est constituta.

In umbria uero quæ istius in parte ponitur Perusium & lacus ditorius Spoletumq; consistunt, Vmbria autem dicta est quæ imbribus superfuerit cum aquosa Clades olim populos deuastaret, Septima quoq; prouincia cā pania ab urbe Roma usq; ad Syler Lucaniæ fluuium producitur in qua opulentissime urbes Capua Neapo-li & Salernum constitutæ sunt. Quæ ideo Campania appellata est propter uberrimam Capuæ planitiem. Ce-terum ex magna parte montuosa est, Porro octaua lu cania que nomen a quodam luco accepit: A silere fluuio inchoat cum brutia, quæ ita a Reginæ suæ quondam nomine appellata est: usq; ad fretum siculū per ora ma-ris Tirrheni sicut due superiores dextrum Italiæ cornu tenens pertingit, In qua Pestum & lainus Cassianum & Cosentia Regiumq; positæ sunt ciuitates, Nona deni-q; prouincia in appenninis alpibus computatur que in-de originē capiunt, ubi coctiarū alpes finiūtur, hec appē ninæ alpes per mediam italiam pergentes & tusciam ab Emilia Vmbriamq; a flaminia diuidunt in qua sunt ci-uitates Feromanum & montem uellium. bobium & ur binū necnō & oppidū quod uerona appellat, alpes aūt

āppēninæ dictæ sunt a punicis hoc est Annibale & eius exercitus qui per easdem Roma tendentes transitū habuerūt sunt q alpes cocias & Appēninas unam dicunt esse prouinciam sed hoc uictoris reuincit historia q̄ alpes cocias per se prouinciā appellat/Decima porro emilia a liguria incipiens inter appenninas alpes & padi fluēta uersus Rauennam tendit. Hec locupletibus urbibus decoratur. Placentia. s. Parma regio & Bononia, Corneliiq; foro cuius castrum Imola appellatur. Extiterunt quoq; qui Emiliam & ualeriam Nurusiamq; unam ꝓuinciam dicerent. Sed horum sententia stare non potest quia inter Emiliā & Valeriam: Nusiamq; Tuscia & umbria sunt constitutæ. De hinc undecima prouinciarū est Flaminia quæ inter Appenninas alpes & mare est adriaticum polita. in qua nobilissima urbium Rauenna / & quinq; aliæ ciuitates consistunt quæ Græco uocabulo Pentapolim appellantur. Constat autem aureliam. emiliamq; & Flaminiam a constratis uiis / quæ ab Vrbe Roma ueniunt. & ab eorum uocabulis a quibus sunt constractæ talibus nominibus appellari, Post Flaminiam. xii. Picenum occurrit habens ab austro appenninos montes ex altera uero parte adriaticum mare, hæc usq; ad fluuium pescariam pertendit. in qua sunt ciuitates, Dirmum/Asculum & pinis etiam uetusta & consumpta adria, quæ adriatico pelago nomen dedit huius habitatores cum asauinis illuc properarentur in eorum uexillo picus consedit, atq; hac de causa Picenum nomē accepit. Porro. xiii. Valeria cui est Nursia adnexa / inter umbriam & Campaniam Picenumq; cōsistit/ quæ ab

oriente Samnitum regionem attingit. Huius pars occidua quæ ab urbe Roma initium capit. Olim habet tuscorum populos & Tuscia dicta est. hæc habet urbes tibur. Carceolos: reate/ Furconem & Amiternum. regionemq; marsorum & eorum lacum qui fucinus appellatur. Marsorum quoq; regionem ideo intra Valeriã prouinciam extimo computari: quia in Catalogo prouíciarum Italiæ minime ab antiquis descripta est. Si quis autem hanc per se prouinciam esse uera ratione probauerit huius ratio ab illis sententia modis erit omnibus teněda Quartadecima Samnium inter Campaniam & mare Adriaticum Apuliamq; a Piscaria incipiens habetur. In hac sunt urbes. Theate. Aufidena, Hysernia. & antiquitate consumpta. Samnium a qua tota prouincia nominatur & ipsa harum prouinciarũ caput ditissima Beneuentum. Porro Samnites nomen accepere olim ab hastis quas ferre solebant. quas Græci sanya appellant, Quintadecima prouinciarum est Apulia, consociata sibi Calabria, intra quam est regio Sallentina: hæc ab occidente uel Aphrico habet Samnium & Lucaniam A solis uero ortu Adriatico pelago finitur. Hæc habet urbes satis opulentas, Luceriam, Sipontum Canusiũ Agerentiam, Brundusium. & Tarentum, & in sinistro Italiæ cornu. quod. L. milibus extědit aptam mercimonijs Idruntum, Apulia aũt a perditione nominat᷑. citius enim ibi solis feruoribus terræ uirentia perdunt᷑. Sextadecima prouincia Sicilia insula computatur quæ thyrreno mari seu ionio alluitur. deq; siculi ducis proprio nomine nuncupatur. quæ olim in calaritidi extremo iũcta

perhibetur italiæ, unde & una prouinciarum eius a cō-
pluribus describitur/sed per angustiam seculi diluuii lo
calis. Nam non generalis fretum illud in quo scilla est,
& caribdis scissam insulam illam reddit unde etiam urbs
nicabritidi premisso extremo in littore posita ab Eolo
rege uentorum concedente hercule condita Regiū qua
si scissum nominatur Regina quippe eolice scisso appel
latur: in qua uidelicet nobilissima: speciosissima/ seu opu
lentissima diuersarum specierum: atq; semper tyranni-
ca plurime ciuitatis fuere, e quibus egregias urbes subter
intexui, In primis primam & caput ceterarum Syracu-
sam, in qua sanctissima uirgo & martyr Christi Lucia
suis corruscat uirtutibus, Cathania qua splendidissima
Agatha atq; uirgo & martyr Christi sanctificat, Item
Tauromena. Messana: Dyane/Tyndareum Acatium/
Colan/Abesa/Refaludin: Termis/Selenus: Ponormū
Segesta/Drepanum: Lilybeon/Labodes: selinis/Tona
cum/Portum/Pltaron/Cesarea/Inna portum. Item a
superiori parte Syracusane urbis est ciuitas que dicitur
Ibia/Morganum/Centurica: Ticcon: Mestratim/No-
loma. Artera: Diuia appollinis/Sebtus. Aetna: iuxta pa
normum uero ciuitas est. Nilira/Citacia. Parapon/Pre-
stus Moturum: Acris: Mutaca/Egestia/Caripa/Hilen
Caluisana: Agrigentum &c. Porro ex alia parte iuxta p̄-
scriptam ciuitatem Panormum est ciuitas que dicit̄ her
bita Malistrata: Pracara/Augurion/Mestraton: Enna
Sicilia insula tria habet promontoria: unum quod Pe-
lorum & aspicit aquilonem cui messana ciuita proxim a
est/Secundum Pachinum. Tertium Lilibeum/& dir-

gitur in occasum: a Peloro in Pachinum milia passuum clix. a Pachino in Lylibeum. clxxvii. ab oriēte mari adriatico. Fretum autem appellatum q̄ ibi semper mare ferueat, Nam fretum est angustum & quasi feruens mare ab undarum feruore nominatum ut gaditanum uel siculum. Fretum Sicilie quod regium dicitur. Salustius tali ex causa uocata scripsit dicens. Italie olim Siciliā cōiunctam fuisse & dum esset una tellus medium spatium aut per humilitatem obruptum est aquis aut per angustiam scissum: & inde regium nominatum. quia grece abruptum hoc nomine nuncupatur, Est autem altissimum trium milium spacio Siciliam ab italia diuidēs fabulosis infame monstris, Septimadecima prouícia corsica/a duce suo corso nomen accepit que habet in longū miliaria. clx. & in latum. xxvi. e cuius subactas urbes insuli/id est marianis Colonia Iulii/Turrinium: Cœniū: Agragum. Octauadecima prouincia Sardinia que in Thyrrenis fluctibus ambitur, & Sardo eius Herculis filio nominatur/qui cum magna multitudine ad libyā est profectus. Sardiniam occupauit & ex suo uocabulo insule nomen dedit. que tenet in longum miliaria. ccxxx & in altum. clxxx. In qua plurime fuerūt ciuitates quarum urbium nomina subnexa sunt. Catalis agenorum. Sulci Sardi. Parias. Neapolis. Othoca/Tarri Bosa. Annus Agrus corni/Turtis librisonis: Colonia/Vilia/Adselola: Sacercin. Bibium. Item erga prescriptam ciuitatem caralis sunt ciuitates nora: Presidium/Castra foelicia/Ex alia quippe eiusdem Caralis parte sunt ciuitates. Assimātium/saria/sanapis/sarphat: Canganica/Custodia/Ru

briensis/Pyresse, Paurine, patyne. Ignoui. Sardinia quoq; quem apud Tymeum Sandaliotem legimus / hic Cuuiniua & apud Crispum in quo mari sita sit quos incolatum auctores habeat satis crebre dictum est, Nihil ergo attinet dicere ut Sardus Hercule norax Mercurio procreati, cum altera Lybia alter absq; Tarteso. Hispaniæ in hosce fines permeauissent a Sardo terræ a Norace Nore oppidum nomẽ datũ. Mox Aristeo regnante his ꝓximũ in urbe calari quã cõdiderat cõducto populo utriusq; sanguinis seiuges usq; ad cõgentes ad unũ morem coniugasse imperium ex insolertia nihil aspernatas. Sed & hic aristeus colaũ creat q ad id locoꝝ agros ibi incedit. Præterea & ylienses & locrenses transeamus.

Item de prouinciis Italiæ secundum quosdam philosophos.

¶Prima igitur prouinciarum Italiæ liguria est ubi constructa cernitur Mediolanus nobilissima urbs / in qua sanctissimus requiescit Ambrosius. Secũda Hystria cũ Neustria q̃ Venetiaꝝ antiqua dinolcitur. Tertia propinqua præscriptæ Liguriæ transpadinæ. ob constructam uiam a romanoꝝ & cõsule Emilio Emilia prouincia ẽ Quarta ad sinũ maris adriatici est prouincia Flaminia quæ & ipsa similiter a constructa uia per consulem Flaminium tale nomen sortita est. In hac circa potẽtissima & auctentica urbium sita consistit Rauenna/in qua requiescens præsul & martyr appollinaris. Quinta prouinciarum Italiæ & Annonica pentapolensis est / super quam regio est. quæ castellanorum appellara est ab antiquis. Sexta a maris sinu adriatici iuxta præscriptam pẽ

tapolim prouincia Picinum spolecii sausiensis est. Septima prouincia Dardensis est. Octaua coniunctam habens sibi rapigiam a superiori.i.occidentali plaga, & a superiori idest Orientali regionem salentinam quæ & Locria antiquitus dicta est. prouincia Apulia est quam alii ob nimiam fertilitatem omni copiarum Epulia pronunciant. quasi epulum idest brandium paratum omni tempore, Nona Calabria: quæ primitus ab antiquis Britamnia dicta est, ob immensam affluentiã totius delitiæ atq; ubertatis, Hæc a superiore parte sui a mare magno gallico seu thyrreno in adriaticum pertractum prouinciam habet Lucaniam, quæ autentico nomine id est Græco Leucania dicitur. Decima quippe describitur in nullo inferior dapsilitate copiarũ Apuliæ uel calabriæ, Sed magis habundantior quæ scilicet Leucania ob nitorem prospectus sui tale nomen sortita est. Vndecia prouincia Italiæ est Samnium nobilissima ut retro re redeam in qua est Beneuentus habens sibimet marsorum regionem connexam a dextro Romã euntibus latere, Duodecima est Campania uenustissima omniũ fertilissima atq; famosissima in qua est excellentior urbiũ Capua, Tertiadecima Tuscia nobilissima est, Quartadecima Nursia, Quintadecima Numãtia in qua caput totius mundi præeminet Vrbs Roma, Sextadecima Etruria: quæ & Tirsinida. Septimadecima Vmbria. Octauadecima Vintimilia ripariolum. Lunẽsis, quæ & Maritima.

Finitę totius Italiæ prouinciæ.

¶ Incipit liber de Origine Situq; & Qualitate Romanæ urbis

REmus & Romulis duo fratres fuerunt & Romam sibi ciuitatem edifficauerunt. Deinde orta est contentio inter eos ex cuius nomine uocaret ciuitas, Exierunt ergo in montem auentinũ ut ibi caperent augurium. Deinde a militibus Romuli interfectus est Remus/hinc & Roma dicitur a Romulo conditore suo,

¶ Incipit de septẽ montibus urbis Romæ

Septem montes urbis Romæ: Tarpeius/Esquilinus palatinus/Celius/Auentinus: Quirinalis: Viminalis,

¶ De aquaꝝ ductibus Romã rigantibus.

¶ Nunc nomina quorũ usibus æternæ urbis aquæ formarũ constructiõibus aduectæ sunt indicemus & claudia inuenta & adducta est Claudio Cæsare. Martia inuẽta est a Marco Aggrippa, Traiana inuenta /adductaq; est a Traiano Augusto. Tepula item a Marco agrippa inuenta deducta est. Alsiatina item inuenta perducta est a Claudio Cæsare. Alexandrina inuenta perductaq; est ab Alexandro. Virgo inuenta perductaq; ab agrippa Cesare. Drusia inuenta perductaq; a Druso. Præter hæc reperiuntur etiam indigenis nymphis quæ admiratus Virgo Eneam taliter Italia dixit. Nymphæ laurẽtes, Nymphæ genus amnibus unde est,

¶ Incipiunt regiones Vrbis Romæ cum breuiariis suis.

¶ Regio prima. Porta capena continet ædem honoris & uirtutis. Camenas. Lacum prometei & Vespasiani termas Seuerinas. & commodianas, Aream Apollinis, &

ſplenis, & calles. Vicum uitrariorum, Aream pannariā, Mutatorium Cæſaris/Balneum uolani/& mamertini, Aream carſuce / Bulinium abaſcanii/ & Anthiochiani Aedem martis/& Mineruę/& tempeſtatis/ulmenamonis/Arcum diui Veri patritii/& diui Traiani/& Druſi/ Vici.X.Aedicule X.Vico magiſtri. XLIIII. Curatores.II.Inſulæ.2250.Domos.CXX.Horrea. XVI. Balnet.LXXXVII.Lacus.LXXXI.Piſtryna.XX.cōtinea autem pedes.CCXXV.

¶ Regio ſecunda continet templum claudii.Macellum magnū.Lupanarios.Antrū Cyclopis.Cohortes.v.Vigulum.Caſtra peregrina. Caput haſtæ.Arborē ſanctā. Domū phylippi.Victiliana.Ludū matutinū & galleū. Spoliariū. Saniariū.Armamentariū.Micā aureā.Vici. vii.Aedicule.vii.Vico magr̄i.xlviii.Curatores.ii.Inſulæ. M.cccccc.Lacus lxv.Piſtrina.xv.Cōtinet autem pedes. MMcc.

¶ Regio.iii.Iſis & Serapis continet & monetam. Amphitheatrum|quod capit loca.cclxxxvii.Ludum magnū & datium.Domū bruti preſentis/ Sammū coracū / Lacū paſtoꝝ.Scolā queſtorū:& caplatorū.Thermas Ticianas:& traianas.Porticū libiæ.Caſtra miſenatiū.Vici xii.Aedicule.xii.Vico magr̄i.xlviii.Curatores.ii. Inſulas MMcccccccclvii.Domos.clx.Horrea.xviii.Balnea lxxx. Lacus.lxv.Piſtrina.xix.Continet pedes.xiiMcccl.

¶ Regio.iiii.Templū pacis continet Porticū aſſidatum auro:Vulcani areā:Bucinū:Appollinē Sandalarium: Templum telluris: Horrea: Caſtralia uigilum ſororū: Colloſſum altum pedes. ccii. habens in capite radia.vii.

singula pedũ.xxii. Metam sudantem Templũ Remi & ueneris, Aedem Iouis statoris. Viam sacram, Basilicam constantinianã, Templum faustinæ. Forum trãsitoriũ Subura, Balneũ daphnidis, Vici.viii. Ediculas.viiii. Vico magistri.xlviii. Curatores.ii. Insulas. Mccccclvii. Domos.cxxxviii. Horrea.xviii. Balnea. lxv. Lacus.lxxxviii. Pistrina.xv. Continet autem pedes.xiiiM

¶Regio quinta Exquilina cum turri, Lacum Orphei & macellum liuani, Nimpheũ diui Alexandri, Cohortes .ii. uigilum, Hortos, Palatianũ, Herculẽ, Sillanum Amphiteatrum, Castrense. Campum uiminalẽ Subager, Mineruam medicam, Isidem patriciã, Vicos.xv. Ediculas.xv. Vico magistri.xlviii. Curatores.ii. Insulas. MMMccccccccl. Domos.clxxx. Horrea. xxii. Balnea. lxxv. Lacus.lxxxviii. Pistrina.xv. Continet autem pedes. xiiiM.

¶ Regio.vi. Alta semita continet Templum Salustii & serapis, Templum flore, Capitolium antiquũ Statuam mamuri uel amoris. Templum dei quirini, Malũ punicum, Ortos salustianos, Gentẽ flauiã, Thermas dioclitianas & cõstantinianas, Decẽ tabernas, Galliana albas, Areã cãdidi, Cohortes.iii. uigilũ uicos. xvii. Ediculas.xvii. Vico magr̃i.xlvii. Curatores.ii. Insulas. MMMccciii. Domos.clxix. Horrea.xviii. Balnea.lxxv. Lacus lxxii. pistrina.xvi. Cõtinet ãt pedes. MMMMMcccccc

¶ Regio.vii. Via lata continet autẽ lacum ganymedis Cohortes primarum uigilum, Arcũ nouũ, Nimpheũ Iouis. Ediculam caprariam, Campum agrippe, Templum solis & catra Porticũ gipsiani constantini, Tẽpla duo noua spei & fortunæ, Equos tiridatis regis armeni

orũ, Fo℞ suariũ, Ortos largianos, mãsuetas, Lapidẽ ptusum, Vicos.xv.Ediculasxv. Vico magr̃i xlviii. Cu- ratores.ii.Insulas.MMMcccccccccv.Domos.cxx.Hor- rea.xxv.Balnea lxxv. Lacus.lxxvi.Pistrina.xvi. Conti- net autem pedes.xv^M lcc.

❡ Regio.viii.Fo℞ romanũ magnũ. cõtinet rostra.iii. Gẽtiũ populi Ro.Senatũ, Aureũ equũ cõstãtini Atri um mineruæ, Fo℞ cæsaris augusti, Templũ diui traia ni & columnã coclidẽ altã pedũ.cxxviii. habẽtem intus gradus.clxxxv.& fenestras.xxxxv. Cohortes. vi uigilũ Basilicã argẽtariã, Templũ cõcide, & Saturni, Vmbili cũ Rome, Teplũ saturni & Vespasianititii, Capitoliũ, miliariũ aureũ, Vicũ lugariũ, Grecostasim, Basilicã iu- liã, Templũ astro℞ mineruæ & uestæ, Horrea germa- nici, Alia agrippiana, Aquã cernentẽ.iiii. Scauros sub æde.Antrũ caci, Vicũ iugariũ. Vicũ unguẽtatiũ. Porti cũ margaritariũ Elephantũ herbarium, Vicos. xxxiiii. Ediculas.xxxiiii. Vico magistri.xlviii.Horrea.xviii. Bal nea.lxxxv. Lacus.cxx.Pistrina.xx. Continet autem pe- des.xiiii^M lxvii.

❡ Regio.ix.Circus flaminius. cõtinet stabula . iiii.Fa- ctionũ viii. Porticũ philippi: Minitias duas ueterẽ & frũ mẽtariã: Cryptã balbi: Theatra.iii.uel.iiii. Imp̃mis bal- bi: q̃ capit loca.xi^M ccccccx.Põpei: q̃ capit loca.iii^M lxxx- viii.Cãpũ martis trigariũ.Cicõias nixas Pãtheõ. Basili cã neptũni.Matidies: & martiani.Tẽplũ diui antõini: & colũnã coclidẽ altã pedes.clxxv.habẽtẽ gradus ĩtus cciii fenestras.lvi.Thermas alexãdrinas & agripinas.Porti- cũ argonautarũ: & meleagricum. Isium & serapium. Mi neruam calcidicam . Diuo℞ insula elides. Vicos. xxxv.

Aediculas.xxxv. Vico magr̃i.xlviii. Curatores.ii. Insulas MM.cclxxxviii. Domos.cxl. Horrea.xxv. Balnea.lxvi. Pistrina.xx. Continet autem pedes.xxxii Mccccc.

❡ Regio.x. palatium cõtinet & casam Romuli. Aedem matris domini. Appolinis: Saminsi: Pentapilũ. Domũ augustianam & tiberianam, Auguratorium, Areã palatinam. Aedem iouis uictoris. Domum dionysii. Curiã ueterem: Fortunam respiciẽtem septizonium: Diui seueri: Victoriam germanam: Lupercal: Vicos.xx. Aediculas.xx. Vico magistri.xlvii. Curatores.ii. Insulas. MM cccccccxlii. Domos.lxxxviiii. Horrea.xlviii. Balnea. xliiii. lacus.lxxxx. Pistrina.xx. Cõtinet aũt pedes. xi Mccccccx.

❡ Regio xi. circus maximus. qui capit loca. ccclxxxv. cõtinet autem Templum solis & lunæ. aedem matris deũ Iouis arbitratoris. xii. portas: Templũ Mercurii: Cererẽ Ditem patrem: Portam trigeminam: Apollinem cœlũ respicientem Herculem oliuarium, Velabrum fortuniũ Arcum diui constantini, Vicos. xviiii. Ediculas. xviii. Vico magistri xviiii. Curatores.ii. Insulas. MMcccccccl. Domos.lxxxviiii. Horrea.xvi. Balnea.xv. lacus.lxxxviii. Pistrina.xviii. Continet autem pedes.xi Mccccc.

❡ Regio xii. Pistrina publica cõtinet Aream radicariam Viam nouam: Fortunam: Mammosa: Isidem ante nodariam: Aedem bonæ deæ sub saxane: Dinum delphini Termas antonianas.vii. domos parthorum: Campum lanatarium: Domum cilonis: Cohortes.iiii. uigilum/domum carnificis, Priuata adriani, Vicos. xvii. Ediculas. xvii. Vico magistri.xlviii. Curatores.ii. Insulas MMcccclxxxviii. domos.cxiii. Horrea.xx. balnea xliiii. lacus.lxxxix

viiii.Pistrina.xx. Continet autem pedes. XIM.
¶Regio.xiii.Auentinus continet armilustrium: Templū dianæ, & mineruæ:Nymphetria, Termas syras, & decianas, Doloceum, Priuata traiani, Mappam auream platonis, Horrea galbæ, & aniceriana, Porticū fabariū, Scala cassii, Forū pistoriū, Vicos.xxxv.Ediculas.xxxv Vico magrī.xlviii.Curatores.ii.Insulas.iiMcccclxxxviii. Domos.clxii.Horrea.xxxv. Balnea.lxiiii. Lacus.lxxxiii. Pistrina.xx.Continet autem pedes. xviiiM.
¶Regio.xiiii.transtiberim Cōtinet Gaianū, Frigionū Naumachias, & uaticanū:Ortos domitianos, Ianiculū Molinas, Balneum ampelibis priscidiane Statuā ualertanam:Cohortē. vii. uigilum: Caput gorgonis, Fortis fortunæ, Coriariam septimana, Herculem cubantem, Campū brutianū, & codetanū Ortos gete, Castra lecticarioꝝ, Vicos.lxxxix.Ediculas. lxxxviii. Vico magrī. xlix.Curatores.iii.Insulas. iiiiMccccv. Domos.cl. Horrea.xxii.Balnea.lxxxv.Lacus.clxxx.Pistrina.xxiiii.Continet autem pedes.xxxiiiMccccxxxviii.
¶Bibilothecas.totius Romæ urbis.xxiiii.
¶Obeliscos totius Romæ.vi.inarco maximo duos/ minor habet pedes. lxxxviii. maior uero pedes. cxxii.In uaticano unū altū.pedes.lxxii.In cāpo martio unū altū pedes.lxxii.in Mauseolo Augusti ii. altos singulos pedes.xliii.
¶Pontes.viii.Elius, Emilius, Aurelius, Tarpeus, palatinus, Esquilinus: Vaticanus, Ianiculensis.
¶Campi.viii. Viminalis, Agrippæ, Martis, Codetanus, Octouius, Pecuarius, Lanatarius, Brunianus,

¶ Fora.xi.Rom.magnũ:Cæsaris Augusti, Neruæ Traiani. Anthenoba di.Boariũ.Pistoriũ Gallorum Rusticorum
¶ Basilice.x.Iulia, Vlpia Pauli, Vestiaria, Neptũii, Matidies, Martianes, Vascellaria, Floscellaria, Constãtiniana. Therme.x. Traianæ, Titianæ, Agrippianæ, Syrianæ, Cõmodianæ, Seuersianæ, Antõianæ. Alexãdrinæ Dioclitianæ, Detianæ, Costatinianæ.
Aquæ.xix. Traiana. Ania. Actica. Martia. Claudia. Herculea. Cerulea. Iulia. Augusta. Appia. Algẽtiana. Cimimia. Sabatina. Aurelia. Damnata uirgo. Tepula. Seueriana. Antoniana. Alexandrina.
Viæ.xxviii. Traiana. Appia. Latina. Lauicana. Prenestina Tiburtina. Salaria. Numẽtana. Flaminea. Emilia. Claudia. Valeria. Annia. Aurelia. Campania. Hostiẽsis. Laurẽtina. Ardeatina. Setina. Tiberina. Quintia. Cassia. Gallica. Cornelia. Triũphalis. Patinaria. Asinaria. Cimina.
Capitolia.ii. Circi.ii. Amphiteatra.ii. Colossi.xii. Colũnæ coclides.ii. Macelli.ii. Theatra.iii. Ludi.iiii. Naumachiæ.v. Nymphea.xi. Equi.xxii. Dei aurei.lxxx. Eburnei.lxiiii. Arcus marmorei.xxxiiii. Edicule.cccxxiiii. Vico magistri cccccclxxiii. Curatores.xxviiii. Insulæ per totam urbem xlviMcccccccii. Domus. Mccccccclxxxxvii. Horrea.cclxxxxi. Balnea.ccccccccclvi. Lacus.i. Puteos.ccclii. Officine pistorie.ccliiii. Lupanaria xlv. Latrinæ. publicæ.cxliiii. Cohortes pretoriæ.x. Vrbanæ.liii. Vigilum.vii. Simul.xxi. Quorum sunt excubitoria.xiiii. Vexilla communia.ii. Castra equitũ.singulariorum.ii. Peregrinorum. misenatium Rauennatiũ. Tabelliorum, lecticariorum, Victimariorum, Silicariorum, Mensæ oleariæ. MMccc.

De ſeptem mirabilibus orbis & Vrbis Romę.

RBis mirabilia multa ſunt: e quibus ſeptē principalia ſpectacula ut ſic dicam breuiter ſcribam cum aliis ſeptem mirabilibus Vrbis nouę & ueteris. Primum quidem ſpectaculū & admirabile opus orbis terraꝝ hr̄ magna ciuitas Thebarum ęgyptiaca .c. portarum, de q̄. Gre. nazanzenus & Kyriacus anconitanus mentionem fecerunt.

❡ Secundū uero ſpectaculū Babylonis mœnia quae Semiramis Regina potētiſſima ex fictilibus cōfecit, & bitumine: Quæ quidē ciuitas in circuitu habebat menſurā ſtadioꝝ. cccexc altitudine muroꝝ cubitorū. cc. latitudine ueto. l. fuiſſe cōſtat. Tertiū quidē egregiū illud in Karia ſepulcrū q̄ Mauſolo eiuſdē loci Dn̄o uxor eius maximū uariūq̄ in ſculpturis ornatiſſimum marito & ſibi poſuit ac dicauit. Quartū aūt ingētes pyramides ęgypti: de quibus plinius multa ſcripſit. Quintū deniq̄ celeberimus & admirabilis erat. Colloſus. æneus in Rodo cubitorum. DC. Sextum uero erat Capitoliū ipſum in Vrbe, cum aureis ſtatuis, & aris multis.

Septimū & ultimū celeberrimū illud in Cyzico Hadriani delubrū: q̄uis nōnullis placeat. Epheſinæ Dianæ Tēplum fuiſſe á tota Aſia conſtructum. ſed meo iudicio illius admirabile fuiſſe iudico & ſeptem pręedicta ſuperaſſe hoc eſt noui orbis inuentio, in quo & gentes diuerſę et infinitę inſulę, & loca incognita á tua maieſtate ad inuētta ſunt, de quibus deo dante alias multa ſcribam ad honorem dei, & ſalutem animarum, & conſolationem tue regię maieſtatis, & nouarum gentium q̄ ſub tuo trāq̄llo & aureo imperio conſiſtunt. Nunc autem de. VII mirabi-

libus Vrbis.Ro. tractandum est.

Aqueductus Claudii.

Primū admirabile opus ueteris urbis Romę erat. Aquæductus Claudii.i.s.n.est quem a porta Neuia ad Lateranensem basilicam: & inde per Celii montis dorsum ad Auētinum montem perductum fuisse a Cassiodoro mōstratur. Erogata in id opus talētum quingenta sexaginta milia Iulius.n.frōtinus ait. Hii sunt arcus altissimi sublevati/in quibusdam locis pedum centum & nouem: ut in mirabilibus Vrbis prędictæ scripsi. Alios aquæductus omitto. Erant.n.omnes tēporibus Diocliciani imperatoris decem & nouem, teste Ruffo/qui frontino posterior fuit. Secundum uero notandum & admirabile opus erat Termarum Dioclitiani/opus in prouinciarū modū extructū, inter Basilicā diuę marię maioris, & ecclesiā sanctę Susanę. Diocletianus.n.impator. cxl. xpianorū milia ad id opus pluribus annis in modū seruitii addixit: Omitto Termas Antonianas,& Titianas: quæquidē omnes pmę & principales erāt.xii. Tertiū notandū erat Forū Neruæ impatoris cū eius circūstantiis: qd qdē Forū transitoriū dicebatur: qd a Traiani ad alia fora trāsibatur/ut dhuc uestigia palatii & colūnarū demōstrāt. Dicit.n. Spartianus statuas lacosas uel pedes tres nudas uel equestres diuis impeatoribus inforo diui Neruæ qd transitoriū dicitur locabat omnibus cū titulis,& colūnis æreis/quæ gestorū ordinē continerēt. Omitto forum Cęsaris/& forum Romanum: erant.enim.numero.xvii. Quartum notādum erat palatium maius in monte palatino/in quo erant areæ multę/& statuę pulcherrimę, cum egregia biblioteca/& alia multa ædificia sumptuosa, ut ipsa uestigia denotant.

DE septem mirabilibus orbis & urbis Rome.

Quintum opus admirabile fuit Pantheon cũ eius cir/ cumstantiis & porticu M. Agrippę in quo templo erant statuę aureę & marmoreę, & incrustationes diuersorum marmorum: omitto statuas eburneas & argẽteas, in auribus namq; Veneris statuę erat unio maximę taxationis, quæ olim Cleopatrę reginæ fuerat, quæ uno austu centies sextertium in cęna Antonii ebibit resolutis inuase præciosis Margaritis. Tegmen testudinis ipsius templi fuit ex laminis non plũbeis, ut nũc, sed argenteis, quas laminas cum aureis uasis substulit Cõstantinus nepos Eraclii ueniens ad urbem, omitto alia multa ibidem notanda, ut in stationibus, & in mirabilibus scripsi. Sextũ notandum erat, ędificium Collossei. i. Amphiteatri Titi & Vespasiáni: quod quidem opus notissimum in media urbe, miro lapide tiburtino extructum. Domitianus perfecit, cum incrustatione intrinsecus & extrinsecus, cum signis, & in singulis supioribus arcubus erãt statuæ marmoreæ, sub tanto ædificio sunt eloacę, adeò ut pars & maximã ędificii sustineatur a Cloacis, in quo loco erant duo fontes, ex quibus aqua purissima ad turbam recreandã procedebat, & alia multa, ut in mirabilibus dixi. Septimum & ultimum opus admirabile erat, moles Hadriana, cum põte coniuncto, quæ omnia Helius Hadrianus imperator natione hispanus construxerat in uaticano, in qua mole duplex ordo ingẽtiũ colũnaꝝ erat suppositus.

Quarum nomina sunt hæc.

Hec ſunt ſeptem Ciuitatum principalium Italię.

Roma ſancta. Venetiarum urbs diues.
Neapolis amęna. Florentia pulcra.
Genua potens. Mędiolanum magnum.
Bononia pinguis & mater ſciētiarꝝ.
Nomina VII. ſapientum ſunt hæc. ſ.
Solon/Chilon/Pithacus/Bias/
Cleobolus, & Periander, De quibus Laertius multa ſcripſit.
Nomina ſeptem Regum Romanorum, ſunt hæc.
Romulus/ NumaPompilius/ Tullus Hoſtilius.
Ancus Martius/Lutius Tarquinius/Seruius Tullius/& Tarquinius ſuperbus./
De numero ſeptēnario multa in opuſculo. xv. p̄s. grad. & de numer. ſcripſi.
Reſponſa Sybillę romanis data in foliis ſcripta. ſ.

FINIS.

VICTORIS DE RE//
gionibus urbis Romæ
Libellus unicus,

Regio prima.porta Capena,

Vicus & ędis camenarum
Vicus Drusianus,
Vicus sulpiti ulterioris,
Vicus sulpiti citerioris
Vicus fortunæ obsequentis,
Vicus pulueratius,
Vicus honoris & uirtutis
Vicus trium ararum,
Vicus Fabriti,
Aedis martis,
Aedis Mineruæ,
Aedis tempestatis,
Area apollinis
Area spei,
Area galli siue thalli siue gallie
Area pinaria
Area carsuræ,
Lacus promothei
Lacus uispasiani uel uespasiani
Balineum torquati,
Balineum uectii bolani
Balineum mamertini
Balineum abascantiani
Balineũ anthiochiani
Thermæ seueriane.
Thermæ commodianæ,
Arcus diui ueri parthici,
Arcus diui traiani,
Arcus drusi,
Mutatorium Cæsaris
Almo fluuius,
Vici nouem,
Ediculæ, decem,
Vicomagr̃i, triginta sex,
Curatores, duo,
Denunciatores, ii,
Insulæ, iiii, mil.cel
Domus, cxx,
Horrea, xiii,
Balineæ priuatæ.lxxxii,
Lacus, lxxxiii.
Pistrina.xx.
Regio in ambitu continet pe
des.xii.mil.ccxx. ii

Regio.ii.cœlimontium
Templum claudii..
Macellum magnum.
Campus martialis,
Lupariæ.
Antrum ciclopis.
Castra peregrina,

Caput aphricæ,
Arbor ſancta,
Domus philippi,
Domus uectiliana,
Regia tulli Hoſtilii tẽplũq; q; is ĩ curiam redegit ordini a ſe aucto ideſt patribus mino- rum gentium,
Manſiones albanæ.
Mica aurea,
Armamentarium,
Spolium Samarium,
Ludus matutinus,
Ludus gallicus,
Cohortes quinq; uigilum,
Vici.vii.
Aediculæ.viii.
Vicomagiſtri. xxviii.
Curatores, ii,
Denunciatores duo,
Inſulæ, iii. Mil.
Domus.cxxxiii,
Horrea.xxiii.
Balineæ priuatæ, xx.
Piſtrina.xii.
Regio in ambitu continet pe des, xii, Mil, cc,

Regio.iii.

Iſis & ſerapys moneta,
Amphitheatrum quod capi loca.lxxxvii.Mil,
Ludus magnus,
Ludus dacicus
Domus bryttiana.
Samſum coragium.
Prætura præſentiſſima.
Thermæ titi cæſa. Augu
Thermæ Traiani cæſa, augu
Thermæ Philippi cæſa, augu
Lacus paſtoris,
Schola queſtorum.
Schola capulatorum.
Porticus liuia.
Caſtra miſenatium,
Subura,
Vici octo,
Aediculæ.octo,
Vicomagiſtri, xxiiii
Curatores duo.
Denunciatores duo,
Inſulæ.ii.Mil.Dcclvii,
Domus, clx,
Horrea.xviii,
Balineæ priuatæ.lxxx,
Lacus. lxv,
Piſtrina.xii,
Regio in ambitu continet pe des.xii.Mil.cccel.

Regio.iiii

Templum Pacis
Templum Remi,
Templum Veneris,
Templum Faustinæ,
Templum telluris.
Via sacra
Basilica Constantini,
Basilica Pauli Aimilii,
Sacriportus,
Forum transitorium,
Balineum Daphnidis,
Porticus asidata,
Area uulcani cũ uulcanali ubi lotos a romulo sata, in qua area sanguine p biduũ pluit
Buccina aurea .uel buccinum aureum,
Apollo sandalarius,
Horrea cartharea uel tastaria uel Testaria,
Sororium tigillum.
Colossus altus.cii. & semis / habens incapite radios se ptem singuli pedum, xxii & & semis,
Meta sudans,
Carinæ,
Domus Pompeii.
Auita ciceronum domus,
Vici octo,
Aediculæ octo.
Vicomagistri.xxxii.
Curatores, duo.
Denunciatores, ii,
Insulæ, ii, Mil.Dcc.lvii.
Domus, cxxxviii.
Horrea. viii.
Balineæ priuate.lxxv,
Lacus, lxxviii,
Pistrina.xii,
Regio in ambitu continet pe des.xiii.Mil,

Regio, V,

Exquilina cũ turri & colle Viminali,

Lacus promotei,
Macellum Liuiani,
Nympheum diui alexandri,
Cohortes, vii, uigilum,
Aedis Veneris Erycinæ ad portam collinam
Horti p'aciani uel plautiani,
Horti Mecenatis,
Regia serui Tullii.
Hercules sullanus,
Amphitheatrum castrense,
Campus exquilinus & lucus.

Campus uiminalis sub agere
Lucus petelinus
Templum iunonis lucinæ
Lucus fagutalis,
Domus aquilii iureconsulti
Q.Catuli &.M.crassi
Ara iouis uiminei,
Minerua medica.
Isis patricia:
Lauacrum agrippinæ
Thermæ olympiadis
Vici.xv.
Ediculæ totidem.
Vicomagistri.lx,
Curatores duo.
Denunciatores duo,
Insulæ.iii,mil.Deccl
Domus.clxxx.
Lacus,lxxix,
Horrea.xxiii,
Balineæ priuatæ,lxxv,
Pistrina duodecim,
Regio in ambitu cōtinet pe-
des,xv,mil.Decce,
Regio,vi.altasemita.
Vicus bellonæ,
Vicus mamuri,
Templum salutis in colle
Quirinale.

Templum serapæum.
Templū apollinis & clatræ
Templum floræ & Circus,
Floralia.
Capitolium uetus,
Diuus Fidius in Colle,
Forum salusti.
Fortuna publica in colle,
Statua mamuri plumbea
Templum Quirini,
Domus attici.
Malū punicum ad quod do-
mitianus,DD,Tēplū gen-
tis flauiæ & erat domus sua,
Horti Salustiani,
Senatulum mulierum,
Thermæ diocletianæ.
Therme Constantinianæ
Balinea Pauli.
Decem tabernæ,
Ad Gallinas alba.
Area calidii,
Cohortes.iii.uigilum,
Vici duodecim,
Ediculæ sedecim,
Vicomagistri.xlviii.
Curatores duo,
Denunciatores duo,
Insulæ,iii.mil.D.V.

Domus,cxlv,
Horrea.xviii,
Balineæ priuatæ,lxxv,
Lacus. lxxvi,
Pistrina duodecim.
Regio in ambitu continet pedes xv.mil.D,c,

Regio,vii.uialata,

lacus Ganymedis,
Cohortes septẽ uigilum /aliter primorum uigilum,
Arcus nouus,
Nymphæum Iouis,
Aedicula capraria.
Campus agrippæ.
Templum Solis,
Casta gẽtiana aliter gipsiana,
Porticus Constantini.
Templum nouum spei,
Templum nouum fortunæ,
Templum nouum quirini,
Sacellum genii sangi,
Equi ænei Tiridatis
Forum suarium,
Forum archemorium,
Horti largiani.
Pila tyburtina,
Ad mansuetos.
Lapis pertusus,
Vici.decem.
Vicomagistri.quadraginta,
Curatores duo.
Denunciatores duo,
Insulæ.iii.Mil.ccclxxxv.
Domus centum uiginti,
Horrea.xxv,
Pistrina.xvi.
Balineæ priuatæ.lxxv,
lacus.lxxvi.
Regio in ambitu continet pedes xii.Mil.dcc.

Regio.viii. forum Romanum

Rostra populi Romani.
Aedis uictoriæ cum alia ædicula uictoriæ uirginis.dd, a Portio Catone.
Templũ iulii Cæsaris in foro
Victoriæ aureæ statua in templo Iouis opti.max,
Ficus ruminalis & lupercal uirginis,
Columna cũ statua, M.ludii
Græcostasis,
Aedis opis & saturni in uico iugario.
Miliarium aureum
Senatulum aureum,

Pila oratia. ubi tropea locata nuncupantur curia
Templum castorum ad lacū iuturnæ,
Templum concordiæ,
Equus æneus domitiani
Atrium mineruæ,
Ludus aimilius,
Iulia porticus.
Arcus fabianus,
Puteal libonis,
Iani duo celebris mercatorū locus,
Regia numæ
Templum uestæ,
Templum deum penatium
Templum Romuli,
Templum Iani,
Forum Cæsaris,
Stationes municipiorum
Forum augusti cum æde martis ultoris,
Forum traiani cum templo & equo æneo & columna cochlide quæ est alta pedes, cxxviii, habetq; intus gradus. clxxxv. fenestellas. xlv,
Cohortes sex uigilum,
Aedicula concordiæ supra græcostasin,
Lacus curtius,
Basilica argentaria,
Vmbilicus urbis Romæ
Templun Titi & uespasiani
Basilica Pauli cum phrigiis columnis,
Ficus ruminalis in comitio ubi & lupercal,
Aedis Veiouis inter arcem & capitolium prope asylum
Vicus ligurum,
Apollo translatus ex Apollonia a luculo trigīta cubitum
Delubrum mineruæ,
Edicula iuuente,
Porta carmentalis uersus circum flaminium:
Templum Carmentæ,
Capitolium ubi omnium deorū simulacra celebrantur
Curia calabra ubi pontifex minor dies pronunciabat,
Templum iouis opti. Maxi.
Aedis iouis tonantis ab augusto. D. D. in cliuo capitolio
Signum iouis imperatoris A præneste deuectum,
Asylum,

Templum uetus Mineruæ,
Horrea germanica,
Horrea agrippina,
Aqua cernēs quattuor scaros
Forum boarium,
Sacellū pudicitiæ patriciæ,
Aedes herculis uictoris duæ:
altera ad portā trigeminam
altera in foro boario cogno-
mine rotūda & parua,
Forum piscarium.
Aedis matutæ/
Vicus iugarius idē & thurari⁹
ubi sunt aræ opis & Cereris
cum signo uortumni,
Carcer imminens foro a tullo
hostilio edificatus media ur-
Porticus margaritaria (be
adi litterarii,
Vicus unguentarius,
Aedis uortumni ī uico thusco
Elephantus herbarius.
Vici, xii.
Aediculæ totidem.
Vicomagr̄i. xlviii.
Curatores duo.
Denunciatores duo.
Insulæ.iii, Mil. Decclxxx,
Domus, cl.

Balineæ priuatæ.lxvi.
Horrea. xviii.
lacus, cxx,
Pistrina.xx.
Regio in ambitu continet pe
des.xii.Mil.Decclxvii.

Regio.ix,

Circus flaminius,
Stabula, iiii.factionum,
Aedis antiqua apollinis cum
lauacro.
Aedis Herculi magno custo-
di Circi flaminii.
Porticus philippi,
Aedis uulcani ī circo flaminio
Mimitia uetus,
Mimitia frumentaria.
Porticus corinthia.CN, octa
uii que prima duplex fuit.
Crypta balbi.
Theatrum Balbi.Capit loca,
xxx.Mil.xcv.cl. Cæsar de-
dicauit/& appellatur a Vi-
cinitate.
Iuppiter pompeianus,
Theatrum Marcelli, Capit
loca.xxx.Mil.ubi erat aliud
templum iani.
Delubrum.CN.domitii

Carcer.clx.uirum,
Templum Bruti Gallaici.
Villa publica ubi primũ populi census est actus in campo marrio.
Campus martis.
Aedis Iuturnæ ad aquam uirgineam.
Septa trigaria.
Equiria,
Horti lucullani.
Fons scipionum,
Sepulchrum augustorum,
Ciconiæ nixæ.
Panteon,
Theatrum Pompei.
Basilica macidii,
Basilica martiani,
Templũ diui antonii cum cochlide colũna q̄ est alta pedes.clxxv.habet intus gradus.ccvi.& fenestellas,lvi,
Thermæ Hadriani.
Thermæ Neronianæ que postea Alexandrinæ.
Thermæ agrippæ:
Templum boni euentus.
Aedis Bellonæ uersus portã carmentalem ante hanc ædẽ columña index belli inferendi.
Porticus argonautarum.
Meleagricum.
Iseum.
Serapeum.
Mineruium.
Minerua Chalcidica.
Insula phelidii siue phelidis,
Vici.xxx,
Aediculæ totidem.
Vicomagistri.cexx.
Curatores,ii,
Denunciatores duo.
Insulæ,iii,mil. Dcclxxxviii,
domus,cxl,
Balineæ priuatæ.lxiii.
Horrea.xxii.
Pistrina.xx.
Regio in ambitu habet pedes.xxx.mil.ccccc

Regio.x. Palatium

Vicus padi,
Vicus Curtarum.
Vicus fortunæ respicientis
Vicus Salutaris.
Vicus apollinis,
Vicus insulsq; diei.
Roma quadrata.

edis iouis ſtatoris
aſa Romuli,
rata Bacchi ubi fuerunt Ae
des uitruuii fundani,
ra febris,
emplum fidei,
edis matris deum huic fuit
conterminum delubrum ſo
ſpitæ Iunonis
omus Ceioniorum,
uelia,
uis cœnatio.
edis Appollinis ubi lichni
pendebant inſtar arboris
mala ferentis,
edis deæ uitiplacæ in pala
ibliothecæ,
edis rhamnuſiæ,
entapylō Iouis arbitratoris.
omus auguſtana.
omus Tyberiana,
edes imperii Romani.
uguratorium,
d mammeam. hoc eſt die
tæ mammeæ,
ra palatina,
edis Iouis uictoris,
omus dyoniſi,
omus. Q. Catuli,

Domus Ciceronis,
Aedis diiouis,
Velia,
Curia uetus,
Fortuna reſpiciens,
Septizonium ſeueri,
Victoria germaniciana,
Lupercal.
Vici, vi,
Aediculæ totidem,
Vicomagiſtri. xxiiii.
Curatores. ii.
Denunciatores duo.
Inſulæ. ii. Mil, Dcxliiii.
Domus, lxxxviii.
Lacus, lxxx,
Horrea. xlviii.
Piſtrina, xx.
Balineæ priuatæ, xxxvi,
Regio in ambitu habet pe
des. xii. Mil, Dc.

Regio. xi.

Circus Maximus,

Circus maximus q capit loca
cclxxxv. Mil. xii, portæ
Templum Mercurii.
Aedis ditis patris,
Aedis cereris,
Aedis ueneris opus Fabii

Gurgitis,
Aedis Portumni ad pontem
Aimilii olim sublici.
Porta Trigemina.
Salinæ,
Apollo cælispex.
Aedis portumni.
Hercules oliuarius,
Ara maxima.
Templum Castoris,
Aedis cereris,
Aedispompei
Obelisci.ii.iacet alter,altere=
Aedis Murciæ (ctus.
Aedis consi subterranea.
Forum olitoriũ in eo colũna
est lactaria ad quã infantes
lacte alendos deferunt.
Aedis pietatis in foro olitorio.
Aedis iunonis matutæ.
Velabrum maius,
Vici,viii,
Aediculæ totidem,
Vicomagistri.xxxii.
Curatores duo.
Denunciatores,ii,
Insulæ,M.Dc,
Domus,lxxxix.
Balineæ priuatæ,xv.
Horrea.xvi.
Lacus.lx.
Pistrina,xii.
Regio in ambitu habet ped
xi.Mil.D,

Regio.xii.

Piscina Publi.

Vicus Veneris almæ.
Vicus piscinæ publicæ,
Vicus dianæ.
Vicus ceios,
Vicus triari.
Vicus aquæ salientis.
Vicus laci tecti.
Vicus fortunæ mamosæ,
Vicus Colapeti pastoris,
Vicus portæ radusculanæ
Vicus portæ neuiæ,
uicus uictoris,
Horti Asiniani,
Area radicaria,
Caput uiæ nouæ,
Fortuna Mammosa,
Isis antenodoria
Edis bonæ deæ subsaxanæ,
Signum delphini,
Thermæ anthonianæ.
Septem domus parthorum
Campus lanatarius

omus, Chilonis,
Cohortes trium uigilum.
Domus Cornificii,
Priuata hadriani,
Vici.xii.
Aediculę totidem,
Vicomagistri. xlviii.
Curatores duo.
Denunciatores duo.
Insulæ.ii.Mil.cccclxxxvi,
Domus, c.xiiii.
Balineæ priuatæ.xliiii.
Lacus, lxxx.
Horrea, xxvi,
Pistrina.xx,
Regio in ambitu habet pedes
xii.Mil.

Regio, xiii.
Auentinus,

Vicus Fidii,
Vicus Frumentarius,
Vicus trium uiarum,
Vicus Ceseti,
Vicus ualeri,
Vicus laci miliarii.
Vicus fortunati
Vicus capitis canteri,
Vicus trium alitum,
Vicus nouus,
Vicus loreti minoris,
Vicus armilustri,
Aedis Consi,
Vicus columnæ ligneæ.
Minerua in auentino,
Vicus materiarius,
Vicus mundiciei,
Vicus loreti maioris, ubi erat
uortumnus,
Vicus fortunæ dubiæ.
Armilustrum,
Templum lunæ in auentino/
Templum commune Dianæ.
Thermæ uarianę.,
Templum libertatis,
Doliolum,
Aedis bonæ deæ in auentino.
Priuata Traiani,
Remuria.
Atrium libertatis in auentio.
Mappa aurea,
Platanon,
Horrea aniceti/
Scalæ Gemoniæ,
Porticus fabaria,
Schola Cassii,
Templum Iunonis Reginæ
á Camillo, D, D, ueiis captis.
Forum pistorium,

Vici.xvii,
Aediculæ totidem.
Vicomagiſtri.lxxiiii.
Curatores duo.
Denunciarores duo.
Inſulæ.ii.Mil. cccclxxxviii.
Domus.ciii.
Balineæ priuatæ.lxiiii.
Lacus,lxxviii.
Horrea.xxvi.
Piſtrina.xx.
Regio in ambitu habet pedes.xvi, Mil.cc.

Regio.xiiii.
Tranſtiberim.

Vicus Cenſori.
Vicus gemini,
Vicus roſtrati,
Vicus longi aquile,
Vicus ſtatuæ ſiccianæ.
Vicus Quadrati,
Vicus raciliani maioris.
Vicus raciliani minoris,
Vicus ianuclenſis.
Vicus bructanus,
Vicus larum ruralium.
Vicus ſtatuæ ualerianæ.
Vicus ſalutaris,
Vicus pauli
Vicus ſex.lucei,
Vicus ſimi publici,
Vicus patratilli,
Vicus laci reſtituti,
Vicus Saufei,
Vicus Sergi,
Vicus Ploti.
Vicus uberini,
Gaianium,
In inſula aedis iouis & Aeſculapii ,&
Aedis Fauni,
Naumachiæ,
Corniſce . Vaticanius,
Hortus domitii,
Ianiculum,
Mamæ ſacellum,
Balineum anipelidis,
Balineum priſciliani.
Statua ualeriana
Statua ſicciana,
Sepulchrum Numæ,
Cohortes ſeptem uigilum.
Caput gorgonis,
Templum fortis fortunæ.
Area ſeptimiana.
Ianus ſeptimianus.
Hercules cubans,
Campus brutanus.

Campus Codetanus,
Horri Getæ,
Castra lecticariorum.
Vici.xxii.
Aediculę totidem,
Vicomagistri.lxxxviii.
Curatores:duo.
Denunciatores duo.

Insulæ,iiii,Mil,ccccv,
Domus,cl.
Balineæ priuatæ.lxxxvi.
Lacus,clxxx.
Horrea.xxii.
Pistrina,xxii.
Regio in ambitu habet pedes xxxiii.Mil.ccccl xxxviii,

Senatula Tria. Vnum inter capitolium & forum ubi magistratus cum magistratibus deliberant. Alterum ad portam capenam. Tertium citra ædem bellonæ in circo flaminio ubi dabatur senatus legatis quos in urbem admittere nolebant. Quartum senatulum matronarum in quirinale Antoninus Pius Bassiani filius fecit.

Bibliothecæ undetriginta publicæ,ex iis præcipue duę Palatina & Vlpia.

Obelisci magni sex;duo in circomaximo. maior ē pedum.cxxxii, Minor pedum, lxxxviii. & semis , unus in uaticano pedum.lxxii,unus in campo martio pedũ. lxxii. duo in mausæolo Augusti pares singuli,pedum.xlii, & semis, Obelisci parui.xlii.in plerisq; sunt notę ægyptiorum.

Pontes octo,

Moluius/Aelius/uaticanus:Ianuclensis. Fabricius:Cestius Palatinus:Aimilius qui ante sublicius.

Campi.viii.

Viminalis/Exquilinus/Agrippæ:Martius/Codetanus/Bructanus/Lanatarius/pecuarius,/unus ultra Tyberim campus uaticanus extra numerum.

Fora,.xvii

Romanum quod dicitur magnũ Cæsaris Augusti:boariũ/Transitorium/Holitorium.Pistoriũ:Traiani: Aenceobarbi:suariũ.Archemorium/Diocletiani.Gallorum : Rusticorum.Cupedinis/Piscarium/Sallusti,

Basilice,xi,

Alpia /Pauli/uestini/Neptumnii/Macidii/Martiana/ uastellaria.Floselli/Sicimini:Cõstãtiniana:Basilica Portia a portio Catone facta.

Thermæ.xii.

Traiani:Titi:agrippæ/Siriacæ/Commodianæ / Seuerianæ/Antonianæ: Alexandrinæ.quæ Neroniane, Diocletianæ:Decianæ/Constantiniane/Sept mianæ,

Iani, per oĩs regiones incrustati& adornati signis duo precipui ad arcum Fabianum superior inferiorq;,

Aquæ,xx.

Appia.Martia/uirgo/Claudia/Herculanea/Tepula.Dãnata/Traiana:Annia/Halsia siue Halsientena que augusta:Cerulea:Iulia/Algentiana:Ciminia/Sabbatina/Aurelia.Septimiana/seueriana/Antoniana, Alexandrina.

Viæ, xxix.

Appia/Latina,/labicana/Campana.Prenestina/Tiburtina/collatina:Nomẽtana q̃ figulẽsis.salaria: Flaminia : aimilia/Claudia:ualeria:Ostiẽsis:laurẽtina/ardeatia:setina: Q uĩtia:Gallicana/Triũphalis:Patinaria:Ciminia:cornelia:Tiberina:aurelia:Cassia/Portuẽsis/Gallia: laticulensis Capitolia.ii.uetus & nouum.amphitheatra duo. Colossi ii.Colũne coclides.ii.Macella.ii.theatra.iii.ludi.v.naumachie.v. Nymphea.xi.Equi enei inaurati.xxiiii.Equi ebur nei.xciiii.tabule signa sine numero.arcus marmorei,xxxvi

Lupanaria.xlv.Latrine publice.cxliiii,cohortes pretorie.x cohortes urbane.iiii.cohortes uig.vi.excubitoria.xiiii.uexilla.ii.cõmunia castra peregrina.castra misenatium. Castra tabellariorũ.castra.lecticariorũ.castra uictimariorum. castra salgamariorum,castra salicariorum/castra equitũ singulorum.ii.Mense olearie .xxiiii.Mil.

Hiacynthus arpinas.

Iacebat inter Publius blatas situmq;
Et barbaramimprobamq; soricum famem
Heu Roma quantũ amiserat decus.flebãt
Delubra/colles/porticus/basilicę.
V icitinsulę/arcę/lacusq;.debere
Fatetur ergo uindici Iano quantum
V rbs publio.ecce restitutus hispidus/
Ignotus/horridus/tenebrosus, lacer,
Et ulcerosus ante qui fuit, Victor.

¶Explicit,P,Victor.

Pomponius Lętus de uetustate urbis ex Publio uictore & Fabio,

Amphitheatrum.

N media urbe amphitheatrum incohatum a uespasiano/perfectum a Domitiano,cum incrustatione intrinsecus & extrinsecus,cum signis, & i singulis superioribus arcubus erãt statuæ marmoreæ. Illic fiebãt ludi. Sub tanto ædificio subsunt cloacæ,adeo,ut pars ædificii susti

neatur á cloacis. Ab latere ædificii uersus septemtrioné & orientem erat uia publica, strata lapidibus quadratis & magnis, Amphitheatrum nunc appellatur Collosseum á colosso qui ibi erat. Est autem Calossus magna statua, quãdo ludi fiebant, ædificium lintheis operiebatur,

Busta gallica,

Post Capitolium inter septentrioné & Orientem est locus appellatus Busta Gallica. ubi Galli in magna copia á Camillo interfecti fuerunt, & ibi habent sepulchra / locus nunc dicitur portogallo,

Aesculapii & concordiæ templum.

In horto sanctæ Mariæ nouæ est uestigium templi æsculapii & Concordiæ.

Arcus constantini,

In radicibus montis Palatini uersus Colosseum est arcus cõstantini principis cũ uictoriis alatis, qui profligauit massentiũ filium Maximiani. Is cõstantinus fuit britãnicus.

Septizonium seueri.

In templo sanctæ Luciæ sub colle sancti Gregorii est septizonium seueri, dictum á septem zonis.

Suburra,

Suburra incipit inde ubi est Colosseus, & producitur usq; ad Exquilias,

Iouis simulacrum,

Fragmentum minimę rotunditatis prope Colosseum cinctum erat marmoribus. super erat iouis simulacrum.

Iouis statoris Templum & domus Ciceronis,

In ea pte Palatini mõtis quę aspicit circũ maximũ, fuit Tẽplum Iouis statoris, prope quod fuit domus Ciceronis.

Templum Pacis,

Post palatium statim uersus Septentrionem sunt ruinæ templi pacis, quod Templum post bella ciuilia Vespasianus ædificauit,

Domitiani Statua,

Inter Capitolium & Palatium ubi remanserunt tres columnæ erant tresdecim satis ornatæ. Super has Columnas erat statua equitis aurei, & sub pedibus erat rhenus fluuius Germaniæ/de qua triumphauit Domitianus,

Apertura terræ Curtii & templum Vulcani cū Scypho qui tenuit Romulum & Remum,

In eodem loco fuit olim illa apertura terræ, in quam se demisit Curtius armatus unà cum equo, terra statim coiuit, & pestis euanuit. Iste locus est in parte fori. Romani circum quod fuerunt multa templa & ornamenta, inter quæ templum Vulcani ante quod templum pendebat Scyphus, qui tenuit Romulum & Remum,

Prope forum ubi nunc est hospitale Aromatariorū fuit porticus Antonini Imperatoris & Faustinæ.

Saturni & opys templum,

Sub capitolio est parua ecclesia: quæ dirupta īminet hospitali sanctæ Mariæ de porticu/ubi fuit tēplū saturni & Opis eius uxoris. In quo templo fuit ærariū populi romani,

Seueri imperatoris arcus,

In radicibus Capitolii uersus Aquilonem & Zephyrū ad hortum æstiuum est arcus Seueri Imperatoris

Iunonis Mineruæ Tēplū & concordiæ,

Prope fuit Iunonis monetæ Templum & concordiæ, inde fuerunt multi gradus ad Capitolium.

Carcer Tullianus.

In radicibus Capitolii sup forũ Romanũ uersus septentrionẽ est carcer, nũc dicitur sancti Petri, fuit illa pars carceris, quã cõstruxit Tullus Hostilius, & appellabat Tullianũ.

Carcer plebis.

Ex altera pte Capitolii uersus meridiẽ ubi est ecclesia scti Nicolai ĩ carcere, fuit postea ibi edificatus carcer á claudio decẽuiro, quẽ appellauit carcerẽ plebis Romanæ.

Theatrum Marcelli.

Vbi nũc est domus sabellorũ fuit olim theatrũ marcelli

Velia & domus Catilinæ.

Illa pars Palatini montis q̃ uidet forũ Romanũ, appellatur Velia, quia ibi pastores antiqui ante tonsurã ouiũ uellebant lanam ex ouibus. Eadem pars habuit domũ Catilinæ & Catuli.

Aedificiũ Neruæ Imperatoris.

Inter Capitoliũ & Exqlias uersus Arã cœli adhuc sunt magna edificia cũ inscriptione ędificii Neruæ Imperato.

Forũ Traiani & porticus.

Inter Capitoliũ & Quirinalẽ collẽ ab ędificio Neruæ ad colũnã Coclidẽ & radices Capitolii fuit forũ Traiani, circũ qđ erãt ornamẽta ĩnumerabilia, q̃ fuerũt aduecta ex toto orbe terrarũ uersus occasum. Porticus cũ amplis & excelsis columnis, & cum magnis epistyliis, adeo mirabile opus fuit, ut qui intuerent, nõ potuerint adduci ad credendũ illa esse facta manibus hominum, sed gigãtum. Pars tota quę uergit ad occasum quia mõs Quirinalis impediebat, tota excisa fuit, & solo æquata, ne forum spatio fraudaretur.

Columna in foro Traiani,

Colūna q̄ est in foro Traiani est erecta á.Po.Ro.in honorē Traiani post uictoriā de Dacis / & ipse Traianus columnam non uidit.Cōcessit enī ad indicēdā expeditionem.

Pantheon.

Vbi est sancta Maria rotunda ibi fuit pantheon dedicatum Ioui Vltori,cuius tegmen fuit ex laminis argenteis. Illas laminas sustulit Constantinus nepos Heraclii ueniens ad Vrbem.

Antipantheon.

Antipantheon appellatur protiryon.i.locus ante portā templi quod.M.Agrippa fecit.Antiqui in omnia templa ingrediebantur per gradus ascendendo.In unum tātum descendebant Consi Templum.

Hinc consideranda urbis magnitudo, nos n. hac tempestate antiqua pedibus [...]secta calcamus, cum in [Pan]theon et alia antiqua templa per multos descen[di]mus gradus, in quae ipsi aliquot ascendebant. In Plutonis etiá templum descendebant antiqui. [...] supra fol. 35. ibi templum Consi.

Consi Templum.

In Templum quod in honorem Consi.i.dei consiliorū fuit ædificatum descendebatur pluribus gradibus/& nullis ascendebatur.

Templum Boni euentus.

Prope supradictum pātheō erat templū boni euentus,& ędificia prope Pantheō sunt ruinæ.M.agrippæ/& extēduntur usq; ad domum quę fuit cardinalis Spoletini,

Thermæ Neronis,

Aedificia quæ sunt ad sanctū Eustachium fuerunt thermę Neronis:postea instauratæ ab alexandro Imperatore/& dictæ Alexandrinæ.

Campus Martius,

Vbi est ecclesia sancti Laurentii in Lucina cum hortis, ibi fuit Campus Martius appellatus, in quo habebant

Comicia.& ubi est domus noua facta, quæ est ædiculæ editimorũ sancti Laurentii fuit basis nominatissima.

Horologium.

In Campo Martio ubi est epithaphiũ capellanorum, ibi fuit effosum horologium quod habebat septem gradus circum, & lineas distinctas metallo inaurato, & solum campi erat ex lapide amplo quadrato, & habebat lineas easdem, & in angulis quattuor uenti ex opere musiuo cum inscriptione ut boreas spirat.

Ossa Neronis,

Collis hortulorum qui surgit á dextris eũdo ad sanctã Mariam de populo, in eo sepulta fuerunt Ossa Nerõis: pars quæ subiacet plana uergens ad Austrum & Lybi habebat hortos, & tota humida.

Pincius,

Locus ille q uidetur esse mõs supra flumen, appellatur Pincius á quodã ciue. Ex colle hortulorum cãdidati descẽdebant albis uestibus, qui erant petituri magistratũ,

Domus Martialis,

Inter collem Quirinalẽ & hortulos est locus depressus ubi nunc est uinea quæ appellatur Pila tiburtina, prope quam fuit domus Martialis. unde,

Sed Tyburtinæ sum proximus accola Pilæ.
Qua uidet antiquum rustica Flora Iouem.

Ista pila nunc uocatur Tybur uetus, Antiqui cogitauerunt á porta Collina protendere mœnia usq; ad pontẽ Miluium per montes propter suauitatem istius planiciei. Sed Aruspices uetuerunt: quia non licebat circa urbem comicia facere & legere milites,

Equi Duo ſtatuæ Cybeles

Excundo a Domo Pomponii eundo per dorſum mõtis Quirinalis uerſus ſeptentrionē ſunt duo equi cum ſtatuis marmoreis qui miſſi fuerunt a Tyridate rege armeniæ ad Neronem Imperatorem ſunt tres ſtatuæ cõſtantinorum ſedentes tenentes Cornucopiæ ſiniſtra manu. Hæ ſunt ſtatuæ deorum fluminum. Significant rerum copiam, Eſt & Cybele ſedens ſuper duobus leonibus turrita quia præeſt turribus & caſtris,

Vbi fiebant floralia.

Eundo a ſiniſtris eſt uallis incluſa parietibus, ubi fiebāt Floralia, & mons a dextris habet domū Cardinalis neapolitani, ea eſt pars Quirinalis montis, & uocatur mōs Clatræ & Apollinis. Mons a dextris uocatur Capitolium uetus, & pars eſt Quirinalis, ubi fuit Templū Iouis antiqui, quod templum Capitolium.

Templum Herculis & Quirini.

In medio fere dorſo a ſiniſtris fuit Templum Quirini: Quidam Othomedio Ianenſis Senator urbis expoliauit templum, & ex ornamentis facti ſunt gradus in Aracœli & gradus quibus aſcenditur Capitolium.

Vicus & Statua Mamuri.

Adhuc per dorſum Quirinalis ubi eſt Templū ſanctæ Suſannæ a ſiniſtris, ibi fuit uicus Mamurii, & ibi erat eius ſtatua, Fuit aūt Mamurius faber ærarius, qui fecit ancylia Numæ Pompilii. Eſt aūt ancyle ſcutū longius quam latius quaſi ambeſum. Poſt tēplum ubi fuit eccleſia ſancti Sabini, ibi fuit ſaluſtii Forum.

Porta Collina.

In ipso colle Quirinali est porta Collina quæ diu fuit ultima porta Vrbis. Et mœnia non multo spatio extendebantur uersus occasum & erat finis.

Locus Supplicii Virginum ueste.

A sinistra intrinsecus euntibus est locus editus & eleuatus ubi erat antrũ artificio factũ testudinatũ cũ exiguo foramine unde emittebãt uestales que cõmiserãt ĩpudiciciã/& ne perirẽt fame in antro erãt excauata duæ puæ fenestræ. In altera erat lucerna accẽsa in altera lac & aq̃. postea populus mittebat terrã quousq; terra ad summitatẽ perueniret foraminis. Ita moriebantur illic sacerdotes cũ uestibus sacerdotalibus priusq̃ hoc fieret intrinsecus ante portam audicantur sacris moniales & postea ingrediebãtur portam: sed non poterant uertere caput. deĩde nõ licebat exire sacerdotem per illam portam p unum annum & totus popolus ea die in luctu erat.

Via Salaria.

Via extrinsecus salaria uocatur. qua Sabini ferebant salem ex Vrbe.

Horti Salustiani.

Intrinsecus a porta Collina a sinistris est uallis lõga ubi fuerunt Horti Salustiani circũdati pulcherrimis ædificiis, qui fuerunt non modo ornati sed etiã propter sumptum & ornatum ædificiorum satis amœni & aq̃ subterraneæ manu factæ irrigabant Hortos.

De uia Nomẽtana, Viminali & Quirinali

Prope portã Viminalẽ quæ est pxima portæ Collinæ coniunguntur duo colles Viminalis & Quirinalis extra portã Vimialẽ incipit uia quæ uocat Nomẽtana.

Viminalis & Exquilinæ.

Viminalis collis a Ioue uiminco dictus & exqliæ ab ex-
cubando confunduntur qui sunt duo montes Vrbis.

Templum Quirini.

Vbi sunt Thermæ Diocletiani & Maximiani quæ nõ
fuerũt incohatæ ab ipsis sed a ueteribus inter ipsas Ther
mas a Septentrione fuit Tẽplũ quirini qđ dorsum qui-
rinalis appellatur alta semita.

Balinea Pauli.

In descensu Quirinalis montis uersus meridiẽ ubi nũc
est domus de comitibus & turris militiæ, fuerunt Bali-
nea. L. Pauli.

Thermæ Constantini.

In ipso colle quirinali erãt thermæ Cõstantini Impera
toris, quæ extendebantur usq; ad domum de Colũna,

Vallis Quirinalis & domus Pomponii Attici,

Inter Viminalem & Quirinalẽ uallis est quirinalis di
cta ubi est sancti Vitalis Templum ubi Romulus ap-
paruit ante lucẽ proculo cũ ascẽderet in cœlũ ubi fuit do
mus Pomponii attici.

Puteus Probæ.

In eo quirinali est templum sanctæ Agathæ, & in ipsa
ualle non lõge a tẽplo sancti Vitalis est puteus qui dicit'
puteus diuæ Probæ. Nã proba Virgo eũ fecit.

Lauacrum Agrippinæ.

In ascensu Viminalis collis uersus septẽtrionẽ est Tem
plum sancti Laurentii panispernæ ubi lauacrũ Agrippi
næ matris Neronis, quod lauacrũ postea magna impẽ
sa Hadrianus Cæsar instaurauit. Ibi nũc sunt moniales.

Turris Mœcenatis

In uia que est post thermas inter orietē & aquilonē ubi est ascensus in illa parte eminētiori fuit Turris Mecenatis, unde Nero dicitur inspexisse incendiū Vrbis.

Campus Exquilinus.

Sub illa turri uersus septentrionē est cāpus exquilinus, ubi olim cōburebantur cadauera mortuorū, cuius rei nidor multū Vrbi nocebat. Augustus qui studuit emendare Aerē consensu Po.Ro.& senatus cōcessit cāpū mecenati ubi faceret pulcherrimos hortos. Nunc appellāt campū Variū, quod ibi postea detinebātur aíalia

Porta Viminalis & Exquilina.

In hoc cāpo sunt duæ porte Vrbis, Altera uocatur exq lina quæ est clausa/Altera Tyburtina. Inter hanc portā & portam Viminalem erat porta que uocabatur Porta inter aggeres/quæ nunc est clausa, ubi uia erat satis munita intrinsecus. E regione huius portæ erat arcus Gordiani Imperatoris,

Puticulæ.

Extra portā exquiliam uel exquilinā erat locus qui dicebatur puticulæ, ubi erant frequentes putei, quibus condebantur ossa combustorum.

Porta sancti Laurentii.

Porta.s.Laurētii est í aq̄ductu & externis non porta,

Ad ursum pileatum.

Iuxta portam sancti Laurētii ad dextrā exeūtibus est tēplū sanctæ Viuianæ & sex Miliū martyrū ubi uocabatur antiquitus ad ursum pileatū quod ibi fuit imago ursi habentis pileū in capite.

Duo Trophea.

Post ecclesiam sancti Eusebii est pars ædificii ubi sunt duo Trophea.i.spolia hostium. Alterum Tropheū habet Thoracem cum ornamentis & Clypeis ante ymaginem uictoriæ. Alterum habet instrumenta omnia ad pugnandum & clypeos & habet uestes,

Gallieni Imperatoris monimentum.

Vbi est ecclesia sancti Viti est arcus diruptus cum monimento Gallieni Imperatoris.

Thermæ Titi & Vespasiani.

Post ecclesiā sancti Martini uersus Orientem sunt ruinæ Thermarum Titi & Vespasiani. Ruinæ Cisternæ Thermaꝶ Titi uocaᵗ nūc capaces.i, capaces aquarum,

Philippi Imp. Thermæ.

Post thermas Titi inter aquilonē & corū sunt thermæ Philippi Imp. Post est uallis inter exquilias & Cœlium montem quæ ducit ad portam Sanctæ Crucis, Quæ est pars aquæductus.

Via prænestina.

Via q̄ est extra portā sanctæ Crucis uocaᵗ prænestina,

Exquiliæ.

Exquiliæ incipiunt a Templo sancti petri a uinculis & ꝓtendūtur usqꝫ ad ecclesiā sanctæ Crucis inde ad Thermas Diocletiani.illinc circumeundo includit Ecclesiam Sanctæ Mariæ Maioris, prope quam erat basilica Sicimini Romani & Sanctæ Praxedis usqꝫ ad sanctum petrum a Vinculis.

Cœlius Lateranensis.

Cœlius mons incipit ab ecclesia sancti Io. Lateranensis

A familia lateranorum sic dicit & finit ubi est ecclesia sã cti Gregorii & est magni ambitus & includit ecclesias qᵗ tuor Coronatorũ.s. Stephani rotũdi. sancti Ioannis & Pauli.sancti Petri Marcellini in radicibus montis cœli supra est Quadriuium inter coelium & exquilias Cœlius appellatus a quodã ciue Coelio uibennio, qui præstitit aurum Romanis contra Sabinos,

Porta Cœlimontana.

Porta Coelimontana appellatur illa quæ est sub sancto Ioanne extra quam est uia campana.

Porta metrodoli & Cœlicolus.

Inter Portam Cœlimontanam & portam in uia latina est porta quæ appellatur metrodori clausa nunc, & ille mons parui ambitus, qui est post Cœlium montẽ ad Orientem appellatur cœlius minor.idest Cœlicolus meminit martialis.

Regio Portæ Campanæ.

Regio Portæ cãpanæ est post Celiũ mõtẽ & Auẽtinũ usq; ad radices ascensus ad sanctum Ioannem.

Porta Capena Via Appia. Thermæ Antonianæ, Via noua,

Porta sancti Sebastiani uocatur porta capena & extrinsecus uia uocatur Appia quæ est regina aliarum uiarum ducit usq; ad Brundusium. Ista uia priusq̃ peruenias ad ecclesiam sanctorum Nerei & Achilei & Sixti / uocatur uia noua/quæ ducebat ad Thermas Antonianas : quæ fuerunt Antonini Caracallæ, quæ Thermæ sunt a dextris post ecclesiam sanctorum Nerei & Achilei. Et fluuiolus qui oritur longius ab urbe.xx. Mil.pass.in agro

maritimo rigat radices montis Auentini, & ingreditur Tyberim.

Auentinus.

Auentinus ab auibus dictus est, & incipit a flumine magnum habet ambitũ: & extendit usq; ad mœnia ubi est porta Capena. & ad metá ubi ẽ porta sancti Pauli mõs Auentinus est longior & latior. Habet ecclesias multas ad occasum supra Tyberim ecclesiã sãctæ Sabinæ alexii Mariæ in medio: sanctæ Priscæ ad orientem prope finẽ longitudinis sanctæ Barbinæ,

Via Hostiensis Sepulchrum. C, Cestii.

Prope portã .s. Pauli extra quã uia est & appellat̃ hostiẽsis est Pyramis quadrata cuiusdã. C. Cestii.

Campus figulorum,

Campus ad portã. s. Pauli post Auẽtinũ est cãpus ubi hodie fit cursus equorum. In medio surgit collis ubi fuerunt figuli & ipse collis factus est ex fragmentis uasorũ fictilium. Aliæ figulinæ erant extra portam Viminalem a dextris ubi surgit collis eius materiæ.

Horrea Romanorum,

Post Auentinum montẽ uerius meridiẽ supra Tiberim planities magna ubi erant. clx. horrea quæ seruabant triticum Po. Ro. & erant magna & longa.

Pons Sublicius.

Sub Auẽtino est pons qui olim appellabatur sublicius Erat enim ligneus. Nam sublices intelliguntur magnæ arbores. Postea ab Aemilio factus est lapideus & appellatur Aemilius,

Templum Matutæ leucothoes,

Parua ecclesia Rotunda Sancti Stephani supra Tyberim olim fuit Matutæ Leucothoes, idest albe deæ, hoc est deæ matutini temporis

Templum Herculis & ara maxima.

Post muros scholæ græcæ statim latinæ nõ longe fuit templũ herculis in foro boario rotũdũ cũ multis antiquitatibus dirutũ tpe Sixti.iiii.nõ lõge ab hoc tẽplo. tẽplũ uersus Auentinũ fuit appellatũ ara maxima.

Chrysocolla Circus Maximus

Pauimẽtũ Circi maximi fuit ex Chrysocolla, est autem Chrysocolla dura materies que nascit poſtq̃ aurũ effossum est.ex auro retinet colorẽ. In cetero est lapis. In hoc circo fiebant ludi ubi erant duo magni obelisci quorum alter est maximus omnium qui sunt in orbe, Est aũt circus inter Palatinum montem & auentinum.

Palatinus mons.

Mõs palatinus habet in circuitu mille passus, ea fuit prima sedes.P.R.& primus locus habitatus.& sedes Imperii cõstituta ibi ꝓpter quod Hercules in eo monte hospitio fuit receptus ab Euãdro rege. Palatiũ aũt appellat a Palãte urbe Arcadiæ, unde rex Euander uenit, ideo in eo mõte fuit sedes.P.R.propter quã causam ubicũq; est sedes magni principis. Palatium appellatum. Sed malũ omen est Imperio Romano quod propria sedes est inhabitata.

Iani uelabrum.

In foro Boario duo Iani.i.Lodiæ, Ibi recipiuntur mercatores & habet in se quadriuium unus Ianus hæret eccle

siæ sancti Georgii/non longe hinc inter Auẽtinum fuit Velabrũ ita dictũ ꝙ cũ locus esset paludosus homines q uolebãt rransire in Auẽtinum ferebantur Cymba & soluebant stipem. Pecunia aũt quæ soluitur nautis uela tura appellatur /unde Velabrum.

Tyberis sinus prope Capitolium.

Sub Capitolio Tyberis inferebat sinum, q pertingebat radices Palatii. ubi nunc est ecclesia sancti Theodori, In eo spatio prope fuit templum& ibi expositus Romulus & Remus in alueolo, i. Scypho ligneo.

Ficus Ruminalis,

Ibi fuit Ficus Ruminalis appellatus a rumine Lupe est autem ruma mamma.

Lupercla.

Supra in Capitolio e regione istorũ locorũ fuit lupercal hoc est mãsio Lupæ quæ nutriuit Romulũ & Remũ, Erat aũt Lupercal antrum prope tres columnas

Templum castoris & Pollucis,

In fine fori Romani fuit Templum castoris & Pollucis prope quod paruulus fons

Tarpeius mons,

Tarpeius mons diuiditur i duos colles in capitoliũ & ar cem. in eius medio erat uallis in qua fuit Asilũ ad quod confugientes erant tuti. Erat aũt asylũ Templũ inuiola bile, & ibi fuit Templum Iouis,

Templum Iouis Capitolini.

In Capirolio fuit Tẽplũ Iouis magni Capitolini qđ erat quadratũ quoquouersus pedib. C. Altitudo. CL.

FINIS.

Regiones Anti-
quæ Vrbis

Prima Regio por-
tæ Capenæ.

Porta Capena.
Vicus Drusianus,
Vicus sulpicii citerioris
Vicus puluerarius,
Vicus trium ararum,
Aedis Martis.
Adis tempestatis
Area spei.
Area Pinaria.
Lacus promothei,
Balineum Torquati
Balineum Mamertini
Balineum Antiochiani.
Thermæ Commodianæ,
Arcus diui Traiani,
Mutatorium Cæsaris
Vicus Camenarũ & ædis,
Vicus Sulpitii Vlterioris
Vicus Fortunæ obsequẽtis
Vicus honoris & uirtutis
Vicus Fabritii.
Aedis Mineruæ,
Aedis Appollinis
Area Gallisiue Talli, siue
Thaliæ.
Area Carsicæ
Lacus Vipsani.
Balineum Vectis Bolani
Balineum abascantiani.
Thermæ Seuerianæ
Arcus diui ueri Parthici.
Arcus Drusi.
Almo fluuius,
Vici.ix.
Vicomagistri. xxxvi.
Denunciatores duo,
Domus, ccxx.
Balineæ priuatæ. lxxxii.
Pistrina.xx.
Aediculæ.x.
Curatores duo.
Insulæ.iii.mil.ccl.
Horrea.xiii.
Lacus.lxxxiiii.
Regio in ambitu continet
pcd.xii.mil.ccxxvi.

Regio Secũda
Cœlimontium
Templum Claudii.
Campus Martialis
Antrum Cyclopis,

Caput Aphricæ.
Domus Philippi,
Regia Tulli hostilii,
Mansiones albanæ,
Armamentarium
Ludus Matutinus,
Cohortes quinq; uigilum,
Ediculæ.viii.Curatores.ii,
Insulæ, iii.mil.
Horrea.xiii.
Pistrina.xii.
Macellum magnum
Lupaciæ
Castra peregrina.
Arbor sancta.
Domus Vectiliana.
Mansiones,
Mica aurea,
Spolium Samarium
Ludus Gallicus
Vici.xii.
Vicomagistri. xxviii.
Denunciatores duo.
Domus, cxxxiiii,
Balineæ priuatæ, xx.
Regio in ambitu continet
pedes, xii.mil.cc.

Regio Tertia

Isis & Serapis,
Moneta.
Amphitheatrũ/ quod ca-
pit loca.lxxxvii.mil.
Ludus magnus,
Domus Britiana.
Prætura præsentiss.
Lacus pastoris
Schola copulatorum
Castra misenarum
Vici.viii,
Vicomagistri, xxiiii.
Denunciatores.ii.
Domus.c.lx.
Balineæ priuatæ.lxxx.
Pistrina.xii.
Ludus Daricus,
Samium Choragium
Thermæ Tithi Cæsaris
Augusti.
Sschola questorum
Porticus liuia.
Suburra,
Ediculæ.viii.
Curatores duo.
Insulæ duo Milia. Dcc
Lvii.
Horrea.xiii.
Lacus.lv.

Regio in ambitu continet pedes.xii.mil.cccl.

Regio Quarta

Templum Pacis.
Templum Faustinæ
Via sacra.
Basilica Pauli Aemilii
Forum Transitorium
Porticus assidata
Buccinum aureũ.
Apollo Sandaliarius
Sororium Tigillum
Colossus altus pedes.cc.& semis habẽs in capite radios septẽ singuli pedes, xxii.& semis.
Carinæ,
Templum Veneris.
Templum Telluris.
Basilica Constantini,
Sacriportus,
Balineum Daphnidis,
Ara uulcanicum uulcanali ubi lotos a Romulo sata
Horrea Carhacea.
Meta sudans,
Domus Pompei.
Auita Ciceronum domus.
Aediculæ.viii.
Curatores duo.
Domus.c. xxxviii.
Balineæ priuatæ.lxxv
Pistrina.xii.
Vici,viii.
Vicomagistri.xxxii.
Insulæ.ii. mil. declvii.
Horrea.viii.
Lacus.lxxviii.

Regio Quinta

Exquilina cũ Turri & colle Viminali.
Lacus Promothei.
Nympheũ diui Alaxãdri,
Horti planciani
Hercules Sullanus.
Campus Exquilianus
Lucus Petelini.
Ara Iouis Viminei,
Isis patritia.
Thermæ Olimpiadis,
Aediculæ,xv,
Curatores duo,
Insulæ.iii.mil.dccc. l.
Lacus,lxxix.
Balineæ priuatæ.lxxv
Macellum liuiani.
Cohortes septem uigilum
Horti mœcenatis,

Amphitheatrum castrense.
Cāpus uimīalis cū aggere
Domus aquilii Iurecōsulti
Minerua medica,
Lauacrum agrippinæ
Vici.xv.
Vicomagistri.lx.
Domus.clxxx.
Denunciatores duo.
Horrea.xxiii,
Pistrina.xii.
Regio in ambitu continet pedes,xv.mil.dccccc.

Regio Sexta

Alta semita.
Vicus Mamuri.
Vicus Bellonæ
Templum Sarapeum
Templum floræ
Capitolium uetus.
Statua Mamuri plumbea
Domus attici
Templum gentis flauiæ
Senatulum mulierum
Thermæ Diocletiani
Decem Tabernæ,
Area Calidii
Vici.xii
Vicomagistri.xlviii.
Insulæ.iii.mil.D.v.
Horrea.xviii,
Lacus.lxxvi.
Templum salutis
Tēplū apollinis & clatræ,
Floralia,
Forum Salustii,
Templum Quirini
Malum punicum
Horti Salustiani
Thermæ constantinianæ,
Balnea pauli.
Ad gallinas albas
Cohortes tres uigilum.
Ediculæ,xvi.
Curatores duo.
Domus,c,
Balineæ priuatæ.lxxv
Pistrina.xii,
Regio in ambitu continet pedes,xv,mil,dc,

Regio Septima

Via lata,
Cohortes septem uigilum,
Nympheum Iouis
Campus agrippæ,
Castra Gentiana
Templum nouū fortunæ,
Sacellum Senii Sangii

Forum Suarium,
Hortliuiani,
Ad mansuetas.
Lacus Ganimedis,
Arcus nouus,
Edicula Capratia
Templum solis
Porticus constantini
Templũ nouũ Quirini
Equi Aenei Tiridatis
Forum archemonium
Pila tiburtina
Lapis pertusus
Vici.x,
uicomagistri, xl.
Denunciatores duo,
Domus, cxx.
Pistrina.xvi
Lacus.lxxvi.
Aediculæ.xii.
Curatores duo
Insulæ.iii.mil.ccclxxxv
Horrea.xxv
Balineæ priuatæ.lxxv
Regio in ambitu continet pedes.xii, mil.dcc,

Regio. Octaua

Forum romanum
Comitium
Cloacinæ Templum
Grecostasis
Miliarium Aureum
Templũ ueneris cluacinæ,
Pila horatia
Templum Castorum
Equus æneus domitiani.
Ludus emilius,
Arcus fabianus,
Iani duo celebris mercatorum locus
Templum uestæ
Templum romuli
Forum Cæsaris
Forum Augusti
Forum Traiani cum templo & equo æneo, & columna Coclidæ quæ est alta ped. cxxviii. habetq; intus gradus.clxxviii.fenestellas.xlv
Aedicula concordiæ supra Græcostasim
uictoria aurea
Tabernæ nouæ
Colũna cũ statua.M.ludii
Aedis opis & saturni
Septem tabernæ
Senatulum aureum

Curia,
Templum Concordiæ,
Atrium Mineruæ
Iulia Porticus
Puteal Libonis
Regia Numæ
Templum deum Penatiũ,
Templum Iani
Stationes municipiorum,
Cohortes ſex uigilum
Lacus Curtius
Aedis uictoriæ.
umbilicus urbis Romæ,
Baſilica Pauli cum phri-
giis columnis,
Ficus ruminalis ĩ comitio,
Apollo tranſlatus ex apo-
lonia.
Delubrum mineruæ,
Porta Carmentalis uerſus
Circunflaminium
Capitolium.
Edis Veiouis a præneſte
deuecti
Templum uetus mineruæ
Horrea agrippina
Regio in ãbitu continet pe
des.xii.mil.dccc.lxvii,
Forum boarium
Aedes Herculis uictoris a li
tera cognominata rotun-
da & antrum Caci
Vicus Iugarius idem & ſu
rarius cũ ſigno uortũni.
Porticus margaritaria
Elephantus herbarius
Aediculæ totidem
Curatores duo
Inſulæ.iii.mil.dccc.lxxx
Balineæ priuatæ,lxvi
Lacus.cxx.
Baſilica argentaria
Viſcæ poſcæ
Tẽplum titi & Veſpaſiani,
Vicus ligurum
Aedicula iuuentæ,
Templum Iouis Tonantis
Signum Iouis Imperatoris
Aſylum.
Horrea germanica
Aqua cernẽs q̃tuor ſcauros
Sacellum pudicitiæ patritie
Aedis mutatæ
Vicus unguentarius
Vici.xii.
Vicomagiſtri.xlviii,
Denunciatores duo,
Domus.cl.

Horrea, xviii,
Pistrina. xx,
Regio Nona,
Circus flaminius,
Edes antiquæ apollinis cū lauacro.
Porticus Philippi,
Stabula. iiii. factionū, viii,
Mimitia uetus
Mimitia frumentaria
Porticus Corynthia. CN, octauii q̃ prima. xii. fuit.
Theatrum Balbi capit loca xxx, mil,
Iuppiter Pompeianus. CL
Cæs, dicauit & a uicinitate appellauit,
Theatrum Marcelli capit loca: xxx, mil,
Delubrum, CN, domitii
Templum bruti Callaici,
Villa publica ubi primm populi censusest actus,
Trigaria,
Horti lucullani.
Sepulchrum augustorum
Nixæ,
Basilica Mucilii,
Tēplū diui Antoninicum coclide columna quæ est alta ped, clxxv, habet intus gradus, cclv. & fenestellas, lvi.
Thermæ Neronianæ quæ postea alexandrinæ,
Templum boni euentus.
Edis Bellonæ ante portam Carmentalem ante hanc ædem columna index belli inferendi,
Meleagricum,
Serapeum Calcidica,
Minerua,
Insula phelidii siue Phelidis
Ediculæ totidem
Curatores duo,
Insulæ, iii, mil, dcclxxxviii,
Horrea, xii.
Cripta Balbi,
Carcer, clx, uiri,
Campus martis.
Equiria,
Fons Scipionum,
Ciconiæ,
Pantheon Ioui Victori.
Thermæ Hadriani,
Thermæ agrippæ,
Porticus argonautarum,

Iseum.
Mineruium.
Vici.xxx.
Diuor.
Vicomagistri,xlviii.
Denunciatores duo
Balineæpriuatc.lxiii.
Pistrina.xx.
Regio in ambitu continet pedes,xxx.mil.d.

Regio Decima

Palatium,
Vicus Curtarum,
Vicus Salutaris
Vicus Cliuusq; dici
Aedis Iouis Satoris,
Partha bacchi ubi fuerunt ædes uitruuii Fondani,
Ara febris
Aedis matris deum
Sicilia.
Aedes Apollinis ubi lidõi pẽdent instar arboris ma la ferentis,
Ara palatina,
Domus Dionysii
Domus Ciceronis,
Velia
Fortuna respiciens,
Victoria germanica,
Aedes Rhamnusie
Domus Augustiana
Sedes Imperii Romani
Ad Mammeam / hoc est stictæ mammæ
Vici,vi,
Vicomagistri.xxiiii.
Denunciatores duo.
Domus.lxxxviii.
Horrea.xlviii.
Balineæ priuatæ,xxvi
Vicus Padi,
Vicus fortunæ respicientis,
Vicus Apollinis,
Roma Quadrata,
Casa Romuli,
Templum fidei,
Domus Geroniorum
Iouis cœnatio,
Bibliotheca.
Edes Iouis uictoris
Domus.Q.Catuli,
Aedes Diouis,
Curia uetus.
Septizonium Seueri,
Lupercal
Penthapylum Iouis arbitratoris.

Domus Tiberiana.
Auguratorium
Aedicuię totidem
Curatores duo
Insulæ.ii.mil.dc.xliiii.
Lacus.xxx.
Pistrina.xx.
Regio in ambitu habet pedes.xii.mil.dc.

Regio Vndecima

Circus Maximus,
Circus Maximus qui capit loca.ccclxxxv, mil.
Portæ.xii,
Aedes ditis patris,
Aedes Veneris opus Fabii gurgitis
Salinæ.
Aedes Portuni.
Ara maxima.
Aedes Pompeii.
Aedes murtiæ.
Forũ olitoriũ. In eo colũna est lactaria, ad quã infantes lacte alẽdi deferuntur,
Velabrum maius
Arcus constantini.
Ediculæ totidem
Curatores duo
Insulæ.ii.mil.dc.
Balineæ priuatæ.xv.
Lacus.lx.
Templum Mercurii.
Edes cereris,
Porta trigemina,
Apollo Cœlisper
Hercules Oliuarius,
Edes cereris.
Obelisci duo, Iacet alter alter erectus
Edes Consi subterraneæ
Velabrum minus.
Vici.viii.
Vicomagistri.xxxii.
Denunciatores duo.
Domus.lxxxviii.
Horrea.xvi.
Pistrina, xii.
Regio in ambitu habet pedes/xi.mil.d,

Regio Duodecima

Piscina Publica,
Vicus piscinæ publicæ,
Vicus Ceios,
Vicus aquæ salientis,
Vicus fortunæ mammosæ
Vicus portæ ruscelanæ
Vicus ueneris alme

Vicus Dianæ
Vicus Triari.
Vicus laci tecti.
Vicus Colapeti Pastoris
Vicus Porte Neuiæ
Vicus uictoris
Area Radicaria
Fortuna mammosa
Edis bonæ deæ Subsa xanæ,
Thermæ Antonini.
Campus lanatarius
Cohortes tres uigilum,
Priuata Hadriani
Aediculæ totidem
Curatores duo,
Insulæ.ii.mil cccclxxxyi.
Balineæ priuatæ, xliiii.
Horrea, xx.
Horti Asmani.
Caput uiæ nouæ
Isis Antenodoria.
Donum delphini
Septem domus parthorũ,
Domus chilonis
Domus cornificii
Vici.xiii
Vicomagistri.xlviii.
Denunciatores.ii,
Domus, C, xiiii,
Lacus, lxxx
Regio in ambitu habet pedes.xii.mil

Regio Tertiadecima
Auentinus
Vicus frumentarius
Vicus Ceseti,
Vicus Laci Miliarii.
Vicus trium artium
Vicus Loreti minoris
Vicus colũnæ ligneæ
Vicus mundiciei
Vicus fortunæ dubiæ
Templũ connæ dianæ,
Thermæ Siriacæ
Thermæ uarianæ,
Priuata Traiani
Vicus Fidii
Vicus triũ uiarum
uicus ualerii
uicus Capitis Canteri
uicus nouus
uicus armilustri,
uicus Maceriarius,
uicus Loreti minoris
Armilustrum,
Thermæ decianæ

Templum Libertatis
Dolcenum siue dolocrum,
Remuria.
Mappa aurea
Horrea galbæ
Scalæ gemoniæ
Schola Cassii
Forum pistorium
Aedicule totidem,
Curatores duo
Insulæ.ii.mil. cccclxxxviii,
Balineæ priuatæ, lxiiii
Horrea.xxv
Platanon.
Horrea amicei
Porticus Fabaria
Templum Iunonis reginæ
Vici. xvii.
Vicomagistri:lxxiiii,
Denunciatores duo
Domus.C.iii.
Lacus.lxxviii.
Pistrina.xx.
Regio in ambitu continet,
pedes.xvi.mil. cc.

Regio Quartadecima.

Transtyberis,
Vicus longi Aquilæ
Vicus Quadrati,
Vicus rutiliani minoris
Vicus Brutianus,
Vicus statuæ Valerianæ
Vicus Pauli.
Vicus semipublici
Vicus Icei restituti
Vicus sergi
Vicus Viberini
Naumachiæ.ii,
Vaticanus,
Ianiculum
Vicus Censori,
Vicus Rostrati,
Vicus Statuæ Titiani
uicus rutiliani maioris
uicus Ianuclensis
uicus larum lucallum
uicus Salutaris
uicus sex Lucei
uicus patratili,
uicus Saufei
uicus Ploti.
Galium Cornisæ
Horti Poinitii
Maniæ Sacellum.
Balineum ampelidis,
Statua ualeriana
Cohortes septem uigilum.
Templum fortis Fortunæ

Thermæ Septimianæ,
Hercules culcaris,
Campus Codetanus
Castra lecticariorum
Ediculæ totidem
Curatores duo
Insulæ.iiii.mil.ccccv.
Horrea.xxii
Balineæ priuatæ.lxxxvi.
Balineum prisci dianæ.
Statua siccina.
Caput Gorgonis,
Area Septimiana,
Ianus septimianus
Campus Brutianus
Hort Getæ Vici.xii.
Vicomagistri.lxxxviii.
Denunciatores duo.
Domus.cl.
Lacus.clxxx.,
Pistrina.xxii.
Regio in ambitu habet pedes.xxxiiii.mil.cccclxxxvi
Senatula tria unũ inter capitoliũ & forũ ubi magistratus deliberabant. Alterũ ad portã capenã. Tertium citra ædem Bellonæ in circoflaminio ubi dabatur senatus legatis quas in urbem admittere nolebãt
Quartũ Senatulũ matronarum in Quirinali
Bibliothecæ.xxix. publicæ ex his præcipue duæ Palatina & ulpia,
Obelisci magni.vi. duo in circo maximo. Maior est pedum.cxxxii., minor pedũ.lxxxviii.& semis
Vnus in uaticano.
Vnus in campo Martio pedes.lxxii.
Duo in Mauseolo Augusti pares singuli pedũ.xlii. & semis
Obelisci priuati.xlii.In pleris꜡ sunt notæ Egyptiorum,

Pontes Octo

Muluius,
Vaticanus
Fabritius,
Palatinus,
Aelius Ianuclẽsis
Cæstius,
Aemilius q ante sublitius,

Campi Octo.

Viminalis
Exquilianus
Martius,
Brutianus
Peculiarius
Lanutarius
Vnusultra tyberim cãpus uaticanus extra numerũ,

Agrippæ
Codetanus

Fora, xvi,

Romanũ quod dicit̃ magnũ Cæsa, augusti,
Boarium.
Transitorium.
Molitorium.
Pistorium.
Traiani.
Antenobardi.
Suarium.
Archemonium.
Diocletiani.
Gallorium.
Rusticorum.
Cupedinis.
Piscarium
Salustii

Basilicæ, x

Vlpia.
Pauli.
Nestini.
Neturnii
Macidii
Martiana
Vescellaria
Floselli
Sicimini
Constantiniana

Thermæ. xii.

Traiani.
Titi
Agrippæ
Sitiacæ
Commodianæ.
Seuerianæ.
Antonianæ.
Alexandrinæ, quæ Neronianæ
Diocletianæ.
Decianæ.
Constantinianæ.
Septimianæ.
Iani p oẽs regiones incrustati & adornati signis duo præcipui ad arã fabianã superior inferior.

AQVE. XX.

Apia.
Martia
Virgo

Claudia.
Herculanea.
Tepula.
Damiata.
Traiana.
Anio.
Halsia galisiena, quæ Augusta.
Cærulea.
Iulia.
Algentiana.
Cininia.
Sabatina,
aurelia.
Septimiana.
Seueriana.
Antoniana.
Alexandrina.

Viæ. XXIX.

Appia.
Latina.
Libicana.
Campana.
Prænestina
Tiburtina
Collatina
Nomentana quæ figulẽsis
Salaria
Flaminea
Aemilia
Claudia
Valeria
Ostiensis
Laurentina
Ardeatina
Setina
Quineria
Gallicana
Triumphalis
Cornelia Ciminia
Patinaria
Tiberina
Aurelia
Cassia
Portuensis
Gallia
Laticulensis

Capitolia duo
Vetus & Nouum

Anphitheatra duo.
Colisei duo.
Columnæ Coclides duæ.
Macella duo
Theatra tria.
Ludi Quinq;
Nymphea Vndecim.
Equi ænei inaurati.xxii.
Equi eburnei.xciiii.

Tabulæ ſine numero.
Signa ſine numero.
Arcus marmorei.xxxvi.
Lupanaria.xlv.
Latrinæ publicæ.cxliiii.
Cohortes prætoriæ.
Cohortes urbanę quatuor.
Cohortes uigilum ſeptem.
Excubatoria.xiii.
Vexilla duo communia.
Caſtra peregrina,
Caſtra micenatium,
Caſtra Tabellariorum.
Caſtra uictimariorum.
Caſtra lecticariorum.
Caſtra Salgamariorum.
Caſtra Subitariorum.
Caſtra eqtũ ſingulorũ duo.
Mẽſæ oleariæ. xxiiii.mil.ii,

Noĩa regionũ ex prædictis excepta.

Regio.i.porta Capena.
Regio.ii.Cœlimontium.
Regio,iii.Iſis & ſerapis.
Regio.iiii.Templum pacis.
Regio.v.Exquilina.
Regio ſexta.Alta ſemita.
Regio ſeptima,Via lata.
Regio.viii.forũ romanũ,
Regio.ix.Circus flamĩus.
Regio decima,Palatium.
regio.xi.circus maximus.
regio.xii.Piſcina publica,
regio,xiii.Auentinus.
regio.xiiii.Tranſtiberis,

Portarũ noĩa,

Fluẽtana nũc.ſ.Maria pplĩ.
Pinciana ſalaria.
Viminalis nunc.S.Agnes.
Exquilina atq; Tiburtina.
Sancti Laurentii.
Neuia,Porta ſãctæ Mariæ maioris.
Aſinaria ſancti Ioannis.
Capena,accia dicitur.
Hoſtiẽſis,nũc ſancti pauli,
Aurelia,nũc,ſ,Pancratii.
Triumphalis inter hoſpitale ſancti Spiritus,& baſilicam beati Petri.
Pertuſa,Vindaria,Angeli,Aenea.

Mõtiũ noĩa

Capitolinus uel Tarpeius,
Auentinus,Palatinus.
Cœlius.Exquiliũs.Vimĩalis.& quirinalis.

FINIS

FABRICII Varrani Episcopi Camertis de Vrbe Roma Callectanea.

RBS ROMA A ROMVlo dicta, eius circuitus secundum Plinium, xx, milia passuum, Secundum Vopiscum in Aurelio quinquaginta, Ex Marcello & Paulo Iurisconsulto datur agnoscere, ut alter de circuitu murorum, alter de continentiis Vrbis intellexerit, cum muros nullo in loco ampliores fuisse uideamus, At nostro tempore Murorum circuitus, uix cum Ianiculo/hoc est Trastyberi & Vaticano. xiiii. continet Milia.

Portæ Vrbis

Porta populi quondam flumentana à Tyberi qui eam poterat quandoq; alluere. Hanc è cœlo tactam Liuius in bello macedonico refert,

Porta Pinciana in ea regione quæ dicitur hodie in Collacio, ducit in Sabinos, Collatiæ ab antiquis dicta, quã Rauennam exportauit Theodoricus primus Ostrogothorum rex, teste Cassiodoro in epistolis

Porta Palaria, quæ & Collina, & Quirinalis dicta est, quod ducat in Quirinalem montem, in qua. T. Tatius castra Curium locauit. Ducit in Agonem ubi tyberis inundatio Appollinares ludos intercepit.

Porta sanctæ Agnes Nomentana dicta & Domine quo

uadis, ante Viminalis.

Porta ſancti Laurentii Exquilina, & a capite Tauri ſculpto, aliquando Taurina, unde pecus educere Valerius Conſul iuſſit, cum Roma ex aduerſa parte in plano tyberis obſideretur,

Porta maior ante Neuia in Cœlio monte, unde Lucretius conſul cum Valerio exiuit,

Porta ſancti Ioannis, Aſinaria, a priſcis Cœlimõtana, unde ipſe Valerius exiuit.

Porta clauſa Metrobii, ante Gabiuſa dicta, quæ in Gabios ducit. Hæc e cœlo teſte Liuio tacta fuit in bello macedonico.

Porta Latina antiquum nomen obtinet.

Porta Capena, quæ & appia, ducit Capuam, per quã regreſſus eſt Horatius ex tribus ſuperſtes,

Porta ſancti Pauli, aliquando ꝙ hoſtiam ducit, Hoſtienſis, a priſcis Trigemina,

Carmentalis porta fuit ad Cliuum qui ducit per Sublicium pontem in Ianiculum. Is locus uidetur eſſe ultra ecleſiam ſanctæ Mariæ ad ſcholam græcam, nũc uocant Coſmedim ad auentini radices,

Transtyberis Ianiculũ. Ianus apud Oui. Arx mea collis erat, quẽ cultrix noĩe noſtri Nũcupat hæc ætas, Ianiculumq; uocat. Ianiculũ urbi adiectũ facto in Tyberim ſublicio ponte, qui nunc pons Xiſtus dicitur.

Porta Portuenſis in Ianiculo uerſus occidentem a claudio facta, quod in portum ducat ſic dicta,

Porta ſancti Pancratii, olim aurelia in Ianiculo

Porta quæ nunc ſubtus Ianum in ianiculo, quæ ducit

in Vaticanuum antea, fontina dicebatur
Thermæ ad ſanctum Franciſcum in Tranſtyberim ſe
ueri uel Aureliani.
Thermæ in Campo Vaticani ubi nunc prata dicimus,
eorundem,
Eccleſia ſanctæ Mariæ a Caliſto ædificata Tranſtyberi
Templum rauenatium erat ſeu taberna meritoria.
Pons ruptus antea Aurelius.
Duæ turres quæ nunc deſtitutæ in naualium faucibus
in Ianiculo cernuntur a Leone Quarto ædificatæ ne
barbaris ultra per Tyberim pateret acceſſus ſicut cum
eccleſia ſancti Petri in uaticano & Ianiculum a Sarace
nis incenſum fuit.

Portæ in burgo ſancti Petri.

Porta ſancti Spiritus quæ dimittit in Ianiculum:
Porta pertuſa in alto colle edita.
Porta uiridaria ſubiecta palatio pontificis, quæ ad ortos
ducat.
Porta quæ nunc eſt clauſa, quæ duceret ad ſcholã Lon
gobardorum, Poſterula dicta fuit.
Porta q̃ ſub caſtello ſcti Angeli eſt poſterula dicta eſt,
Porta in ponte Hadriani porta ænea dicitur.
Portæ triumphalis prope ſanctũ Spũm in ſaxia appa
rẽt ueſtigia prope tyberĩ in uia q̃ ducit ad obeliſcũ .C.
Cæſaris que uia triumphalis eſt.
Palatium ſancti Petri ubi erat templum Apollinis
Obeliſcus. C. Cæſaris in territorio triumphali,
Templum Veſtæ ad Tyberim contra iani Templum
A rupe Tarpeia ad pontem Sanctæ mariæ aſyli tẽplũ

in quādrato lapide extructum, quod nunc dedicatum est sanctæ Mariæ Aegyptiacæ ad aream pōtis p̄dicti.

Rostra fuerunt ubi nunc ecclesia Sanctæ Mariæde in ferno.

Græcostasis in montis Palatini angulo in quo loco est ecclesia sancti Laurentii in miranda.

Templum concordiæ in Palatino colle contra Templū sanctorum Cosmæ & Damiani,

Comicium inter Turrim, quæ palara dicitur & ecclesiā Sancti Laurentii in mirāda, ubi porci uenundantur

Cumulus nunc acceptorum corrupto uocabulo antea monscitatorum uocabatur. in Campo Martio est post columnam Celiam ad Occidentem. Citatorum dicebatur quia postquam citati tulerant suffragia, ne laturis se immiscerent, & cui fauissent dicere possent per pontem qui erat in loco ubi colūna Cœlia est transeuntes separabantur.

Lacus in quem Iuturna se mersit pro aqua uirginea est, qui locus pro Iuturna nunc dicitur lo Treglio.

Campus Martius ubi Columna cœlia quæ in honorem antonini Pii. clxxv, pedum erecta fuit,

Prætoriana castra reduxit Tyberius in arcem, quam fecit ubi nunc caput bouis appellant in uia Appia prope sanctum Sebastianum,

Ecclesia sanctæ Mariæ de mineraa Templum Isidis.

In colle Vaticano incluso Vaticani dei Templum fuit

Naumachia sub monte uaticani & Palatio.

Ecclesia Beati Cosmæ & Damiani. Templum Romuli.

Montes Vrbis.

Capitolium qui & Tarpeius mons & Saturnius, Vbi pandana porta, olim arua ſaturnia. Virg. viii, Hinc ad tarpeiam ſedem & capitolia ducit aurea nunc olim ſilueſtribus horrida dumis

Auentinus mons ubi Dyanæ Templum ab aduentu nauium.

Palatinus mons, Vergi. viii. Arcadas has oras genus a Palante profectum Qui regem Euandrum. comites qui ſigna ſecuti Delegere locum & poſuere in montibus urbem Palantis proaui de nomine Palanteum.

Cœlius mons a celio duce Tuſcorum,

Exquiliæ ab excubiis regis

Viminalis a Templo Iouis uiminei. cuius aræ ſunt collis poſt ſanctam Suſannam,

Quirinalis a templo Quirini uel quia Cures duce tatio ibi poſuerunt caſtra, Mons eſt inter portam populi & portam Salariam.

Mons Ianiculus a Martio anco urbi additus

Ara cœli in Capitolio in feretrii Iouis templo fundamētis extructa eſt.

Iuppiter Capitolinus ubi nunc ſaluator in maximis.

Iani Templum ubi nunc Cancellaria, ideſt ubi ſunt carceres

In rupe Capitolina Templum Iunonis monetæ, Virg In ſummo cuſtos Tarpeiæ Manlius arcis

Cliuus Capitolinus e regione reſpicit Eccleſiam ſancti Georgii ad uelum aureum

De Auentino,

In Auentino Lucinæ Templum, de quo Ouidius. Lu-na regit menses huius quoq; tempora Mensis sumit Auentino Luna colēda iugo. sub quo fons erat, Idem. Lucus Auentino suberat nigra Ilicis umbra, Quo posses uiso dicere numen inest, In medio gramen mus coq; adoperta uirenti Manabat saxo uena perēnis aq̄,

De monte Palatino.

Ecclesia sancti Andreæ de palara, est ītra Palatium. In cætera parte Palatii uínea & prædium muro cinctum

De celio.

Ecclesia sancti Ioannis Pauli in Celio super fundamētis curiæ Hostiliæ/

Duo aquæductus quorū unus in Capitoliū ducebatur ab antonio Caracala. Alter in Auētinū a Claudio, ut literæ in tabula marmorea apud hospitale sancti Ioan-nís Laterani ostendunt.

Ecclesia sancti Stephani in celio rotunda in æde Fauni extructa. Ecclesia sanctorum quatuor coronatorū sup castra quæ dicebantur peregrinorum

Sanctus Ioannes Lateranensis fuit palatiū lateranē.

Porta maior in celio mōte non longe a laterano.

Amphitheatrum Statilii Tauri in Celio.

Ecclesia monasterii Cartusiensium in palatio Sosociāo & in eodem loco Veneris & cupidinis templa simul iuncta,

De exquiliis

Mons Caballus in exquiliis quæ a turribus quæ nunc comitum & foro Traiani usq; ad Diocletiani Thermas protenduntur & desinunt ad portam sancti laurentii aliter mons Exquiliarum a Diocletiani Thermis continuat per montem sanctæ Mariæ maioris, sancti Antoni, sanctæ Praxedis, sancti Viti in macello usq; ad lauicanam uiam, quæ ab amphitheatro hoc est Colosseo incipiens & ad sanctorum quadraginta martyrum Clementisq; ac Petri & Marcellini ecclesiam cõtinuat priusquam portam maiorem attingat Celium ab ipsis Exquiliis dirimit.

Monticulus inter Exquilias Suburra dicebatur.

Sancta Maria in Populo Tumulus Tarquinii immíet usq; ad Pincianum palatium.

Thermæ Corneliorum in uico Corneliorum domus Corneliorum dirutæ.

Corneliorum uia in Caballo ubi duæ statuæ iacentes/ una Bacchi, altera Saturni, Vt Apollodorus scribit/ quorum templa ruinæ, prope adstantes.

Caballi duo illi Tyridatis Armeniorum regis fuisse sextus Rufus dicit

Turris nunc Mesa dicta Turris est Mœcenatis & orti circum, ex qua Turri Neronem spectasse incendium urbis dicit Tranquillus.

Prosper Columna habitat in Mœcenatis hortis

Regio Triuii nunc, quæ scelerata Via erat sub Exquiliis.

Ecclesia sancti Cyriaci in Thermis Diocletianis

De Thermis,

Thermæ Alexandrinæ ab ecclesia sancti eustachii & edibus Ioannis Baroncelli a Campo sanctæ Mariæ rotondæ hinc ad Lombardorum plateam & Agonem. qui circus flaminius est/inde ad binas pene turres Ioãnis Maroni prothonotarii reatini

Thermæ Agrippinæ sunt pantheoni cõtiguæ e regione uersus mineruam ædium porciorum/Cincii Rustici/

Baptistæ Thenis, Georgii Cæsarini protonotarii complectitur.

Thermæ Antonianæ in regione ad uiam ardeatinã, ubi ad septentrionalem plagam ecclesia est sanctæ priscæ ad orientẽ sanctorũ Nerei & Achilei/sancti Xisti monasterium ipsas thermas e regione respicit,

Thermæ, Metodium, Naumachia, & cætera Domitiãi opera fuerunt quæ cernuntur undiq; ad sanctũ siluestrũ inter flaminiam uiam, & collẽ Pincianum ad monasterium sancti silueſtri.

Arcus triũphalis inter ecclesiã. s. Siluestri & Laurẽtii in lucina uiã amplexus flaminiam. Domitiani triũphalis fuit ubi cernere est ipsum qualis a Suetonio describitur statura procerũ sed tunc sedentem dormiẽtemq; & mineruam quam superstitiose colebat somniantem excedere sacrario, negantemq; se ultra eum tueri posse quia exarmata esset a Ioue

Palatium quod fuit Morinensis Card. edificatũ est sup Domitiani opera.

Prænestina uia quæ ad portam sancti Laurentii,

Gordianorũ domus ducẽtas Colũnas uno filo habuit & eorũ Thermæ fuerũt post sanctũ Eusebium in uia Prænestina ubi ruinæ cernuntur.

Cõstantini Thermæ ubi duo Caballi & quatuor ipsius statuæ pedestres.

Ecclesia sanctæ Pudentianæ in Thermis Nouatiani rogatu Praxedis sororis a Pio.iiii.ædificata est.

Monasterium sancti Laurẽtii in Pane .& perna in thermis olympiadis ædificatum.

De exquiliis.

Trophea sacra Marii de Iugurtha & Cymbris in ecclesia sancti Eusebii & sancti Viti in macello cernuntur.

Gallutii Thermæ hodie appellatur basilica/quam Suetonius scribit, C.Cæsarem.C.& Lucio nepotibus extruxisse in exquiliis.

Macellum hodie in exquiliis ubi ecclesia sancti Viti ĩ macello/& arcus in macello

Arcus in macello Gallieno Imperatori positus

De Viminali colle.

In colle Viminali tria teste Plinio.xvii.lib.fuerunt mirãda ædificia.domus Crassi Oratoris.Q.Catuli.quicũ Mario Cymbros fudit.&.C.Aquilii equitis & iuriscõsulti cernuntur ruinæ ad sanctam Susannam

Salustiani horti inter Quirinalem & Viminalem a portu sanctæ Agnes prope ad sanctam Susannam extenduntur Ruinæ.

De aliis locis celeberrimis.

Plane Exquilias inter & cæliũ mõtẽ ubi monasterium monialiũ.s.Andreæ/tabernacula antiquitus dicebatur.

Carinę incipiebant a Tabernacula ad Marii Trophea.
Via Sacra dicta, quod per eam ab arce ad augures sacra quot mensibus ferebantur.
Cosmæ & Damiani ecclesia in uia sacra in templo Romuli uel Vrbis Romæ.
Curia uetus in parte carinarum erat apud ecclesiam sancti Petri ad Vincula, fornices maximi inter ruinarũ uastitatem contra Colosseum aspiciunt
Via sacra Curia ueteri iuxta amphiteatrum ad Capitolium usq;
Ecclesia .s. Agathæ, ecclesia Gothorum, fuit in suburra.
Ara cœli primum Templum a Romulo ędificatũ, non longe inde ara Iouis statoris.
Vbi nunc Tyberis est, quæ uulgo pallara dicitur, locus depressus, in quo miranda est ecclesia sancti Laurentii, Lacus Curtius erat, & templum Faustinæ.
Multa Neruæ ibi sunt monimenta, ubi nunc dicit̃ Noe arca interiacet, Palus nunc uocatur.
Templum Iani erat ad ecclesiam sancti Georgii ad uelũ aureum pene in agro extat, candido marmore extructũ, quod partim est inter forũ Boarium, & piscarium.
Ecclesia sancti Georgii in ruinis uelabri ædificata in mõte Auentino,
Porta Ingens Capitolii ad ecclesiam Saluatoris in maximis semiobruta. Ibi erat Cliuus Capitolinus, qui est inter Ianum & Velabrum.

FINIS:

DESCRIPTIO VRBIS ROMAE PER R, VOLATERANVM.

Atiũ antiquũ á Tyberi usq; circeios erat. Deinde usq; ad lirim ꝓtractũ Plinio. horum caput Roma, teste Dionisio Siculi gens indigena prius tenuere. Ante hos nulla memoría. Deinde Aborigenes Siculis pulsis longo bello qui in montibus prius habitauere sine muris uicatī. Venere postea Pelasgi, & alii græci, q auxilio Aboriginibus fuere, & subiugandis finitimis, & ædificandis urbibus á Tyberi usq; ad Lyrim. uocatiq; Aborigines usq; ad bellum Troianum, Sub Latino autem Rege Latini, Postremo á Romulo Romani. Aborigines enim ipsos alii Indígenas fuisse, ac nominis causam ex montium habitatione traxisse. Nonnulli uero gentem uagã, & sine laribus. Cato & Sẽpronius græcos eos dicunt, ex Achaia ortos ciuitate. Sed uerior sermo habet ex Arcadia aduectos, duce oenotrio, licaõis filio, multos ante bellum Troianum annos cum Peucetio Socio, Hæc ex Dionisio, Trogus autem libro. xlvii. sic ait. Cultores Italiæ primi Aborígines fuere/quorum Rex Saturnus iustitia præditus fuit/ut nihil sub illo qſ quã priuatæ rei habuerit/ob cuius exẽpli memoriã cautũ est/ut in Saturnalibus ex æquali oĩm iure passim in cõuiuiis serui cum dominis recũbãt. Itaq; Italia Regis

noíe Saturnia appellata, & mons ubihabitauit Saturnius, in quo nūc ueluti á Ioue pulso sedibus suis saturno, Capitolium est. Post hunc regnasse faunum ferūt. sub quo Euander ab arcadiæ Vrbe palāteo in Italiam uenit: cui Faunus montem quē ille Palantæū, postea de noíe patriæ uocauit. Cōcessit, In huius radicibus templū Lyceo, quē græci Pana, Romani Lupercal uocant, constituit. Hæc Trogus. Liuius itē Herculé dicit paucis post annis deuicto Geryone cū bobus huc concessisse, exceptumq; ab Euādro, & aram ei maximam sub radicibus Auentini positā: Virgilius quoq; in octauo pulcherrime hanc originem repetit.
Hæc nemora indigenæ Fauni nymphæq; tenebant. cū his quæ sequuntur. De nomíe aūt ipsius Vrbis Festus hæc scribit. Cephalus Gergitius, Qui aduētū æneæ in Italiam scripsit, Ait Romā a Comite quodam Aeneæ ī monte Palatino ædificatā simul & noíatam. Apollodorus á Romo filio Aeneæ & Lauiniæ. Areius q scripsit res cumanas, é Sicyone huc ob inopiā domiciliorū delatos quosdā a multo errore Aborigines uocatos, montē q; Palatinum in quo consederunt, á robore suorū & uiribus Valētiam appellasse, quod nomen postea ab euādro adueniente græce appellatū ῥωμην, Agatho mycenarum historiæ scriptor, Aeneam ex uaticinio Heleni in italiam cum Roma ex Ascanio nepte Vrbem de illius nomine condidisse. Gelius post obitum Aeneæ Imperiū Italiæ peruenisse ad latinū Telemachi circesq; filium, & ex Roma filios suscepisse Romumq; & Remum. Vrbemq; in Palatio conditam ex Romi nomine uocasse,

Liuius & pleriq; alii hos duos ex Ilia uestali, & marte natos a numitore auo expositos, & ab acca Laurentia faustuli uxore nutritos, lupę nomine quod meretrix esset, alterum Romulum ex auspicio uiso. xii, uulturum, Vrbi nomē dedisse. Hæc de Romæ origine apud ueteres comperta, ipsius Natalem quo Palilia Romulus celebrauit, Ouidius. xii, kal. Maii tradere uidetur. nonnulli. xi. dicunt. Quo horoscopo sane incertum, cum alii alios ponant. Ante Salutem annos ferè. Dcc. Post Ilium captū cccxxxiii. Olimpiade. vii. ut ait dionisius,

Tribus in ea. xxxv. Pedianus fuisse scribit a tributo ut inquit dando, uel quod tres tantum a principio fuerint. tatiensis a Tatio. ramnes a Romulo. Luceres a lucumone, aut Luco, quē Asylū Romulus appellauit. Tribuū autem nomina ex uariis auctoribus collecta, huiuscemodi sunt, Romilia. Tatiensis. Suburana, Palatina, exquilina, Collina. Claudia. Lemonia. Pontia. Crustumena, Scaptia. Stellatina; Sabatina, Tomenina. Armensis, Papyria, Pupina: popila, Pollia, Galleria. Falera, Veturia. Aemilia. Cornelia / Vfentina, Mentina, Pontina, Publica, Anthesis, Velina. Aniensis, Terentina. Volicinia, Mæcia. Faucia. Quas Plutarchus nomina Sabinarum nuptarum dicit fuisse: apud alios tamen auctores diuersas ob causas,

Vrbis regiones. xiiii. fuisse ex inscriptione, quę pro ædibus hodiæ capitolii cernitur, palam est, quam mihi ponere uisum est.

IMP. CAE. Diui Thraiani parthici, filio. Diui Neruæ Nepoti. Traiano. Hadriano Aug. Pont. Max. Trib. pot.

Pot.xx.Imp.ii.Cos.iii.PP.
Magistri uicorum urbis regionum.xiiii.
His ego monstratiunculas nonnullas ex antiquariorũ opinione subiiciam, non tam ut multis, præsertim eruditis incognitas, quam ut omnibus uel peregrinis cognoscendas, ne princeps terrarum ciuitas per indigẽtiam minime degustetur. Plinius lib, iii. Spatium urbis á milliario ad singulas portas quæ tunc erãt, Milliaria dicit esse per directum ferè.xxx. Ad extrema uero tectorum cum castris prætoriis ab eodem milliario per uicos omnium uiarum paulo amplius.lxx. Compita item Larium, regionum omnium.cclxv.existere. Quin & ausus ipse tectorum altitudinem in spatio computare. Erat autẽ milliarium signũ in fori Ro.capite unũ principiũ itineris ad oẽs portas, omneq; iter capiebatur. Vrbis circuitus sub Valeriano, qui mœnia restituit, fuit teste Spartiano milliaria.l. Quod sane uerisimile non uidetur, nisi ex iurisconsulti sententia indicabimus, qui Romam aliam ab Vrbe facit, Vrbem tantum intra mœnia esse. Romam uero sacrum etiam pomœrium, suburbanaq; compræhẽdere, Nã ab Ocricoli põte usq; ad mœnia, uia plena edificiis erat. Itaq; peregrini se tunc urbem ingredi putabant, ut accidit Constantino principi, teste Marcellino, cũ primum Romã cũ ormisda uenit, & ubi mediũ esset Vrbis percunctatus. Romulus ab initio palatiũ tribus tantum cinxerat portis. Mugonia ab aĩaliũ mugitu. ĩde exeũtiũ, carmentali, ab Euandri matre, quæ postea scelerata ob egressos.cccvi. Fabios uocata. Et pãdana, seu libera, q̃ in asylum tendebat, qđ augendæ urbis gratia cri-

minoſorũ inſtituerat, Liuius ſcribit.xxxvii.fuiſſe, Puto ueteres/cõnumerãdo q̃ intra auctã reſtiterãt urbẽ.quæ uero nunc apparent flumentana populi porta ex antiq̃ Flumentana quæ ignorat᷑.Nã ipſius Liuii tempore, qui illius meminit populi porta nõ erat/cũ mœnia collinam non excederent.Hic igitur nephandi Neronis ſepulchrũ templo diuæ genitricis ceſſit.Et uia flaminia inter quam & ripam tyberis, nunc quoq; ueſtigia Auguſti ſepulcri cõſpicimus, quem Hadrianus æmulatus e regione ſimile in uaticano excitauit:Porta Collatina: quæ Collatiã Sabinorum opidum ducebat/dicta etiã Procopio Pinciana á Pincio Senatore.Vnde Gothorum oli irruptio, Mõs pincius collis dicebatur hortuloꝝ/qđ pars inferior humida hortis accõmoda exiſteret.Deinde Salaria á ſale in Sabinos exportando, ſeu quirinalis á q̃rini ſacello, eadem & Collina á colle Quirinali q & tricepſis, quinquicepſis Varroni ex capitum & collium numero dicit᷑. Feſto aũt & Agonius/quaſi ſine angulis eſſet/ex quo uériſimile circũ deinde flaminium Agoniũ poſteros appellaſſe/qđ mõ Circi maximi ãgulis ex omni parte careret. quamq̃ apud uarronẽ Aegonius ſcribit᷑ mendoſe.Vſq; ad portã Collinã mœnia fuerant/quæ illi uſq; ad pontẽ miluiũ prorogare cogitarunt, Verũ Aruſpices prohibuere/quod intra urbem nec habere comicia/nec legere milites pro exercitu liceret.Deinde Viminalis / ſeu ſanctæ Agnetiſ a uiminum multitudíe.NAEuia/ſeu porta maior: Exquilina, ſeu Tiburtina, ſeu ſancti Laurẽtii.Cœlio mõtana nunc clauſa prope ſanctum Stephanum rotundũ. Aſinaria, ſeu ſancti Ioannis, latina antiquitus non nomi-

nata,sed tantum uia Capena,seu sancti Sebastiani,ubi appia uia:trigemina sancti Pauli existimatur/quomodo tñ haud satis scio/cum liuio teste Horatii,qui cum curiaciis pugnauerunt/porta Trigemina sint egressi/quo tpe non erat hæc pars auẽtini/nisi forte ex uetere porta huic inditum nomẽ aurelia,seu.s. Pancratii:portuensis& uaticana satis notæ. Septimiana etiã trãstyberi ubi septimii seuere inscriptio anteq̃ ab Alexandro reficeretur legebat̃, Triumphalis cum ponte e regione sancti spiritus interiit/q̃q̃ de hac diuersæ sententiæ.

Pontes

POntes primum insulæ Fabricius& Cestius, quorum alterum ualentiani & gratiani/alterũ lepidi &.M.Caninii nomine restitutũ inscriptio adhuc indicat:sublicius ab Anco Martio/postea lapideus ab Aemilio factus,æmilius est dictus/atq; is est cuius extant fundamenta ad eã pertinentia ripam, ubi nunc naualia sunt. Aurelia qui & Xistus postea ab auctore restituẽdi dictus.Aelius ab hadriano apud eius mollem. Vaticanus seu Ianiculensis ppe sanctum Spiritum, iam desiit. Sunt qui diuersos esse dicunt. Miluius ab omnibus cognitus. Palatinus / seu sanctæ mariæ, qui in palatium ducit:Extra urbem uero Mameus a matre Alexandri Imp.instauratus, quẽ antonius pius fecerat. Nomentanus, quo itur nomentum a Narsete factus/ut eius carmine indicatur.

A Q Væ ex Iulio frontino dicendæ, qui aquarum curę a Nerua delegatus fuit. Igitur nouẽ ab eo ponuntur. appia/post indiciũ samnitici belli ĩducta ab appio Claudio Censore/qui& uiã appiã a porta Capena Capuam usq;

ſtrauit.Concipitur in agro lucullano,qui nunc tuſcula-nus putatur. Via præneſtia. Anienẽ ueterẽ. M. Curtius cẽſor cũ. L. papirio annis. xl. poſt appiã perducendã de manubiis é Pyrrho captis curauit. Cõcipitur ſupra Ty-bur. xx. mil. extra portam Ro. Martia. a. L. Martio rege in capitoliũ perducta/concipitur uia Valeria ad mil. xxx. prope Sublacum/quam ait ſuo tempore. Frontinus in Auentinum á Traiano perductã. Traianam fuiſſe dictã: ut etiam effoſum nuper marmor, quod nos uidimus in-dicat. Tepulla quam ex agro Luculano Seruilius Cepio & P. Caſſius Longinus Cenſor in capitoliũ perducen-dam curauerunt. Iuliam. M. Agrippa ab inuentore uo-cat, introduxit ex Tepula uia ſubterranea, ſupra terram uero fictili ſtructiõe opere arcuato. Idem uirginem ex lu-cullano perduxit, ſic appellatam/quod querentibus aquã puella uirgo uenas ignotas monſtrauit. Concipit' uia Latina mill. viii, in locis paluſtribus. Claudia quã caius princeps introduxit ex fontibus Curtio,& ceruleo mill. xlvi, uia ſublacenſi. Claudius abſoluit opere arcuato. ti-tus deinde reſtituit, ut ex inſcriptione adhuc portæ ma-ioris apparet, Huius ueſtigia maxime comparent tranſ-eunt per Celium formæ nũc & olim appellatæ. ANio nouus hic ex fonte purior quam uetus deductus. Ambo uero ſimul & claudia in urbem confundebantur. Duę re-gioni ſeruiebant tranſtyberinæ/quarũ una Alſietina uia Claudia mill. xiiii. lacu Alſietino concepta ob frigiditatẽ minus ſalubris. quæ ab Auguſto fuit introducta, Alte-ra Sabatina é ſtagnis ſabatiis poſt frontinũ memorata: De utriſq; quid ſentirem ſupta narraui. Harum quoq;

hodie uisuntur uestigia formæ unius extra portam brã charii, quam Sabatinam putauerim. Alterius apud san ctum spũm. Almo is existimatur, qui apud portã Ca-penam in urbem usq; ad circũ Max. nunc profluit, Ex quo Iuuenalis, Madidamq; Capenã, ALTA semita re gio & uia a Thermis Cõstantini usq; ad portã Vimina lẽ. VIA lata regio & uia satis mostratur ex æde nũc. S. M. in uia lata, Via triũphalis circa celsi tẽplũ e cuius re-gione pons erat, recta p flore nũc cãpũ usq; ad uelabrũ carinæ apud Petri uincula unde & auguria captabantur Piscina publica regio & uia circa Xisti templum & ther mas Antonianas, Vaticanum ait Varro a uatum ibi re sponsis seu quod deus Vaticanus qui puerorum uagiti-bus præerat ibi coleretur.

FORA.

Romanum imprimis ab arcu nũc Seueri ad tris nunc extãtes colũnas pertinẽs cõtra Cosmũ & Da. apud quas equestris Domitiani statua Statiana fuerat. Hoc forum Cæsa. Dein. Augu. teste Tranqllo, ampliarunt ex quo Mar. ait. Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Neruæ idẽ & transitoriũ qđ ad Traiani inde ad alia fora transi-bant/qđ ne spatio fraudaret᷒ pars quirinalis est excisa. hu ius adhuc extant uestigia. Boariũ apud .s. Georgiũ ex ar cus uicini inscriptione quod ibi bouis esset statua. Oui-dius Area quæ positos de boue nomen habet. Erat & pi scarium haud lõge a Boario ut ait Varro, rusticorum & Cupedinis & olitorũ/& pistoriũ iuxta ædẽ Vestæ. Cã pus Martius q Tarquinii fuit ager quod extra urbẽ esset in cõfesso apud oẽs. Quamobrem & Pantheon & cir-

cus flaminius extra fuerant, Columnæ cocleæ duæ, altera Traiani ubi depictum bellum dacicum: cui apud pthos res gerenti dedicata fuit a senatu. Altera Antonini pii in reg. Columnæ/cuius egestio fundamenti uti quorūdā opinio/uicinū fecit montem, qui acceptorius dicit Quidā antiquiorem faciunt citatoriūq; prius dictum, quo citare ad comicia tribus se recipiebant.

De Thermis.

Thermæ diocletianæ notæ. Cōstantinianæ apud equos Tiridatis Alexandrinæ q̄ antea Neronianæ fuerāt apud S. Eustachiū. Agrippinæ apud Pantheon. Titi post. S: martinū, dicuntur hodie capoces quasi capaces aquarū. Apud has hoc anno. m. dvi. Felix Romanus ciuis dū arcum diu obstructū in uinea sua recludere, Laocaoon Virgilianum cum duobus filiis inuenit a Plinio li. xxxvi cap. v. his uerbis memoratum. Laocoon in Titi Impe. domo opus omnibus & picturæ & statuariæ artis præ ponendū, ex uno lapide eum & liberos draconumq; mirabiles nexus de consilii sententia fecere summi artifices Agesander Polydorus, & Athenodorus Rhodii. Visū igit nostris par opus famæ, quapropter pontificis iussu in ædes Vaticanas traduntur.

Thermæ Domitianæ apud Siluestri. Nouatianæ apud Pudētianæ, Gordianæ Eusebi, Olympiades apud Panispernæ Templa, Varianæ autem & Syrianæ & Decianæ in Auentino.

De Templis,

Templa etiā quædā deprehēdimus æsculapijinter insu

læpõtes.quod.S.Ioannis.Ex altera parte Iouis,quod.S.
Bartholomeo nunc dicata uidemus, nec alia uestigia ap/
parent.Ouid.Iunctaq; sunt magno templa nepotis auo
ipsam uero insulam teste liuio aggeres frugesq; in eũ lo/
cum constipatæ fecerunt,quæ ex agro tarquinii in tibe/
rim deiecto conuenerunt.Herculis apud scholam græ/
cam sub auentino/ubi ærea statua mea ætate reperta, q̃
in ædibus conseruatorum uisitur.Aedem Herculis ro/
tundi ad forum Boarium liuio,quæ nunc Sancti Ste/
phani rotundi iuxta Tyberim:satis habet argumenti es/
se propeq; aediculam pudicitiæ inter scorta & Oenopo/
lia,nũc sanctæ mariæ ægyptiacæ dicatam.Veneris eri/
cinæ extra portam Colinam ex uersu Ouidiano.Tem/
pla frequentari collinæ proxima portæ,nunc inter ue/
pres monimenta quædam apparent:hic teste liuio ludi
quandoq; fasti Tyberi circumflua inundante.Aliud itẽ
Veneris apud circum maximum Solis ab Aurelião cõ/
diti/quidam existimant eas esse ruinas/quæ supra colum/
nensium ædes apparent apollinis & Martis,ubi febris sa/
cellum in uaticano.Martis item extra portam Capenam
ad tertium lapidem bello Gallico Camillo uotum, iu/
xta quod lapis manalis uocatus consistebat,quo per sic/
citates in urbem relato pluuia statim manabat: Hodie
sanctæ Mariæ prunetæ imago si quando Florentiã trã/
fertur,idem,sed cultu efficit ueriore. Martis ultoris su/
pra memoraui.Neptumni in ripa Tyberis id esse opina/
bantur unde his annis proximis prope sanctum Blasiũ
ingentes lapides sunt effossi.Dianæ ubi prisca in auenti/
no:Iouis ultoris,quod & pantheon notissimum, Capi/

tolini supra narratur. Flore in Quirinali post Sanctã Susannam ex Martialis carmine. Qua uidet antiquũ proxima Flora Iouem. Nam capitolium uetus & prope. s. Susannam cernitur, ubi descenderis. E regione uero horti Salustiani, Templum Castoris & pollucis, nunc Cosmi & Damiani ex Ouidi carmine. Fratribus illa die fratres de gente deorum circa Iuturnæ constitue re lacus: Hic lacus prope sanctum Georgium in speci is conspicitur, Hi fratres Tiberius & Drusus fuere, qui tẽ plum quod posthumis bello latino uouit, & filius dica uit illi restituerunt. Concordiæ, quod Manlius prætor in Galila uouit in arce dicatum. Alterum Flauius scriba in area uulcani. Tertium Liuia construxit ob uiri cũ ea concordiam/Idq; putatur quod in ortis sanctæ Mariæ nouæ conspicitur, TEMplum Pacis iam notissimum, Aram Pacis prius fecerat Augustus, quam auxit Agrip pina. Iani apud sanctum Georgium quadrata, nunc rui na. Ouidius. Cum tot sint Iani cur stas sacratus in uno, hic ubi templa foris iuncta duobus habes. TEMPLũ bonæ deæ a Claudia uestali in Auentino, deinde a liuia restitutum. Saturni in foro ut describitur a Macrobio/ ubi ærarium erat id existimans coniecturis quod sub ca pitolio Hadriano martiri postea dicatum cernimus, Iu nonis Monetæ ubi ædes senatoris & olim domus Mã li. Vbi autem locus damnatorum Iuppiter tonans, ubi ara Cœli arx fuerat ex coniectura altioris loci, & subre tranei/quem nos uidimus post arcem. Busta Gallorũ: qui Liuio teste in obsidione Capitoli peste absumpti ibi cremabantur. Iuxta uisitur Iuppiter Panarius siue pisto

rius ingenti ſtatua nunc cubitans memoria iactorũ pa-
num a Manlio opinionem copiæ facientium. In Capito
lio ciuium nullus poſt manſium damnatum habitabat
Ter aũt flagrauit. Ad id gradibus ſicuti nõc aſcendeba
tur carcer Tullianum uocatus, apud. ſ. Nicolaum. Eru-
ditioribus tamen hic carcer Claudii trium, uiri ſeu lato-
miæ ſunt, ubi. ſ. Petrus ſub Capitolio ex indicio, quod
teſte Varrone Tullus hoſtilius hunc foro Romano im
min entem condidit. TEMplum Veſtæ rotundum in-
ſtar pilæ quod ueſta terrã ſignificet Ouidio teſte. Numa
intra palatium & Capitoliũ dedicauit, quod & Cicero
indicat. lucus inqt ueſtæ ad radices palatii deuexus in uiã
nouã. nũc. ſ. m. liberatrix/ubi plurima ueſtalium ſepul-
chra uidemus eruta. Nã in ea parte uia noua multis uiæ
ſacræ cõiungit, Templum Fauſtinæ & Antonini appa-
ret ex inſcriptione prope Coſmũ & Da. libertatis in auẽ
tino ex mulctatitia pecũia a Ti. ſempronio Gracho gra
cotum auo. Matutæ a Seruio Tullio in foro, Deinde a
Camillo refectũ. FORtunæ uirilis ubi nude uirgines
inſpicibantur. Ouidius. Vtq; tegat, celerq; uiros, fortu
na uirilis præſtat. Amphitheatra duo primum Titi notiſ
ſimum fontes habebat duos ad recreandũ æſtu laborã
tem turbã. Alterius ſane fontis nunc in uia inter amphi
theatrum & arcũ Cõſtantini ſuperſunt ueſtigia. Vidiq;
ego iam uetus nomiſma hãbẽs a tergo amphitheatrum
cum his fontibus. Alterum Tauri ſtatilii ex orti cænobii
S. Crucis oſtendit. Theatra tria. Põpeii apud ædes Vr
ſinorom in flore cãpo, ubi ſtabula ſunt equorũ, aperte
nũc cernit, q̃propter nõ temere fortaſſe poſteritas hũc

locũ de ipsius amicæ flore noĩe appellauit. Marcelli a cæsare cœptũ ubi sabellorũ ædes Balbi ignorat. Bibliothecæ. xxiiii. Sed p̃cipue palatina & Vlpia. OBElisci sex potissimi in circo max. duo quorũ unus adhuc mõstratur obruptus. In cãpo martio unus, q horas hostendebat In Vaticano adhuc incolumis Augusto & Tiberio dicatus ut ex inscriptione apparet. Hic oĩno teste Plinio in molitione effractus est. Nauis q̃ eũ ex egipto iussu augusti aduexerat in portus cõstrustione submersa est, & arbor quatuor cõplectentiũ ulnis crassitudine fuit. In mausolo item augusti duo alti singuli ped. xlii.

Arcus etiã plures, ex quibus tantum apparent Titi cõstantini, Seueri, Galieni ad. s. Vitum, & domitiani qua itur per flaminiam ad populi ædem.

CIRCI quatuor ostẽduntur, Flaminius & maximus & apud tabernas obscuras, appellatas ubi funes torquẽtur. Quartus apud. s. Sebastianum ob prætorianorũ exercitationem conditus uti putatur.

Naumachiæ quinq;, ex quibus una Domitiani mõstratur e regione arcus eius/inter uinearum caua dextrorsus euntibus ad ædem populi,

Curiæ siue senacula quattuor traduntur Pompeii prope theatrum ipsius, Alia in capitolio ea esse conuicitur ubi adhuc Columnarum inscriptio uisitur, S, P, Q, R, incendio consumptum restituit, Hostilia cum regia Tulli ubi sancti Ioannis & Pauli ædes, Vetus apud Petri uĩcula, Nam & curiæ sicut pleraq; publica opera dedicabãtur: non tamen omnia dedicata sacra,

Exquiliæ ubi.s.Maria maior prius ad præsepe dicta ab excubiis Seueri Tulli qui ibi habitauit.
Armiluſtrum putauerim ſpacii,qđ in teſtaria nunc eſt. Nã in regione Auentini ponitur nec ſane aptior locus re cenſendis armis.ac militibus oſtenditur.Fuere & in eo dem fornaces.
Argiletum & ficus ruminalis iuxta ambo ſub palatii par te ab latere,s.Georgii,apud etiam TEMplum uelabrũ fuerat, Lupercal ex alia item parte ſupradicti montis:q̃ ſeptizonium ſpectat Seueri Imp.opus ſepulchri gratia conditum.
Tiburis locus adhuc durat ubi Martialis domus ex eius inditio carminis.
Inſuper ut cloacis aqua ſubterlabẽte urbs pene tota pẽ ſilis erat.ut ex lib.iii.epiſt,Caſſiodori coniicimus, inter quas Cloaca maxima teſte Liuio a Tarquinio priſco fa cta quæ adhuc monſtratur e tabernis quadam iudeorũ platea/& in ripa Tiberis, Id autem ædifici quod apud Angeli templum cernitur ædes apparet reſtituta a Seue ro & Antonio filio ut ex inſcriptione cernitur nonnullo rum etiam priuata deprehenduntur.
Domus Neroniana teſte Tacito incipiebat inter cœliũ & Palatinum circa fere arcũ Conſtantini,tendebatq; in exquilias.
Domus Cæſariana ubi Liuia porticus, poſtea templũ Pacis.Ouidius, Diſce tamen ueniens ætas,ubi liuia nũc eſt porticus,ingentis tecta fuiſſe domus.Trãquillus ue ro ait.Templum Pacis ubi liuiæ quõdam porticus. Do mus Ciceronis in palatio iuxta forum in eadem pte. Ve

lia est a uellendis olí pecoribus/attondendisq; gregibus in eo loco ut ait Varro, ubi ædes poblicolæ dirutæ Turris Mœcenatiana cum ortis unde Nero spectauit in cēdium inter thermas Diocletianas & basilicam sanctæ Mariæ maioris loco eminentiore. Priuata Traiani, idest ædes cum Thermis in Auētino teste. P. Victore ea nūc apparent quæ in uinea nostra compræhenduntur, nam eo usq; aqua item Traiana deducebatur ut ex marmore litteris repertis couspeximus. Hic enim Marius frater ue tustatis curiosissimus alta effosa tellure Camerar litho strata, solia balnearum, latissimasq; reperit habitatiões, Prata Mutia & Quictia trans tyberim quorum alter a prata uidemus appellari. Altera Quictia. quæ. Q. ci cinatus arabat contra ubi tunc naualia erant. Liuius dicit esse. Naualia autem ipsa nunc ripam uocamus. In Cœlio præter aquarum forma EDES Lateranorum, pro pe q; æream statuā pacificatoris, M, Antonini uidemus Nymphea in urbe. xi. erant enim loca principum uirorum amœna aquis inductis. Mutatoria item magnorum pri uatæ domus ad secessum & delitias. Basilice etiam plures quo se deciperent diuersi litigantes. In VRBE tota ædi culæ. cccxxxix. Domus. Mxlcvi. Insulæ. xlvi. m. Dcii. ui ci. cxx. Vicomagistri. Dclxxiiii. Curatores uiarum. xxix. officiorum pistoriæ. ccliiii. Cohortes prætoriæ. x. Vrba næ. iii. Vigilum. vi. Mensæ oleariæ. ii. mil. ccc. Castra equitum singulariorum/peregrinorum. misenatium, ra uennatium, Tabellariorum, lecticariorum/Victimario rum, Silicariorum, prætoriana ubi nunc caput bouis in uia Appia a Tiberio ibi præsidio dicata primusq; tyran

nicum morem exercuit. Domus hic etiam maioris ædificii ac magnorum uirorum notantur. Reliquæ insulæ. Templum siue ædem cum erat incolumis, cum uero semidiruta aut obsoleta, aream dicebant. Cœmiteria sacra Priscille in uia salaria apud. s. Siluestrum: Prætextati in uia Appia apud sanctum Ianuarium. Catecumbæ apud. s. Xistũ. Domitillæ in uia Ardeatina apud. s. Petronillã. Ad duas laurus in uia labicana. Balbiæ item in uia Ardeatina. Calapodii in uia Ardeatina apud sanctũ Calistũ. ad Vrsum pileatũ apud. s. Bibianam. Cõmodille in uia Hostiense. Trasonis in uia Salaria apud. s. saturninum. In Cliuum Cucumeris. apud. s. Ioannem Basilæ in uia Salaria. Ad insulatas in uia pottuensi. Apud. s. Felicem. Basilica in uia ardeatinã. De cæteris uero religiosis locis/quæ imprimis commemorare fas erat/inter põtifices mihi dicetur. Reliqua item profana curiosoꝝ scolæ diligentius perscrutanda relinquo cum prisca urbis facies nulli satis dignoscatur tot passæ barbaroꝝ iniurias.

Finis.

AD EVNDEM. R. IOANNEM MATTHEVM.

IAm lassuli digiti feria optabant. cum Amori/qui perrumpit omnes difficultates, nihil factum uidetur. Nulla enim lassitudo impedire officium & fidem debet. Putauimus & tibi fore non iniucundum, posterisq;, qui per te legent nõ

inutile, colligere & quasi recognoscere ciuitates Italiæ nec non loca/quibus nominibus olim uocabantur, & quibus irruentibus efferis nationibus post Adulterinis.i. barbaris decolorata ordeant. Cumq; mille sexagintasex sint ciuitates Italiæ: ut nonnullis placuit septingentæ ut Iginius, Stilus curiæ Romanæ sexaginta quatuor recẽset, Vix uni aut alteri sua facies, suum nomen hæret tãtum potest abolere uetustas, & mori saxa nomina, Titulos cogere. Sed iam uale/ac felix perlege. piumq; p æs ac libram tuum complectare, diligas: in tuis habeas.

Ex Flauio.

LIGVRIA.

Ab Liguria patriaq; tua Vir lectissime Plinium secuti texendum hoc opus duximus.

Liguria a Varro flumine ad Macræ amnis hostia longitudinem habet, & hinc Appenino, inde mari ĩfero claudit, qui ratione pars inferi maris adiacẽs a Varro ad macrã dicit ligusticum pelagus/populi eius prouinciæ ligures. Hi obstinatius iugum Romanorum recusarũt, & illis aĩose aduersati fuere auctore Liuio. tã dẽ ductu posthumi exarmati sunt Genua regina regni Ligustici, ab aliis dicta putat a Genuo phaetõtis socio. Alii de Iano fabulant. Sũt q a gena mẽbro capitis ducũ ego uero a genio & geniali situ dictã reor. nihil etenĩ genialius & ameinus siue uestitius hac hora excogitari põt, ubi sẽp uerna aut

autũnat. Nusq̃ delitiæ supiniores. Huius mẽtio pría fit ã Liuio libro. xxi. Diruit Mago frater Annibalis. Liuius lucretio prorogatum imperium scripsit, ut Genuam oppidum a Magone pene destructum exædificaret. Genua anno a lucretii instauratiõe plus minus septingẽtesimo & salutis christiane sexcentesimo atq́ sexagesimo, Rothoris longobardorum rex Romanis, quorum imperio semper antea subiecta fuerat, abstulit. Mox cum sæuiter a longobardis regeretur, ad Carolum magnum Imperatorem Pipini filium defecit, præfectiq́ sunt duces, qui comites dicebantur. Saraceni pœnis sibi subiectis immisti anno christi nongentesimo & trigesimoqnto Stephani septimi Pont. Ro. Temporibus Genuam cœperunt, spoliaruntq́, & quod raro alibi est auditum omnibus mortalibus, qui cædi superfuerunt populariter asportatis, muros Vrbis omni humano habitatore uacuos reliquærunt. Scribit tamen Andreas Dandulus Venetorum dux Francisci Petrarchæ amicitia clarus impuberes omnes, breui Genuam fuisse reuectos. Estq́ eius testimonium eo locupletius, quod Veneti, Genuensesq́ magna semper æmulatione contendere soliti per Danduli ducatus tempora graui ac periculosissimo utrisq́ bello couflictati sunt. A quadringentis uero annis maximum Genua habuit incrementum, quæ uires nacta ingentes terra/sed mari longe maiores liguriæ cui Imperat nomen obscurauit: ut quæ pars in Varrum amnem exposita occidentem spectat solem/riperia occidentalis, quæ ad Macram pertinens in orientem est uersa, dicatur riperia genuæ orientalis. Insuper Corsicam, Cy

prum, Asiam Thraciam, Scithiam deductis colonis ac suis uictoriis illustrauit & negocio quã otio fælicior, nũc illis terrori est/quorum incidiis prius & crudelitate bis concidit.

Aternum opidum Liguriæ nunc Piscaria uocatur.

Portus monœci, nunc Villa franca. Post hæc monicus portus ut Ptholomeo placet nunc Monachus.

Imminet monacho castellum nunc ignobile sola uiarũ asperitate notissimum passus prope duo milia a mari recedens Torbia appellatum, quod Iacobus bracellus uir eloquens & doctus. Trophea Augusti a pricis appellatum fuisse affirmat, quæ fuit Patria Helii pertinacis Imperatoris Romani.

Abintimilium ciuitas/nunc Vintimilium.

Opidum Dianæ/nunc Dianum.

Abinganum urbs opibus ac uetustate nobilis nunc Albinga Proculo Imperatore Romano Alumno & ciue ornata.

Sauonam Liuius nominauit sicut nostra facit ætas. plinius Sabbatium. Pomponius mella Sabbatiam.

Liguria habuit olim latissimos terminos: quippe cũ Pisas in liguribus conditas Trogus scripserit.

Genua habuit ad quadraginta Cardinales.

Genuæ latus orientale Ferior amnis præterfluit: quem nunc Bisamnem appellant.

Delphini portum, nunc portum finum uocant.

Proxime clauarum opidum nouũ Entella fluuius mare illabitur, quem aliquando laboniam dictum/nũc lauaniam appellant.

A Lauanio Vico originem traxere Fliscorum familia Lauaniæ comitum nobilissima, Pontificibus & cardinalibus Romanis ornata.
Sigestæ Tiguliorum uico quod Sigestrum uocant cõtermina est monilia, quos duos colles uitiferos, Moneliam nunc appellant.
Vulnetia Castellum uulgo Vernatia appellatum,
Vina lunentia quæ Plinius plurimum laudat, nunc uernatiæ dicuntur, & hæc festinanti satis de ciuitate, de qua nunquam satis.

De Origine & gestis Venetorum.

Anno conditæ urbis Venetæ Quinto Vigesimo & trecentesimo iustiniani secundi Imperatoris Constantinopolitani temporibus Gregorio tertio Pontifice Romano & Pipino primo Francorum rege Turci primũ Asiam inuaserũt. Fuerũtq; ipsi turci Scythiæ ex his quos Alexandrum Macedonem inter hyperboreos montes ferreis clausisse repagulis cum alii tradunt scriptores, Tũ beatus Hieronymus affirmat.
Cum Veneti obedirẽt Imperatori Cõstantinopolitano concedente Charolo principe iusto & magnanimo permissi sunt legibus suis ita uiuere/ut pariter utriq; imperio obedirent: cui fœderum cõditioni Leo tertius Pontifex maximus adstipulatus est.
Saraceni tum primum Tyrannos habere cœperũt quorum unus Egyptum & Africã occupauit. Duo Hispanias inter se partiti sunt, & Quartus Palestinam ac Sy

triæ loca cœpit.
Marci Euangelistæ corpus Venetias est translatum du ce Iustiniano Patritio anno conditæ urbis Venetæ primo septuagesimo & quadringentesimo. ecclesia quæ nũc ex tat sancti Marci Venetiis ædificari cœpta.
Vrsus dux Venetus a Constantinopolitano Imperato re Protospatarius declaratus est, isq; Dux accepti mune ris gratias relaturus Cãpanas duodecĩ magni ponderis Basilio imperatori dono misit, quas primas habuit græ cia. Exciti opulentiæ urbis Venetiarum fama Vngari si gna conuertentes in eam duxerunt, & lembis tumultua riæ fabricatis quorum asseres pellibus conglutinarentur ciuitas noua capta ad primum impetum est incensa.
Anno qui secutus est conditæ urbis Venetæ septuage simo quinto & Quadringentesimo Saraceni Africam Genuamq; urbem cœperunt, in quam maxima usi sunt sæuitia. Vrbe enim spoliata, & cæsis omnibus puberi bus, impuberes & fœminas asportarunt.
Aegeum mare nunc Archipelagus uocant,
Euboia nunc Nigropontus.
Andreas Vngariæ rex ab Honorio pontifice in prædi ctam expeditionẽ accersitus, ius omne, quod in dalma tia suum ad id temporis regnum habuerat uenetis ideo cõcessit: quia eum usq; ad Damiatam cũ exercitu amplo nauibus deportarunt.
Ptolemais, quæ prius Accon & accia dicebatur/ ita solo æquata est a Sultano, Vt Fundamenta sint effossa ut nullum urbis, nullum post hæc ædificii uestigium appareret.

ETRVRIA

Magiſtratus Etruriæ Caſtaldio appellatus.

Liguſtini populi nunc Chararíæ dicuntur, de quorum marmoribus Iuuenalis, Nam ſi procubuit qui ſaxa ligu ſtica porta Axis.

Secũdus in Etruria fluuius auxeris a quibuſdã uetuſtis ſed a Liuo Mera appellatus, quem nunc Serclũ dicimus Apud Vmbronem fluuium, quem Plinius inquit na uigiorum eſſe capacem, Interius eſt Vibona Vetuſti no minis opidum.

Plumbinum noui nominis opidum, quem locum Ro mane ecleſiæ rerum ſcriptores anno nunc trecenteſimo Plumbinariam dixere.

Populonia fuit uetuſtiſſimum opidum: quam Nicea pa tritius Cõſtantinopolitanus Dux naualis exercitus re gnante in Italia Bernardo Charoli Magni nepote ui ca ptam diripuit, & igni ferroqꝫ funditus euertit, ut parua ipſius urbis ueſtigia nunc appareant.

Argentarius mons in peniſulam mari immiſſus, í quo eſt uetuſti nominis portus Herculis: quæ loca rari nunc habitant,

Lacus Volſinienſium, nunc Bolſenæ, Bulſinum proco pius dicit.

Monsaltus ſuper Hoſtia lacus Bolſenæ Vetuſto in lo co grauiſcarũ quod appellat Virgilius intempeſtũ. Scri bit Plinius apud Grauiſcas Corallum gigni ſolitũ pro ut nunc gigni & expiſcari conſtat.

Cornetum crediderim eſſe quod Ptolemei, Plinii, Pom

ponii Mellæ testimonia castrum Inui uocãt. Auctũ tradìtur esse Tarquniæ ibi proxime olim urbis uetustæ ruinis, unde Tarquinii orti.

Ciuitas uetus fuit centumcellensis portus, quam Saraceni destruxerunt, ubi constat Augustinũ libros de trinitate conscripsisse. Ciuitatis uero Veteris portum prætergressi magna inueniunt uetusti ædificii fundamenta in quibus Pyrgo appellatis, paruum sacellum, eoq; in loco Pyrgos fuisse Veteres a Vergilio appellatos constat.

Proximus mare influit Ceretanus amnis, secus quem intus est Cereuetere nunc: quos fuisse scimus Cere seruatorum quo tempore galli Senones urbem cœpere/Sacrorum memoria celebre opidum.

Sequitur pertenuis locus in paludibus. Cui Perge olim appellato, nunc palus dicitur, ab Vrsinis possessus.

Annibal iuit per ualles arnisquæ erant ubi nunc est incisa, ita dicta quoniam saxum apertum est/& ita exoneratus Arnus.

Bibiena opidum in montibus nobile.

Senatum urbi magno decori fuit celebratum in ea concilium, in quo Gerardus Florentinus episcopus in secũdum Nicolaum Pontificem Ro. creatus constitutionẽ fecit, quæ in decretis patrum extat, Distinctione tertia & uigesima Pontifices Romanos eligendi Cardinalium collegio, & nemini ulterius ius esse, cui concilio centũ & triginta Episcopi interfuere.

Dana fluuius nunc Palia.

Radicofanum a Comitissa Mathildi castellum ecclesiæ

dono datum.
Perusiam Etruriæ primariam ab Achæis cõditam Iustinus inquit.
Mons Faliscorum corrupte dictus mons flasconus.
De orta ciuitate Etruriȩ fortassis intellexit Vergilius cum inquit. Ortanæ classes.
Ciuitas castellana ueii.
Franciscus fianus certissimis docuit coniecturis Veios fuisse apud Pontianum castellum, Tyberi item & fião propinquum.
Ciminius lacus, nunc Vici.
Vetralla nunc/olim forum Cassii.
In uia Cassia duodecim a Sutrio absunt Bacchanæ uetusti nominis locus:
Ex paruo Lacu Bacchanas atttingente paruus oritur fluuius apud Valcham in Tyberim cadens, qui licet aquis sit tenuis & exilis, celebratum in historia habet nomen. Est enim Cremera.
Lacus Tarquiniæ/nunc anguillariæ. ex quo familia fluxit, ut in Romanis nostræ ætatis uetusta, comitũ Anguillariæ appellata/quorum Vrsus urbis senator Franciscum Petrarcham Laurea insigniuit.

Finis Etruriæ:

LATINI INCIPIVNT.

Opidum Sanctæ Fælicitatis prope circeios, Plinius Nymphæum uocat.

Taracinæ etiam nunc adiacet paludis Põtinæ pars/quã paludem faciunt Amnes duo, eorumq̃ maior Vfens appellatus.
Pons Coruus opidum fregellæ fuit.
Roma nunc petentibus Taracinam iter est primũ duodecimo miliario marinũ, quod non absurde Marianã uillam fuisse ut credam facit proxima. L. Murenæ uilla semi etiam integra & prædiũ portium uulgo notum Gazalorum noui nominis opidum. olim. L. Murrenæ uilla. In opido quod corrupte ciuita indiuina appellant, lapis repertus est literas inscriptus maiusculas, quæ Lanuuium illud opidum fuisse ostendunt.
Honorius tertius de gente Sabella.
Vbi olim fuit Forum Appii/nunc est monasterium fossa noua appellatum.
Valmontanum, ubi Lauici fuere.
Gallicanum, Gabios fuisse coniicimus.
Bonifacius annum Iubileum primus Romanorum põtificum Romæ instituit.
Ciuitas Bouillarum, nunc Babucum.
Extra Tybur monimenta sunt uillæ, quam Hadrianus extruxit, de qua meminit Helius Spartianus.
Supra Tybur montes sunt ardui & late diffusi, ubi fortissimi olim habitauerunt Aequicoli, de quibus maro intelligit.
Federicus primus Imperator Romanus Theotonicus reædificauit Tybur.
Talliococii, uicus Varronis, alii uicum uarriũ id putant.
Pillum & Pullanum, nunc dictũ Piliũ & Palianum.

Monasterium Sanctæ Mariæ de Crypta ferrata in uilla Ciceronis Thusculana ædificatum.
Lucullanum lucii Luculli uilla, quæ nunc dicitur frascatum, ubi aquam uirginem, quæ nunc unica Romam perducitur, inuentam esse constat.
Tusculani duce Rainone eorum Tyranno Federici Imperatoris Aenobarbi copiis coniuncti. Populum romanum clade maxima affecerunt, quæ cannensi cladi prope similis numero cæsorum fuisse dicitur, adeo ut roma postmodum caput nunq̃ attollere potuerit.
Est Albe marinoq; proximus Albanus lacus emissus a Romanis ut ueis potirentur.
Scribit Seruius nemus appellari Lucum haud lõge ab Aritia, in quo lacus est ubi speculum Dianæ dicitur/qđ hodie Cynthianum uocatur.
Pulchrum & penè mirum est uidere clauos maiores æneos, quibus cubitalibus nauis constructa erat ita integros, ita politos, ut nuper a fabri ferrarii incudibus exisse uideantur.
Mammolus pons in uia Tyburtina ædificatus est a mãmea Alexandri genetrice.
Vetus Campania/nunc terra laboris dicta.

VMBRIA.

Vmbriam nostri ducatum uocant Spoletanum.
Opidum sancti sepulchri burgus dictum, ædificatuȝ est in fundamentis uillæ plinianæ, ad radices appennini prope Tiberina.
Tifernum ciuitas castelli dicta.
Tinium opidum nunc dicitur Topinum.

Aſsiſium Propertius Axim uocat, innuitq; conſtruẽdo eius urbis muro conſilium attuliſſe.
Tennius ſiue Topinus amnis,
Montonum Bracteo rei bellice præſtãtiſſimus illuſtrauit. Triuium nunc olim Trebula, Vergilius Mutiſcas inquit. Subeſt colli, in quo Triuium eſſe duximus perlucidus fons tantam ſubito euomẽs aquam ut intra ſtadii unius curſum efficiat fluuium qui infra Fulginiam labitur in Topinum, Sertorius dux Romanus fuit Nurſinus, & ſanctus Benedictus.
Velinus lacus nunc a pede luci opido uocatus/qui cadit in narem prope Inter amnam ſex miliaribus.
Cures Numæ Pompilii patria prope eccleſiam Sancti Eutimi regionis Sabinæ, de qua meminit Gregorius in regiſtro.
Nomẽtũ opidũ nunc deſertum ꝑpter grauitatẽ aeris
Caſtellum in colle poggium Mirretum cui Torentulus adiacet riuus ſolis dictus. quem Digentiam uocat horatius Prope Farfarum opidum Poggium Curteſii a Curteſio amne ſubtus delabente uocatum quemquidẽ fluuium Alliam priſco nomine dictum fuiſſe conſtat.
Prope uallem quã facit Farfarus inſabinis Horatius habuit agrum.

PICENVM.

Iſaurus fluuius, nunc Folia dictus
Saxum eſt prope Vrbinum ſiliceam habens duriciem ducentis paſſibus longitudine, & octo altitudine perfo

ratum/Curribus item factum est peruium, cura forma actuq; Forulo est appellatio. Docetq; titulus litteris cubitalibus in fronte excisus. T. Vespasianum, & non Augustum Octauium, qui uiam strauerat Flaminiam, id Foruli opus curasse.

Ricinetum & Ricine nunc Recanatum.

Macerata ciuitas noui nominis & ipsa Aeliæ Ricinæ sicut Recanetum excidio auspicium ducit.

Vrbs Saluia uetus diruta apud Castellum sancti Genesii/Opidum nunc Sācta Maria in Georgio inter primaria Marchiæ annumeratum, quæ urbs olim fuit tignium, de qua meminit cæsar in Commentariis, Sequitur amnis nunc Tenne, olim Tigniæ.

FLAMINIA.

Flaminia dicta est uia, quam Octauius Augustus ab Vrbe Roma, uel potius circo Flaminio Ariminum usq; strauit.

Vatrenum Immolæ fluuius, nunc Santerno.

Ariminum Fluuius, nunc Marida dicitur.

Pons Miluius ad Tyberim á Marco Scauro, sicut ammianus Marcellinus refert, constructus.

Rubicon Torrens perexiguus, Pisatelum nunc & Ruconem uocant.

Adhuc in Marmore apud Rubiconem sunt hæc uer/ba. Iussu mandatu ue. P, R. Cons. Imp. Miles. Tiro. cōmilito Quisquis est, Manipulariæ ue Centurio Turmæ ue legionariæ huc sistito, Vexillum Sinito, ne circa

hunc amnem rubiconem signa ductum / commeatum ue traducito. Siquis huius iussionis ergò aduersus ierit, fecerit ue / adiudicatus est hostis. S.P.Q.R.
Sanctio Plebis Citi. S. Ve, C. Grimoaldus Longobardorum Tyrannus diripuit Forum POMpilii / & arari fecit.
Brentenorium Plinius Brintum uocat.
Castrum mutillum nunc dicitur mutiliana.
Rauennam muris nunc extantibus cinxit Tiberius Imperator, quod literæ docent cubitales ad portā eius clausam) quæ aurea dicitur.
Fluuius ad sinistram Rauennæ olim uitis/nunc aquæ ductus.
Castrum Carum est oppidum prius salsubium à scatente ibi salso fonte dictum.
Bagnacauallum prius Tyberiacum, & aliquando ad caballos appellatum.
Martianus Torrens latera alluit mutilianæ, cuius mutili tunc appellati. L. liuius in principio belli Macedonici meminit.

Finis.

AD VENERIVM RVFIVM RVTTILII Claudii Numatiani Galli Viri consularis præfectorii urbis/tribuni Militum, præfecti pretorio. Liber Primus.

CVI TITVLVS ITINERARIVM

El ocem potius reditum mirabere lector
u Tam cito romuleis posse carere bonis.
Q uid lõgũ tot romã uenerantibus æuo?
Nil unq̃ longũ est quod sine fine placet.
O quantum & quoties possem numerare beatos
Nasci fælici qui meruere solo.
Q ui Romanorum procerum generosa propago
Ingenitum cumulant urbis honore decus.
Semina uirtutum demissa & tradita cœlo/
Non potuere aliis dignius esse locis.
Fælices etiam qui proxima munera primis,
Sortiti latias obtinuere domos.
Religiosa patet peregrinæ curia laudi,
Nec putat externos quo decet esse suos.
O rdinis imperio, collegarumq; fruuntur:
Et partem genii, quem uenerantur, habent,
Q uare per ætherios mundani uerticis axes
Connubium summi credimus esse dei.
At mea dilectis fortuna reuellitur oris.
Indigenamq; suum Gallica rura uocant.
Illa quidem longis nimium deformia bellis,

Sed quam grata minus, tam miseranda magis.
Securos leuius crimen contemnere ciues,
Priuatam repetunt publica damna fidem.
Præsentes lachrymas tectis debemus auitis,
Prodest admonitus sæpe dolore labor.
Nec fas ulterius longas nescire ruinas,
Quas mora suspensæ multiplicauit opis
Iam tempus laceris post longa incendia fundis,
Vel pastorales ædificare casas.
Ipsi quinetiam fontes si mittere uocem,
Ipsaq; si possent arbut: nostra loqui.
Cessantem iustis poterant urgere querelis,
Et desideriis reddere uela meis.
Iamiam laxatis caræ complexibus urbis
Vincimur, & serum uix toleramus iter.
Electum pelagus quoniam terrena uiarum
Plana madent fluuiis, cautibus alta rigent
Postquam Tuscus ager/postquanq; aurellius agger
Perpessus geticas ense uel igne manus:
Non siluas domibus: non flumina ponte cohercet.
Incerto satius credere uela mari.
Crebra relinquendis infigimus oscula portis,
Inuiti superant limina sacra pedes,
Oramus ueniam lachrymis, & laude litamus
Inquantum fletus currere uerba sinit.
Exaudi regina tui pulcherrima mundi
Inter sydereos Roma recepta polos.
Exaudi genetrix hominum, genetrixq; deorum,
Non procul a cœlo per tua templa sumus.

Te canimus, semperq; sinent dum fata, canemus,
Sospes nemo potest immemor esse tui.
Obruerint citius scelerata obliuia solem
Q uam tuus ex nostro corde recedat honos.
Nam solis radiis æqualia munera tendis
Q ua circunfusus fluctuat O.canus.
Voluitur ipse tibi qui continet omnia phœbus,
Eq; tuis ortus in tua condit equos.
Te non flammigeris Libiæ tardauit harenis,
Non armata suo repulit Vrsa gelu.
Q uautum uitalis natura tetendit in axes,
Tantum uirtuti peruia terra tuæ.
Fecisti patriam diuersis gentibus unam
Profuit iniustis te dominante capi.
Dumq; offers uictis proprii consortia iuris,
Vrbem fecisti quod prius orbis erat.
Auctorem generis Venerem, Martemq; fatemur
Aeneadum matrem, Romulidumq; patrem
Mitigat armatas uictrix clementia uires.
Conuenit in mores nomen utrunq; tuos.
Hinc tibi certandi bona parcendiq; uoluptas,
Q uos timuit superat, quos superauit amat.
Inuentrix oleæ colitur, uiniq; repertor,
Et qui primus humo præssit aratra puer.
Aras pæoniam meruit medicina per artem,
Frætus & alcides nobilitate deus.
Tu quoq; legiferis mundum complexa triumphis,
Fœdere communi uiuere cuncta facis.
Te dea te celebrat Romanus ubiq; recessus,

Pacificoq; gerit libera colla iugo.
Omnia perpetuos quæ seruant sydera motus,
Nullum uiderunt pulchrius imperium,
Quid simile assyriis connectere contigit arma,
Medi finitimos cum domuere suos.
Magni parthorum reges/macedumq; Tyranni
Mutua per uarias iura dedere uices
Nec tibi nascenti plures animeq;, manusq;,
Sed plus consilii, iudiciiq; fuit.
Iustis bellorum causis, nec pace superba
Nobilis ad summas gloria uenit opes.
Quod regnas minus est, quam quod regnare mereris,
Excedis factit grandia facta tuis.
Persenscre labor densis decora alta Trophæis.
Vt siquis stellas pernumerare uelit.
Confunduntq; uagos delubra micantia uisus,
Ipso crediderim sic habitare deos.
Quid loquar aerio pendentes fornice riuos
Qua uix imbriferas tolleret iris aquas.
Hos potius dicas creuisse in sidera montes
Tale gigantæum græcia laudat opus.
Intercepta tuis conduntur flumina muris,
Consumunt totos celsa lauachra lacus.
Nec minus & propriis celebrantur roscida uenis
Totaq; natiuo mœnia fonte sonant.
Frigidus æstiuas hinc temperat halitus auras,
Innocuamq; leuat purior unda sitim.
Nempe tibi subitus calidarum gurges aquarum
Rupit Tarpeias hoste præmente uia.

Si foret æternus, casum fortasse putarem,
Auxilio fluxit qui rediturus erat.
Quid loquar inclusas inter laquæaria siluas
Vernulaq; uario carmine ludat auis.
Vere tuo nunquam mulceri desinit annus
Delitíasq; tuas uícta tuetur hiems.
Erige crinales lauros. seniumq; sacrati
Verticis in uirides Roma recinge comas.
Aurea Turrigero radient diademata cono
Perpetuosq; ignes aureus umbo uomat.
Abscondat tristem deleta iniuria casum,
Contemptus solidet uulnera clausa dolor.
Aduersus solem ne uis sperare secunda,
Exemplo coelo ditia damna subis.
Astrorum flammæ renouant occasibus ortus,
Lunam finiri cernis ut incipiat.
Victoris Breni non distulit allia pænum,
Samnis seruitio foedera sæua luit.
Post multas Pirrhum clades superata fugasti,
fleuit successus annibal ipse suos.
Quæ mergi nequeunt nixu maiore resurgunt,
Exiliuntq; imis altius alta uadi.
Vtq; nouas uires fax inclinata resumit.
Clarior ex humili sorte superna petis.
Porrige uicturas Romana in secula leges,
Solaq; fatales non uereare colos.
Quamuis sedecies denis & mille peractis
Annus præterea iam tibi nouus erat.
Quæ restant nullis obnoxia tempora metis,

Dum stabũt terræ, dum polus astra feret,
Illud te reparat quod cætera regna resoluit,
Ordo renascendi est, crescere posse malis.
Ergo age sacrilege tandem cadat hostia gentis,
Submitant trepidi perfida colla Getæ.
Ditia pacatæ dent uectigalia terræ,
Impleat augustos barbara præda sinus.
Aeternum tibi renus aret, tibi nilus inundet,
Altricemq; suam fertilis orbis alat.
Quin & fœcundas tibi cõferat Africa messes,
Sole suo diues, sed magis Imbre tuo.
Interea latiis consurgant horrea sulsis,
Pinguiaq; hesperio nectare præla fluant.
Ipse triumphali redimus arundine Tybris
Romuleis famulas ossibus aptet aquas.
Atq; opulenta tibi placidis commertia ripis:
Deuehat hinc ruris, subueat inde maris
Pande præcor gemino placatum Castore pontũ
Temperet æquoream Dux cytherea uiam.
Si non displicui regerem cui iura quirini,
Si colui sanctos, Consuluiq; patres.
Nã quod nulla meum strinxerunt crimina ferrũ,
Non sit præfecti gloria/sed populi.
Siue datur patriis uitam componere terris,
Siue oculis unquam restituere meis.
Fortunatus agam, uotoq; beatior omni
Semper digneris si meminisse mei.
His dictis iter arripimus, comitantur amici,
Non possum sicca dicere luce uale.

Iamq; aliis Romam redeuntibus heret eunti
 Rufius Albini gloria uiua patris.
Qui uolusi antiquo deriuat stemmate nomen.
 Et reges Rutulos teste Marone refert.
Huius facundæ commissa palatia linguæ:
 Primæuus meruit principis ore loqui.
Rex erat ante puer populos pro consule pœnos
 Aequalis tyriis terror, amorq; fuit.
Sedula promisit summos imitatio faces,
 Si fas est meritis fidere, consul erit.
Inuitum tristis tandem remeare coegi,
 Corpore diuiso mens tamen una fuit.
Tũ demũ ad naues gradior, qua fronte bicorni
 Diuiduus Tyberis dexteriora secat.
Leuus in accessis fluuius uitatur harenis,
 Hospitis æneæ gloria sola manet,
Et iam nocturnis spatium laxauerat horis
 Phœbus chelarum pallidiore polo.
Cunctamur tentare solum, portuq; sedemus,
 Nec piget oppositis, ocia ferre moris.
Occidua in fido dum sæuit gurgite Plias,
 Dumq; procellosi temporis ira cadit.
Respectare iuuat uicinam sæpius urbem,
 Et montes uisu deficiente sequi.
Quaq; duces oculi grata regione fruuntur,
 Dum se quod cupiunt cernere posse putant,
Nec locus ille mihi cognoscitur indice fumo
 Qui dominas arces & caput orbis habet.
Quamq̃ signa leuis fumi cõmendat Homerus,

Directo quoties surgit in astra solo.
Sed cœli plaga candidior, tractusq; serenus
Signat septenis culmina clara iugis.
Illic perpetui soles, atq; ipse uidetur
Quem sibi Roma facit, purior esse dies.
Sæpius attonitæ resonant Circensibus aures,
Nunciat accensus plena theatra fauor.
Pulsato notæ redduntur ad æthera uoces
Vel quia perueniunt, uel quia fingit amor.
Explorata quies pelagi terquinq; diebus
Dum melior lunæ sideret aura nouæ
Tum discessurus studiis, urbiq; remitto
Palladiam generis spemq; decusq; mei,
Facundus iuuenis, gallorum nuper ab aruis
Missus Romani discere iura fori,
Ille meæ secum dulcissima uincula curæ
Filius affectu stirpe propinquus habet.
Cuius aremoricas pater Exuperantius oras.
Nunc postliminium pacis amore docet.
Leges restituit, libertatemq; reducit,
Et seruos famulis non sinit esse suis.
Soluimus auroræ dubio quo tempore primum
Agnosci patitur redditus arua color.
Progredimur paruis per littora proxima cymbis
Quarum perfugio crebra pateret humus.
Aestiuos penetrent oneraria carbasa fluctus
Tutior Autumnus nobilitate fugæ.
Alsia prælegitur tellus, Pyrrhiq; recedunt
Nunc uillæ grandes oppida parua prius.

Iam Ceretanos demonſtrat nauita fines
    Aeuo depoſuit nomen Agylla uetus.
Stringimus & fluctu & tempore caſtrum.
    Index ſemiruti porta uetuſta loci.
Præſidet exigui formatus imagine ſaxi,
    Qui paſtorali nomina fronte gerit.
Multa licet priſcum nomen deleuerit ætas,
    Hoc Inui caſtrum/fama fuiſſe putat.
Seu Pan Tyrrhenis mutauit mænalia ſiluis.
    Siue ſinus patrios incola faunus init
Dum renouat largo mortalia ſemina fœtu,
    Fingitur in uenerem pronior eſſe deus.
Ad centumcellas forti defleximus hauſtro,
    Tranquilla puppes in ſtatione ſedent.
Molibus æquoreum concluditur amphiteatrum
    Anguſtoſq; aditus inſula facta tegit.
Attollit geminas turres bifidoq; meatu
    Faucibus arctatis pandit utrumq; latus.
Nec poſuiſſe ſatis laxo naualia portu,
    Ne uaga uel tutas uentilet aura rates,
Interior medias ſinus inuitatus in ædes
    Inſtabilem fixis aera neſcit aquis,
Qualis in euboicis captiua natalibus unda/
    Suſtinet alterno brachia lenta ſono.
Noſſe iuuat Tauri dictas de nomine thermas,
    Nec mora difficilis milibus ire tribus.
Non illic guſtu laties uiciantur amaro,
    Lymphaq; fumifico ſulphura tincta calet.
Purus odor,molliſq; ſapor dubitare labantem

Cogit qua melius parte petantur aquæ
Credere si dignum famæ, flagrantia taurus
Inuestigato fonte lauacra credit.
Vt solet excussis pugnam præludere glebis
Stipite cum rigido cornua prona terit.
Siue deus faciem mentitus & ora iuuenci
Noluit ardentis dona latere soli.
Qualis Agenorei rapturus gaudia furti,
Per freta uirgineum sollicitauit onus.
Ardua non solos deceant miracula Graios
Auctorem pecudem fons Heliconis habet.
Elicitas simili credamus origine nymphas,
Musarum latices ungula fodit equi.
Hæc quoq; pieriis spiracula comparat antris:
Carmine Messalæ nobilitatus ager.
Intrantemq; capit, discedentemq; moratur,
Postibus affixum dulce poema sacris.
Hic est qui primo seriem de consule ducit,
Vsq; ad publicolas si redeamus auos.
Hic & præfecti nutu prætoria rexit,
Sed menti & linguæ gloria maior inest.
Hic docuit qualem poscat facundia sedem,
Vt bonus esse uelit quisq; disertus erit.
Rosida puniceo fulsere crepuscula cœlo,
Pandimus obliquo linthea flexa sinu.
Paulisper littus fugimus Munione uadosum
Suspecto trepidant hostia parua solo.
Inde grauiscarum fastigia rara uidemus
Quas præmit æstiue sæpe paludis odor.

Sed nemorosa uiret densis uicinia lucis,
Pineaq; extremis fluctuat umbra fretis.
Cernimus antiquas nullo custode ruinas,
Et desolatæ mœnia fœda Cosæ.
Ridiculam cladis putet inter seria causam,
Promere, sed risum dissimulare piget.
Dicuntur ciues quondam migrare coacti
Muribus infestos deseruisse lares.
Credere maluerim pygmeæ damna cohortis
Et coniuratas in sua bella grues.
Haud procul hinc petit signatus ab hercule portus
Vergentem sequitur mollior aura diem
Inter castrorum uestigia sermo retexit,
Sardoam lepido præcipitante fugam.
Littore nanque Cosæ cognatos depulit hostes,
Virtutem Catuli Roma secuta ducis.
Ille tamen lepidus peior ciuilibus armis,
Qui gessit sociis impia bella tribus.
Qui libertatem mutinensi Marte receptam
Obruit auxiliis urbe fauente nouis.
Insidias paci moliri tertius ausus,
Tristibus excepit congrua fata reis.
Quartus Cæsareo dum uult irrepere regno
Incesti pœnam soluit adulterii,
Nunc quoq; sed melius de nostris fama queretur
Iudex posteritas semina dira notet.
Nominibus certos credam decurrere mores.
Moribus an potius nomina certa dari?
Quicquid id est mirus latiis annalibus ordo,

Quod lepidum toties reccidit ense malum.
Necdum decessis pelago permittitur umbris
Natus uicino uortice uentus adest.
Tenditur in medias mons argentarius undas,
Ancipitiq; iugo cærula curua præmit,
Transuersos colles bisternis milibus artat,
Circuitu ponti ter duodena patet.
Qualis per geminos fluctus Ephyreius istmos
Ionias bimari littore findit aquas.
Vix circumuehimur sparsæ dispendia rupis/
Nec sinuosa graui cura labore caret.
Mutantur toties uario spiramina flexu:
Quæ non profuerant uela repente nocent.
Eminus igilii siluosa cacumina miror.
Quam fraudare nephas laudis honore suæ.
Hæc proprios nuper tutata est insula saltus,
Siue loci ingenio, seu domini genio.
Gurgite cũ modico uictricibus obstitit armis,
Tanquam longinquo dissociata mari.
Hæc multos lacera suscepit ab urbe fugatos
Hic fessis posito certa timore salus.
Plurima terreno populauerat æquora bello
Contra naturam classe timendus eques.
Vnum mira fides uario discrimine portum
Tam prope Romanis/tam procul esse getis.
Tangimus Vmbronẽ/non est ignobile flumen,
Quod tuto trepidas excipit ore rates.
Tam facilis pronis semper patet alueus undis,
In pontum quoties sæua procella ruit.

Hic ego tranquillæ uolui succedere ripæ
    Sed nautas auidas longius ire, sequor.
Sic festinantem, uentusq; diesq; reliquit,
    Nec proferre pedem/nec reuocare licet.
Littorea noctis requiem metamur arena,
    Dat uespertinos myrthea silua focos.
Paruula subiectis facimus tentoria remis
    Transuersus subito culmine contus erat.
Lux aderat, tonsis progressi stare uidemur,
    Sed cursum proræ terra relicta probat.
Occurrit chalybum memorabilis Ilua metallis
    Qua nihil uberius norica gleba tulit.
Non biturix largo potior strictura camino,
    Necq; sardonio cespite masse fluit.
Plus confert populis ferri fœcunda creatrix:
    Quam Tartessiaci glaria fulua Tagi.
Materies uiciis aurum lætale parandis.
    Auri cæcus amor ducit in omne nefas.
Aurea legitimas expugnant munera tædas,
    Virgineosq; sinus aureus imber emit,
Auro uicta fides munitas decipit urbes,
    Auri flagitiis ambitus ipse furit.
At contra fero squalentia rura coluntur,
    Ferro uiuendi prima reperta uia est.
Secula semideum ferrati nescia Martis
    Ferro crudeles sustinuete feras.
Humanis manibus non sufficit usus inermis,
    Si non sint aliæ ferrea tela manus.
His mecum pigri sanabar tedia uenti

Dum resonat uariis uile celeuma modis.
Lassatum cohibet uicina Faleria cursum
Quanq̃ uix mediũ Phœbus haberet iter.
Et tum forte ilares per cõpita rustica pagi
Mulcebant sacris pectora fessa iocis.
Illo quippe die tandem renouatus Osyris
Excitat in fruges germina læta nouas,
Egressi uillam petimusq; lutoq; uagamur,
Stagna placent septo delitiosa uado.
Ludere lasciuos inter uiuaria pisces,
Gurgitis inclusi laxior unda sinit,
Sed male pensauit requiem stationis amœnæ,
Hospite conductor durior Antiphate.
Namq; loci querulus curam iudeus agebat:
Humanis animal dissociale cibis.
Vexatos fructices, pulsatas imputat algas,
Damnaq; libatæ grandia clamat aquæ
Reddimus obscenæ conuicia debita genti,
Quæ genitale caput propudiosa metit
Radix stultitiæ cui frigida sabbata cordi.
Sed cor frigidius relligione sua est.
Septima quæq; dies turpi damnata ueterno
Tanquam lassati mollis imago dei.
Cætera mendacis deliramenta catastæ
Nec pueros omnes credere posse reor.
Atq; utinam nunquã iudea subacta fuisset/
Pompeii bellis imperioq; Titi.
Latius excisæ pestis contagia serpunt,
Victoresq; suos natio uicta premit.

Aduersus surgit boreas, sed nos quoque remis
Surgere certamus cum tegit astra dies.
Proxima securum reserat populonia littus
Qua naturalem ducit in arua sinum
Non illic positas extollit in æthera moles
Lumine nocturno conspicienda Pharos,
Sed speculum ualide rupis sortita uetustas
Qua fluctus domitos arduus urget apex.
Castellum geminos hominum fraudauit in usus
Præsidium terris indiciumque fretis.
Agnosci nequæunt æui monimenta prioris:
Grandia consumpsit mœnia tempus edax.
Sola manent interceptis uestigia muris,
Ruderibus latis tecta sepulta iacent.
Non indignemur mortalia corpora solui,
Cernimus exemplis oppida posse mori.
Lætior hic nostras crebrescit fama per aures
Consilium Romam pene redire fuit.
Hic præfecturam sacre cognoscimus urbis
Delatam meritis dulcis amice tuis.
Optarem uerum complecti carmine nomen,
Sed quosdam refugit regula dura pedes,
Cognomen uersu Veneris carissime Rufi,
Illo te dudum pagina nostra canit.
Festa dies, pridemque meos dignata penates,
Poste coronato uota secunda colat.
Exornent uirides communia gaudia rami,
Prouecta est animæ portio magna meæ.
Sic mihi, sic potius placeat geminata potestas,

Per quem malueram rursus honore fruar.
Currere curamus uelit aquilone reuerso.
Cum primum roseo fulsit eous equo.
Incipit obscuros ostendere Corsica montes,
Nubiferumq; caput concolor umbra leuat.
Sic dubitanda solet gracili uanescere cornu,
Defessisq; oculis luna reperta latet.
Hæc ponti breuitas auxit mendacia famæ,
Armentale ferunt quippe natasse pecus.
Tēpore Cyrnæas quo primum uenit in oras,
Forte secuta uagum fæmina Corsa bouem.
Processu pelagi iam se capraria tollit.
Squallet lucisugis insula plena uiris.
Ipsi se monacos graio cognomine dicunt,
Quod soli nullo uiuere teste uolunt.
Munera fortunæ metuunt, dū damna uerentur:
Quisquam spōte miser, ne miser esse queat
Quæ nam peruersi rabies tam stulta cerebri?
Dū mala formides, nec bona posse pati.
Siue suas repetunt ex fato ergastula pœnas,
Tristia seu nigro uiscera felle tument.
Sic nimiæ bilis morbum assignauit Homerus.
Bellerophonthæis sollicitudinibus.
Nam iuueni offenso sæui post tela doloris
Dicitur humanum displicuisse genus.
In Volaterranum uero uada nomine tractum,
Ingressus dubii tramitis alta lego.
Despectat proræ custos, clauumq; sequentem,
Dirigit, & puppim uoce monēte regit.

Incertus gemina discriminat arbore fauces,
  Defixasque offert limes uterque sudes.
Illis proceras mos est adnectere lauros
  Conspicuas ramis & fruticante coma,
Vt præbente algam densi symplegade limi
  Seruet inoffensas semita clara notas.
Illic me rapidus consistere corus adegit
  Qualis siluarum frangere lustra solet.
Vix tuti domibus sæuos tolerauimus Imbres
  Albini patuit proxima villa mei.
Nanque meus quem Roma meo subiunxit honori,
  Per quem iura meæ continuata togæ
Non expectatos pensauit laudibus annos,
  Vitæ flore puer sed grauitate senex.
Mutua germanos iunxit reuerentia mores,
  Et fauor alternis creuit amicitiis.
Pretulit ille meas cum vincere posset habenas,
  Prædecessoris maior amore fuit.
Subiectas villæ vacat aspectare salinas.
  Nanque hoc censetur nomine salsa palus.
Qua mare terrenis decliue canalibus intrat,
  Multifidosque lacus paruula fossa rigat.
Ast vbi flagrantes admouit Sirius ignes
  Cum pallent herbe, cum sitit omnis ager.
Cum cataractarum claustris excluditur æquor,
  Vt fixos latices horrida duret humus.
Concipiunt acrem natiua coagula Phœbum,
  Et grauis æstiuo crusta calore coit.
Haud aliter q̄ cum glacie riget horridus Ister,

Grandiaq; adstricto flumine plaustra uehit.
Rimetur solitas natura expendere causas,
Inq; pari dispar fomite quærat opus.
Iuncta fluenta gelu conspecto sole liquescunt,
Et rursus liquidæ sole gelantur aquæ.
O quam sæpe malis generatur origo bonorum,
Tempestas dulcem fecit amara moram.
Victorinus enim nostræ pars maxima mentis,
Congressu expleuit mutua uota suo.
Errantem Tuscis considere compulit agris,
Excollere externos capta Tolosa lares,
Nec tantum duris nituit sapientia rebus,
Pectora non alio prosperiora tulit.
Consulis Oceanus uirtutum, conscia Thule,
Et quicunq; ferox arua Britanus arat.
Q ua præfectorum uicibus frenata potestas,
perpetuum magni foenus amoris habet.
Extremum pars illa quidem discessit in orbem,
Sed tanq̃ medio rector in orbe fuit.
Plus palmæ est illos inter uoluisse placere
Inter quos minor est displicuisse pudor.
Illustris nuper sacræ comes additus aulæ,
Contempsit summos ruris amore gradus.
Hunc ego complexus uentorum aduersa fefelli,
Dum uideor patriæ iam mihi parte frui.
Lutea protulerat sudos aurora iugales,
Antennas tendi littoris unda iubet.
Inconcussa uehit tranquillus aplustria flatus,
Mollia securo uela rudente tremunt.

Assurgit ponti medio circunflua Gorgon,
Inter Pisanum, Cyrnaicumq; latus.
Aduersus scopulos damni monimenta recentis,
Perditus hic uiuo funere ciuis erat.
Noster enim nuper iuuenis maioribus amplis,
Nec censu inferior, coniugioue minor.
Impulsus furiis homines, diuosq; reliquit,
Et turpem latebram credulus exul agit.
Infelix putat illuuie cœlestia pasci,
Seq; premit læsis sæuior ipse deis.
Num rogo deterior Circæis secta uenenis?
Tunc mutabantur corpora: nunc animi.
Inde trituritam petimus, sic uilla uocatur,
Quæ latet expulsis insula pene fretis.
Namq; manu iunctis procedit in æquora saxis,
Quiq; domum posuit, condidit ante solum.
Contiguum stupui portum, quem fama frequentat,
Pisarum emporio, diuitiisq; maris.
Mira loci facies pelago pulsatur aperto,
Inq; omnes uentos littora nuda patent.
Nonnullus regitur per brachia tuta recessus,
Aeolias possint qui prohibere minas.
Sed procera suo prætexitur alga profundo,
Moliter offensæ non nocitura rati.
Et tamen insanas cedendo interrigat undas,
Nec sinit ex alto grande uolumen agi.
Tempora nauigii clarus reparauerat Eurus.
Sed mihi Protadium uisere cura fuit.
Quem qui forte uelit certis cognoscere signis,

Virtutis speciem corde uidente petat
Nec magis efficiet similem pictura colorem
Quam quæ de meritis mista figura uenit.
Aspicienda procul certo prudentia uultu,
Formaq; iusticiæ suspicienda micat.
Sit fortasse minus si laudet Gallia ciuem,
Testis Roma sui præsulis esse potest.
Substituit patriis mediocres Vmbria sedes
Virtus fortunam fecit utraq; parem,
Mens inuicta uiri pro magnis parua tuetur,
Pro paruis animo magna fuere suo.
Exiguus regum rectores cespes habebat,
Et cincinatos iugera pauca dabant.
Hæc etiam nobis non inferiora feruntur,
Vomere Serrani, Fabriciiq; foco.
Puppibus ergo meis fida in statione locatis,
Ipse uehor Pisas qua solet ire pedes.
Prebet equos, offert etiam carpenta tribunus,
Ex commilitio carus & ipse mihi.
Officiis regerem cum regia tecta magister,
Armigerasq; Pii principis excubias.
Alphæ ueterem contemplor originis urbem,
Quam cingunt geminis Arnus & Ausur aquis:
Conum Pyramidis coeuntia flumina ducunt,
Intratur modico frons patefacta solo.
Sed proprium retinet communi in gurgite nomen.
Et pontum solus scilicet Arnus adit.
Ante diu q̄ troiugenas fortuna penates,
Laurentinorum regibus insereret.

Elide deductas suscepit Etruria Pisas,
Nominis indicio testificata genus.
Namq; pater quondam tyrrhenis præfuit aruis,
Fascibus & senis credita iura dedit.
Narrabat memini multos emensus honores,
Tuscorum regimen plus placuisse sibi.
Nam neq; opum curam q̃uis sit magna sacrarum,
Nec ius quæ sturæ grata fuisse magis.
Ipsam si fas est postponere præfecturam,
Pronior in Tuscos non dubitabat amor.
Nec fallebatur tam carus & ipse probatis,
Aeternas grates mutua cura canit.
Constantemq; sibi pariter, mitemq; fuisse,
Insinuant natis qui meminere senes.
Ipsum me gradibus non degenerasse parentis,
Gaudent & duplici sedulitate fouent.
Hæc eadem cum Flamminiæ regionibus irem,
Splendoris patrii sæpe reperta fides.
Famam Lachanii ueneratur nominis instar,
Inter Turrigenas Lydia tota suos.
Grata bonis priscos retinet prouintia mores,
Dignaq; rectores semper habere bonos,
Qualis nunc Decius Lucilli nobile pignus,
Per Corythi populos arua beata regit.
Nec mirum magni si redditus indole nati,
Felix tam simili posteritate pater.
Huius uulnificis satyra ludente camœnis,
Nec Turnus patior, nec Iuuenalis erit.
Instituit ueterem censoria lima pudorem,

Dumq; malos carpit præcipit esse bonos.
Non olim sacri iustissimus arbiter auri.
Circonsistentes reppulit, Harpyias.
Harpyias quarum decerpitur ungibus orbis,
Quæ pede glutineo quod tetigere trahunt.
Quæ luscum faciunt Argum, quæ lyncea cæcum,
Inter custodes publica furta uolant.
Sed non Lucillum Briareia præda fefellit,
Totq; simul manibus restitit una manus.
amq; Trituritam Pisæa ex urbe reuersus,
Aptabam nitido pendula uela noto.
Cum subitis tectus nimbis insorduit æther,
Sparserunt radios nubila rupta uagos.
Substitimus. Quis enim sub tempestate maligna,
Insaniturís audeat ire fretis?
Otia uicinis terimus naualia siluis,
Sectandisq; iuuat membra mouere feris.
Instrumenta parat uenandi uillicus hospes,
Atq; olidum doctas nosse cubile canes.
Funditur insidiis: & rara fraude plagarum,
Terribilisq; cadit fulmine dentis aper.
Quam meleagræi uereantur adire lacerti,
Qui laxet nodos Amphitryoniadæ.
Tum responsuros persultat bucina colles,
Fit q; reportanda carmine præda leuis.
Interea madidis non desinit Africus alis,
Continuos picea nube negare dies.
Iam matutinis Hyades occasibus Vdæ
Iam latet hyberno conditus hymbre lepus.

Exiguum radiis sed magnis fluctibus astrum
Quo madidam nullus nauita linquit humum.
Namq; procelloso subiungitur Oarioni
Aestiferumq; canem roscida præda fugit.
Vidimus excitis pontum flauescere arenis
Atq; eructato uortice rura tegi.
Qualiter oceanus mediis infunditur agris,
Destituenda uago cum premit arua salo.
Siue alio refluus nostro collidirur orbe,
Siue corusaa suis sidera pascit aquis.
Finis itinerarii primi.

RVTILII CLAVDII NVMATIANI DE REDITV SVO, ITINERARII LIBER SECVNDVS.

Ondũ lõgus erat, nec multa uolumina passus,
Iure suo poterat longior esse liber.
Tædia continuo timuit cessura labori,
Sumere ne lector iuge paueret opus.
Sæpe cibis affert serus fastidia finis,
Gratior est modicis haustibus unda siti.
Interualla uiæ fessis præstare uidetur,
Qui notat inscriptus milia crebra lapis.
Partimur trepidum per opuscula bina ruborem,
Quem satius fuerat sustinuisse semel.
Tandem nimbosa maris obsidione solutis,
Pisano portu contigit alta sequi.
Adridet placidum radiis crispantibus æquor,
Et sulcata leui murmurat unda sono.

Incipiunt Appenini deuexa uideri,
Qua fremit ærio monte repulsa thetis.
Italiam rerum dominam qui cingere uisu,
Et totam pariter cernere mente uelit.
Inueniet quernæ similem procedere frondi,
Artatam laterum conueniente sinu.
Milia per longum decies centena teruntur,
Aligurum terris ad freta Sicaniæ.
In latum uariis damnosa anfractibus intrat,
Tyrrheni rabies, Adriacicꝫ salis.
Qua tamen est iuncti maris angustissima tellus,
Triginta & centum milia sola patet:
Diuersas medius mons obliquatur in undas,
Qua fert atcꝫ refert Phœbus utercꝫ diem.
Vrget Dalmaticos eoo uertice fluctus,
Cærulacꝫ occiduis frangit Etrusca iugis.
Si factum certa mundum ratione fatemur,
Cõsiliumcꝫ dei machina tanta fuit.
Excubiis latiis prætexuit Appeninum,
Claustracꝫ montanis uix adeunda uiis.
Inuidiam timuit natura, parumcꝫ putauit,
Arctois alpes opposuisse minis
Sicut uallauit multis uitalia membris,
Nec semel inclusit quæ pretiosa tulit,
Iam tum multiplici meruit munimine cingi,
Solicitoscꝫ habuit Roma futura deos.
Quo magis est facinus diri Stiliconis acerbum,
Proditor arcani quod fuit imperii.
Romano generi dum nititur esse superstes,

Crudelis summis miscuit ima furor.
Dumq; timet quidquid se fecerat ipse timeri,
Immisit latiæ barbara tela neci.
Visceribus nudis armatum condidit hostem,
Illatæ cladis liberiore dolo.
Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat,
Et captiua prius quam caperetur/erat.
Nec tantum Geticis grassatus proditor arm s,
Ante sibyllinæ fata cremauit opis.
Odimus Althæam consumpti funere torris,
Nisæum crinem flere putantur aues.
At Stilico æterni fatalia pignora regni,
Et plenas uoluit præcipitare colos.
Omnia tartarei cessent tormenta Neronis,
Consumat stygias tristior umbra faces.
Hic immortalem, mortalem perculit ille,
Hic mundi matrem perculit, ille suam,
Sed diuerticulo fuimus fortasse loquaces,
Carmine proposito iam repetamus iter.
Aduehimur celeri candentia mœnia lapsu,
Nominis est auctor sole corusca soror.
Indigenis superat ridentia lilia saxis,
Et læui radiat picta nitore silex.
Diues marmoribus telus, quæ luce coloris,
Prouocat intactas luxuriosa niues.

FINIS.

LAVRENTII VALLATI CARMEN DE NATALI PATRIAE SVAE.

Postquā fata uolūt, Neptūnia pergama laxat.
Ignis edax: ruit a culmine Troia potens.
Dux Anchisiadæ latias appellit ad oras,
Passus aquis/terris/ignibus/arma famem.
Heu quantū (sic seua trahit Iuno) obstitit illi,
Turnus, habet causas barbara regna pati.
Hic sibi prima quies, atq; ultima meta laborum,
Deficit Aeneas, nascitur alba potens.
Omen ab euentu tractum, sue nomen ab alba,
Conditor ascanius: Albaq; longa fuit.
Aspice quo fato commota est græcia: Troia est,
Diruta: ut ex alba Roma superba fores.
Sus tibi principium, rapidis lupa pauit in undis,
Insatiabilibus omina capta feris.
Dextra tua ad zephyros Austros porrecta sub euros,
Ad boream/ad cœlum/ad tartara/ad elysios.
Albula seruauit. gentem dedit alba superbam,
I/bona nunc albis fata repone fabis.
Succe‾ere noui troiana lege tyranni,
Dardane ab iliaco sanguine sceptra cape.
Interea regnante alba nascuntur eodem,
Semine germani de patre Rege Proca.
Maior erat Numitor: minor alter Amulius annis,
Ast ubi uis animi non ualuere dies.
Mors regem æquæuum maturo lumine soluit,
Vulgātur tabule/Regnum ad utrumq; datur.

Fœdera regnandi/maturior incipe in annum,
In regnum Numitor mittitur unde prior.
Non placet hoc fratri, tacitaq; exestuat ira,
Et tempestiuos miscet in urbe dolos.
Nec satis una fuit hæredibus alba duobus,
Quorum uni totus uix satis orbis erat.
Voluitur annus:adest tempus iam sceptra tenendi,
A solio maior cedit/initq; minor.
Auspice firmato declinat in arma:minantis,
Cauit ab imperio frater:& arma timet.
Ille opibus captum & regno/submittit habenis,
Et leges populum sancit habere nouas.
Componit titulum/sceptrumq; aquirit habendo,
Longum rex/uno qui fuit orbe fuit.
Spes una ancipitem uexat per inania mentem,
Ne patris ultores Rhea aliquando daret.
Vel partu/uel connubio ne partibus Albam,
Diuideret:fore si nuberet illa uiro.
Sic agit incautus miseram: mortemq; minatur,
Sed quid habet sceleris uirgo puella cauet.
Et quamuis rabies nulla tractabilis arte,
Blanda tamen potuit uertere nata patrem.
Tota erat hec illi proles spes magna nepotum,
Pro pietate audax filia:cara soror.
A/pater hoc nimium:nostros sæuire per artus,
Desine:in imbelles desinit ira Ducum.
Sciue tue nepti/seu nostre parce sorori,
Aut soror/aut neptis sanguis uterq; tuus.
Mollitur paulo, & uerbis lentescit amicis,

Nec patitur tantas ira cruenta moras.
Vestalem legit cui semper uiuere lucem,
Curæ est: perpetuæ uirginitatis opus.
Digna pudicitia est Vestæ quoq; digna sacerdos,
Q uæ nisi de lecto semine nulla datur.
A morte immerita regis seruauit honorem,
Si regale decus a pietate fuit.
Tunc Romana dies/gẽtisq; exordia nostræ,
Primaq; de faustis omina capta sacris.
Q uid fortuna facit? non multis illa diebus,
Intumuit: fœto corpore furta patent.
Facti/fama uolat: præsensit Amulius ardens,
Incertum tamen est quando/quis/unde fuit.
Et stupet/& gaudet: cogitq; in carcere cæco,
Nulla salus miseræ: nulla duci pietas.
Factum alii studio regis pro uindice iusto,
Creditur a uulgo succubuisse Deo.
Fabula mille modis: Martem dixere priores,
Esse deum: Q uem nos dicimus esse patrem,
Credite Romani nullo sub iudice lis est,
Armis & spoliis monstrat onusta manus.
O quantũ Venerẽ steterat succumbere Marti,
Victorem/generis quem daret ipsa sui.
Interea tristes molitur Syluia fletus,
Et Materat longo candida membra situ.
Lucem/expectando qua/tristia fata morantur,
Cum dederit partus adueniente nouos.
Vsq; annosa data est longissima meta dierum,
Viuat ut infelix dum magis apta mori.

Mille ſibi tenebræ mille impia fama timores,
Mille quoq; attonitæ ſomnia uiſa ferunt
Culmine præcipiti ramos ad ſydera niti,
Vidit enim; partu ſemina miſſa ſuo.
Sumere ſpem neſcit, premit altum corde dolorem,
Cuncta timens mentis conſcia furta ſuæ.
Sic iam fata uolunt lateri dolet ilia circum,
Laxantur miſeræ uiſcera, laſſa cadit.
Labuntur fluido pariter de uentre gemelli,
Vnus homo/unus erat Romulus/ atq; Deus.
Nudi ad uagitus abiecti. E paupere terra,
Vix mater trepido ſola ſinu recipit.
Cogit amor/reicitq; dolor/uel inutile clamat,
Hæc preſaga meæ gaudia mortis erunt.
Non pater accurrit miſeræ qui uota precetur,
Non que ſubſtineat uerſa miniſtra caput.
Non uidet attonita gaudentes agmine ciues,
Ire domo:& latii currere in arua uiros.
Durus ab externa præſenſit ianitor aula,
Qui ſiccis oculis excubat ante fores.
Et dubiis pendet, calybeaq; uincula poſte,
Laxat:& ex una tres uidet eſſe animas.
Clamat io paſſim, geminos dedit ilia partus,
Obſtupuit populus/obſtupuitq; domus.
Prouolat ad regem:ſerpitq; per atria rumor,
Rex male flammato pectore uerſat opus.
Inuiſos oculis damnat ſine iudice fratres,
Ne pietas animum ne ue moretur amor.
Exequitur mandata celer cum principis ira,

Et procul/a regni stipite uertit iter.
Ibat arenosus qui iam fuit albula thybris,
Arx & pallantis qua stetit ante domus.
A/uelis locus est: paruis quia nauibus ibant,
Per uada: tarpeius quæ facit atq; forum.
Sed tempestiue fatalibus horruit undis,
Clauserat & pleno littora summa sinu.
Seu timet ille procul rapidis a fluctibus ire,
Seu miseret/lentis corpora mandat aquis.
O si quæ rapidas quatiunt thyberinides undas,
Parcite: seruantur Romulus atq; Remus.
Qui sceptrum proauo reddant: qui lumina cælo,
Perficiant: terris prælia/sacra dies.
Surgit in alluuie ficus radicibus altis,
Ficus erat. nondum Rumula ficus erat.
Frondibus hæc latis/curuataq; arbore/noctu,
Rore cadente/die sole calente tegit.
Sensit onus/mediisq; fremens thyberinus in undis,
Hoc ait e nostro sanguine uenit onus.
Albula parce meo generi, fluctusq; repressit,
Stat scyphus, & sitiens littus arena facit.
Aut uidet/aut sentit circum lupa montibus errans,
Vel properat rabidam ponere in amne sitim.
Ecce ad uagitus trahitur ceu nuntia martis,
Admouet ut catulis ubera plena suis.
Ruma feræ mamma est, a ruma rumula ficus,
Et simul a ruma Romulus atq; Remus.
Seu lupa/seu picus nostræ bona causa salutis,
Donec poturas pastor adegit oues.

Vidit & obstupuit: paruosq; auertit ab undis,
    Faustulus: uxori munera læta ferens.
Faustule Romanæ seruator fauste iuuentæ,
    Quas tibi dii laudes/quas tibi Roma memor:
Tu nisi non Brutus/Cæsar/non usq; Camillus,
    Viueret. o tantis Faustule principium.
Tu nisi non alto starẽt Capitolia saxo,
    Barbara nec uictrix isset in arma manus?
Educat ingenuos mixtis pastoribus Acca,
    Instigate boues/ducite aratra duces.
It latio regale nephas, iniuria fratris,
    Virginis incestum, partus & expositus:
Ista notant geminos albano sanguine ductos,
    Istaq; sollicita faustulus arte cauet.
Sed iam tempus erat/quo se cælestia scirent,
    Numina/ut in regnum prouocet ira uetus.
Exercent animos & membra laboribus apta,
    Qualia uel reges/qualia pastor agunt.
Occursare feras/tauros substitere sulcos,
    Vertere/uomeribus rumpere pingue solum:
Hic modus est: illum qui urbem proscindat aratro,
    Ire diu stimulis commonuisse boues.
Vt iuuenes omni sentit uirtute potentes,
    Nutritor: geminos ad pia uerba uocat.
Et proaui scelus: & miserorum fata nepotum,
    Vt positi ad ripas fluminis esca feris,
Et cum marte refert secreta incesta parentis,
    Et regni casus, & Numitoris aui.
Datq; fidem dictis. primis seruata sub annis,

Hæc scasa, uiuit adhuc uestraq; prima domus,
Lynter erat modica deductus terga carina,
Non aptus remis, sed leuis aptus aquis:
Vincula de prora pendent, quibus aut stetit undis,
Ante uel ut memorem pẽdeat ante casam:
Dicta bibunt animis: & pastoralia linquunt,
Ocia: sic regni spem facit ira noui.
Et facilis fortuna fuit inferrea primum,
Cum multis capitur ad bona iura Remus.
Spes prædæ regale pecus, dubiumq; timoris,
Et noua dissidiis furta parata ducum.
Regia iussa facit numitor: nescitq; nepotem,
Arctat & in caros uincula seua pedes.
Plus potuit fraternus amor/q̃ seua uoluntas,
Iamque rex habuit sceptra minister agit.
Quid facis? ex illis unus dabit improbe regnum,
Sceptraq; fraterna conciliata manu.
Postera lux oritur, damnatos ille reposcit,
Torquet agit monitis arguit arte ducis.
Seruat in hoc uultus: infractaq; pectora martis,
Sentit in hoc albæ sanguinis esse notam.
Postulat unde genus latio, nomenq;, patremq;,
Aeneas genus est mars pater ipse remus.
Ipse scit antiqua priami se prole nepotem,
Ardet non audet rumpere uerba timor.
Nec tantum auditæ fidit committrere famæ,
Impar erat regi qui modo pastor erat.
Apta minus tergo pellis, Rex induit ostrũ,
Respondent animus aptaq; membra ducis.

Rumpe moras igitur, uirtus non pallia regnant,
Illum in secretum conuocat alloquium.
Serua inquit (nisi nos auditis fallimur) unum
De geminis, auus es tu mihi/Rhea parens.
Plura locuturus, primis intercidit ille
Vocibus, & collo substinet ipse senem.
Vix stetit. agnosco uestigia cara meorum
Inquit: aui species/& genitoris habes:
Tum ueteres regni casus: & multa resoluũt,
Et tacita ulctores ire sub arma parant.
Mittitur in campos qui nunciet arma futura,
Liber ut in regni fœdera frater eat.
Et tu non pateris deducta romule pube,
Regia fraternas uincula ferre manus.
Cogit ab armentis iuuenes: & in agmina ductos
Hortatur, regi uimq;, dolumq; paro.
Et fratrem, & socios repeto: Quis nesciat iras
Fratris pro fratre? pro socio socii?
Rumpamus noua bella, & in atria magna ruamus
Nunc sciat albanas ferre bubulcus opes.
Itq;, reditq; frequens ignora nuncius arte
Donec decretã sensit adesse diem.
Romulus occultas spargit per mœnia fraudes:
Inq; urbem uariis gressibus ire iubet.
Gramina dat signo: tollit uexilla maniplos,
Vnde maniplaris usus in arma uenit.
Tum Remus urbanis, clam rumpit in atria turmis:
Insidiisq; fores, & premit arcis opem.
Prouenit a tergo iuuenum globus/aptus aratro

Fulgura/non uisus uulnera ferre manu.
Prælia miscentur, tota fu it æde superbus,
Regnator, circum fertur in insidias.
Nec locus/aut tempus, nulla tractabilis arte,
Vita, graui iacuit uuluere truncus humi.
Rumor in arma uocat, confunditur urbe iuuentus,
Clamanti regem Rex datur, alter auus.
O felix Numitor quis regna elapsa tot annis
Cogitet, antiquo restituenda seni?
Ne desponde animum, lapsu fortuna rotarum,
Mille uehit sortes, uertit & hora uices.
Ipsa dat imperium tacite quesita sub armis,
Inde noua uirtus auget in urbe fidem.
Vtraq; cum geminis regni spes tota perisset,
Ni thyberis pareas abstinuisset aquas.
Iam pudet æternum placata uiuere sede,
Plenaq; uictores ire sub antra boum.
Ad maiora cient animos, urbisq; cupido,
Ponere ubi positi mænia prima tenet.
Summa palatini notat/& concludit aratro,
Romulus, unde sui conspicerentur agri.
Stant fora/stat lateri thybris/collesq; benigni,
Apta salutifero mænia uisa iugo.
Ista parabantur hyrsutæ mænia romæ,
Axe/luto/& iunco mænia rara leui.
Quis te Roma potens neget a pastoribus ortam?
Et dicat tenues non habitasse casas?
Templa/uias/Turres/& summas diuidit arces,
Mille domos habuit Roma quadrata prior.

Auſpicio meliore datum q romula primum,
Dicta, potes annis Roma ſuperba fuit.
Auſpicio meliore datum q Romulus unus,
Sceptra gubernaret, cædere iſpe Remus.
Non patitur turbam, ſuſpectaq; nomina fratris,
Cuius dardanium ſanguine tinxit opus.
Connubiumq; rapit ne ſint ſine prole, facitq;
Quod natura negat conſilio, atq; manu.
Conſilioq; deum, ſceleriq; indixit aſilum,
Inde per euentum templa deoſq; dedit.
Paulatim alta ioui Capitolia dicta tonanti,
Tarpeiumq; nemus (ruſtica prima fides.)
Siqua tamen ueri poſtq̄ umbra receſſit in auras,
Mira uidet fratris inuida fata Remus:
Romulus ad leges, alter ſacra/tertius arma,
Et ſacra, corrupit cætera turba modum:
Ventum & ad imperium, libertatemq; uocauit,
Brutus, & obſcænos expulit urbe duces:
Sed non infrenes animoſa licentia patres,
Egit, habent ſedes ad bona iura nouas.
Conſul ubiq;, tamen trepidis dictator in armis,
Inde tribunitia uenit acerba lues.
Tum magni heroes (ſpirantia pectora numen,)
Publica tum pietas creuit ad omne nephas:
Vincere finitimos/patriam ſeruare ſub omni
Euentu/& magnis regibus eſſe metus.
Quantum undis potuit, quantum mucrone parari,
Actum eſt. Quantū animo. dextera & ingenio.
Donec ad infernas patuerunt atria poſtes,

Clausit enim forti Curtius ora manu
Quid non/o pietas/mentitaq; sydera narrant?
Nam bene diuini Cæsaris astra micant,
(Vana fides aditum maiora ad lumina coelum
Seruat:eris pastor/& deus alter eris.
Interea celeres opto uelocius aura
Ite Vacunales ad mea uota dies.

FINIS.

RAPHAEL MAPHEVS VOLATERRANVS DE ORIGINE VRBIS.

PHœbe potens fidibus paulũ phytonia bella
Oblitus: iaculisq; feros miscere Gigantes
Facundam nõ sume chelyn: laurũq; uirẽtem
Sublimiq; meum deduc a uertice carmen
Belloro phontei qua fluxit uena caballi,
Nebride succinctus nostris modo bacche furentem
Pectoribus tyrsum celsæ de culmine Nisæ
Porrige: minoia crinem quoque flecte corona:
Ille parens urbis: cuius cunabula magnæ
Exigua, immensum tribuerunt nomina genti,
Vt primum thusci superauit thybridis undis
Munere protectus diuum, curaq; bubulci
Ingentes patriis dotes uirtutibus auxit,
Nam decor eximius iuueni ualidiq; lacerti,
Martia frons inerat: tum humeris, & pectore toto,
Roboreq; æquales multum superauerat omnes.
Bystonias tali Mars pressit corpore cunas,
Fortius haud colubris lusit Tyrintius infans
At postq̃ cœpit firmari uiribus, omnes
Vicinos terrere minis: belloq; colonos,
Excursuq; breui raptam deducere prædam,
Stramineo puduit non illum membra grabato
Ponere fessa super, paruosq; habitare penates,
Sæpe, palatinos ubi quondam tecta nitebant
Aurea delata protexit fronde iuuencos,
Illic & Driadum coreas duxere caetruæ

Pan quoque ſeptenis modulatus carmina cannis
Illo Menalio deduxit uertice nymphas
Finibus excedens patriis hic graia iuuentus
Conſtituit, atq; artes pupulo monſtrauit Agreſti,
Cui phœbas nuribus dudum uenerata latinis
Tot cecinit caſus, fatiq; arcana reſoluit.
Huc adiit nemei ſuccinctus tegmine monſtri
Alcydes, uicti ducens armenta tyranni.
Vicinumq; iugum monſtro ſpoliauit auaro
Quem magnis etiam celebrauit honoribus auctũ
Poſteritas, Aramq; illi que maxima fertur.
Conſtituit, magnumq; tulit per ſecula templum.
Dux Achiſin ades phrigiis erepta ruinis
Huc tulit ingenti comitatus numina claſſe.
Cui rutulus diris certauit in agmine ſignis
Promiſſos repetens contempta morte Hymeneos.
Ergo Palatino ſignauit mœnia cliuo.
Romulus, atq; breui duxit munimine uallum.
Stringebat medio, tum cynthius orbe Leonem
Mars quoq; belligeræ comitatus acumine caudæ
Attollenſq; enſem lymphis ſurgebat eois
Vt uidit tantis moliri uiribus urbem.
Ferrea ter manibus propenſam ad pectora barbam
Permulſit, natumq; alto/miſeratus ab ortu.
Talia per campos diffudit uerba patentes
Prepetibus pennis, fœliciq; omnes ſurge.
Vrbs mea, cœpta etiam rex diuum hominũq; ſecundet
Quæ paruo nati regeris conamine noſtri.
Ad tua poſteras nunc tecta armeta reducunt

Et iuuat exiguo tantum requiescere monte.
Atq; pedo sudibusq; tuos armare bubulcos
Et male uicinos stimulis agitare latrones
At quondam pelagi:terreq; tenebis habenas
Et latium sublime ferens ad sydera nomen
Imperioq; altum caput insertabis olympo
Horrebit fama condens labentia calpe
Sidera, deuictus ponetq; tumentia Ganges
Hostia, Ripheos domitabis in arte colonos.
Euphrates, Tigrisq; suas præbebit habenas,
Barbara subq; iugum mittet sua colla Siene
Hic ubi non alta restagnant flumina ualle
Ludicra prospiciet senior Thyberinus ab imo
Gurgite, perq; æquor ratibus concurrere Triton
At tu nate deis propior meliora uidebis
Auspicia, & solus rex dēpto fatre fereris
Sublimisq; alte pones tua nomina genti,
Sed tamen heu nostros multos patiere labores,
Et subeunda tibi late sunt munera belli,
Primum coniugibus turbabis ludic ra raptis,
Atq; indignati fugient ex urbe parētes,
Vltores diuos hominesq; in bella uocantes,
Heu quantum utrinq; ambiguis pugnabit armis
Inuicta tandemq; acie perstabis, opimamq;
Extincti referes Ducis in capitolia prædā
Tu Iouis inuictus sublimia templa feretri,
Centum ætate patres, lectos & honore Q uirites
Constitues, reliquosq; feres armatus in hostes
Cumq; recensebis mediis procul agmina Campis

Ad mea turbato rapiam te sidera Olympo;
Huc procul e curibus uenientem cerno sabinis
Qui mores Romane tibi, ritusq; deorum
Monstrabit, populos & relligione tenebit
Indomitos, ianiq; fores compescet eburnas,
Post modo, nam tantis succedet honoribus Ancus
Qui pontem statuet, cuius tua maxima Orati
Virtus abruptis defendet molibus urbem,
Augebitq; decus cœptum, Thyberina prope altum
Hostia, que latii tutentur mœnia condet,
At qui succedet lorica accinctus, & ense
Perfringet bello albanos/montemq; colendum
Præstabit uictis romæ, quo tempore Meti
Per media heu pœnas rapidis dabis arua quadrigis,
Infelix magna qui libertate potentem
Tentasti populum, & multum sua iura tuentem,
Iamq; aderit qui urbem muris circumdabit altis
Thyrrena de gente, ferens lituumq;, tubamq;,
Pretextam, lati nec non insignia claui,
Cunctaq; neglecto dabit ornamenta Theatro,
Et uario latios decorabit honore triumphos,
Ponet Auentinæ delubra excelsa Dianæ
Successor, fortuna tuos augebit honores
Culminibus regis coniunx, & amica fereris,
Sed uarias infida uices agitas, premis altum
Sæpe caput, sternisq; ingenti prospera fato
Infandum supra miserum carpenta parentem,
Tullia perducet uetitis accensa hymeneis
Hinc iuuenis sæui stimulis agitatus amoris

Miscebit totam factis audacibus urbē,
Et sceleris tanti uindex clamore uocabit
Romulidas, primusq; feret per compita fasces,
Sternet deinde alius rigidi seruator honesti
Posthumius seuos superabit marte latinos
Ledeosq; suo spectabit in agmine fratres,
Martius a bello uictus pietate parentis
Supplicis abscedet, deserto Quintius agro
Labentes rigida sistet uirtute cohortes/
Nec tua Corneli taceo spolia ampla: Quirinum
Post magnum: laude ingenti memoraberis alter
Gentilesq; una consumptas luce cateruas.
At Furiū Veios armis/Gallosq; prementem,
Et qui prepetibus pugnando iuuabitur alis.
At post Scipiadas, Paulos & punica bella
Quantum ciuiles absument sanguinis ire
Tum modus imperio datus est: tum tendere habenas
Vlterius nostram prohibebunt numina gentem
Ac uelut eous Ganges torrentibus auctus
Et sibi uicinæ Thetidis tumefactus ab undis
Intra claustra negat/ferri: ripisq; solutus
Fertur in arua ruens: & culta boumq; labores
Precipitat. rapido se se quoque gurgite uastat
Sic olim mea Roma suos non ferre Quirites
Incipiet: contra & latios sparsura cruore
Ciues: in proprios uertet sua pila lacertos,
At tu qui algentis uenies aquilonis ab oris
Victor: & a summo genus altum ducis olympo
Precelles uirtute duces: & nomine magnos

Postq̃ alpes: Ararimq; ferum: Belgasq; feroces
Atq; Caledonios latia sub lege Britannos
Miseris: imperio insolitos parere Quirites
Coges, & munus referes a rege cruentum
Pelleo, sceleris pœnas, quem pedere dignas
Impelles, pulsæ reddet cum sceptra sorori
Hinc populos late domitos orientis, & unde
Auster abit: duces manibus post terga reuinctos,
Cedant priscorum gesta, & monuméta uirorum,
Seu quæ sparta tulit, seu quæ Pelopeya tellus,
Et Macedum rerum ipse, licet Nabatea parauit
Regna, & Ripheo defixerit orbe columnas
Aegidet illius concedant facta triũphis
Termo lo noteis: quãuis concurrére turmis
Ausus, perq; aditus mõstrum superare tremendos
Infames scyrone petras, & dira Procustis
Robora, Sysiphioq; metu nemus omne leuarit,
Filius at reliquum mittet sub legibus orbem,
Contundetq; hostes ciuilia bella mouẽtes,
Relliqas magni siculis superabit in undis,
Tum Mutinam uanos coget deponere fastus
Lucius obsessus tandem sua coepta relinquet
Quin latias iterum cernent concurrere turmas
Albaq; Romanis tunc ossibus arua Philippi
Et classem phario comitantia numina sistro
Terga dabunt, Crassiq; pudor refertur in urbẽ
Barbarus, & nunq̃ doctus iuga ferre latina
Cantaber insuetas demũ tolerabit habenas,
Pacato tandemq; omni Bellona tumultu

Aegida sacrata suspendet in æde cruentum
Scilicet & centum mea tunc religata catenis
Bistoniis, longa torpebunt pectora pace
Duraqꝫ fatalis claudetur Ianua templi,
Sic etenim magnus post bella typhoeia olympus
Ocia seruauit diuum accubuit quoqꝫ mensis
Iupiter, & coelum didicit seruire Tonanti,
Aurea nigranti succendent secla metallo,
Quasqꝫ olim liquit mundi descendet in oras
Astrea, & rediisse suum mirabitur æuum
Hinc noua progenies summo demissa Tonante
Implebit magnis totum splendoribus orbem,
Quæ cultus nostros, & inania templa lacesset,
Tum quoqꝫ Idumeis primum pandetur ab oris
Hoc decus, & solimæ fulgebit gloria gentis,
Non ille aut opibus tradet sua dogmata fultus,
Aut ostro sublimis erit: curruqꝫ uehetur
Victor agẽs pompas parthis in frena redactis,
Scriptaqꝫ magniloq haud mitabitur alta platonis,
Cecropii ue senis: Diuiqꝫ Demostenis ora,
Sed patria tantum clarus uirtute potentem
Fabricium paruo, Curios, magnosqꝫ catones
Attilii ue fidem uincet, cunctisqꝫ tremendus
Maiestate, sua mittet sub lege tyrannos
Meoniosqꝫ amnes: & quicqd medus Idaspes,
Quicquid frugiferi circundant hostia Nili,
Aut ingẽs Arimaspe tuas perlabitur oras,
Siue & Achemenios cultus, Niseaqꝫ regna
Callaiẽas contemnet opes, Ephyresqꝫ metalla

Diuino ſpopulis mores, monumẽtaqꝫ tradẽs
Littora nigrantis thyles, ac Bactra colentes
Et Tanaym, Meroeſqꝫ ardanti ſydere ꝑſſam
Fulmine compeſcet linguæ, rituqꝫ ſacrorũ
Felices nimium quicumqꝫ ea ſecla uidebunt;
Præmia nimirum poterut ſperare laborum
Quos fatum haud totos merget, poſt funera ſedes
Sublimi eucсti penna ducent̃ in altas,
Huius & aduentũ Themidis non ora prophanæ
Non Clarii laurus cecinere, aut Caona quercus
Aut lybici ſortes Iouis, aut Priamea Virgo,
Carmẽta, aut etiam Dircei filia uatis,
Quiqꝫ fuit merſus thebano marte quadrigis
Non Calchas, Mopſus ue fuit diuinus & Illa
Non Preneſtinæ dixerunt fata ſorores,
Sed pia ſanctorum teſtant̃ dicta parentum,
Oraqꝫ cumanæ dudum celebrata Sibillæ
Heu quantum noſtris ſe opponet honoribus orbis
Sacrilegus cultus ceſſabit ab herculis ara,
Et fruſtra ultori dabitis mihi templa nepotes,
Si mea cum magno ſquallebũt ſacra Tonante
Iliacis direpta ſacris, fataliaqꝫ urbi
Exactis ſimulacra deæ flamæqꝫ trahent̃,
Inqꝫ palatinas mittentur fulmina Lauros.
Qua uaticanas ſpectabit circus arenas
Sancta refulgebunt diuini numina Petri,
Atriaqꝫ in medio pariis ſuffulta columnis
Pontificis ſtabunt ſacri, cui ſumma poteſtas
In terris a rege fluet, qui temperat orbẽ,

Exquiliis Mariæ Molem mirabit' altã
Lucina, ereptosq; sibi lugebit honores,
Sabinam abiecta phoebe uenerabitur ara,
Ad uastum propere ducit qua semita pontũ
Ensifer excelsa Paulus radiabit in æde
At Iouis ultoris templum meliore feretur
Cultu, matri namq; dei sacrabitur altæ
Celius a tergo laterana sacraria læto,
Respiciet uultu, suplexq; in uota uocabit,
 Hæc Mars diuino postq̃ fuit ore locutus
Conticuit, radiosq; polo uibrauit ab alto
Infuditq; suos laribus surgentibus Ignes,
Elapsusq; undis, nitidis se condidit astris
Summa petens, motuq; omnẽ tremefecit olympũ.

FINIS

Romæ ex Aedibus Iacobi Mazochii Ro. Achademiæ
bibliopolæ Ano Domini. M. D. xxiii.
Decimo Kal. Februarias. Pontificatus
Sanctissimi Dñi Nostri Dñi
Adriani Anno Secondo.

Intra mensis unius dimidium exacte perlectus
ad laude Dei. et multa q̃ ulteriora habebimus.

60

Collated & complete

WS

